

Økonomiske analyser

Statistics Norway

Statistisk sentralbyrå

Konjunkturtendensene

- Utviklingen i norsk og internasjonal økonomi
- Prognoser for norsk økonomi for 2016-2019

Artikler

- Selvforsørging etter botid blant ikke-nordiske innvandrere
- Drivkrefter bak endringer i yrkesstrukturen

4/2016

Økonomiske analyser

4/2016

35. årgang

Innhold

Christine Meyer:

Utdanning under omstilling	3
-----------------------------------	----------

Konjunkturtendensene

1. Internasjonal økonomi	5
2. Konjunkturutviklingen i Norge	16

Temabokser i Konjunkturtendensene. 2008-2016	36
---	-----------

Tom Kornstad, Terje Skjerpen og Kjetil Telle:

Selvforsørging etter botid blant ikke-nordiske innvandrere	37
---	-----------

Torstein Bye og Helge Næsheim:

Drivkrefter bak endringer i yrkesstrukturen	48
--	-----------

Innholdsfortegnelse for Økonomiske analyser de siste 12 måneder	53
--	-----------

Tabell- og diagramvedlegg

Konjunkturindikatorer for Norge	1*
Nasjonalregnskap for Norge	17*
Makroøkonomiske hovedstørrelser for Norge, regnskap og prognoser	46*

Redaksjonen avsluttet tirsdag 13. september 2016.

Publisert 15. september 2016 på www.ssb.no/oa/.

Rettet 15. september 2016, kl 16:00: side 37 og 41.

Rettet 21. september 2016: side 18.

Spørsmål om konjunkturutviklingen i:

– Norge: Torbjørn Eika, torbjorn.eika@ssb.no, tlf. 21 09 48 07

– utlandet: Andreas Benedictow, andreas.benedictow@ssb.no, tlf. 21 09 47 98

Signerte artikler står for forfatterens regning.

Konjunkturtendensene og artiklene er tilgjengelig på internett: www.ssb.no/oa/

Redaksjonen: Kjetil Telle (ansv.), Torbjørn Eika, Elin Halvorsen, Øyvind Langsrud, Bodil Merethe Larsen, Jørgen Heibø Modalsli, Kristina Storeng og Knut Sørensen.

Redaksjonssekretær: Aud Walseth, telefon: 21 09 47 57, e-post: aud.walseth@ssb.no

Redaksjonens adresse: Statistisk sentralbyrå, Forskningsavdelingen, P.b. 8131 Dep, NO-0033 Oslo

Økonomiske analyser

utgis av Forskningsavdelingen i Statistisk sentralbyrå. Forskningsavdelingen ble opprettet i 1950 og har ca. 90 ansatte. Knappt halvparten av virksomheten finansieres av eksterne oppdragsgivere, hovedsakelig forskningsråd og departementer. Avdelingen er delt i 5 grupper og ledes av *forskningsdirektør Kjetil Telle*.

- Offentlig økonomi og befolkningsmodeller
Forskningsleder Marte Rønning
- Energi- og miljøøkonomi
Forskningsleder Taran Fæhn
- Makroøkonomi
Forskningsleder Håvard Hungnes
- Mikroøkonomi
Forskningsleder Erik Fjærli
- Demografi og levekår
Forskningsleder Trude Lappegård

Standardtegn i tabellen	Symbol
Oppgave mangler	..
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	0
Foreløpige tall	*

Utdanning under omstilling

Christine Meyer

På kort sikt kan flere personer under utdanning bidra til å dempe arbeidsledigheten i en økonomi under omstilling. På mellomlang sikt er det viktig at kompetansehevingen bidrar til fremveksten av nye arbeidsplasser, øker produktiviteten og gir økonomisk vekst.

Økningen i arbeidsledigheten ser ut til å stoppe opp rundt dagens nivå på 4,8 prosent, opp fra 2,8 prosent i 2012. Flere under utdanning og på kompetansehevingstiltak ved høy ledighet kan bidra til å stabilisere arbeidsmarkedet og til å øke produktiviteten på sikt. Norge utmerker seg i Europa ved at en høy andel voksne deltar i utdanning eller opplæring. Om lag halvparten av de sysselsatte mellom 15-66 år deltar i ulike former for opplæring, og andelen sysselsatte i alderen 15-24 år som deltar i utdanning har økt siden 2013 (SSB 2016).

Utdanningsvalgene forandres også når økonomien er under omstilling. Studier har vist at de som opplever høyere arbeidsledighet i det de holder på å avslutte grunnskolen eller videregående skole, gjør andre utdanningsvalg enn de som avslutter i gode tider. Det er særlig de med gode teoretiske evner som forlenger utdanningen sin hvis ledigheten er høy når de er ferdig på skolen (Haaland 2015). Tall fra Samordna opptak viser de siste årene et fall i antall søkere til ingeniørutdanninger, og en økning i antall søkere til helsefaglige utdanninger. Og for de teknologiske utdanningene er det en vridning fra petroleumsrelaterte ingeniørutdanninger mot utdanninger innen informasjonsteknologi.

De endrede søkermønstrene er i noen grad i samsvar med det vi anser som tunge endringsmønstre i norsk økonomi. Investeringene innen petroleumsvirksomheten har så lang falt med 34 prosent fra toppen i 2013 til 2. kvartal i år. Sysselsettingen knyttet til norsk petroleumsaktivitet er beregnet til å ha falt med mer enn 10 prosent fra 2013 til 2015 (Hungnes mfl. 2016), og på lang sikt forventer de fleste at etterspørselen etter arbeidskraft direkte eller indirekte fra petroleumsvirksomheten vil fortsette å falle. Innenfor helse- og sosialtjenestene, derimot, har sysselsettingen økt med over 40 prosent fra 2000 til 2014 (Stølen mfl. 2016). Etter som eldrebølgen for alvor skyller over oss fra midten av 2020-årene, kan vi vente en fortsatt betydelig økning i etterspørselen etter slik arbeidskraft. Vi er i dag 4,3 personer i yrkesaktiv alder (16-66) per person 67 år og over, et tall som kan falle til 2,8 i 2040 (Tønnessen mfl. 2015).

Men det er stor usikkerhet knyttet til hvilke spesifikke utdanningstyper vi særlig vil trenge i framtiden. Selv om etterspørselen etter arbeidskraft innen helse og omsorg vil øke, er det ikke så lett å vite om omfanget blir størst for sykepleiere og leger eller farmakologer, dataingeniører og ergoterapeuter. Antakelig vil det også vokse fram helt nye teknologier og yrker, med tilhørende nye utdanningsbehov. Det er derfor vanskelig å gi gode anslag for den fremtidige etterspørselen etter utdanningsgrupper, og spesielt for mindre grupper er usikkerheten stor.

Dermed er det vanskelig å velge utdanning for framtiden. Ikke bare skal ungdommene ha en formening om hvilke typer utdanning det blir etterspørsel etter i framtiden, de skal også ta en utdanning som passer til egne interesser og evner. Den empiriske forskningen på hva som bestemmer utdanningsvalg er begrenset, men en ny studie tyder på at norske ungdommer i snitt tar gode valg (Kirkebøen mfl. 2016). Forskerne så på søkingen til høyere utdanning i Samordna opptak, og sammenliknet søkere som (akkurat) kom inn på sitt førstevalg med søkere som ikke gjorde det og derfor endte opp med sitt andrevalg. For det første finner

de at hvilken utdanningsretning man tar har mye å si for framtidig inntekt. For det andre ser søkerne ut til å velge utdanninger slik at de tjener på å komme inn på førstevalget: Dette gjelder for eksempel både for de som hadde realfag som førstevalg og kom inn på samfunnsfag, men også for dem som hadde samfunnsfag som førstevalg men måtte ta til takke med andrealget realfag. Ungdommene synes altså ikke bare å velge utdanningsretning ut fra forventet framtidig inntekt i alminnelighet, men også ut fra hvordan deres egne evner vil virke inn på utdanning og inntekt. Resultatene tyder på at ungdommene er gode på å velge utdanning som passer med egne evner og interesser, og dette taler for at vi skal være villige til å legge ned utdanningsretninger som får få eller svake søkere og ekspandere de som har kø.

For å fremme omstilling kan vi som samfunn ønske å påta oss mer risiko enn hva hvert enkelt individ normalt vil være villig til. Leting etter nye petroleumsfunn utenfor Norge er svært dyrt, og de fleste letebrønnene er tørre, men verdiene har vært kolossale når man først har truffet blink. På samme måte kan investeringer i utdanning oppleves risikabelt – hva om jeg velger en utdanning som viser seg å være ubrukelig i fremtiden? Som samfunn reduserer vi individenes risiko ved bl.a. å tilby gratis utdanning og god studiefinansiering. Men som samfunn kan vi også være tjent med at noen få spesialiserer seg svært mye, fordi noen svært få av disse igjen vil treffe blink. Prisen for noen få blinker kan imidlertid være at de fleste av dem som spesialiserer seg mye ikke treffer. Det kan være en stor kostnad for individet, men det kan likevel lønne seg på lang sikt for samfunnet. På denne måten muliggjør våre velferdsordninger individuelt risikable valg.

I tillegg til et utdanningssystem som på en god måte kobler personers evner med utdanningsretning, må vi også ha et arbeidsmarked som kobler personer med egnet utdanning til en jobb der utdanningen kaster av seg. Det finnes noe tegn til at eksempelvis innvandrere med høy utdanning låses inne i yrker uten spesielle utdanningskrav (Olsen 2016). Et arbeidsliv som utnytter arbeidsstyrkens kompetanse godt, og som benytter den inneværende perioden med lavere aktivitet til mer utdanning, vil bidra til å stabilisere arbeidsmarkedet på kort sikt. På lengre sikt kan det også være nøkkelen til omstilling, økt produktivitet og fortsatt høy økonomisk vekst.

Referanser

- Hungnes, Kolsrud, Nitter-Hauge, Prestmo og Strøm (2016). Ringvirkninger av petroleumsnæringen i norsk økonomi. Rapport 17, Statistisk sentralbyrå.
- Haaland (2015). The lost generation: Effects of youth labor market opportunities on long-term labor market outcomes. Discussion Papers no. 835, Statistisk sentralbyrå.
- Kirkebøen, Leuven og Mogstad (2016). Field of study, earnings, and self-selection. *Quarterly Journal of Economics*, 131 (3): 1057-1111. Tidligere versjon finnes som Discussion Papers No. 794, Statistisk sentralbyrå.
- Olsen (2016). Innvandrerkvinner fra EU-landene (ekskl. Norden) og deres tilknytning til arbeidsmarkedet. Rapport 22, Statistisk sentralbyrå.
- SSB (2016). Livslang læring. <https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/lvm>
- Stølen, Bråthen og Hjemås (2016). Helse- og sosialpersonell 2000-2014. Faktisk utvikling mot tidligere framskrivninger. Rapport 19, Statistisk sentralbyrå.
- Tønnessen, Syse og Leknes (2016). Befolkningsframskrivninger. Økonomiske analyser 3, Statistisk sentralbyrå.

1. Internasjonal økonomi

Den økonomiske veksten avtok klart hos Norges handelspartnere samlet i 2. kvartal i år. Både i euroområdet og USA var veksten svak, og i Sverige har det vært en klar avmatning de siste to kvartalene. I Øst-Europa derimot, er utviklingen relativt sterk, og både i Polen og Ungarn var veksten tilbake rundt 4 prosent i 2. kvartal etter en svak start på året. Blant de framvoksende økonomiene er bildet noe blandet. I India har veksten fortsatt rundt 7 prosent inn i 2016, og i Kina tok veksten seg markert opp igjen i 2. kvartal, til 7,4 prosent. I store råvareeksporterende land som Brasil, Russland og Sør-Afrika, der BNP har falt markert i kjølvannet av råvareprisnedgangen de siste årene, ser nedgangen ut til å nærme seg slutten, hjulpet av at råvareprisene igjen har økt i 2016.

I euroområdet var det særlig investeringene som sviktet i 2. kvartal, etter en gryende oppgang siden i fjor sommer. Også i Sverige og USA falt investeringene i 2. kvartal, men fra høyere nivå. Dette indikerer at den økonomiske veksten er meget skjør. I Storbritannia derimot var BNP-veksten overraskende høy i 2. kvartal, og det er foreløpig ikke så mye som tyder på noen markert nedtur i 3. kvartal, slik mange varslet som følge av at folkeavstemningen i juni endte i favør av britisk EU-utmeldelse. Vi har imidlertid nedjustert anslagene for Storbritannia noe de nærmeste kvartalene, men langt mindre enn for eksempel Bank of England. Storbritannia er dessuten en såpass liten handelspartner for Norge at den direkte effekten på norsk eksport blir beskjeden. Vi tror heller ikke de indirekte økonomiske effektene av Brexit blir store. Det har vært beskjedne reaksjoner i internasjonale finansmarkeder, bortsett fra en markert svekkelse av britiske pund som isolert sett bidrar til å dempe de negative effektene.

Vi legger til grunn at den økonomiske veksten i OECD-området vil ta seg langsomt opp gjennom prognose-

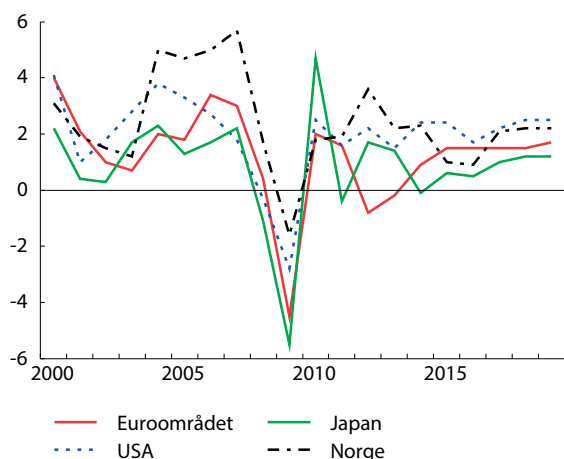
perioden. Arbeidsledigheten er fortsatt meget høy i mange land, og det vil ta lang tid før den kommer ned på mer normale nivåer. Høy gjeld i offentlig og privat sektor bidrar til å dempe oppgangen. I framvoksende økonomier venter vi at Brasil og Russland etter hvert vil begynne å vokse igjen, men både der og i Kina venter vi betydelig lavere vekst på lang sikt enn det som lenge har vært vanlig i disse landene. Samlet sett betyr dette at Norges handelspartnere kan passere konjunkturbunnen rundt kommende årsskifte. Den påfølgende oppgangen ser ut til å bli meget forsiktig.

Vi regner med at trendveksten hos de fleste av Norges handelspartnere er lavere enn før finanskrisen. Dette må ses i sammenheng med høy gjeld både i privat og offentlig sektor i mange land. I Kina kommer i tillegg omstillingen til en mer konsumdrevet økonomi. Dette innebærer at det nå behøves en lavere økonomisk vekst for at vi skal definere noe som en konjunkturoppgang, nærmere bestemt ved at BNP vokser raskere enn trendveksten. I tillegg kan det se ut til at sammenhengen mellom veksten i BNP og internasjonal etterspørsel er noe endret, slik at en gitt BNP-vekst genererer mindre internasjonal etterspørsel enn før. Dette bidrar til å senke veksten i markedsindikatoren ytterligere, se boks 1.1.

1.1. Svak utvikling i amerikansk økonomi

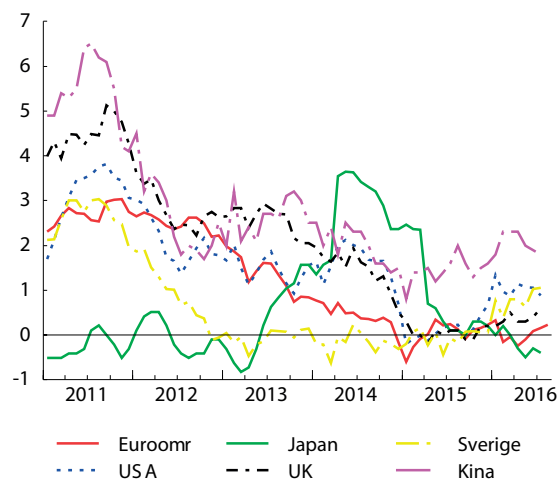
Etter to år med en økonomisk vekst på rundt 2,5 prosent har det siden i fjor høst vært en klar avmatning i amerikansk økonomi. Årets andre kvartal var det tredje på rad med en BNP-vekst på rundt 1 prosent, sesongjustert og målt som årlig rate. Med en befolkningsvekst som øker i om lag samme tempo er dermed BNP-veksten per person lik null. Det er særlig investeringene som trekker ned, med et fall på hele 4 prosent siden 3. kvartal i fjor. Riktignok kan en stor del av dette tilskrives lagernedbygging, men også eksporten har falt klart

Figur 1.1. BNP-vekst for USA, euroområdet, Japan og Fastlands-Norge

Kilde: Macrobond og Statistisk sentralbyrå

Figur 1.2. Inflasjon i utvalgte land. 12-månedersvekst i KPI

Kilde: Macrobond

Boks 1.1. Langsommere globalisering?

I KVARTS beregnes den internasjonale etterspørselen etter norske varer og tjenester ved å vekte sammen Norges handelspartneres import med norske eksportvekter. Når vi lager prognoser for denne etterspørselen framover, vekter vi sammen våre BNP-anslag for de samme landene multiplisert med den estimerte historiske sammenhengen mellom BNP og import for hvert enkelt land.

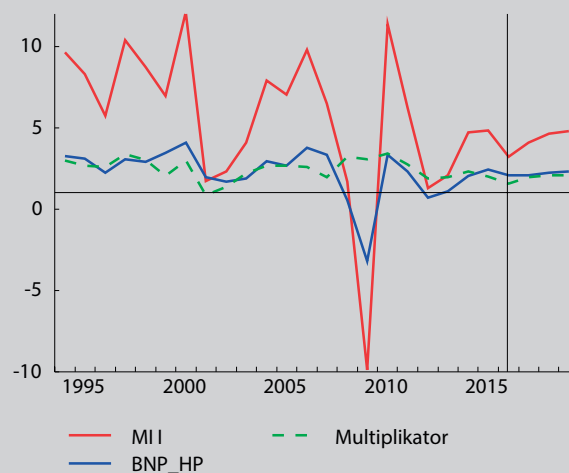
I internasjonale lavkonjunkturer rammes ofte handelen mellom land relativt sterkt. Ifølge våre estimater har importen hos Norges handelspartnere normalt og i gjennomsnitt vokst omtrent 2,3 ganger raskere enn BNP. Forholdstallet varierer landene imellom, fra 1,5 for Kina til 2,6 for Danmark og med euroområdet plassert noe over gjennomsnittet med 2,5 prosent. I forrige internasjonale lavkonjunktur, på begynnelsen av 2000-tallet, falt denne multiplikatoren ned mot 1 prosent i en toårsperiode, for deretter å ta seg opp igjen med konjunkturerne. Siden 2012 har multiplikatoren igjen falt, til rundt 2,0 prosent, og i 2016 ligger den ifølge våre anslag nå an til å bli på bare 1,6 prosent. Dette betyr at etterspørselsimpulsene til norsk økonomi for tiden er enda svakere enn veksten i handelspartnerens BNP isolert sett skulle tilsi.

Det kan være at det kun er konjunkturelle faktorer som har ført til nedgangen i multiplikatoren denne gangen også. Det er imidlertid gode argumenter for at den vil være lavere enn før også på lengre sikt. Det er flere tegn til økende proteksjonisme internasjonalt, blant annet på grunn av høy arbeidsledighet og store flyktningestrømmer. Motstanden mot internasjonale handelsavtaler som Trans Pacific Partnership (TPP) og Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) er økende, og vi ser en klar tendens til en økende skepsis mot EU i mange europeiske land, ikke minst i Storbritannia som er i ferd med å melde seg ut. Økte politiske spenninger kan øke hyppigheten av handelsboikotter og andre typer handelsrestriksjoner, som for eksempel Russland ble utsatt for etter annekasjonen av Krim-halvøya i 2014. Den kinesiske økonomien er inne i en omstilling der høyere konsumvekst skal (delvis) kompensere

for lavere investeringsvekst. Konsum har normalt en lavere importandel enn investeringer. Det bidrar til å redusere kinesisk importvekst for en gitt BNP-vekst. De to siste årene har kinesisk import vokst langsommere enn landets BNP, mens multiplikatoren tidligere som nevnt har vært på rundt 1,5 prosent. For Norges handelspartnere samlet har vi lagt til grunn at multiplikatoren relativt raskt vil ta seg opp fra dagens lave nivå, men at den fra neste år vil stabilisere seg på et lavere nivå enn tidligere, rundt 2,0 prosent.

Lavere BNP-trendvekst hos Norges handelspartnere og en mindre multiplikator fra BNP til internasjonal etterspørsel innebærer ifølge våre anslag en reduksjon i trendveksten i den internasjonale etterspørselen hos Norges handelspartnere til knappe 4 prosent, mot rundt 5,5 prosent før finanskrisen.

Årsvekst i BNP (BNP HP) og internasjonal etterspørsel (MII) hos Norges handelspartnere samt utviklingen i forholdet mellom disse (Multiplikator)

Kilde: Macrobond

de siste to årene, som en følge av at den amerikanske dollaren styrket seg med mer enn 20 prosent handelsvektet i samme periode. Offentlige utgifter, som er på en svakt stigende bane igjen, falt noe i 2. kvartal. Det eneste klare lyspunktet i 2. kvartal var husholdningenes etterspørsel, som vokste med hele 4,4 prosent.

Mye av det som har dempet veksten er av midlertidig art. Oljeprisen har kommet noe opp igjen og vil bidra til økte investeringer, selv om dette også kan dempe den robuste veksten i husholdningenes etterspørsel noe. Dessuten må lagernedbyggingen, som har trukket ned veksten de siste fem kvartalene, forventes å gå mot slutten. Dollaren ser også ut til å ha passert toppen, og har svekket seg noe den siste tiden. Denne bedringen i kostnadsmessig konkurranseevne vil stimulere eksporten. Selv om finanspolitikken ikke kan omtales som ekspansiv, har offentlige utgifter økt siden 2014, etter kraftige kutt i de foregående årene. Nedgangen i 2. kvartal ventes å være midlertidig, og snu til ny oppgang allerede innværende høst. Månedstatistikk peker

i retning av at BNP-veksten vil bli høyere i 3. kvartal, med en positiv utvikling både i industrien og i detaljhandelen. Vi legger til grunn at veksten tar seg gradvis opp igjen i amerikansk økonomi framover, men at oppgangen blir meget moderat, slik at årsveksten øker fra 1,4 prosent i år til 2,5 prosent i 2019.

Det er særlig i olje- og oljerelaterte næringer at investeringene har falt, men nedgangen har etter hvert også spredd seg til andre næringer. Investeringer i forskning og utvikling skiller seg positivt ut, med høy vekst også inn i 2016. Oljeprisen har nå kommet godt opp fra rekordlave nivåer ved årsskiftet, og ventes å øke ytterligere noe framover. Det har bidratt til at oljeproduksjonen har sluttet å falle. Dermed kan både produksjon og investeringer begynne å vokse igjen. Industriproduksjonen falt med drøye 2 prosent fra inngangen til 2015 og fram til våren 2016, men har vokst klart i juni og juli i år. Den amerikanske dollaren ventes å svekke seg ytterligere litt framover. Dermed reverseres den kraftige negative impulsen til konkurranseutsatt næringsliv noe.

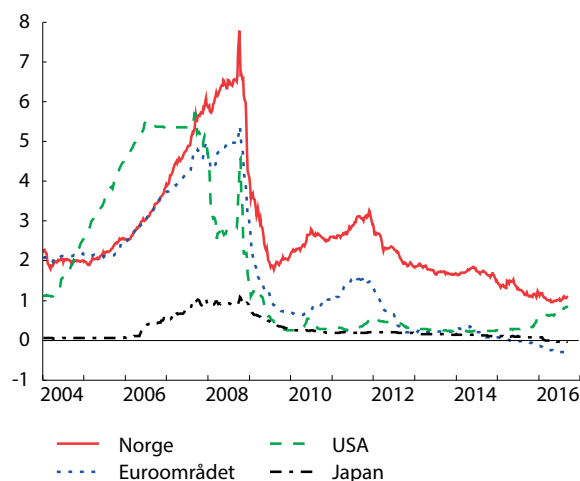
Husholdningenes etterspørsel har vokst med rundt 3 prosent de siste to årene. Når det relativt svake 1. kvartalet i år ble etterfulgt av et sterkt 2. kvartal, kan det se ut til at husholdningenes etterspørsel er tilbake på sporet. Oppgangen var bredt basert, og det var særlig etterspørselen etter varige forbruksvarer som økte markert. Unntaket var bilsalget, som har avtatt det siste året, tross fallende bensinpriser. Husholdningene har begynt å øke sin brutto gjeld igjen de siste par årene men ikke like mye som økningen i disponibel inntekt, slik at gjeldsbelastningen fortsatt er avtakende. Siden toppen i 2008 har husholdningenes gjeld som andel av disponibel inntekt nå falt med 20 prosent, til drøye 100 prosent. Høyinntektsgrupper med lav marginal konsumtilbøyelighet har riktignok stått for mye av inntektsveksten, som demper den positive effekten på konsumet. Omsetningen i detaljhandelen økte markert i sommer etter en periode med stagnasjon sist vinter. Forventningsundersøkelser tyder på at optimismen i husholdningene har økt noe i den samme perioden. Det kan peke mot at husholdningenes konsum fortsetter å øke framover.

Boligmarkedet har imidlertid vist klare svakhetstegn den siste tiden, noe som skaper usikkerhet om den videre utviklingen. Boligprisen har falt noe siden i vinter. Det har vi imidlertid sett de to foregående årene også, etterfulgt av ny oppgang mot slutten av året, og vi ville derfor normalt ikke lagt særlig vekt på det. Men i lys av at boliginvesteringene falt klart i 2. kvartal etter en lang periode med mer eller mindre sammenhengende vekst siden bunnen i 2010, skaper dette usikkerhet med tanke på den videre utviklingen. Med fortsatt svært lave renter og utsikter til noe bedre konjunkturer framover regner vi det som mest sannsynlig at boligmarkedet slår om i en ny, moderat oppgang.

Arbeidsledigheten er nå mer enn halvert siden toppen i 2009, og med 4,9 prosent er ledighetsraten nå under gjennomsnittet for de to tiårene før finanskrisen på 5,4 prosent. Denne nedgangen må imidlertid til dels tilskrives at mange har gitt opp å få seg jobb og trukket seg ut av arbeidsmarkedet. Yrkesdeltakelsen har falt med nesten 4 prosentpoeng siden 2008, til nær 62 prosent i 2015, men ser siden ut til å ha stabilisert seg rundt dette nivået. Som følge av den svake utviklingen i amerikansk økonomi hittil i år har nedgangen i ledighetsraten mer eller mindre stoppet opp. Etter en foreløpig bunn på 4,7 prosent i mai var den i juli tilbake på samme nivå som ved begynnelsen av året.

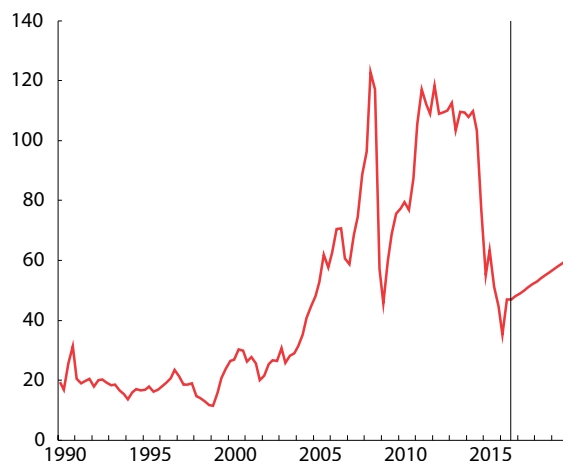
Inflasjonen har tatt seg klart opp i år, etter et drøyt år rundt null som følge av dollarstyrking og fallende oljepriser fra sommeren 2014 og gjennom 2015. I 2016 er disse faktorene i noen grad reversert, og inflasjonen har kommet opp i rundt 1 prosent målt ved 12-månedersveksten i konsumprisindeksen (KPI). Underliggende inflasjon, det vil si KPI justert for mat- og energipriser, har også økt noe, til 2,2 prosent i juli i år. Med inflasjon nær målet og en svak utvikling i realøkonomien kan den amerikanske sentralbanken (Fed) ventes å være

Figur 1.3. Internasjonale renter. 1 måned

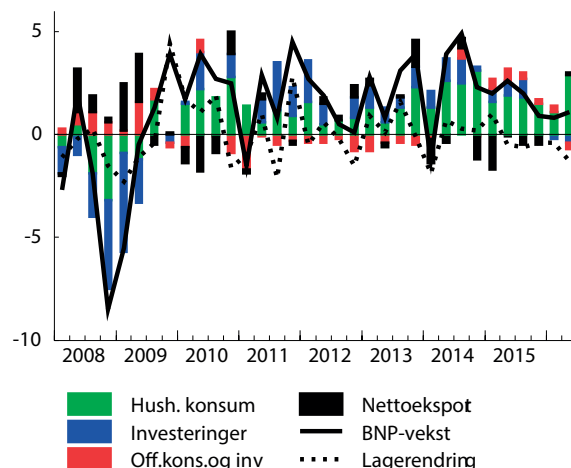
Kilde: Macrobond

Figur 1.4. Oljepris, Brent blend

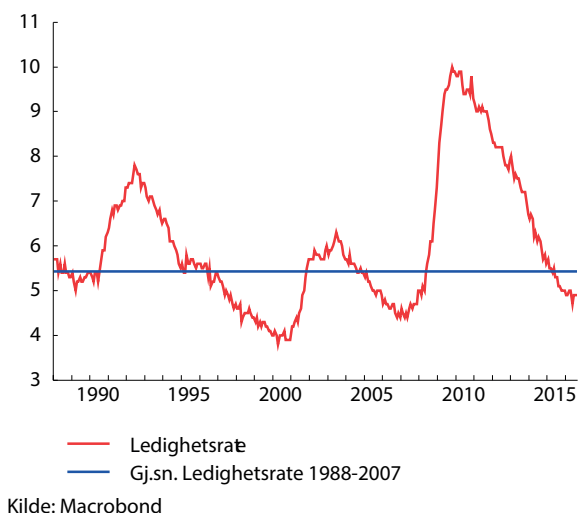
Kilde: Macrobond og Statistisk sentralbyrå

Figur 1.5. USA. Bidrag til BNP-vekst

Kilde: Macrobond

Figur 1.6. USA. Arbeidsledighet

tilbakeholden med ytterligere innstramminger i pengepolitikken. Med bortfall av kvantitative lettelsener og den kraftige dollarstyrkingen er pengepolitikken allerede strammet inn betydelig. I desember i fjor satte Fed opp styringsrenta med et kvart prosentpoeng etter syv år på 0,25 prosent. Siden har den vært uendret på 0,5 prosent. Framover venter vi at Fed vil gå forsiktig fram og at renteøkningen blir meget moderat. Tre måneders pengemarkedsrenter har økt fra bunnen rundt 0,25 prosent i 2014 til 0,8 prosent i høst. Implisitte terminrenter indikerer at pengemarkedsrentene kun forventes å øke til knappe 1,5 prosent ved utgangen av vår prognoseperiode i 2019.

1.2. Langsom bedring i Europa

Den økonomiske veksten i Europa er fortsatt svak og inflasjonen lav. Dette tyder på at de kvantitative lettelsene sammen med rekordlave og sågar negative renter, i liten grad har stimulert realøkonomien, men i stedet bidratt til å blåse opp prisene i verdipapir- og boligmarkedene. Siden bunnpunktet i februar har for eksempel hovedindeksen på den britiske børsen steget med nær 25 prosent, og i Tyskland har renta på tiårige statsobligasjoner vært negativ siden britene bestemte seg for å tre ut av EU samarbeidet i juni. Både i Storbritannia, Sverige og Tyskland har boligprisene steget mye de siste årene.

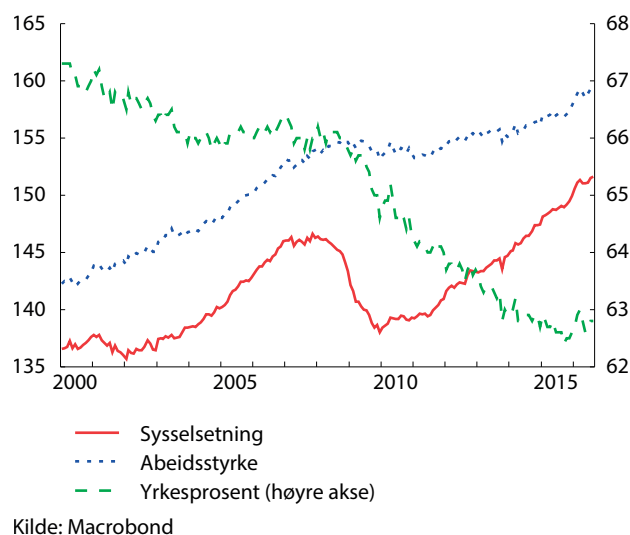
For å få en bærekraftig vekst i Europa er en robust oppgang i investeringene nødvendig. Inntil nå har imidlertid investeringene, med et unntak for boliginvesteringene i enkelte land, kun utvist sporadiske tilløp til vekst, til tross for rekordlave renter og rikelig med likviditet i bankvesenet. Svake konjunkturutsikter, frykt for terror og for mulige konsekvenser av brexit kan bidra til å dempe investeringene også framover.

Høy gjeld og svake markedsutsikter demper både private investeringer og husholdningenes forbruk. Offentlige utgifter har økt noe igjen de siste par årene, etter en periode med svært kontraktiv finanspolitikk, men finanspolitikken bidrar fremdeles i liten grad til å stimulere euro-økonomien samlet sett. Det er betydelige forskjeller mellom landene. Italia, Spania og ikke minst Hellas har strammet kraftig inn, mens Frankrike og særlig Tyskland har ført en til dels ekspansiv finanspolitikk. Resultatet av den svake etterspørselen og manglende investeringer er lav produktjons- og produktivitetsvekst i økonomien som helhet, og høy ledighet - spesielt blant unge.

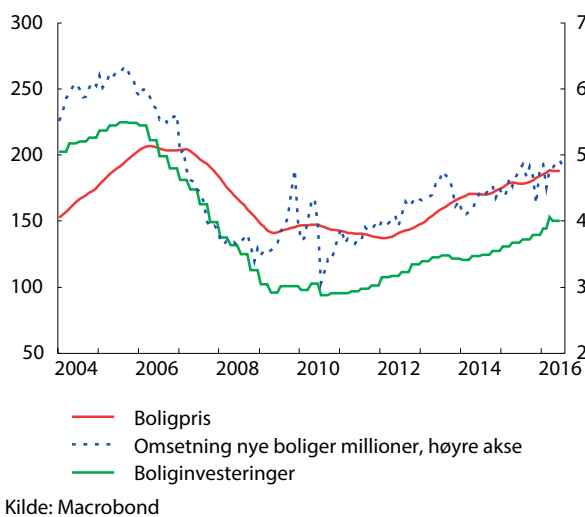
Produktivitetsveksten har avtatt siden midten av 1990-tallet og særlig etter finanskrisen. En vesentlig grunn til den svake utviklingen de senere årene er sykliske forhold knyttet til svak etterspørsel. Det vedvarende lave nivået på investeringene har også ført til fall i kapitalintensiv produksjon.

For euroområdet samlet vokste BNP med 1,1 prosent i årets 2. kvartal, sesongjustert og regnet som årlig rate, ned fra 2,2 prosent i kvartalet før. Som vanlig var

Figur 1.7. USA. Arbeidsmarkedet

Figur 1.8. USA. Boligmarkedet

Tabell 1.1. **Makroøkonomiske anslag fra IMF og Statistisk sentralbyrå (SSB). Årlig endring i prosent**

	BNP-vekst															
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Euroområdet																
SSB	2,3	1,7	3,2	3,1	0,5	-4,5	2,1	1,6	-0,9	-0,3	0,9	1,6	1,6	1,4	1,5	1,7
IMF													1,5	1,6	1,6	1,6
USA																
SSB	3,8	3,3	2,7	1,8	-0,3	-2,8	2,5	1,6	2,2	1,5	2,4	2,4	1,4	2,1	2,5	2,5
IMF													2,4	2,5	2,4	2,1
Sverige																
SSB	4,3	2,8	4,7	3,4	-0,6	-5,2	6,0	2,7	-0,3	1,3	2,3	4,1	2,9	2,0	2,5	2,5
IMF													3,7	2,8	2,5	2,3
Storbritannia																
SSB	2,5	3,0	2,7	2,6	-0,5	-4,2	1,5	2,0	1,2	1,7	2,9	2,2	1,9	1,8	2,3	2,4
IMF													1,9	2,2	2,2	2,1
Kina																
SSB	10,1	11,3	12,7	14,2	9,6	9,2	10,6	9,5	7,7	7,7	7,3	6,9	6,2	6,0	5,4	5,0
IMF													6,5	6,2	6,0	6,0
Handelspartnere¹																
SSB	2,9	2,6	3,8	3,3	0,5	-3,2	3,3	2,3	0,7	1,1	2,0	2,5	2,1	2,1	2,2	2,3
IMF													2,3	2,3	2,2	2,2
	Prisvekst															
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Euroområdet																
SSB	2,2	2,2	2,2	2,1	3,3	0,3	1,6	2,7	2,5	1,3	0,4	0,1	0,2	0,7	1,0	1,5
IMF													0,4	1,1	1,3	1,5
Andre land (anslag fra IMF fom. 2014)																
USA	2,7	3,4	3,2	2,9	3,8	-0,3	1,6	3,1	2,1	1,5	1,6	0,1	0,8	1,5	2,4	2,5
Sverige	1,0	0,8	1,5	1,7	3,3	1,9	1,9	1,4	0,9	0,4	0,2	0,7	1,1	1,4	1,7	2,2
Storbritannia	1,3	2,0	2,3	2,3	3,6	2,1	3,3	4,5	2,8	2,6	1,5	0,1	0,8	1,9	2,0	2,0
Kina	3,9	1,8	1,5	4,8	5,9	-0,7	3,3	5,4	2,6	2,6	2,0	1,4	1,8	2,0	2,2	2,6
Handelspartnere ¹	2,0	2,2	2,2	2,3	3,7	0,7	2,1	3,2	2,3	1,5	0,9	0,5	0,8	1,5	1,7	1,9

¹ Euroområdet, Sverige, USA, Storbritannia, Danmark, Kina, Sør-Korea, Polen, Russland og Japan.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

det store forskjeller landene imellom. For mens gjeninnhenting i Spania fortsatte med tilnærmet uforminset styrke, var den totalt fraværende i land som Italia og Frankrike. Etter et sterkt 1. kvartal falt dessuten veksten i Tyskland relativt kraftig tilbake i 2. kvartal

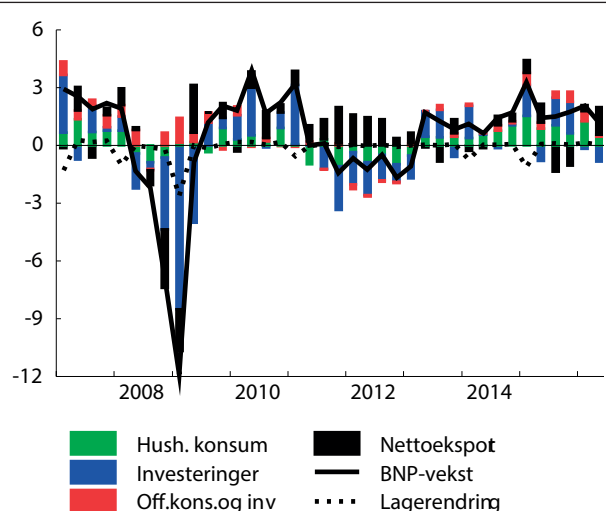
Dekomponeringen av BNP for euroområdet viser at det var innenlandsk etterspørsel som trakk ned veksten i 2. kvartal. Veksten avtok både i offentlig og privat konsum samtidig som investeringene falt. Det var andre kvartalet på rad med fallende investeringer, og i 2. kvartal var nedgangen på hele 4,1 prosent. Det er dermed fremdeles lite som peker mot et klart investeringsoppsving i euroområdet, selv om de har økt noe de siste årene. Eksporten har derimot vokst relativt klart de siste to årene med henholdsvis rundt 5 og 7 prosent, og var tilbake på samme spor i 2. kvartal i år etter en vekstpause i begynnelsen av året. I 2. kvartal økte eksporten

klart både i Tyskland, Italia og, ikke minst, Spania, der oppgangen var på hele 18 prosent.

Inflasjonen i euroområdet har vært rundt null siden slutten av 2014, blant annet som følge fallende oljepriser fra sommeren 2014 og gjennom 2015. Siden siste årsskifte har oljeprisene økt noe igjen, og ventes å øke ytterligere framover, som ventes å bidra til at inflasjonen tar seg langsomt opp gjennom prognoseperioden, til 1,5 prosent i 2019. Med inflasjon klart under målet og en svak realøkonomisk utvikling kan den europeiske sentralbanken (ESB) ventes å komme med nye ekspansive tiltak i tiden som kommer. Dette er tiltak som trolig vil stimulere kreditten til små og mellomstore bedrifter.

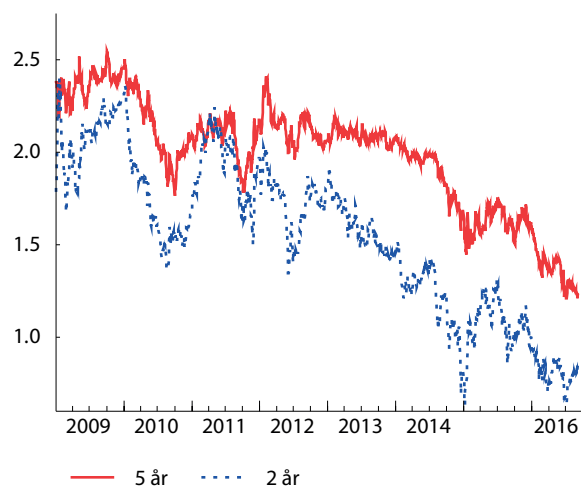
Det er lite som tyder på at euroøkonomien står ovenfor et taktskifte. Høy offentlig gjeld tynger i seg selv, og

Figur 1.9. Euroområdet. Bidrag til BNP-vekst. Sesongjustert, årlig rate

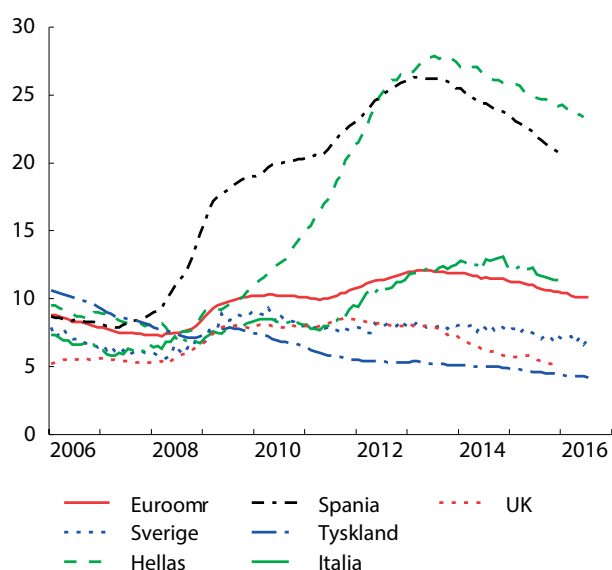
Kilde: Macrobond

Figur 1.10. Euroområdet. Inflasjonsforventninger. Euro inflasjonsswap

Kilde: Macrobond

Figur 1.11. Euroområdet: Arbeidsledighet i utvalgte land

Kilde: Macrobond

vekst- og stabilitetspakten setter klare begrensninger for finanspolitikken også framover, og det er lite som tyder på at nye stimulanser fra pengepolitikken vil få markerte effekter. Med dette som bakteppe legger vi til grunn at veksten i euroområdet kun vil ta seg meget langsomt opp, fra knappe 1,4 prosent i 2017 til 1,7 prosent i 2019. Dette innebærer at euroøkonomien fortsatt vil befinne seg i en lavkonjunktur ved utgangen av prognoseperioden. Rentene vil som følge av dette forbli svært lave. Vi anslår tremåneders pengemarkedsrente til -0,3 prosent som gjennomsnitt for innværende år, etter hvert økende til 0 prosent mot slutten av 2019.

I Tyskland bidro høyt konsum, blant annet som følge av lave energipriser, til at veksten holdt seg godt oppe i 2015. På slutten av fjoråret var det også høy vekst i næringslivets investeringer, og hjulpet av en mild vinter fortsatte dette inn i 2016. I 2. kvartal i år falt imidlertid investeringene til dels kraftig, og med lavere vekst både i offentlig og privat konsum, bidro dette til at BNP-veksten falt til 1,7 prosent i 2. kvartal i år målt som årlig rate, ned fra 2,9 prosent kvartalet før. Eksporten har utviklet seg positivt, med en vekst på henholdsvis 6,8 og 4,9 prosent i årets to første kvartaler. Arbeidsledigheten har fortsatt å falle, til 4,2 prosent i juli. Inflasjonen som i det siste halvannet år har fluktuert rundt null, lå i august på 0,5 prosent. Målt uten mat- og energivarer var den 1,3 prosent.

I Frankrike falt BNP med 0,2 prosent i 2. kvartal i år målt som årlig rate, etter en periode med relativ god vekst. Husholdningenes konsumvekst stoppet helt opp, og både investeringer og eksport falt noe, mens offentlig konsum fortsetter å vokse jevnt og trutt med om lag 1,5 prosent. Eksporten falt for andre kvartal på rad, og er nå på samme nivå som for et år siden. Arbeidsledigheten har økt noe den siste tiden, og var på 10,3 prosent i juli. Blant dem mellom 16 og 25 år er ledigheten på nærmere 25 prosent.

I Italia stoppet den økonomiske veksten opp i 2. kvartal, etter et forsiktig oppsving gjennom 2015. Den svake utviklingen skyldes svak innenlandsk etterspørsel. Veksten i husholdningenes konsum stoppet opp, og offentlig konsum og investeringer falt. Eksporten viste imidlertid en sterk utvikling også i Italia, som der riktignok må ses i lys av en nedgang i kvartalet før. Italienske myndigheter arbeider for å demme opp for en bankkrise. Statsminister Matteo Renzi sliter allerede med oppslutningen i forkant av en folkeavstemning i november om viktige konstitusjonelle reformer. Skulle han gå på et tap der, har han truet med å gå av. Dette vil i så fall skape rom for Beppe Grillos femstjernersbevegelse som i flere meningsmålinger ligger an til å overta, og således bane veien for en folkeavstemning om hvorvidt Italia bør melde seg ut av EU. Den usikre politiske situasjonen kan bidra til å dempe husholdningenes konsum så vel som næringslivets investeringer.

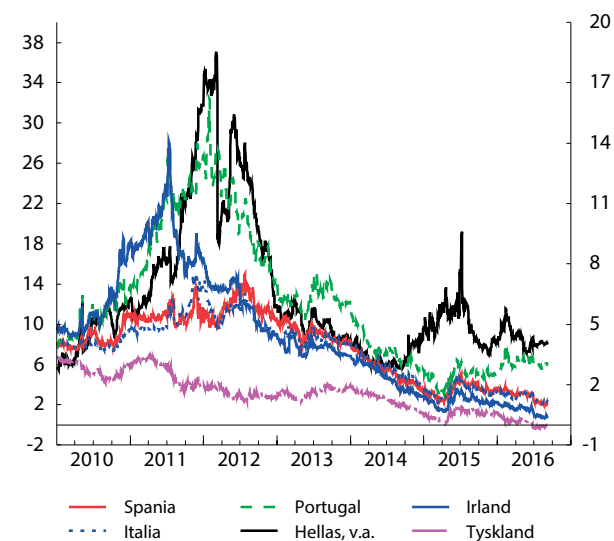
I Spania har den økonomiske veksten vært gjennomgående høy de siste par årene, og i 2. kvartal i år var veksten for sjette kvartal på rad høyere enn 3 prosent målt som årlig rate. Med denne farten vil økonomien være tilbake på nivået fra før finanskrisen tidlig neste år. Veksten i 2. kvartal kom både som følge av svært sterk eksportvekst samt vekst i investeringer og husholdningenes konsum. Det offentlige konsumet falt imidlertid kraftig tilbake, noe som kan ha sammenheng med at Spania i likhet med Portugal, var nære ved å bli bøtelagt av Brussel som følge av å ha brutt budsjettreglene nedfelt i vekst- og stabilitetspakten. Det settes for tiden ikke i gang nye prosjekter i offentlig sektor, noe som spesielt har rammet de som jobber i bygg- og anleggsbransjen. Selv om ledigheten har falt betydelig siden toppen på nesten 27 prosent, lå den i juli fortsatt like i underkant av 20 prosent. Med en ungdomsledighet på nær 44 prosent er det liten tvil om at Spania fortsatt befinner seg i en dyp lavkonjunktur.

Når det gjelder Storbritannia er det vanskelig å si hva den økonomiske effekten av valget om EU-utmelding vil bli på lang sikt. På helt kort sikt har imidlertid de negative effektene i liten grad manifestert seg i statistikken. Aksjekursene har steget med 10 prosent siden juni, detaljhandelen steg med hele 1,4 prosent i juli og arbeidsledigheten fortsetter å falle. Boligprisene fortsatte å vokse klart i juli og i finansmarkedene rapporteres det om at kreditten til ikke-finansielle foretak og husholdninger fortsetter å gå opp. Innkjøpsprisindeksen hentet seg dessuten inn igjen i august etter fallet måneden før.

Nasjonalregnskapstallene for 2. kvartal i år viste at veksten i Storbritannia var på 2,4 prosent regnet som årlig rate. Dette var økning fra 1,8 prosent kvartalet før og kan tilskrives god vekst i næringslivets investeringer og husholdningenes konsum. Veksten kom til tross for et fall i offentlig konsum. Den engelske sentralbanken har lenge spådd sterke negative konsekvenser for den britiske økonomien av å forlate EU, og kuttet i tråd med det styringsrenta til en ny historisk bunnotering på -0,25 prosent i juli. Samtidig ble det vedtatt å gjenoppta de kvantitative lettelsene som del av en større redningspakke, som også for første gang inkluderer kjøp av private obligasjoner.

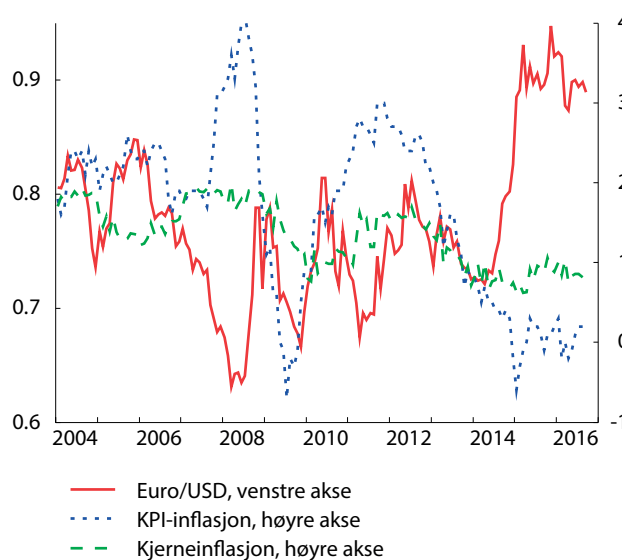
Til tross for disse ekspansive tiltakene senket den engelske sentralbanken sine prognoser klart, slik at BNP nå anslås 2,5 prosent lavere i 2019 enn i prognosene i mai i år, der man antok at folkeavstemningen ville få motsatt utfall. Vi har ikke senket våre anslag for Storbritannia like mye, og vi antar at ringvirkningene til euroøkonomien blir små. Norsk eksport til England utgjør dessuten kun om lag 8 prosent av samlet norsk eksport. Dermed ser det ut til at virkningene på norsk økonomi også blir beskjedne. Våre beregninger viser at selv Bank of Englands relativt pessimistiske anslag kun ville senket samlet internasjonal etterspørsel mot norsk økonomi med knapt et halvt prosent i løpet av

Figur 1.12. 10-års statsobligasjonsrenter i utvalgte europeiske land

Kilde: Macrobond

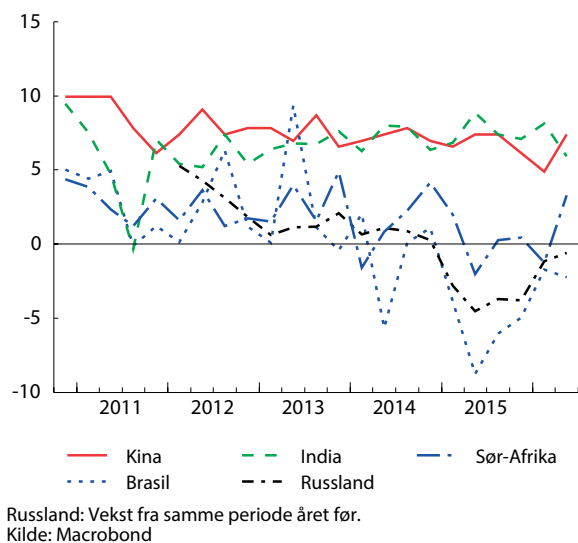
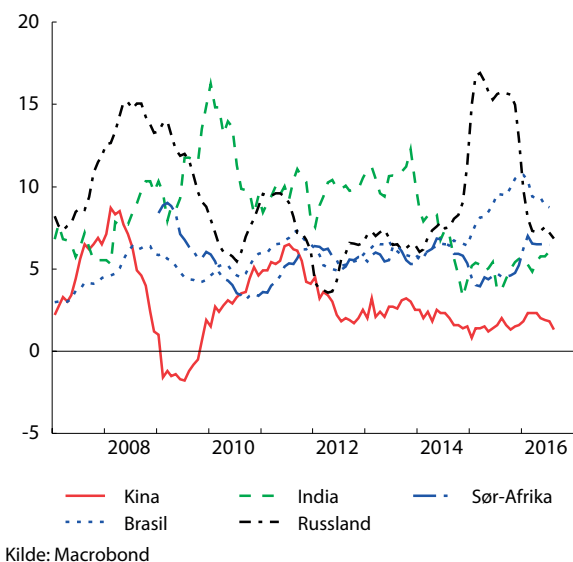
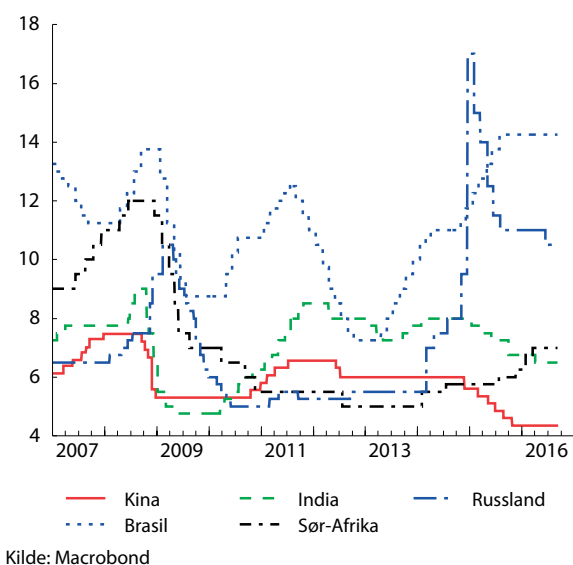
Figur 1.13. Euroområdet. Inflasjon og valutakurs

Kilde: Macrobond.

prognoseperioden, våre anslag med mindre enn halvparten av dette igjen.

Den økonomiske veksten i Sverige har falt klart i år, til henholdsvis 1,7 og 1,1 prosent i årets to første kvartaler, målt som årlig rate, etter å ha vokst med over tre prosent i hvert av de fem foregående kvartalene. Veksten i 2. kvartal var svak både i husholdningenes konsum og investeringer og eksporten gikk ned. Eksporten har nå falt to kvartaler på rad, riktignok etter en oppgang på hele 10 prosent i 4. kvartal i fjor. Unntaket var offentlig etterspørsel, som økte med 2,4 prosent. Industriproduksjonen har falt hittil i år etter et klart oppsving gjennom fjoråret. Nedgangen i arbeidsledigheten ser også ut til å ha stoppet opp. Sveriges Riksbank har videreført sin svært ekspansive pengepolitikk med store oppkjøp av statsobligasjoner og en styringsrente som siden februar i år har ligget på -0,5 prosent. Dette har særlig blitt begrunnet med et ønske

Figur 1.14. **Framvoksende økonomier. BNP-vekst fra kvartalet før**Figur 1.15. **Framvoksende økonomier. Inflasjon**Figur 1.16. **Framvoksende økonomier. Styringsrenter**

om å hindre en svekkelse av tilliten til inflasjonsmålet. Inflasjonen, som har ligget nær null de tre siste årene, tok i januar til å øke og var i juli i overkant av 1 prosent. Kjerneinflasjonen har siden bunnen i mars 2014 økt jevnt og trutt til 1,4 prosent i juli. Vi venter at den økonomiske veksten kun vil ta seg forsiktig opp framover, med noe drahjelp fra økt internasjonal etterspørsel. På grunn av de høye vekstratene rundt årsskiftet gir det likevel en årsvekst på hele 2,9 prosent i år. Deretter venter vi årsvekstrater rundt 2,5 prosent resten av prognoseperioden.

I Danmark har veksten tatt seg opp i 2016 etter klare tegn til stagnasjon gjennom 2015. Veksten i 2. kvartal var riktignok bare 1,8 prosent og dermed klart svakere enn 1. kvartal, da veksten var på 2,7 prosent. Veksten i husholdningenes konsum var meget svak samtidig som investeringene falt. Men en særlig sterk offentlig konsumvekst og noe drahjelp fra eksporten bidro til at veksten ble anstendig. Til tross for en eksportvekst på 3,3 prosent i 2. kvartal, er imidlertid nivået på eksporten fortsatt lavere enn i begynnelsen av 2015. Med nullvekst i offentlige utgifter har husholdningenes etterspørsel vært den viktigste driveren i dansk økonomi de siste par årene. Når husholdningenes etterspørsel kun vokser med 0,6 prosent i 2. kvartal er det derfor bekymringsverdig. Arbeidsledigheten har dessuten steget igjen. Fra et bunnpunkt på 5,9 prosent i januar/februar har den økt til 6,2 prosent i juli, riktignok ned fra en topp på 8,1 prosent i 2012. Inflasjonen har vært i overkant av 0 prosent siden høsten 2013 og ble i juli registrert til 0,3 prosent. Til tross for en svært ekspansiv pengepolitikk, er det lite som tyder på at Danmark står overfor et klart konjunkturomslag. Med litt drahjelp fra en etterhvert forsiktig internasjonal oppgangskonjunktur ser vi for oss at den danske økonomien vil fortsette å vokse moderat i tiden som kommer, med årsveksten gradvis økende fra 1,0 prosent i år til rundt 2 prosent mot slutten av prognoseperioden.

1.3. Høy vekst i Kina og India

I Kina tok den økonomiske veksten seg opp i årets 2. kvartal, til 7,4 prosent sesongjustert og målt som årlig rate, etter en svak start på året med en vekst på kun 4,9 prosent i 1. kvartal. Oppturen i siste kvartal har fått drahjelp av mer ekspansiv finans- og pengepolitikk, blant annet gjennom en lettelse i kapitalkravene ved kjøp av nye boliger.

Utviklingen i husholdningenes konsum er avgjørende for den videre utviklingen. Detaljhandelen har så langt i 2016 vokst med rundt 10 prosent, målt i løpende priser og som årlig rate. Dette er lavere enn vekstratene vi har sett de siste årene på 12-15 prosent, men nedgangen ser foreløpig ut til å ha stoppet opp. I boligmarkedet øker nå prisene på nye leiligheter i 60 av de 70 største byene. Prisutviklingen er ellers karakterisert av stabil inflasjon rundt 2 prosent, om lag halvparten av landets inflasjonsmål på 4 prosent. Sentralbanken har holdt styringsrenta uendret på 4,4 prosent siden oktober i fjor, etter en nedgang på 1,6 prosentpoeng fra slutten

av 2014. Vi legger til grunn at den pågående omstillingen til en mer konsumdrevet økonomi bidrar til at den økonomiske veksten vil avta fra drøye 6 prosent i år til 5 prosent i 2019.

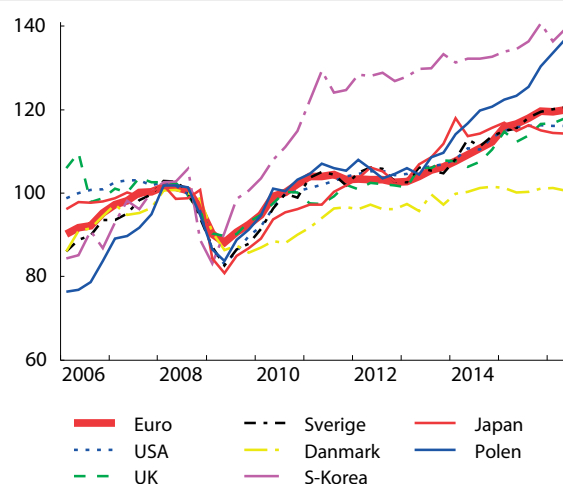
Den indiske økonomien har fortsatt å vokse i stor fart. I årets første kvartal økte BNP med hele 8,1 prosent, sesongjustert og målt som årlig rate, mot en gjennomsnittlig vekst på rundt 7 prosent de siste årene. I 2. kvartal var veksten noe svakere, på knappe 6 prosent. Etter en lengre periode med inflasjon rundt 10 prosent i kjølvannet av finanskrisen kom inflasjonen klart ned ved inngangen til 2015. Lavere mat- og råvarepriser og en stram finanspolitikk bidro til dette. Siden har sentralbanken kuttet styringsrenta med 1,5 prosentpoeng til 6,5 prosent.

1.4. Fra bratt nedtur til svak oppgang i Brasil og Russland framover

I Brasil har BNP fortsatt å falle inn i 2016, dog med forminsket styrke. I årets to første kvartaler var nedgangen på rundt 2 prosent, sesongjustert og målt som årlig rate. Med det har BNP falt med til sammen 8 prosent siden nedturen startet i begynnelsen av 2014. Arbeidsledigheten er nesten doblet i den samme perioden, til nær 12 prosent. Fallende oljepriser har vært den viktigste enkeltårsaken til den økonomiske nedturen. Frykt for Zika-viruset har dessuten rammet turismen, selv om fjorårets fotball-VM og årets sommerolympiade nok har bøtet en del på dette. Den brasilianske valutaen real er fortsatt 30 prosent svakere enn i 2011, til tross for en styrking på nesten 20 prosent etter at oljeprisen tok til å øke rundt siste årsskifte. Likevel fortsetter en kontraktiv rente- og finanspolitikk å dempe den økonomiske veksten. Styringsrenta er satt opp til 14,25 prosent for å motvirke den høye inflasjonen, og finanspolitikken rammes mer eller mindre direkte av oljenedturen. I tillegg er den politiske situasjonen svært usikker, noe som kan bidra til å dempe næringslivets investeringer. Inflasjonen har kommet noe ned, til drøye 8 prosent i juli i år, og dersom den faller ytterligere går det mot kutt i styringsrenta. Sammen med en videre oppgang i oljeprisen kan det dermed ligge an til at BNP så smått vil begynne å vokse igjen neste år, men vi venter at oppgangen blir beskjeden.

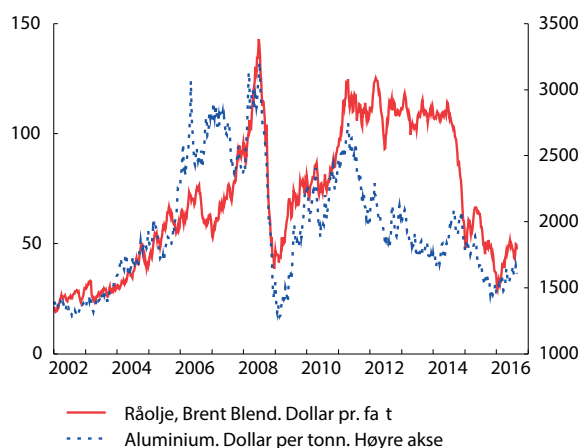
Også i Russland holder den svake økonomiske utviklingen fram. Årets andre kvartal var det sjettede på rad med fallende BNP målt fra samme kvartal året før. I 2. kvartal var nedgangen bare på 0,6 prosent, så det ser ut til å nærme seg et fortegnsskifte også i den russiske økonomien. Fortsatt veier de økonomiske sanksjonene mot landet tungt, sammen med den lave oljeprisen. Som i Brasil har inflasjonen kommet noe ned, og den russiske sentralbanken har satt ned styringsrenta, senest i juni til 10,5 prosent. Den var på hele 17 prosent ved inngangen til 2015 for å motvirke at rubelen mer enn halverte sin verdi mot dollar i kjølvannet av oljeprisfallet og den internasjonale handelsboikotten etter invasjonen av Krim-halvøya.

Figur 1.17. Import Norges handelspartnere. Sesongjustert 2008=100

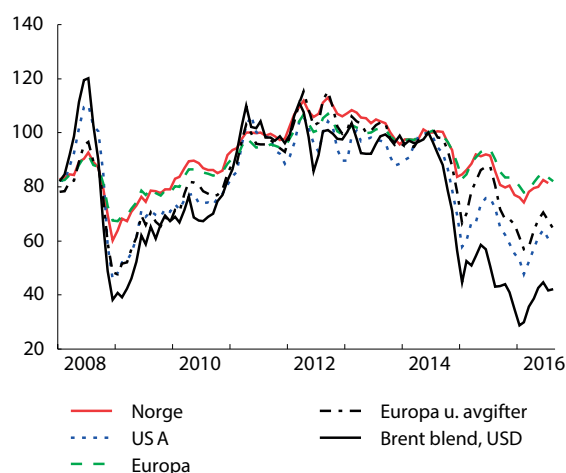
Kilde: Macrobond

Figur 1.18. Spotpris råolje og aluminium

Kilde: Macrobond.

Figur 1.19. Bensinpriser, lokal valuta, juni 2014=100

Kilde: Macrobond

Boks 1.2. Utviklingen i oljemarkedet

Oljeprisen var om lag 110 dollar fatet i gjennomsnitt i årene 2011-2013 og fram til sommeren 2014. Siden var oljeprisen gjennomgående på en fallende trend og lå i begynnelsen av februar i år på om lag 30 dollar fatet. Deretter har oljeprisen steget og lå i begynnelsen av september i underkant av 50 dollar per fat.

Den høye oljeprisen fra 2011 til sommeren 2014 skyldtes blant annet urolighetene i Midtøsten og Nord-Afrika, som medførte redusert oljeproduksjon i flere land. Dessuten fortsatte sanksjonene mot Irans oljeeksport på grunn av landets atomvåpen-program. Oljeprisen falt i 2014 som følge av økt produksjon i USA, Libya og til dels Irak, mens man forventet lavere vekst i etterspørselen spesielt utenfor OECD. På sitt ministermøte i november 2014 vedtok OPEC ikke å redusere produksjonen på tross av oljeprisfallet slik mange forventet, og dette bidro til at oljeprisen falt ytterligere. OPEC har etter dette møtet til nå økt produksjonen med nesten 3 millioner fat daglig. Dette inkluderer økt produksjon i Iran som nå nesten produserer like mye som før sanksjonene ble innført. Oljeprisøkningen de siste tre månedene skyldes først og fremst at produksjonen utenfor OPEC har falt noe.

IEA (International Energy Agency) forventer at den globale etterspørselen etter råolje vil øke med 1,5 millioner fat per dag i 2016, og ytterligere med 1,2 millioner i 2017. Selv om den lave oljeprisen isolert sett fører til økt etterspørsel, vil lavere økonomisk vekst i 2017 trekke i motsatt retning. Økningen utenfor OECD neste år er først og fremst forventet å komme i Kina, India, i andre asiatiske land, og til dels i Afrika. IEA antar også at etterspørselen i OECD vil holde seg om lag uendret i 2017.

Råoljeproduksjonen utenfor OPEC forventes av IEA å falle med 0,9 millioner fat daglig i år på grunn av den lave oljeprisen. Dette skyldes først og fremst en nedgang i produksjonen av lettolje fra tette bergarter i USA. Dette står i sterk kontrast til 2014 da USA økte denne produksjonen med over 1,0 millioner fat per dag. På grunn av en noe høyere fremtidig oljepris, forventer IEA at produksjonen utenfor OPEC vil øke med 0,4 millioner fat daglig neste år. Økningen er først og fremst forventet å komme i Brasil og Kasakhstan.

Dersom OPEC holder framtidig produksjon lik det gjennomsnittlige nivået i juni og juli i år, vil de globale lagrene av råolje øke

med 0,3 millioner fat i 2016, mens det er forventet en marginal nedgang i 2017. Neste år vil etterspørselen gradvis ta igjen tilbudet og det er forventet en nedbygging av lagrene i andre halvår. Dette kan isolert seg legge et visst press oppover på oljeprisen til neste år, selv om de samlede kommersielle lagrene av råolje og raffinerte produkter i OECD fortsatt er høye.

Saudi-Arabia og Russland signaliserte nylig at de vil samarbeide om å stabilisere oljemarkedet. I tillegg har OPEC signalisert at de vil ha uformelle møter med en del oljeproduserende land utenfor kartellet på en energikonferanse i Algerie i slutten av september med sikte på å begrense produksjonen. De fleste analytikere tror derimot ikke det vil bli inngått forpliktende avtaler om å holde igjen på produksjonen på dette møtet.

IEA har i sin Medium-term Oil Market Report sett på utviklingen i etterspørsel og tilbud i perioden 2017-2019. Oljeetterspørselen er forventet å stige med 1,2 millioner fat per dag i året. Dette er lavere enn i årene før finanskrisen. Årsaken til at lavere oljepris ikke forventes å gi større økning i etterspørselen, forklares med lavere vekst i flere land, at etterspørselen i land som Kina er blitt mindre oljeintensiv, bortfall av subsidier og en svekkelse av valutaen i flere oljeimporterende land.

IEA forventer at oljeproduksjonen utenfor OPEC vil stige med 0,4 millioner fat per dag i året i perioden 2017-2019. Dette er atskillig mindre enn økningen i fjor da produksjonen steg med 1,3 millioner fat daglig. Dette skyldes blant annet at oljeprisfallet har ført til bortfall av investeringer, noe som etter hvert vil gi relativt lite produksjon fra nye felt. Derfor vil ikke den samlede produksjonen utenfor OPEC ta seg mer opp, på tross av at IEA tar hensyn til at oljeproduksjonen i USA etter hvert vil begynne å øke igjen. Alt i alt vil dette føre til at residual- etterspørselen som er rettet mot OPEC vil øke med om lag 0,8 millioner fat per dag i året fra 2017 til 2019. Dette gir rom for økt oljeproduksjon i OPEC.

Dersom et samlet OPEC ikke øker produksjonen i nevneverdig grad i årene fremover, vil man derfor kunne få et visst press oppover på oljeprisen fra og med 2017. Vi legger til grunn at oljeprisen vil ligge rundt 45-50 dollar fatet fra nå og ut året og deretter gradvis stige til 60 dollar mot slutten av 2019.

Tilbud og etterspørsel av råolje. Millioner fat per dag inkl. NGL

	Prognose				Prognose							
	2014	2015	2016	2017	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2	17:3	17:4
Etterspørsel	93,2	94,8	96,3	97,5	95,4	95,6	97,0	97,0	96,7	97,0	98,2	98,1
OECD	45,8	46,2	46,5	46,6	46,6	45,9	46,8	46,5	46,8	46,1	46,9	46,6
Europa	13,5	13,7	13,9	13,8	13,6	13,9	14,2	13,7	13,6	13,9	14,2	13,7
Amerika	24,2	24,5	24,6	24,7	24,5	24,4	24,9	24,7	24,6	24,6	25,0	24,7
Asia Oseania	8,1	8,0	8,0	8,0	8,5	7,6	7,7	8,1	8,6	7,6	7,7	8,2
Tidligere Sovjetunionen	4,9	4,9	5,0	5,1	4,9	5,0	5,1	5,1	4,9	5,0	5,2	5,1
Resten av verden	42,5	43,7	44,8	45,8	43,9	44,7	45,1	45,4	45,0	45,9	46,1	46,4
Tilbud	93,8	96,6	96,6	97,4	96,6	95,9	97,0	97,1	96,8	97,2	97,7	97,5
OPEC ¹	37,7	39	40	40,4	39,6	39,8	40,3	40,3	40,3	40,3	40,4	40,4
OECD	22,9	23,9	23,2	23,2	24,0	22,8	22,8	23,2	23,3	23,2	23,1	23,2
Tidligere Sovjetunionen	13,9	14	14,1	14,2	14,2	14,0	14,0	14,1	14,2	14,2	14,2	14,3
Resten av verden	19,3	19,6	19,3	19,6	18,8	19,3	19,9	19,5	19,0	19,5	20,0	19,6
Lagerendring (og diverse)	0,6	1,7	0,3	-0,1	1,2	0,3	0,0	0,1	0,1	0,2	-0,5	-0,6
Etterspørsel rettet mot OPEC	37,1	37,4	39,6	40,6	38,3	39,6	40,4	40,2	40,1	40,0	40,9	41,0
Gjennomsnittlig oljepris (Brent Blend)	98,5	52,2			34,0	45,8						
Oljepris, prognoser SSB												
	2016	2017	2018	2019								
	44,1	50,5	54,5	58,5								

Kilde: IEA Oil Market Report August 2016 og SSB.

¹ Prognosen for råoljeproduksjonen i OPEC er laget av Statistisk sentralbyrå.

1.5. Stagnasjon i Japan mens Sør-Korea fortsetter veksten

Etter en vekst på 2,0 prosent i årets 1. kvartal, sesongjustert og målt som årlig rate, økte BNP i Japan med kun 0,2 prosent i årets andre kvartal. Til tross for en svært ekspansiv pengepolitikk har inflasjonen igjen blitt negativ, som følge av lavere råvarepriser. Svært ekspansiv økonomisk politikk gjennom flere år har ikke fått fart på den japanske økonomien. Vi venter at veksten vil holde seg lav gjennom hele prognoseperioden, selv om vi ser for oss at den vil ta seg noe opp fra en årsvekst på om lag 0,5 prosent i fjor og i år, til rundt én prosent i 2019.

Sør-Koreas økonomi vokste med 3,2 prosent i årets 2. kvartal, sesongjustert og målt som årlig rate. Det er på linje med den meget stabile veksten rundt 3 prosent de siste tre årene. Veksten er bredt basert, men særlig ledet an av husholdningenes konsum, som vokste med 3,7 prosent. Ekspansiv finanspolitikk og et rekordlavt rentenivå, etter at sentralbanken kuttet styringsrenta til 1,25 prosent i juni, bidrar også til den positive utviklingen. I likhet med mange andre land har imidlertid lavrentepolitikken bidratt til et stadig økende gjeldsnivå i husholdningssektoren også i Sør-Korea.

2. Konjunkturutviklingen i Norge

Konjunkturbunnen etter oljenedturen nærmer seg. Oljeprisen har kommet klart opp fra svært lave nivåer tidlig i 2016, men de negative impulsene fra petroleumsvirksomheten er fortsatt store. Etter om lag nullvekst gjennom andre halvår i fjor, har veksten i fastlandsøkonomien tatt seg litt opp gjennom første halvår i år. Økningen i aktivitetsveksten i 2. kvartal er blant annet en følge av at investeringene i fastlandsnæringene har vokst samtidig som vi har hatt en markert økning i boligbyggingen. Et litt mindre fall i petroleumsinvesteringene og et redusert fall i eksporten

av tradisjonelle varer, samt en mer markert nedgang i importen, er andre viktige faktorer bak utviklingen.

Veksten i BNP Fastlands-Norge i 2. kvartal 2016 på 1,5 prosent i årlig rate er fremdeles lavere enn vårt anslag på trendveksten på 2 prosent. Den underliggende veksten i norsk økonomi var imidlertid trolig noe høyere enn 1,5 prosent ettersom det var et klart fall i kraftproduksjonen i 2. kvartal, som i stor grad er en konsekvens av naturgitte forhold. De foreløpige tallene fra kvartalsvis nasjonalregnskap (KNR) kan dermed

Tabell 2.1. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Regnskapstall. Vekst fra forrige periode. Prosent**

	2014	2015*	Sesongjustert			
			15:3	15:4	16:1	16:2
Realøkonomi						
Konsum i husholdninger mv.	1,9	2,1	0,1	0,5	0,5	0,4
Konsum i offentlig forvaltning	2,7	2,1	0,4	0,6	0,6	0,6
Bruttoinvesteringer i fast realkapital	-0,7	-3,8	0,7	-0,6	-1,6	0,1
Fastlands-Norge	0,4	0,6	3,8	0,2	-0,8	1,7
Utvinning og rørtransport	-3,2	-15,0	-7,3	-3,3	-5,4	-3,7
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ¹	1,8	1,8	0,9	0,5	0,3	0,8
Eksport	3,1	3,7	6,1	-2,2	-2,7	-0,3
Råolje og naturgass	2,7	3,2	9,5	-4,9	2,4	-1,8
Tradisjonelle varer	3,1	5,8	0,4	-0,9	-4,6	-0,4
Import	2,4	1,6	0,5	2,9	-0,9	-1,7
Tradisjonelle varer	2,1	1,9	-1,3	3,3	-0,6	-2,4
Bruttonasjonalprodukt	1,9	1,6	1,5	-1,3	1,0	0,0
Fastlands-Norge	2,2	1,1	0,1	-0,1	0,3	0,4
Arbeidsmarkedet						
Utførte timeverk	1,4	0,3	-0,2	-0,2	-0,3	-0,5
Sysselsatte personer	1,2	0,3	0,0	-0,2	-0,1	-0,1
Arbeidsstyrke ²	1,1	1,4	0,2	-0,2	0,5	-0,6
Arbeidsledighetsrate, nivå ²	3,5	4,4	4,6	4,6	4,7	4,7
Priser og lønninger						
Årslønn	3,1	2,8	..	..		
Konsumprisindeksen (KPI) ³	2,0	2,1	2,0	2,5	3,2	3,4
KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) ³	2,4	2,7	2,9	3,0	3,2	3,2
Eksportpriser tradisjonelle varer	3,4	2,3	-0,2	-0,3	0,7	2,8
Importpriser tradisjonelle varer	4,4	4,7	0,7	-0,1	0,1	1,0
Utenriksregnskap						
Driftsbalansen, milliarder kroner	346,0	270,0	62,5	52,9	42,8	40,3
MEMO (ujusterte nivåttall)						
Pengemarkedsrente (3 mnd. NIBOR)	1,7	1,3	1,2	1,1	1,1	1,0
Utlånsrente, rammelån med pant i bolig ⁴	3,9	3,2	3,1	2,8	2,7	2,6
Råoljepris i kroner ⁵	621	430	421	380	304	388
Importveid kronekurs, 44 land, 1995=100	93,7	103,4	105,1	107,4	108,1	105,9
NOK per euro	8,4	8,9	9,1	9,3	9,5	9,3

¹ Konsum i husholdninger og idelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i Fastlands-Norge.

² Ifølge AKU.

³ Prosentvis vekst fra samme periode året før.

⁴ Gjennomsnitt for perioden.

⁵ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

indikere at konjunkturedgangen er i ferd med å ebbe ut. Det er imidlertid alltid stor usikkerhet knyttet til utviklingen i siste kvartal og i våre beregninger kommer omslaget til konjunkturoppgang først i begynnelsen av 2017.

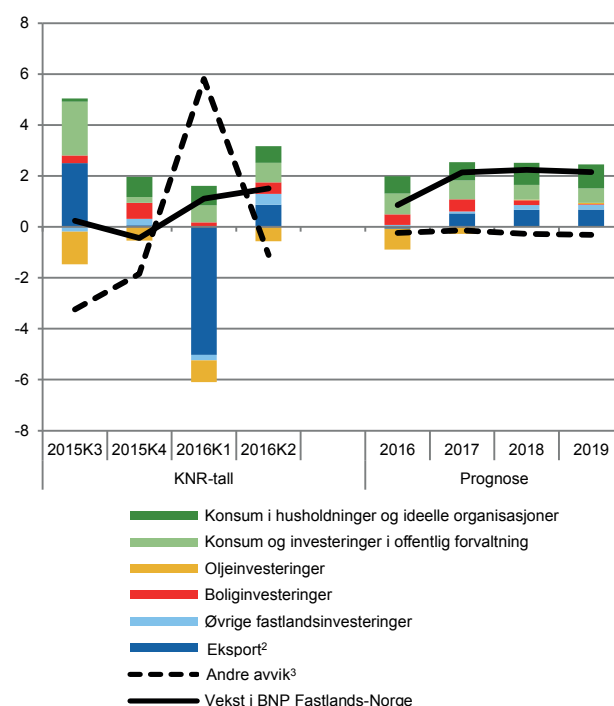
Reviderte KNR-tall viser at sysselsettingen har gått litt ned etter toppen i 4. kvartal 2014. Utviklingen i arbeidstilbudet har imidlertid også vært meget beskjeden. To år med konjunkturedgang har økt arbeidsledigheten målt med arbeidskraftsundersøkelsen (AKU) med 1,5 prosentpoeng til 4,8 prosent. Det meste av ledighetsøkningen kom tidlig i nedgangs-konjunktoren og økningen i innværende år har så langt bare vært på 0,2 prosentpoeng. Målt med NAVs tall for registrerte helt ledige stoppet økningen opp allerede i fjor høst, og det har vært et lite fall gjennom de siste seks månedene. Når vi legger til antall personer på tiltak er imidlertid ledighetsutviklingen meget stabil.

Den økonomiske politikken har gitt vesentlige bidrag til at oljenedturen ikke har ført til en enda mer betydelig nedgang i norsk økonomi. Styringsrenta er satt ned med 1 prosentpoeng gjennom de to foregående årene, sist i mars. Utlånsrentene husholdningene står overfor har falt vel så mye som sentralbankens styringsrente. Lavere renter har stimulert investeringene – spesielt i bolig – men også bidratt til kronesvekkelsen som har stimulert ute- og hjemmekonkurrerende virksomhet. Riktignok har krona styrket seg med rundt 5 prosent hittil i år målt med den importveide kronekursen, men kursen 13. september var fremdeles over 23 prosent svakere enn toppnivået i februar 2013.

Til tross for den kraftige konkurranseevneforbedringen som følger av kronesvekkelsen, falt eksporten av tradisjonelle varer med 0,4 prosent i 2. kvartal etter et fall på hele 4,6 prosent kvartalet før. Mye av nedgangen gjelder raffinerte produkter, etter en tilsvarende økning av denne eksporten gjennom 2015. Vi finner en liknende utvikling i importen av de samme produktene. Det er nærliggende å anta at det har vært et fall i den internasjonale etterspørselen etter produkter knyttet til petroleumsutvinning som har trukket den tradisjonelle vareeksporten ned. Den underliggende

eksportutviklingen er dermed trolig klart bedre enn tallene for tradisjonell vareeksport gir uttrykk for. En må også regne med at det tar tid før endringer i den kostnadmessige konkurranseevnen slår fullt ut i eksporten siden det er tidkrevende å bygge opp ny produksjonskapasitet. Bedringen av den kostnadmessige konkurranseevnen stimulerer dessuten norsk økonomi ved at norske bedrifter også blir mer konkurransedyktige på hjemmemarkedet.

Figur 2.1. Vekst i BNP Fastlands-Norge og bidrag fra etterspørselskomponenter.¹ Prosentpoeng, årlig rate

¹ Etterspørselsbidragene er regnet ut ved å finne endringen i hver variabel, trekke ut den direkte og indirekte importandelen, og deretter dele på nivået til BNP Fastlands-Norge i perioden før. Importandelene som brukes er dokumentert i Økonomiske analyser 1/2016, boks 2.4. Alle kvartalstall er sesongjusterte og i faste priser.

² Eksportvariabelen er definert som samlet eksport minus eksport av råolje, gass, og utenriks sjøfart.

³ Andre avvik er definert residuall og fanger opp alle andre faktorer samt lagerendring og statistiske avvik.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.2. Vekst i BNP Fastlands-Norge og bidrag fra etterspørselskomponenter.¹ Prosentpoeng, årlig rate

	KNR-tall				Prognose			
	15:3	15:4	16:1	16:2	2016	2017	2018	2019
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	0,1	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	0,9	0,9
Konsum og investeringer i offentlig forvaltning	2,1	0,2	0,7	0,8	0,8	0,7	0,6	0,6
Oljeinvesteringer	-1,3	-0,5	-0,8	-0,6	-0,8	-0,3	0,0	0,1
Boliginvesteringer	0,3	0,6	0,2	0,5	0,4	0,5	0,2	0,0
Øvrige fastlandsinvesteringer	-0,2	0,2	-0,2	0,4	0,1	0,1	0,2	0,2
Eksport ¹	2,5	0,1	-5,0	0,9	-0,1	0,5	0,7	0,7
Andre avvik ¹	-3,2	-1,9	5,8	-1,1	-0,2	-0,1	-0,3	-0,3
Vekst i BNP Fastlands-Norge	0,2	-0,4	1,1	1,5	0,9	2,1	2,2	2,2

¹ Se fotnoter til figur 2.1.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Finanspolitikken har i de siste årene blitt stadig mer ekspansiv. Den kraftige nedgangen i tilstrømmingen av asylsøkere medfører imidlertid at politikken trolig blir mindre ekspansiv i 2016 enn vi tidligere har lagt til grunn. Offentlig etterspørsel rettet mot konsum- og investeringsformål antas likevel å øke klart mer i 2016 enn trendveksten i økonomien. Realverdien av stønadene vil riktignok vokse lite i år, som følge av høy inflasjon, men den reelle utgiftsveksten vil overstige trendveksten i økonomien. I tillegg kommer netto skattelettelser tilsvarende om lag 0,2 prosent av BNP.

For 2017 legger vi til grunn at de reelle budsjettimpulsene blir om lag som i år. Økningen i offentlig konsum og investeringer, når en ser bort fra økte kjøp av kampfly, vil være om lag på linje med trendveksten i økonomien, mens realstønadene til husholdningene vil vokse noe mer. I tillegg antar vi at det vil bli gitt lettelser i beskatningen i samme omfang som i 2016. For 2018 og 2019 legger vi til grunn en svakt kontraktiv finanspolitikk ved at den reelle utgiftsveksten blir om lag på trend, men at det samtidig blir en økning i miljøavgiftene. Vi har ikke forutsatt noen andre endringer i skatteopplegget av betydning.

Når vi ser bort fra aksjeutbytte, som trolig i liten grad er konsummotiverende, økte disponibel realinntekt i husholdningene med 2,5 prosent i 2015. Til tross for rentenedgang og høy boligprisvekst har husholdningenes konsum økt nokså beskjedent gjennom andre halvår i fjor og første halvår i år. Konsumet i år er klart dempet av en meget beskjeden inntektsutvikling. Disponibel realinntekt utenom aksjeutbytte er ifølge foreløpige tall om lag uendret fra 4. kvartal i fjor til 2. kvartal i år, og vi antar en økning i årsgjennomsnittet på kun 0,4 prosent fra 2015 til 2016. Fall i sysselsettingen sammen med lav lønnsvekst og høy prisvekst ligger bak. Husholdningene vil normalt glatte ut svingninger i inntektene slik at utslaget på konsumet blir vesentlig mindre. En høyere inntektsvekst i de neste årene vil dermed trekke konsumveksten bare litt opp.

Konjunkturukslaget tidlig neste år er i stor grad drevet fram av de samme faktorene som ligger bak vekstøkningen så langt i år: Redusert fall i oljeinvesteringene, høy boligbygging, økt eksport og svak importutvikling. Den ventede eksportøkningen henger sammen med bedringen i konkurranseevnen, men følger også av en litt høyere internasjonal vekst. Litt lenger ut i oppgangen vil utviklingen i investeringene i fastlandsnæringene og konsumet i husholdningene bidra mer. Vi regner med at oljeprisen vil ta seg forsiktig opp framover, og legger til grunn at investeringene i petroleumsnæringen vil stabilisere seg i løpet av 2017 for deretter å gå litt opp. Som årsgjennomsnitt regner vi med at BNP Fastlands-Norge vil øke med 0,9 prosent i år og at veksten vil komme opp i 2,1¹ prosent i 2017. Arbeidsledigheten ser som årsgjennomsnitt ut til å bli 4,7 prosent i 2016, men deretter vil den gå litt

ned etter hvert som sysselsettingen tiltar. Nedgangen i AKU-ledigheten ventes å stoppe opp mot slutten av 2017 når også arbeidstilbudet begynner å ta seg opp. I beregningene ligger arbeidsledighetsraten da på rundt 4,3 prosent.

Vi ser for oss at utviklingen skissert ovenfor vil bli realisert uten at Norges Bank setter styringsrenta ytterligere ned. Beregningene våre viser da at kronekursen vil holde seg om lag på dagens nivå ut 2019. Den underliggende prisstigningen målt med KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) har gått markert opp de fire siste årene. Mye av økningen var en følge av kronesvekkelsen fram til januar, og i august 2016 var prisstigningen 3,3 prosent etter å ha vært oppe i hele 3,7 prosent måneden før. Kronesvekkelsens betydning for inflasjonen ventes å bli gradvis redusert framover. Lønnsveksten har falt kontinuerlig siden 2011 og ligger an til å komme ned på et rekordlavt nivå i år, noe som også peker i retning av lavere inflasjon. Elektrisitetsprisene har holdt seg på et høyt nivå i år og bidrar til at KPI i år vil stige klart mer enn KPI-JAE. Vi anslår KPI-veksten i 2016 til 3,4 prosent. NHO, i forståelse med LO, har anslått at lønnsveksten i industrien vil bli 2,4 prosent i år, og tall så langt kan tyde på at årslønnsveksten i alt kan bli enda litt lavere. Relativt høy arbeidsledighet og spesielt svak utvikling i lønnsomheten i petroleumrelatert industri ligger bak den svake utviklingen. Reallønna kan dermed komme til å falle med i overkant av 1 prosent i 2016. Vi må tilbake til begynnelsen av 1980-tallet for å finne et så stort reallønnsfall. Når konjunktorene gradvis bedres framover vil det bringe reallønnsveksten på pluss-siden allerede neste år, for deretter å stige ytterligere og nå 1,4 prosent i 2019.

2.1. Ekspansiv finanspolitikk i 2016

Konsumet i offentlig forvaltning økte ifølge nylig reviderte nasjonalregnskapstall med 2,1 prosent i 2015. Veksttaket tiltok gjennom fjoråret og har vært ganske stabil de siste fire kvartalene. Bruttoinvesteringene i offentlig forvaltning økte med 3,0 prosent i 2015. En vesentlig del av denne veksten skyldes kjøp av kampfly til forsvaret. Stønader til husholdningene økte med 7 prosent i 2015. Justert for endringer i reglene for beskatning av uførepensjon og med en konsumprisvekst på vel 2 prosent i 2015, innebar dette at realveksten i stønadene var om lag 2 prosent. Den samlede realveksten i offentlig konsum, bruttoinvesteringer og stønader ble dermed vel 2 prosent i 2015. Reduserte skattesatser førte til at finanspolitikken samlet sett var noe mer ekspansiv enn hva utviklingen i de omtalte utgiftene alene tilsier. Veksten i konsumet i kommunal forvaltning var klart lavere enn for statsforvaltningen slik at finanspolitikken fra statens side var mer ekspansiv i 2015 enn tallene for offentlig forvaltning samlet gir uttrykk for. Revidert nasjonalbudsjett 2016 (RNB 2016) anslår at det strukturelle, oljekorrigerte budsjettunderskuddet (SOBU) som andel av trend-BNP for Fastlands-Norge økte med et halvt prosentpoeng fra 2014 til 2015.

¹ Tall rettet 21. september 2016.

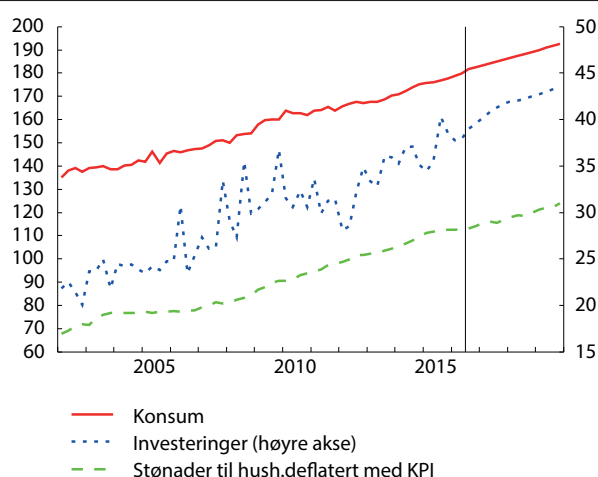
Tabell 2.3. **Makroøkonomiske hovedstørrelser 2015-2019. Regnskap og prognoser⁹. Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår**

	Regnskap 2015*	Prognoser									
		2016			2017			2018		2019	
		SSB	NB	FIN	SSB	NB	FIN	SSB	NB	SSB	NB
Realøkonomi											
Konsum i husholdninger mv.	2,1	1,9	1,5	1,0	2,0	2,0	1,7	2,4	2,1	2,6	2,1
Konsum i offentlig forvaltning	2,1	2,6	..	3,0	1,9	..	2,0	1,8	..	1,8	..
Bruttoinvestering i fast realkapital	-3,8	-1,7	..	-1,8	2,4	..	1,9	3,1	..	2,4	..
Utvinning og rørtransport ¹	-15,0	-19,1	-14,0	-14,0	-8,0	-5,0	-8,0	1,0	-1,0	1,8	4,0
Fastlands-Norge	0,6	4,3	..	..	5,1	..	..	3,2	..	2,2	..
Næringer	-1,6	1,6	..	0,3	1,3	..	4,9	3,8	..	3,5	..
Bolig	1,6	8,4	6,5	4,2	9,1	2,8	3,4	3,3	1,3	0,5	0,5
Offentlig forvaltning	3,0	4,0	..	3,9	6,2	..	6,1	2,5	..	2,4	..
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ²	1,8	2,6	2,3	1,9	2,6	2,4	2,4	2,4	2,3	2,3	2,3
Lagerendring ³	0,2	0,0	..	..	0,0	..	..	0,0	..	0,0	..
Eksport	3,7	-0,1	..	-0,9	1,2	..	1,2	1,7	..	1,9	..
Råolje og naturgass	3,2	0,6	..	-4,0	-1,0	..	-1,4	-1,0	..	-0,8	..
Tradisjonelle varer ⁴	5,8	-1,4	-1,3	3,1	3,3	2,9	4,2	4,4	3,6	4,3	3,5
Import	1,6	0,8	0,4	0,8	2,3	3,2	3,0	3,5	2,7	3,6	3,5
Tradisjonelle varer	1,9	-0,6	..	1,5	2,5	..	3,3	3,6	..	3,8	..
Bruttonasjonalprodukt	1,6	0,8	0,1	0,1	1,6	1,0	1,1	1,7	1,4	1,7	1,8
Fastlands-Norge	1,1	0,9	0,8	1,0	2,1	1,6	1,7	2,2	2,1	2,2	2,3
Arbeidsmarked											
Sysselsatte personer	0,3	-0,2	0,2	0,2	0,7	0,4	0,7	1,0	0,8	0,7	1,1
Arbeidsledighetsrate (nivå)	4,4	4,7	4,6	4,7	4,5	4,4	4,6	4,3	4,1	4,3	3,9
Priser og lønninger											
Årslønn	2,8	2,3	2,5	2,4	2,7	2,7	2,8	3,1	3,1	3,4	3,6
Konsumprisindeksen (KPI)	2,1	3,4	3,3	2,8	2,0	2,2	2,1	2,1	1,9	2,0	1,7
KPI-JAE ⁵	2,7	3,0	2,9	2,8	1,9	2,3	2,2	2,0	2,0	1,8	1,7
Eksportpris tradisjonelle varer	2,3	2,9	..	..	2,7	..	..	2,8	..	2,1	..
Importpris tradisjonelle varer	4,7	1,4	..	..	1,6	..	..	1,7	..	1,5	..
Boligpris	6,1	7,1	..	..	5,4	..	..	2,6	..	2,5	..
Utenriksøkonomi											
Driftsbalansen, mrd. kroner	270,0	190,3	..	..	220,5	..	..	253,5	..	284,9	..
Driftsbalansen i prosent av BNP	8,7	6,1	..	..	6,7	..	..	7,3	..	7,9	..
MEMO:											
Husholdningenes sparerate (nivå)	10,4	6,2	..	..	6,3	..	..	6,2	..	5,9	..
Pengemarkedsrente (nivå)	1,3	1,0	0,9	0,9	1,0	0,6	0,8	1,0	0,6	1,2	..
Utlånsrente, rammelån med pant i bolig (nivå) ⁶	3,2	2,6	..	..	2,5	..	..	2,5	..	2,6	..
Råoljepris i kroner (nivå) ⁷	430	377	..	346	419	..	396	452	..	485	..
Eksportmarksindikator	4,9	3,2	..	..	4,1	..	..	4,6	..	4,8	..
Importveid kronekurs (44 land) ⁸	10,4	2,5	3,0	2,4	-1,3	-0,8	-0,1	0,0	-1,4	0,0	-1,1

¹ Finansdepartementets anslag inkluderer tjenester tilknyttet oljeutvinning.² Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge.³ Endring i lagerendring i prosent av BNP.⁴ Norges Bank gir anslag for tradisjonelle varer, reisetrafikk og annen tjenestetransport fra Fastlands-Norge.⁵ KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE).⁶ Gjennomsnitt for året.⁷ Gjennomsnittlig spotpris, Brent Blend.⁸ Positivt tall innebærer svekket krone. Finansdepartementet gir anslag på konkurranseprisindeksen.

Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB), Finansdepartementet, St.meld nr.2 (2015-2016), (FIN), Norges Bank, Pengepolitisk rapport 2/2016 (NB).

Figur 2.2. Offentlig forvaltning. Sesongjustert, mrd. 2014-kr., kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Anslag for finanspolitikken i 2016 er basert på RNB 2016 og KNR-tall for første halvår 2016. I RNB 2016 foreslo regjeringen ytterligere tiltak mot den høye ledigheten på Sør- og Vestlandet. Finansdepartementet anslo veksten i konsumet i offentlig forvaltning til 3 prosent i 2016 og veksten i bruttoinvesteringer i offentlig forvaltning til knappe 4 prosent. Samlet skattelette i 2016 kan anslås til vel 6 milliarder kroner hvorav om lag 5 milliarder kroner tilfaller bedriftene som følge av reduksjonen i skattesatsen for alminnelig inntekt fra 27 til 25 prosent. Sammenliknet med RNB-anslagene har vi nå nedjustert konsumet i offentlig forvaltning i 2016 med om lag 3 milliarder kroner. Det skyldes at flyktningestrømmen til Norge nesten er stoppet opp slik at utgifter til mottak og bosetting blir klart mindre i 2016 enn regjeringen tidligere har anslått. Vi anslår nå at realveksten i stønader til husholdninger bare blir om lag 1 prosent i 2016 som følge av den høye konsumprisveksten i år. Realveksten i offentlig konsum, investeringer og stønader samlet kan anslås til 2,2 prosent i år. Sammen med lavere skatter blir da finanspolitikken om lag like ekspansiv i 2016 som i 2015, og SOBU (som andel av trend-BNP for Fastlands-Norge) vil øke med om lag ett prosentpoeng.

For 2017 - 2019 foreligger ingen vedtatt finanspolitikk. Det kan nå se ut til at kostnadene knyttet til asylsøkere vil bli klart lavere framover enn tidligere anslått, selv om utgiftene knyttet til å bosette de som allerede har kommet vil være store også i 2017. Oppholdsutgiftene vil særlig bidra til høyere offentlige stønader i 2017. Vi har lagt til grunn at veksten i kjøp av varer til konsumformål i offentlig forvaltning blir knapt 2 prosent årlig i perioden 2017 til 2019. Når det gjelder bruttoinvesteringene i offentlig forvaltning er 2017 det første året med kjøp av 6 nye kampfly, og den økte investeringsveksten i 2017 reflekterer dette. Det er også lagt til grunn en videre økning i investeringer i sivil infrastruktur. De fleste partiene på Stortinget er

blitt enige om et skattekompromiss basert på Scheelutvalgets utredning som innebærer at skattesatsen på alminnelig inntekt reduseres fra dagens 25 prosent til 23 prosent. Vi legger fortsatt til grunn at dette vil skje i 2017 og at denne reduksjonen vil bli kombinert med en oppjustering av satsene for personbeskatning slik at bare fastlandsbedriftene blir berørt av endringen. Provenytapet av dette kan anslås til nærmere 6 milliarder kroner i 2017. I budsjettavtalen for 2016 ble det lagt opp til økte miljøavgifter framover. Vi har valgt å gjøre dette ved å øke avgifter på drivstoff i 2017 med en årlig provenyeffekt på 3 milliarder kroner. Tilsvarende økninger antas også for 2018 og 2019. Dette bidrar med om lag 0,2 prosentpoeng til KPI-veksten hvert år. Vi legger til grunn at andre skatter rettet mot husholdningene vil bli redusert tilsvarende avgiftsøkningen i 2017 slik at samlet skattelette da vil bli om lag 6 milliarder kroner. Finanspolitikken blir dermed om lag like ekspansiv i 2017 som i 2016.

Vi anslår at realveksten i pensjonsstønadene til husholdningene blir rundt 2 prosent årlig i perioden 2017 til 2019. Andre stønader vokser reelt sett noe mindre, bortsett fra i 2017 hvor stønader knyttet til asylanter trekker veksten opp. Samlet realstønadsvekst vil da bli om lag 1,5 prosent årlig, men litt høyere i 2017. Vi har ikke lagt til grunn endringer i satsene for direkte skatter i 2018 og 2019. Den antatte økningen i miljøskattene gjør at anslagene våre fører til en liten økning i samlede skatter i 2018 og 2019. Sammen med en videreføring av vekstanslagene på utgiftssiden innebærer derfor anslagene våre en svak innstramming av finanspolitikken i 2018 og 2019.

Statens pensjonsfond utland (SPU) var 7 460 milliarder kroner ved inngangen til 2016. Ifølge RNB 2016 vil fondet kunne bli redusert i løpet av 2016 som følge av en styrking av krona gjennom året samtidig som innbetalte oljeskatter vil være på et lavt nivå. I begynnelsen av september i år var fondet noe lavere enn ved inngangen til året. Med våre forutsetninger om oljepris, kronekurs og utvikling i internasjonal økonomi, vil verdien av SPU utvikle seg svakt de nærmeste årene. Vi anslår dermed SOBU til om lag 3 prosent av fondets verdi i 2017. Vår prognosebane viser at norsk økonomi kommer inn i en moderat oppgang fra 2017 til 2019. Til tross for våre forutsetninger om en liten tilstramming i finanspolitikken i 2018 og 2019 blir SOBU liggende i overkant av 3 prosent i disse årene som følge av lave oljepriser og svak utvikling i verdien av SPU.

2.2. Lav rente og svak krone lenge

Etter kuttet på 0,25 prosentpoeng i mars i år er styringsrenta nå 0,5 prosent. Pengemarkedsrenta lå i månedene forut for styringsrentekuttet i området 1,1-1,2 prosent. Etter rentekuttet falt pengemarkedsrenta til 1,0 prosent, før den siden inngangen av august har ligget på nærmere 1,1 prosent. Påslaget mellom styringsrenta og pengemarkedsrenta har økt fra 0,25 prosentpoeng i 2014 og begynnelsen av 2015 til over

et halvt prosentpoeng nå. Før finanskrisen lå dette påslaget rundt 0,25 prosentpoeng, men under finanskrisen og enkelte perioder senere har det vært langt høyere. Pengemarkedsrenta i Norge er knyttet tett opp mot dollarrenta og terminene mellom kroner og dollar. Påslaget i det amerikanske pengemarkedet har økt den siste tiden og kan knyttes til nye reguleringer av amerikanske pengemarkedsfond. Dette påslaget har i stor grad smittet over på påslaget mellom styringsrenta og pengemarkedsrenta i Norge.

Etter tre år med svekkelse styrket krona seg i årets fire første måneder. Mens eurokursen var 9,60 i januar falt den til 9,30 i april, regnet som månedsgjennomsnitt. Dollarkursen gikk fra 8,80 til 8,20, og målt med den importveide kronekursen styrket krona seg med nær 3 prosent i samme periode. Krona svekket seg noe fram til august i år, for så å styrke seg som følge av høye inflasjonstall som reduserte markedets forventninger til ytterligere rentekutt.

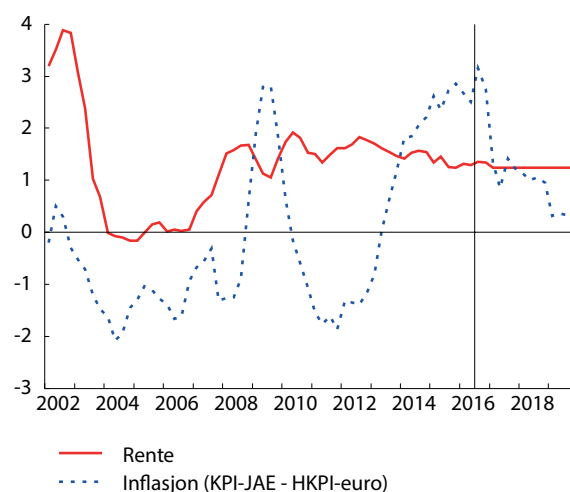
Innskudds- og utlånsrentene har falt mer enn pengemarkedsrenta etter kuttet i styringsrenta. Gjennomsnittlig rammelånsrente med pant i bolig falt fra 2,7 prosent ved utgangen av 1. kvartal til 2,5 prosent ved utgangen av 2. kvartal. Innskuddsrenta falt fra 0,9 prosent til 0,8 prosent i samme periode.

Arbeidsledigheten har ifølge AKU kommet opp i 4,8 prosent. Vi regner med at den ikke vil øke ytterligere i år og at den vil falle deretter. Veksten i BNP Fastlands-Norge ser ut til å bli under 1 prosent i år, men den kommer opp i over 2 prosent som årlig rate fra neste år. Underliggende prisvekst målt ved KPI-JAE ser ut til å bli 3,0 prosent i år, men om lag 2,0 prosent de neste årene. Boligprisveksten er høy og anslås til i overkant av 7 prosent på årsbasis i år, men veksten faller framover. Den lave veksten og høye ledigheten taler isolert sett for ytterligere kutt i styringsrenten, mens den høye inflasjonen og boligprisveksten trekker i motsatt retning. Vi legger derfor til grunn uendrede renter de nærmeste årene med en svak økning først i 2019.

Beregnet tiårig statsobligasjonsrente kom ned under 1,0 prosent i sommer. Den har siden steget noe og er i midten av september 1,3 prosent. Det er likevel et meget lavt nivå og tyder på at markedet forventer lave renter en god stund framover.

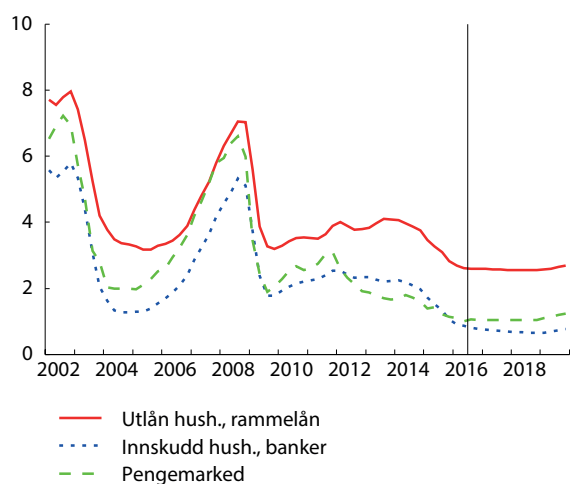
Både økt oljepris og høyere rente i Norge enn i eurosonen trekker i retning av en styrking av kronen, mens høyere inflasjon i Norge trekker i motsatt retning. Det ligger dermed an til om lag uendret kronekurs framover. På grunn av endringer i kronekursen gjennom 2015 og hittil i år, innebærer dette en svekkelse på 2,5 prosent i år målt ved den importveide kronekursen.

Figur 2.3. Rente- og inflasjonsforskjeller mellom Norge og euroområdet. Prosentpoeng

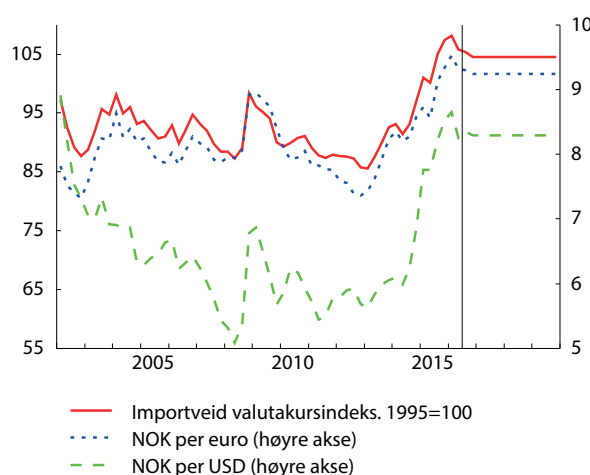
Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.4. Norske renter. Prosent

Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.5. Valutakurser

Kilde: Norges Bank.

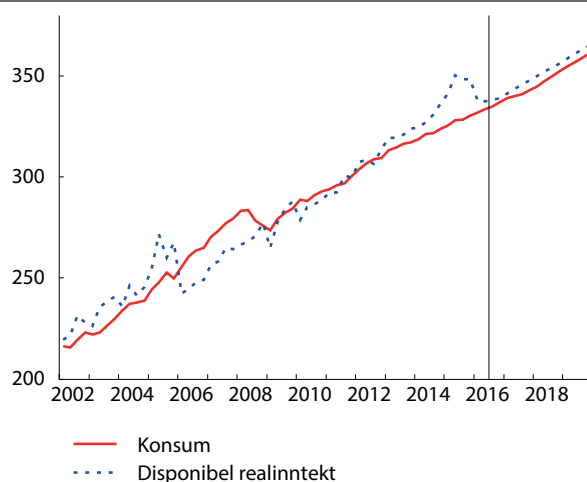
2.3. Konsumveksten fortsetter i moderat tempo

Den moderate veksten i konsumet i husholdninger og ideelle organisasjoner gjennom fjoråret fortsatte i første halvår i år. Ifølge KNR vokste konsumet med kun 0,4 prosent i 2. kvartal, om lag som de to foregående kvartalene. Varekonsumet samlet var om lag uendret. Varige forbruksvarer som møbler, hvitevarer og transportmidler viste et fall. Også ikke-varige forbruksvarer som klær og sko og elektrisitet hadde svak vekst, mens kjøp av matvarer – som utgjør om lag 10 prosent av samlet konsum – bidro til å trekke opp varekonsumet med 0,3 prosentpoeng. Sesongjusterte tall viser at varekonsumet falt med 0,8 prosent fra juni til juli etter et mindre fall i måneden før. Bak det siste fallet ligger en nedgang i alle konsumgrupper utenom elektrisitet og brensel, noe som bærer bud om svak utvikling i varekonsumet også i 3. kvartal i år. Tjenestekonsumet økte derimot med hele 1,1 prosent i 2. kvartal i år, eller 4,5 prosent regnet som årlig rate. Denne veksten er bredt basert og på linje med eller noe høyere enn de foregående tre kvartalene. Dermed er det tjenestekonsumet som hovedsakelig har bidratt til å holde veksten i samlet konsum oppe gjennom fjoråret og så langt i 2016.

Utviklingen i konsumet bestemmes i stor grad av løpet i husholdningenes inntekter, formue og renter. Inntektsregnskapet for husholdningene viser nå at husholdningenes disponible realinntekter økte med hele 5,2 prosent i 2015, om lag en dobling fra året før, se Tabell 2.4. Den kraftige veksten kan føres tilbake til en sterk oppgang i utbetalinger av aksjeutbytte i fjor som trolig i stor grad var skattemotiverte og basert på forventninger om økte skatter på slike inntekter fra og med 2016. Dersom vi holder utenfor utbetalinger av aksjeutbytte, som er lite konsummotiverende, økte disponible realinntekter med moderate 2,5 prosent i 2015, litt høyere enn året før.

Lønnsinntektene er den viktigste inntektskilden for husholdningene. Selv om årslønnsveksten var lavere enn på lenge og sysselsettingsveksten var liten, var det likevel lønnsinntektene – sammen med offentlige stønader – som bidro mest til inntektsveksten i fjor. Netto renteinntekter ga også, som følge av lavere renter, et klart vekstbidrag til inntektsutviklingen. Ifølge kvartalsvis inntekts- og kapitalregnskap økte disponibel realinntekt eksklusive aksjeutbytter sesongjustert med nær 2 prosent i 2. kvartal i år, etter et tilsvarende fall i kvartalet før. I tillegg til høy prisvekst ligger en liten nedgang i lønnsinntektene og en nokså svak vekst i offentlige stønader bak utviklingen gjennom første halvår i år.

Figur 2.6. Inntekt og konsum i husholdninger mv. Sesongjustert, mrd. 2014-kr., kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Vi venter at lønnsinntektene vil utvikle seg svakt også framover, hovedsakelig på grunn av lav lønnsvekst. En nokså beskjeden sysselsettingsvekst vil også bidra til å dempe veksten i de samlede lønnsinntektene. Offentlige stønader vil på årsbasis fortsette å gi klare vekstbidrag til disponibel realinntekt gjennom hele prognoseperioden. Netto renteinntekter vil gi et bidrag til inntektsveksten i år og neste år som følge av et videre fall i utlånsrentene. Betydelig høyere inflasjon i år vil imidlertid dempe realinntektsveksten, mens lavere inflasjon i de påfølgende tre årene vil bidra til at realinntektsveksten blir langt høyere. Vi venter nå en beskjeden vekst i disponibel realinntekt eksklusive aksjeutbytter på 0,4 prosent i år, stigende til nær 2,5 prosent i årene fra 2017 til 2019. En vesentlig høyere inntektsvekst i de nærmeste årene vil trekke konsumveksten opp. Økte realboligpriser vil også kunne gi noen positive vekstimpulser til konsumet i år og neste år som følge av at formuen øker. Alt i alt venter vi en konsumvekst på rundt 2 prosent i år og neste år og rundt 2,5 prosent i 2018 og 2019, noe som er langt svakere enn i konjunkturoppgangen før finanskrisen i 2008 da konsumet på det meste vokste med nær 5,5 prosent årlig.

Husholdningenes sparing – i form av finansinvesteringer og boliginvesteringer – regnet som andel av disponibel inntekt, har økt fra et nivå på vel 3,5 prosent i 2008 til vel 10 prosent i 2015. Den sesongjusterte spareraten har i de siste to kvartalene falt til et nivå på nær 6 prosent. Spareraten eksklusiv utbytte har falt fra et nivå på om lag 5 prosent i 2015 til rundt 3 prosent i årets to første kvartaler. Vi ser for oss at den totale spareraten som årsgjennomsnitt vil ligge på et nivå rundt 6 prosent i år og de nærmeste årene.

Tabell 2.4. Husholdningenes disponible realinntekter. Prosentvis vekst fra året før

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Totalt	8,3	-6,6	6,0	3,4	3,2	2,3	4,1	4,4	3,8	2,7	5,2	-2,5	2,2	2,4	2,4
Ekskl. aksjeutbytte	4,2	4,4	4,8	2,6	3,4	1,8	4,1	4,3	3,7	2,2	2,5	0,4	2,3	2,4	2,4

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.4. Boligprisveksten øker boliginvesteringene

Boligprisene har steget markert hittil i 2016. Ifølge SSBs sesongjusterte boligprisindeks steg boligprisene regnet fra kvartalet før med 1,7 prosent i 1. kvartal og med 1,8 prosent i 2. kvartal. Uendrede boligpriser fra 2. kvartal og ut året vil gi en boligprisvekst på 4,5 prosent som årsgjennomsnitt i 2016. Den månedlige boligprisstatistikken fra Eiendom Norge viser en enda sterkere boligprisvekst i første halvår og prisveksten har økt ytterligere i sommermånedene. Dersom vi antar at denne boligprisindeksen holder seg konstant fra august og ut året, og at SSBs boligprisindeks vokser i samme takt som Eiendom Norges indeks i andre halvår, vil SSBs indeks vise en boligprisvekst på litt over 6 prosent som årsgjennomsnitt i 2016.

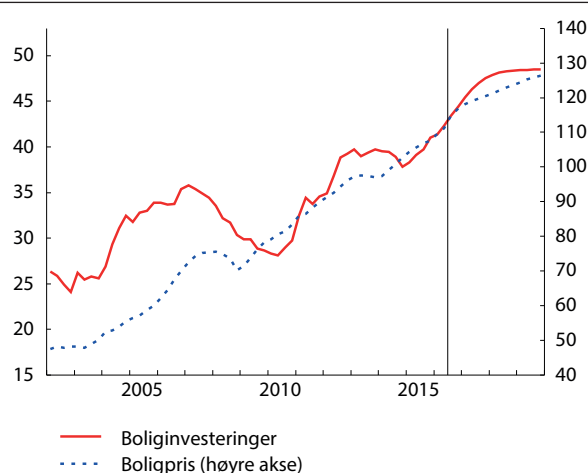
På lang sikt påvirkes boligprisene positivt av en økning i husholdningenes disponible realinntekter og av lavere realrenter etter skatt, mens de dempes av økt tilbud av nye boliger. I våre beregninger tar vi dessuten hensyn til at husholdningenes låneopptak og boligprisene har en positiv samvariasjon og påvirker hverandre gjensidig.

Utlånsrentene falt gjennom fjoråret, og det var en ytterligere nedgang gjennom første halvår 2016. Dette stimulerer låneopptaket, men veksten kan ha blitt dempet av lavere underliggende inntektsvekst. Husholdningenes bruttogjeld vokser, men gjeldsveksten regnet fra samme kvartal et år før falt fra om lag 6,5 prosent de tre første kvartalene i 2015 til om lag 6 prosent i 4. kvartal 2015 og i de første kvartalene i 2016.

På kort sikt påvirkes boligprisene av endringer i husholdningenes forventninger til utviklingen i både egen og landets økonomi. Forventningsindikatoren fra Kantar TNS og Finans Norge falt i seks kvartaler på rad fra 3. kvartal 2014 til 1. kvartal i år. Den ujusterte indeksen for 2. kvartal viste imidlertid en svak bedring fra 1. kvartal, mens indeksen steg kraftig fra 2. kvartal til 3. kvartal. Husholdningenes forventninger til landets økonomi ett år fram i tid har endret seg klart i en positiv retning, og undersøkelsen avdekker at det nå er nesten like mange optimister som det er pessimister.

Vi har lagt til grunn at husholdningene kun gradvis vil endre sin vurdering av de økonomiske utsiktene og at forventningsindikatoren derfor vil stige langsomt ut hele prognoseperioden i takt med at konjunktursituasjonen bedres. Den nominelle gjeldsveksten er anslått til om lag 6 prosent i 2016 og den vil holde seg stabil i området mellom 6 og 6,5 prosent årlig fra 2017 til 2019. De ekstraordinært lave og fallende realrentene er noe av forklaringen til at boligprisveksten har steget hittil i 2016, men prisstigningen er noe høyere enn det vår modell forklarer ved hjelp av utviklingen i renter, inntekter og størrelsen på boligkapitalen. Husholdningenes disponible realinntekter fratrasket aksjeutbytte vil vokse lite i 2016, og dette vil bidra til en noe svakere boligprisstigning mot slutten av året når vi

Figur 2.7. Boligmarkedet. Sesongjustert. Venstre akse mrd. 2014-kr., kvartal, høyre akse indeks, 2014=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

justerer for normale sesongvariasjoner. Siden boligprisene steg gjennom 2015 og fordi boligprisveksten har vært høy hittil i år, anslår vi nå at boligprisene vil stige med om lag 7 prosent i 2016.

Med klart høyere vekst i husholdningenes disponible realinntekter framover og vedvarende lave realrenter, venter vi at boligprisveksten vil bli nær 5,5 prosent i 2017. Høye boliginvesteringer i 2016 og 2017 vil etter hvert øke tilbudet av nye boliger og sammen med litt høyere realrenter gjør dette at vi får en årlig stigning i boligprisene på rundt 2,5 prosent i 2018 og 2019. Når vi korrigerer for prisstigningen, svarer dette til rundt 3,5 prosent oppgang i realprisen for boliger i 2016 og 2017, mens det resulterer i 0,5 prosent økning i 2018 og 2019.

Våre prognoser for boligprisene er beheftet med usikkerhet. Mange hevder vi er inne i en boligprisboble som kan bryte og Finanstilsynet har nylig kommet med forslag til å endre boliglånsforskriften for å bremse veksten både i boligprisene og i husholdningenes gjeld. Denne usikkerheten drøftes nærmere i Boks 2.1, der vi ser på effektene både på boligprisene og på andre størrelser i norsk økonomi av en høyere rente og av en tilstramming av kreditten til boligformål.

Boliginvesteringene steg ifølge KNR med 1,6 prosent i 2015 etter et fall gjennom 2014. Gjennom første halvår 2016 har boliginvesteringene steget med over 3 prosent. SSBs byggearealstatistikk viser også en klar tendens til en økning i igangsettingstillatelser for boligareal gjennom 2015 og i første halvår 2016. Med uendret sesongjustert igangsetting fra 2. kvartal og ut året, vil denne indikatoren stige med nær 6,5 prosent. I våre beregninger vil den sterke boligprisveksten gjennom 2016 og 2017 dra boliginvesteringene ytterligere opp. Vi anslår at volumveksten i boliginvesteringene blir på nær 8,5 prosent i 2016 og 9 prosent i 2017. Den reduserte boligprisveksten i 2018 og 2019 vil bidra til at veksten i boliginvesteringene avtar til litt over 3 prosent i 2018 og 0,5 prosent i 2019.

Boks 2.1. Usikkerhet om boligprisutviklingen

Boligprisene i Norge har helt siden tidlig på 1990-tallet steget svært mye, kun avbrutt av noen korte perioder med stillstand eller fall. Den samlede boligprisveksten fra 1. kvartal 1992 til 2. kvartal 2016 var på hele 470 prosent. Konsumprisveksten i den samme perioden var på litt over 60 prosent, veksten i byggekostnader på knappe 120 prosent, mens årslønnsveksten var på 163 prosent i perioden 1992 til 2015. Realboligprisveksten har dermed også vært sterk, nesten uansett hvordan en måler den. Riktignok er dagens boliger gjennomgående av en høyere kvalitet enn tidligere, og hele denne kvalitetsøkningen er neppe justert for i boligprisindeksene. Det innebærer at den reelle prisøkningen, for en tenkt sammenliknbar boligkvalitet, er lavere enn det statistikken viser.

Fundamentalt sett dreier prisdannelsen i boligmarkedet seg om tilbud og etterspørsel. På etterspørselssiden er blant annet inntekt, rente, skatteregler, befolkningsutvikling, stedspreferanser, kreditttilgang, prisene på andre goder, husleiepriser, og forventninger om utviklingen i egen og landets økonomi viktige faktorer. Tilbudssiden styres av faktorer som byggekostnader, produktivitet, tilgang på tomter og offentlige reguleringer i vid forstand. Mange av disse faktorene er inkorporert i vår forenklete framstilling av norsk økonomi i den makroøkonomiske modellen KVARTS, se Økonomiske analyser 5/2013, Boks. 2.2 for en nærmere beskrivelse.

Boligtomter er et begrenset gode, noe som gjør at brukt-boligprisen kan ha et helt annet forløp enn byggekostnadene. Mangel på byggetomter i pressområdene bidrar til at tilbudssiden endrer seg langsomt og at etterspørselssiden dermed får en svært stor betydning for bruktboligprisene. Det er særlig tre forhold på etterspørselssiden som har bidratt til den kraftige boligprisveksten:

- Husholdningene er blitt langt rikere, noe som har resultert i et høyere boligkonsum
- Befolkningen har økt markert og antall husholdninger enda mer
- Det nominelle rentenivået har falt kraftig og forventes å være lavt i lang tid framover

Mange hevder imidlertid at den kraftige prisøkningen den siste tiden er en boble, og at det dermed er andre faktorer som har vært avgjørende for utviklingen. Vi forstår en boble som en prisutvikling som ikke kan forklares med endringer i fundamentale faktorer. I slike situasjoner vil forventningene om framtidig prisvekst i seg selv være en viktig faktor. Hvis spekulanter primært kjøper boliger for å innkassere en finansiell gevinst på et senere tidspunkt, ligger alt til rette for at prisene før eller senere vil falle kraftig. Et slikt prisfall kan settes i gang av et negativt sjokk i økonomien. Når boligene først begynner å falle i verdi, vil det kunne virke selvforsterkende ved at mange av spekulantene blir nødt til å selge etter hvert som sikkerheten for lånene forsvinner. Dette skjedde ikke i forbindelse med finanskrisen, noe som kan være en indikasjon på at det i hvert fall ikke den gang var noen boligboble i overnevnte forstand i Norge. En indikasjon på det samme er at vår modell i stor grad kan forklare utviklingen. I det siste har prisene riktignok steget litt mer enn det modellen skulle tilsi, men avviket er likevel ikke større

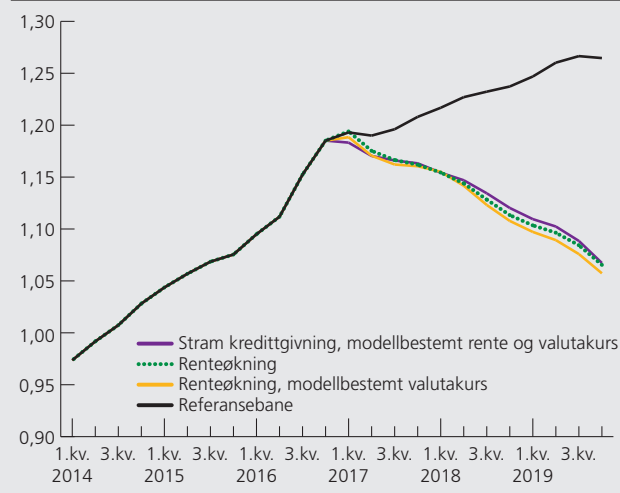
enn hva en må forvente med en slik aggregert relasjon. Vår prognose er at boligprisene vil fortsette å stige nokså klart en stund til, men at veksten avtar i 2018 og 2019.

Selv om det trolig ikke er noen boligprisboble i Norge, er det viktig å påpeke at boligprisene likevel kan falle. For å illustrere hvordan endringer i de fundamentale faktorene kan endre boligprisutviklingen, har vi gjort noen følsomhetsberegninger med KVARTS-modellen.

I den første beregningen har vi økt de kortsiktige rentene som husholdningene står overfor med 2 prosentpoeng fra starten av 2017. Forutsatt at finanspolitikken og valutakursen forblir upåvirket, innebærer økt rente at boligprisen nærmest umiddelbart vil falle og at nedgangen forsterker seg over tid. Ifølge beregningen, og som vist i figuren, vil prisen fra 1. kvartal 2017 til 4. kvartal 2019 falle med nesten 11 prosent, noe som innebærer et fall i realboligprisen på om lag 16 prosent. Tabell 1 viser hvordan den alternative utviklingen med høyere renter avviker fra prognosebanen som årsgjennomsnitt. I 2017 trekkes boligprisveksten ned med rundt 2 prosentpoeng, mens den trekkes ned med 6-7 prosentpoeng i både 2018 og 2019. Effektene på realøkonomien for øvrig er også relativt store. Veksten i BNP Fastlands-Norge reduseres med rundt 0,7 prosentpoeng årlig i de tre første årene og arbeidsledighetsraten i 2019 er 0,6 prosentpoeng høyere enn i prognosebanen. Dette skyldes ikke bare effektene gjennom boligmarkedet, hvor lavere boliginvesteringer trekker den økonomiske veksten ned. Høyere renter reduserer også husholdningenes konsum og næringslivets investeringer. Beregningene viser at gjeldsveksten reduseres gradvis i forhold til referansebanen, i 2019 med mer enn 3 prosentpoeng. Det tar tid før gjeldsbelastningen i husholdningene, målt som bruttogjeld som andel av disponibel inntekt faller. I de to første årene er den prosentvise reduksjonen i inntektene større enn nedgangen i gjelda, slik at gjeldsbelastningen øker. Først i 2019 er gjeldsbelastningen redusert i forhold til prognosebanen.

Hvis vi endrer forutsetningen om en upåvirket kronekurs og lar modellen også bestemme kronekursen, viser beregningen at renteøkningen fører til en klart sterkere krone (se Tabell 2). Dette demper aktivitetsnivået ytterligere. Virkningene på

Figur 1. Utviklingen i boligprisene i prognosebanen sammenliknet med de tre alternative boligprisbanene. 2014 = 1

husholdningenes inntekt og konsum reduseres litt som følge av at reallønna faller mindre, mens effektene på næringenes investeringer og eksport forsterkes. Virkningene i boligmarkedet blir imidlertid om lag de samme.

I den andre beregningen har vi redusert gjeldsopptaket til husholdningene. Mange er bekymret for at den høye boligprisveksten leder til at husholdningene påtar seg «for mye» gjeld. Gjelda har kommet veldig høyt i forhold til husholdningenes inntekter og dette kan komme til å forsterke en eventuell fremtidig nedgangskonjunktur. Finanstilsynet har derfor, med henvisning til hensynet til finansiell stabilitet, anbefalt Finansdepartementet å stramme til i boliglånsforskriften.¹ Vi vet ikke hva som vil bli besluttet og modellapparatet vårt er heller ikke helt tilpasset til å gi et klart svar på hvordan de ulike tiltakene påvirker boligmarkedet og realøkonomien for øvrig. I våre prognoser har vi lagt til grunn at det ikke kommer noen tilstramninger av særlig betydning. Beregningen under viser noen makroøkonomiske effekter dersom en kraftig innstramming i boliglånsforskriften slår ut i sterkt redusert gjeldsvekst i husholdningene. Vi regner på konsekvensene av at den kvartalsvise gjeldsveksten isolert sett reduseres med 1,25 prosentpoeng. Vi velger akkurat denne innstramningen fordi den gir omtrent de samme effektene på boligprisene som renteøkningen beskrevet over. Dermed kan vi også sammenlikne hvordan de to tiltakene påvirker økonomien for øvrig, men modellen kan altså ikke fortelle hva man må gjøre for å oppnå akkurat denne nedgangen i gjeldsveksten.

En strammere kredittgivning demper boliginvesteringer og boligpriser. Dette reduserer aktiviteten i hele økonomien og dermed også husholdningens inntekter, alt i forhold til prognosebanen. Fallet i boligprisene reduserer dessuten pantestikkerheten for lån. Dermed blir virkningen på gjeldsveksten gradvis større enn den initiale nedgangen. Gjeldsbelastningen faller i dette tilfellet umiddelbart og i 2019 er endringen 14,5 prosent sammenliknet med i prognosebanen.

Som det også går fram av tabell 3, har tilstramningen i kredittgivningen vesentlig mindre effekter på realøkonomien enn renteøkningen. Boliginvesteringene dempes riktignok i samme størrelsesorden, men de negative effektene på konsumet og investeringene i fastlandsnæringene blir mye mindre. Dette har sitt utspring i at renteendringen har en direkte effekt på husholdningenes inntekter og på investeringsbeslutningene i næringslivet, mens innstramningen i kredittgivningen overfor husholdningene primært har en indirekte effekt på disse størrelsene. Renteøkningen styrker dessuten krona som igjen svekker den kostnadsmessige konkurranseevnen og utenriksøkonomien. Kredittinnstramningen har derimot neglisjerbare effekter på både kronekurs og renter ifølge beregningen. Rentepolitikk er et relativt enkelt, men grovkornet virkemiddel for å dempe boligprisene og gjeldsveksten, mens kredittpolitikken representerer et mer komplisert, men også potensielt selektivt og målrettet virkemiddel. Ulike former for innstramninger i kreditttilgangen vil også ha fordelingseffekter som vår makromodell kan si lite om.

¹ Finanstilsynet brev til Finansdepartementet 8. september 2016, se <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/brev-om-boliglansforskriften/id2510700/>

Tabell 1 Virkninger av høyere rente fra om med 1. kvartal 2017, upåvirket valutakurs. Avvik i prosent fra prognosebanen der annet ikke framgår

	2016	2017	2018	2019
BNP Fastlands-Norge	0,0	-0,7	-1,5	-2,1
Næringsinvesteringer, fastlandet	0,0	-3,6	-6,1	-7,5
Boliginvesteringer	0,0	-0,1	-2,0	-6,8
Konsum i husholdningene	0,0	-1,8	-3,6	-4,7
Husholdningenes disponible realinntekt	0,0	-3,0	-3,2	-3,4
Ledighetsrate, pst.poeng	0,0	0,3	0,4	0,6
Boligpriser	0,0	-1,9	-7,6	-13,7
Boligprisvekst, pst.poeng	0,0	-2,0	-6,0	-6,7
Gjeldsvekst, pst.poeng	0,0	-0,3	-1,9	-3,1
KPI-vekst, pst.poeng	0,0	0,2	0,0	0,1
Importveid kronekurs	0,0	0,0	0,0	0,0
Gjeld som andel av disponibel inntekt	0,0	2,7	1,0	-1,7
Memo:				
Boliglånsrente, pst.poeng	0,0	2,0	2,0	2,0

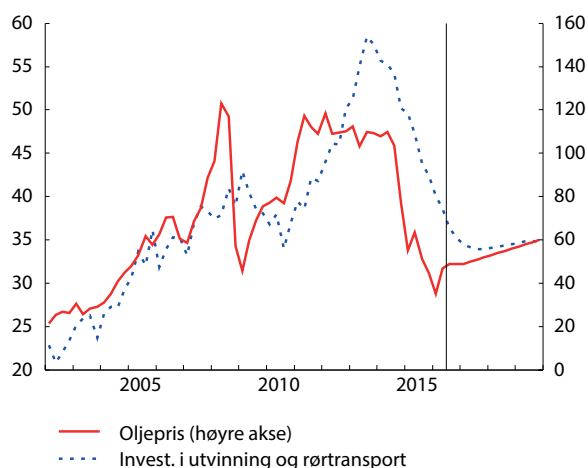
Tabell 2 Virkninger av høyere rente fra om med 1. kvartal 2017, modellbestemt valutakurs. Avvik i prosent fra prognosebanen der annet ikke framgår

	2016	2017	2018	2019
BNP Fastlands-Norge	0	-1,1	-2,1	-2,7
Næringsinvesteringer, fastlandet	0,0	-4,8	-9,2	-10,2
Boliginvesteringer	0,0	-0,2	-2,0	-6,5
Konsum i husholdningene	0,0	-1,2	-3,1	-4,1
Husholdningenes disponible realinntekt	0,0	-2,1	-2,4	-2,6
Ledighetsrate, pst.poeng	0,0	0,6	0,8	0,9
Boligpriser	0,0	-2,2	-7,8	-14,3
Boligprisvekst, pst.poeng	0,0	-2,3	-5,9	-7,1
Gjeldsvekst, pst.poeng	0,0	-0,4	-2,7	-3,7
KPI-vekst, pst.poeng	0,0	-1,1	-0,5	-0,2
Importveid kronekurs	0,0	-8,4	-7,7	-6,9
Gjeld som andel av disponibel inntekt	0,0	3,6	1,6	-1,6
Memo:				
Boliglånsrente, pst.poeng	0,0	2,0	2,0	2,0

Tabell 3 Virkninger av lavere gjeldsvekst fra om med 1. kvartal 2017, modellbestemt rente og valutakurs. Avvik i prosent fra prognosebanen der annet ikke framgår

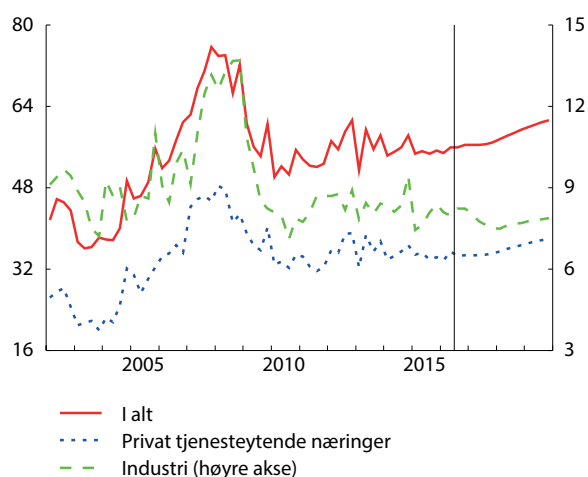
	2016	2017	2018	2019
BNP Fastlands-Norge	0,0	-0,1	-0,4	-0,9
Næringsinvesteringer, fastlandet	0,0	-0,1	-0,4	-0,9
Boliginvesteringer	0,0	-0,2	-2,2	-6,7
Konsum i husholdningene	0,0	-0,4	-1,1	-1,9
Husholdningenes disponible realinntekt	0,0	0,1	0,2	0,2
Ledighetsrate, pst.poeng	0,0	0,0	0,1	0,2
Boligpriser	0,0	-2,2	-7,2	-13,2
Boligprisvekst, pst.poeng	0,0	-2,3	-5,3	-6,6
Gjeldsvekst, pst.poeng	0,0	-3,3	-5,8	-6,9
KPI-vekst, pst.poeng	0,0	0,0	0,0	0,0
Importveid kronekurs	0,0	0,0	0,1	0,3
Gjeld som andel av disponibel inntekt	0,0	-3,2	-8,6	-14,5
Boliglånsrente, pst.poeng	0,0	0,0	0,0	-0,1

Figur 2.8. **Petroleumsinvesteringer og oljepris i USD. Sesongjustert, mrd. 2014-kr., kvartal**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.9. **Investeringer i fastlandsnæringer. Sesongjustert, mrd. 2014-kr., kvartal**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.5. Bunnen i petroleumsinvesteringene nås i 2017

Petroleumsinvesteringene fortsetter å falle markert. Siden toppen i 3. kvartal 2013 har investeringene i gjennomsnitt falt med 3,7 prosent per kvartal. Også i 2. kvartal i år ble investeringene redusert med 3,7 prosent, noe som utgjorde en nedgang på 1,5 milliarder 2014-kroner fra kvartalet før. Det var investeringer i oljeboring, oljeleting og rørledninger som bidro til nedgangen. Investeringer i oljeutvinningsplattformer, borerigger og moduler viste derimot en oppgang, men fra et spesielt lavt nivå kvartalet før.

I tråd med utviklingen i årets to første kvartaler melder oljeselskapene at de venter betydelig lavere investeringer i år sammenlignet med i fjor. Den ventede nedgangen skyldes i hovedsak lavere investeringer i feltutbygging og felt i drift, samt leting. Sammenliknet med 2015 er det ventet en nedgang i oljeinvesteringene

på rundt 19 prosent i år målt i faste priser. Noe av feltutbyggingen som tidligere var ventet i 2016 er nå forskjøvet til 2017. Det er likevel ventet at nedgangen vil fortsette neste år, men da med avtakende styrke. For felt i utbygging er det vareinvesteringene som ventes redusert, mens det for felt i drift er tjenesteinvesteringene og produksjonsboring som er ventet å falle.

Det er flere elementer å ta hensyn til når man skal tolke investeringsanslagene fra forventningsundersøkelsen, se ØA 4/2014, Boks 2.1. For det første lager vi prognoser for volumutviklingen, mens undersøkelsen registrerer planlagte investeringer i løpende priser. For å konvertere til faste 2014-priser må vi således justere for prisveksten. Med det økte fokuset på kostnadsreduksjoner tror vi at prisutviklingen på petroleumsinvesteringene vil være beskjeden i årene framover. For det andre har rettighetshaverne lenge underpredikert de faktiske investeringsnivåene, og da spesielt for anslagene mer enn ett år fram i tid. Dette har vi tatt hensyn til i våre tidligere prognoser ved å anta at årets underprediksjon vil gjentas neste år. Ettersom forventningene til årets investeringer ble kraftig nedjustert gjennom fjoråret vil imidlertid denne antagelsen innebære et investeringsnivå i 2017 som vi oppfatter som urealistisk lavt.

Investeringsbildet vi tegner i årene framover er også farget av utviklingen vi ser for oss i internasjonal økonomi. En svak konjunkturoppgang og en svakt økende oljepris bidrar til at nedgangen i investeringene snur til beskjeden oppgang etter 2017. Det store fallet gjennom 2016 gjør at investeringsnivået som årsgjennomsnitt for 2017 likevel blir om lag 8 prosent lavere enn i 2016. I 2018 og 2019 ventes det at årsveksten ligger mellom 1 og 2 prosent.

Produksjonen av olje og gass har vært høyere i første halvår sammenliknet med årsgjennomsnittet i fjor. Både olje- og gassutvinningen har bidratt til dette. Framover venter vi derimot at oljeproduksjonen vil falle, mens utvinningen av gass vil øke moderat. Totalt innebærer dette en beskjeden samlet nedgang i olje- og gassutvinning ut prognoseperioden.

2.6. Moderat økende næringsinvesteringer

Nedgangen i næringsinvesteringene i Fastlands-Norge avtok gjennom 2015. Vi har tidligere pekt på at det har vært tegn til vekst i investeringene i 2016 og nasjonalregnskapstallene for 2. kvartal bekreftet dette med en vekst på 2,1 prosent.

Veksten i næringsinvesteringene kom i tjenestenæringene. Det var høy investeringsvekst i faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting, omsetning og drift av fast eiendom, forretningsmessig tjenesteyting samt varehandel. I industrien og i annen vareproduksjon ble investeringsnivået derimot redusert. Nedgangen i annen vareproduksjon må imidlertid ses i lys av et høyt investeringsnivå i 1. kvartal.

SSBs siste kartlegging av industribedriftenes anslag på framtidige investeringer indikerer en vekst på om lag 5 prosent i 2016. Dette vil innebære en meget kraftig opptrapping av investeringstakten gjennom andre halvår. For 2017 venter industribedriftene at investeringene vil falle. Det meste av denne anslåtte nedgangen kan forklares med at noen store enkeltprosjekter nærmer seg ferdigstillelse innen oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri. I kraftforsyning indikerer anslagene på framtidige investeringer en opptrapping av veksten fra om lag 10 prosent i 2016 til om lag 15 prosent i 2017. Det er i hovedsak investeringer knyttet til produksjon av elektrisitet, som utbygging av vindkraft, og videre vekst i overføring og distribusjon av elektrisitet som forklarer oppgangen. Økningen må både ses i sammenheng med elsertifikater, støtteordningen for å øke kraftproduksjonen fra fornybare energikilder og de nye reglene om hurtigere avskrivninger av driftsmidler i vindkraftverk som ble godkjent av ESA i juli.

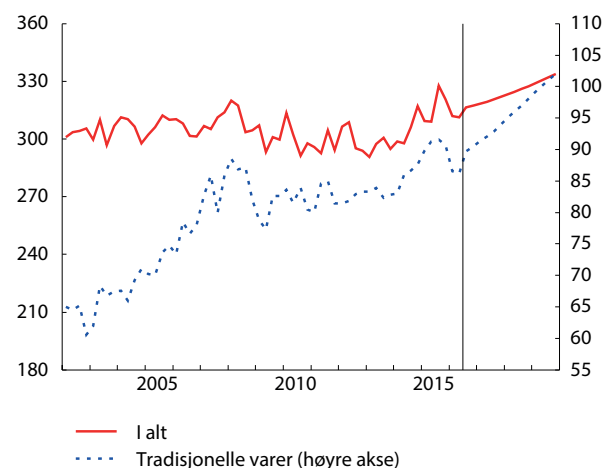
Norges Banks Regionale Nettverk kartlegger den økonomiske utviklingen i Norge – herav også forventede investeringer fram i tid – gjennom innsamling av informasjon fra bedrifter og virksomheter over hele landet. Rapporteringen fra september indikerer økende investeringer innen varehandel, mens det er ventet om lag uendrede investering i annen tjenesteyting de neste 12 månedene.

Bedrete internasjonale konjunkturer, en svak kronekurs, en meget lav rente og lettelser i bedriftsbeskatningen bidrar til at vi framover venter moderat økende næringsinvesteringer. Økningen ventes spesielt å komme i næringer som i liten grad er tilknyttet petroleumsnæringen. Ledig kapasitet innen en del bransjer legger imidlertid en demper på utviklingen. Vi anslår en økende vekst i næringsinvesteringene som helhet, fra om lag 1,5 prosent i 2016 til rundt 3,5 prosent i 2019. Sammenlignet med tidligere oppgangskonjunkturer er dette meget lave vekstrater og skyldes at den inneværende internasjonale oppgangskonjunkturen er svært moderat. Selv med denne utviklingen vil investeringsnivået være om lag 10 prosent lavere i 2019 sammenliknet med investeringstoppen i 2008.

2.7. Redusert eksport og import

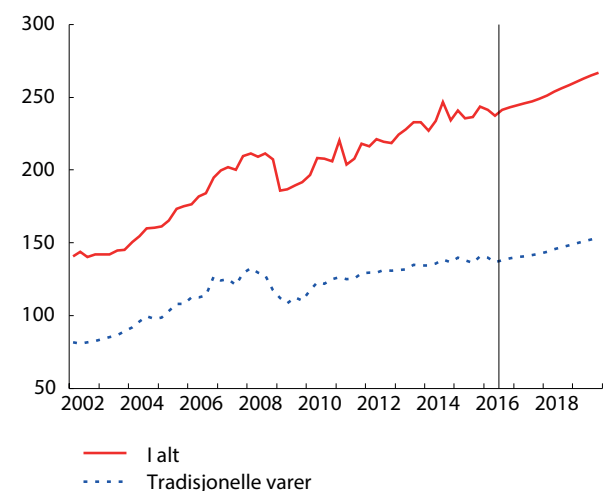
Den økende veksten i tradisjonell vareeksport de seneste årene har stoppet opp. Veksttakten avtok gjennom fjoråret og har blitt negativ i år. Ifølge sesongjusterte tall fra KNR var eksportvolumet av tradisjonelle varer i første halvår i år 4,3 prosent lavere enn i samme periode i fjor. Eksporten av raffinerte oljeprodukter, som er en eksportvaregruppe av betydelig størrelse, var i årets første seks måneder 11 prosent lavere enn i første halvår i fjor. Dette er i stor grad motsvar av en tilsvarende nedgang i importen av de samme produktene, og er dermed i mindre grad en følge av konjunkturutviklingen eller konkurranseevnen. Holdes raffinerte produkter utenom, har eksporten av tradisjonelle varer vært tilnærmet uendret de siste

Figur 2.10. Eksport. Sesongjustert, mrd. 2014-kr., kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.11. Import. Sesongjustert, mrd. 2014-kr., kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

tre kvartalene. Mye av reduksjonen i den tradisjonelle vareeksporten kan også tilskrives oljeprisnedgangen og den internasjonale lavkonjunkturen i olje- og gassnæringene. Eksporten av verkstedprodukter går i stor grad til olje- og gassvirksomheter i andre land, og etterspørselen fra denne virksomheten har falt som følge av oljeprisnedgangen. Den samlede eksporten av verkstedprodukter er således redusert med hele 14 prosent i første halvår i år i forhold til samme periode i fjor. Det meste av nedgangen kom i 1. kvartal, men eksporten har falt i alle de siste fire kvartalene.

Eksporten av oppdrettsfisk har også falt fire kvartaler på rad. Derimot økte eksporten av fisk og fiskeprodukter i årets første kvartaler. Eksporten av kjemiske produkter fortsatte sin trendmessige vekst etter en liten nedgang i 1. kvartal i år.

Etter økning i de to siste årene har det også gjennom de fire siste kvartalene vært en tendens til vekst i volumet av olje- og gasseksporten. I 2. kvartal i år falt imidlertid

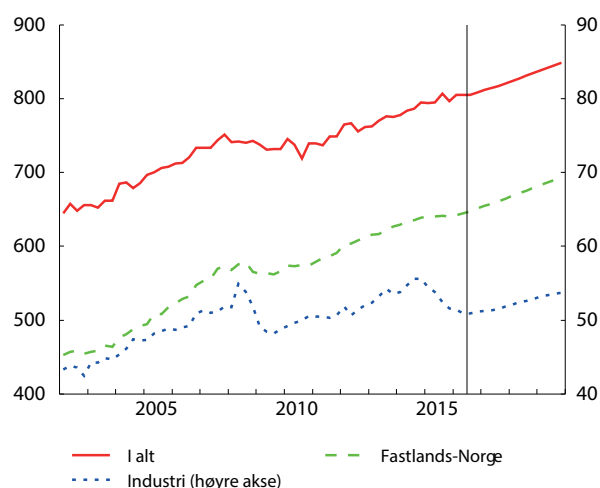
både olje- og gasseksporten litt. Eksporten av tjenester steg et par prosent etter et stort fall i kvartalet før. Samferdselstjenester bidro mest til veksten, dog etter et stort fall i 1. kvartal. Vekst i utlendingers konsum i Norge, stimulert av de siste års kronesvekkelse, bidro også mye til veksten i tjenesteeksporten. De senere årenes prisoppgang for både tradisjonell vareeksport og tjenesteeksport flatet ut i 2015. Gjennom første halvår i år har prisindeksen for tradisjonell vareeksport igjen steget, mens eksportprisindeksen for tjenester har vært mer stabil. Oljeprisen steg i 2. kvartal i år, etter å ha falt i over to år. Gassprisen, som i noen grad synes å følge oljeprisen med en tidsforsinkelse, fortsatte å falle i 2. kvartal i år.

Eksportbedriftenes kostnadmessige konkurranseevne har blitt styrket av kronesvekkelsen de siste årene. I år ventes ytterligere litt svekkelse av kronekursen som årsgjennomsnitt sammenliknet med fjoråret. Det vil isolert sett stimulere eksporten. På den annen side ser veksten i norske eksportmarkeder i år ut til å bli enda litt lavere enn tidligere antatt. Det store oljeprisfallet, som har trukket ned verdien av krona, har også medført redusert etterspørsel på grunn av lavere aktivitet og investeringer hos olje- og gassprodusenter i mange land. Næringer som eksporterer produkter og tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning vil dermed kunne oppleve redusert etterspørsel fra utlandet. For inneværende år ligger det an til en svak utvikling i tradisjonell eksport. Men fra og med neste år venter vi positive og litt økende vekstrater, som trekkes opp av en høyere internasjonal markedsvekst. Eksportveksten anslås til å ligge litt under markedsveksten slik at eksportører av tradisjonelle varer taper markedsandeler i alle årene 2016-2019. Den produksjonsbaserte eksporten av olje og gass ligger an til å vokse litt i år, som i de to forutgående årene, for så å falle litt gjennom prognoseperioden.

Importen av både tradisjonelle varer og tjenester falt gjennom første halvår i år, og nedgangen har vært bredt basert. Reduksjonene reflekterer blant annet en svak utvikling i importintensive deler av både husholdningenes konsum og næringsinvesteringer, ikke minst som følge av fortsatt reduksjon i etterspørselen fra oljenæringen. En svak krone har dessuten dempet importveksten, mens lavere etterspørsel fra olje- og gassnæringen har bidratt til lavere import av tjenester relatert til oljevirkksomheten. Nordmenns konsum i utlandet gikk litt ned i 2. kvartal, og nivået har knapt økt på et år.

Eksport av varer og tjenester fra fastlandet har en betydelig importandel. De siste årene har den ligget på om lag 20 til 30 prosent. Redusert eksport har dermed også gitt et negativt bidrag til importen hittil i år. En svak krone gjør at konsum og investeringer vris fra import til innenlandske leveranser. Dermed ligger tradisjonell import an til å bryte en langvarig veksttrend, og i år bli redusert for første gang på seks år. Import av to kampfly og en oljeplattform vil likevel

Figur 2.12. **Bruttonasjonalprodukt. Sesongjustert, mrd. 2014-kr., kvartal**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

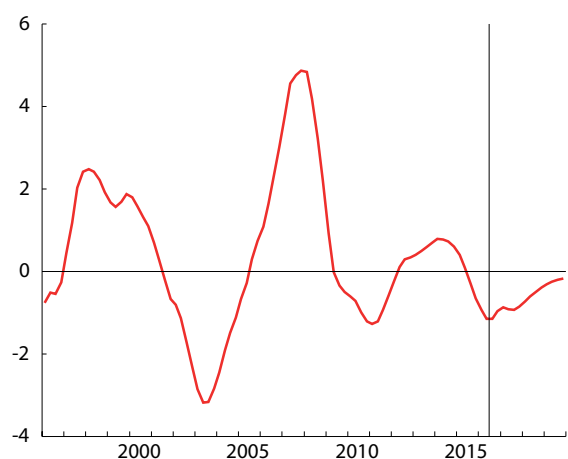
kunne løfte samlet import til positiv vekst i år. I årene framover vil den ventede økningen i innenlandsk etterspørsel øke importen ytterligere.

Oljeprisnedgangen bidro mest til å redusere handelsoverskuddet som falt med mer enn 100 milliarder kroner fra 2014 til 2015. Også i år ligger det an til en stor nedgang. Fra neste år venter vi at en noe høyere oljepris og et bedret bytteforhold i utenrikshandelen vil øke handelsoverskuddet. Rente- og stønadsbalansen styrkes av at lav vekst i norsk økonomi reduserer utbetalinger til utlandet. En svak kronekurs gir dessuten høyere innbetalinger fra utlandet målt i norske kroner. Driftsbalansen overfor utlandet regnet som andel av BNP anslås dermed å stige fra 6 prosent i 2016 til 8 prosent i 2019.

2.8. Svak konjunkturoppgang neste år

Aktiviteten i fastlandsøkonomien har tatt seg opp i det siste. BNP Fastlands-Norge økte med 0,4 prosent fra 1. til 2. kvartal, etter en vekst på 0,3 prosent i kvartalet før og nær nullvekst gjennom store deler av fjoråret. Veksten i 2. kvartal er fortsatt under det vi anslår som trendvekst, slik at den inneværende konjunkturedgangen nå har vart i nesten to år. Elektrisitetsproduksjonen falt kraftig i 2. kvartal og bidro til å trekke ned veksten med vel 0,1 prosentpoeng. Fallet kan i all hovedsak tilskrives et unormalt høyt produksjonsnivå i kvartalet før, noe som bidro med over 0,2 prosentpoeng til veksten i BNP Fastlands-Norge i 1. kvartal. Ser vi bort fra disse bidragene er altså økningen i veksttakten for norsk økonomi enda tydeligere siste kvartal.

Den økte veksten gjennom første halvår kom ikke fra industrien. Her falt bruttoproduktet med rundt 0,8 prosent i 2. kvartal – det sjette strake kvartalet med nedgang. Selv om fallet var noe større enn i kvartalet før er det likevel visse tegn til at nedgangen, som i stor grad skyldes redusert etterspørsel fra petroleumsvirksomheten, nå er i ferd med å bremse opp. SSBs

Figur 2.13. **BNP Fastlands-Norge. Avvik fra beregnet trend i prosent**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

industriproduksjonsindeks for juli viste et relativt solid byks, og det overordnede utviklingsbildet er mer nyansert enn tidligere ved at de oljerelaterte næringene ikke lenger skiller seg like tydelig ut fra industrien for øvrig. Noen av de typisk oljeavhengige industrinæringene, som verfts- og transportmiddelindustrien, er i god vekst, mens andre, som produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner, fortsatt er i nedgang. Tilsvarende er det for de mer oljeskjermede industrinæringene. Disse drar i ulik grad nytte av den kraftige forbedringen i den kostnadmessige konkurranseevnene som følge av kronesvekkelsen og moderat lønnsvekst. Noen næringer, som produksjon av metaller, opplever en relativt frisk utvikling.

Også for annen vareproduksjon samlet sett var utviklingen svak, men blandet, i 2. kvartal. I bygg og anlegg er veksten høy. Næringen har vært en viktig drivkraft for norsk økonomi i lengre tid, og veksten ser ut til å fortsette også i år: Bruttoproduktet steg med vel 1 prosent i 2. kvartal, om lag som i 1. kvartal. Vekst i boligbyggingen drevet fram av lav rente og sterk boligprisvekst, samt store offentlige investeringer i bygninger og anlegg, er trolig viktige faktorer bak oppgangen. Utviklingen for andre vareproduserende næringer på fastlandet var derimot svak i 2. kvartal. Felles for disse er imidlertid at aktivitetsnivået i stor grad styres av naturgitte forhold. Endringen fra kvartal til kvartal forteller oss derfor ikke noe særlig om den underliggende konjunkturutviklingen. Som nevnt falt kraftproduksjonen i 2. kvartal, og det samme gjorde bruttoproduktet innen fiske, fangst og akvakultur. Selv om jord- og skogbruk hadde en viss vekst, falt det samlede bruttoproduktet for primærnæringene noe i 2. kvartal.

Bruttoproduktet i tjenesteytende næringer utenom offentlig forvaltning steg med 0,7 prosent fra 1. til 2. kvartal. Stigningen kom etter et lite fall i 1. kvartal og tilnærmet nullvekst gjennom fjoråret. Økningen i veksten for fastlandsøkonomien kan dermed i stor grad

tilskrives denne gruppen av næringer. Men også her var utviklingen ulik fra næring til næring. På den positive siden fortsatte veksten i hotell- og restaurantvirksomheten i 2. kvartal. Bruttoproduktet i denne næringen har løftet seg med rundt 10 prosent siden 4. kvartal i 2014. En svak kronekurs bidrar til at flere utenlandske turister kommer hit og at nordmenn i større grad legger ferien sin til Norge. Også finansierings- og forsikringsvirksomhet var i vekst i 2. kvartal. Det samme var tjenester tilknyttet oljevirksomhet og varehandel. På den negative siden fortsatte nedgangen i forretningsmessig tjenesteyting.

Bruttoproduktet i offentlig forvaltning steg med kun 0,3 prosent fra 2. kvartal etter svak vekst også i 1. kvartal. Dette er klart under gjennomsnittsveksten fra i fjor, og også under det vi anslår som trendveksten for BNP Fastlands-Norge.

Vi legger til grunn en videre nedgang i etterspørselen fra petroleumsvirksomheten. Nedgangen vil imidlertid avta i styrke og de negative impulsene vil etter hvert snu til å bli svakt positive. Dermed ligger det til rette for en gradvis bedret produksjonsutvikling i norsk økonomi.

Store deler av industrien er tett knyttet til petroleumsnæringen og omslaget i industrien samlet vil derfor trekke noe ut i tid. Vi anslår en mer eller mindre flat produksjonsutvikling for resten av året og så en økende, men moderat, vekst deretter. Den ventede oppgangen må ses i lys av de siste års forbedring i den kostnadmessige konkurranseevnene. De positive effektene av dette på aktivitetsnivået i industrien er trolig fortsatt ikke uttømt. Aktiviteten i andre fastlandsnæringer vil ventelig ta seg videre opp allerede i år, i stor grad drevet av økte bolig- og næringsinvesteringer. Bygg- og anleggsektoren har vært i solid vekst over en lengre periode og vi anslår at den høye veksten vil vedvare en god stund til. Sektoren vil dermed være en viktig vekstdriver for norsk økonomi også i tiden framover. Veksten for bruttoproduktet i offentlig forvaltning blir trolig stabil, men noe under trendveksten for BNP Fastlands-Norge.

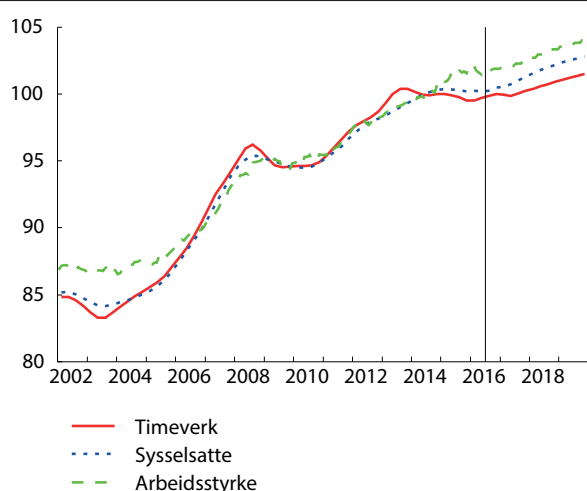
Samlet sett anslår vi at veksten i BNP Fastlands-Norge som årsgjennomsnitt blir på 0,9 prosent i år, og litt over 2 prosent i de tre påfølgende årene. Gitt en trendvekst for fastlandsøkonomien på 2 prosent impliserer altså dette at vi kommer inn i en forsiktig konjunkturoppgang fra og med 2017.

2.9. Vedvarende høy arbeidsledighet

Sysselsettingen begynte å falle i andre halvår i fjor og har fortsatt nedgangen i første halvår i år ifølge KNR. Veksten i arbeidsstyrken har imidlertid også avtatt slik at arbeidsledigheten bare har økt moderat etter en mer markert økning i konjunkturedgangens første år.

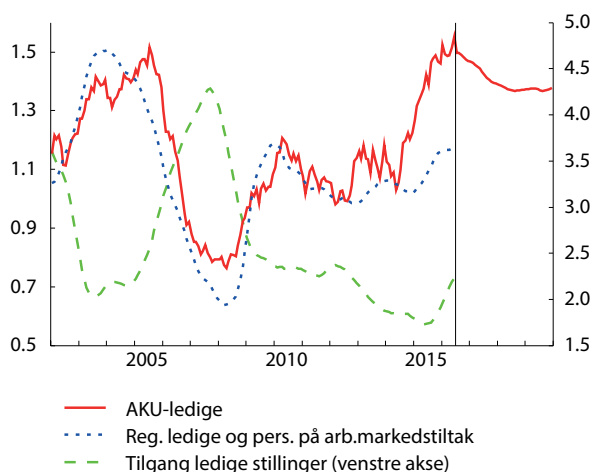
Sysselsettingsutviklingen er fortsatt preget av aktivitetsfallet i næringene som er knyttet til

Figur 2.14. **Arbeidsstyrke, sysselsetting og timeverk.**
Sesongjusterte og glattede indekser, 2014=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.15. **Arbeidsledige og tilgangen på ledige stillinger.**
Prosent av arbeidsstyrken. Sesongjustert og glattet

Kilde: Arbeids- og velferdsetaten og Statistisk sentralbyrå.

petroleumsvirksomheten. Sysselsettingen i utvinning av råolje og naturgass har falt hvert kvartal siden 2. kvartal i 2014 og nedgangen har vært spesielt stor så langt i år. I industri- og næringslivet som primært leverer til petroleumindustrien, som verfts- og transportmiddelindustri samt reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr, har sysselsettingen også gått ned gjennom fjoråret og i første halvår i år. Samlet falt industri-sysselsettingen med vel 1 prosent i hvert av kvartalene i første halvår.

De høye investeringene i boliger og i offentlig sektor har bidratt til en fortsatt stabil sysselsettingsvekst i bygge- og anleggsvirksomheten i første halvår. Sysselsettingen i varehandelen gikk derimot ned gjennom 2015 og med unntak av en liten økning i 1. kvartal fortsatte nedgangen i 2. kvartal. Sysselsettingen gikk noe opp i både kommune- og statsforvaltningen i 2. kvartal.

Arbeidsstyrken har utviklet seg svakt de seneste kvartalene, mye som følge av lav nettoinnvandring.

Befolkningsstatistikken for 2. kvartal i år viser at arbeidsinnvandringen avtar, mens utvandringen har økt. Svak krone og høyere arbeidsledighet har gjort det norske arbeidsmarkedet relativt sett mindre attraktivt. Korttidsinnvandring er spesielt sensitiv for utviklingen i det norske arbeidsmarkedet i forhold til utviklingen i arbeidsmarkedet i andre europeiske land. Antall sysselsatte som ikke er bosatte gikk dermed ned i fjor. Innvandringen fra land med konflikter øker derimot, men det tar erfaringsmessig lengre tid før disse kommer ut i det norske arbeidslivet.

Ifølge AKU har arbeidsledigheten bare steget med 0,2 prosentpoeng så langt i år etter å ha økt mer markert fram til etter sommeren i fjor. Arbeidsledigheten var i perioden mai til juli i gjennomsnitt 4,8 prosent når det justeres for normale sesongvariasjoner.

NAVs statistikk for registrerte helt ledige og personer på tiltak viser også en stabil utvikling i arbeidsledigheten så langt i år. Selv om det ble 1000 færre registrerte helt ledige personer fra juli til august i år, økte antall personer på arbeidsmarkedstiltak med 700. Det er imidlertid store variasjoner mellom fylkene også i august: Arbeidsledigheten økte i fylker med mye petroleumrelatert virksomhet, mens den ble redusert i nesten alle andre fylker. Den kraftige negative impulsen fra redusert aktivitet i petroleumsvirksomheten vises også i de yrkesfordelte arbeidsledighetstallene. Arbeidsledigheten gikk opp i industriarbeid samt ingeniør- og ikt-fag, mens den ble redusert for de fleste andre yrkesgrupper i august. Oppgangen i arbeidsledigheten for ingeniør- og ikt-fag er en fortsettelse av utviklingen den senere tiden. Det er også innen disse yrkene at antallet utlyste stillinger har gått mest ned. Samlet var det en liten nedgang i antallet utlyste stillinger i 2. kvartal 2016, men sammenliknet med tidligere kvartaler var nedgangen svært beskjeden.

Vi anslår at sysselsettingsveksten vil gå svakt ned i år og ta seg litt opp i årene som kommer. Samtidig vil veksten i arbeidsstyrken på kort sikt holde seg på et lavt nivå. Dermed vil ikke arbeidsledigheten som årsgjennomsnitt øke ut over dagens nivå. Vi ventet at veksten i arbeidsstyrken vil øke litt de to siste årene av prognoseperioden, men den vil likevel holde seg lav sammenliknet med den veksten vi har hatt de senere årene. Det er blant annet en følge av at vi ventet at arbeidsinnvandringen vil være lav de nærmeste årene. Mot slutten av prognoseperioden kan arbeidsstyrken øke noe mer, både fordi konjunktursituasjonen er bedre, men også fordi asylsøkerne som kom til Norge i fjor vil komme inn i arbeidsstyrken. Etter hvert som veksten i sysselsettingen øker de to neste årene vil arbeidsledigheten gå noe ned, men i våre beregninger holder den seg over 4 prosent i hele prognoseperioden.

2.10. Fall i reallønna

Årslønnsveksten har de to siste årene vært meget lav. Den nominelle årslønnsveksten falt fra 3,9 prosent i 2013 til 3,1 prosent i 2014 og videre til 2,8 prosent i

fjor, den laveste årslønnsveksten siden 2. verdenskrig. Reallønnsveksten falt fra nærmere to prosent til i overkant av 0,5 prosent i fjor. Nasjonalregnskapstall viser at det var små forskjeller i årslønnsveksten mellom næringene i 2015.

Veksten i gjennomsnittlig årslønn kan dekomponeres i overheng fra året før og bidrag fra tariff tillegg, samt lønns glidning som innbefatter alle andre faktorer som påvirker den registrerte lønnsveksten. I industrien er lønns overhenget inn i 2016 på 1,1 prosent, noe som er litt lavere enn året før. Selv om tilleggene i industrien normalt er litt høyere ved hovedoppgjør og krone-svekkelsen har bedret konkurranseevnen, har NHO, i forståelse med LO, kommet fram til en ramme for lønnsveksten på bare 2,4 prosent i årets lønnsoppgjør. Med det beregnede overhenget i industrien kreves det en svært moderat utvikling i glidningen i år.

På den ene siden trekker færre sysselsatte i virksomheter relatert til petroleumsnæringen ned glidningen, siden disse har høy lønn i forhold til gjennomsnittet. På den andre siden trekker gjenværende sysselsatte (etter nedbemanning) med lang ansiennitet og relativt få nytilsetninger på lave lønnsnivå opp glidningen. Lønnsindeksen for gjennomsnittlig avtalt månedslønn for første halvår tyder på at sammensetningseffektene så langt i år trekker lønnsveksten ned. Lønnsindeksen for avtalt månedslønn hadde kun en beskjeden økning i de to første kvartalene av året.

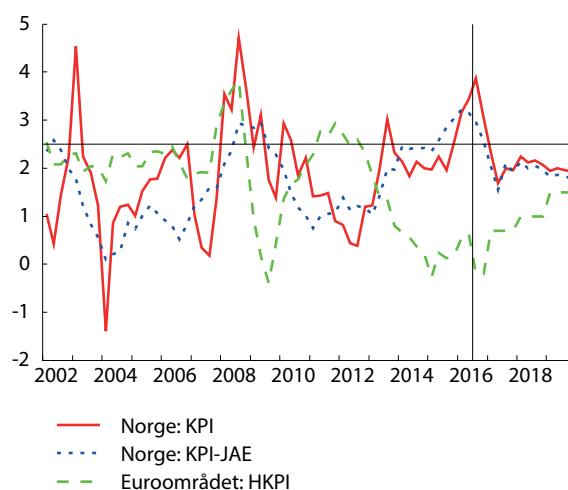
Utenfor industrien er også lønns overhenget inn i 2016 lavt. Teknisk beregningsutvalg for inntektsoppgjørene (TBU) har beregnet overhenget for flere forhandlingsområder. Overhenget i Virke-bedrifter i varehandelen er 0,7 prosent og i stat og kommune er overhenget henholdsvis 0,4 og 0,7 prosent og årets tariffoppgjør er moderat for disse gruppene.

I våre anslag legger vi nå til grunn at sammensetningseffektene samlet sett bidrar svakt negativt slik at gjennomsnittlig årslønnsvekst i 2016 blir 2,3 prosent.

Med vårt anslag på konsumprisveksten vil reallønna falle med 1,1 prosent i 2016. Også neste år blir den nominelle lønnsveksten lav. Nedgangen i lønnsveksten må ses i sammenheng med at deler av økonomien har vært utsatt for et betydelig negativt sjokk gjennom oljeprisfallet og at det forventes en varig lavere etterspørsel fra petroleumsvirksomheten som gir økt behov for omstillinger. Dette vil redusere lønnsveksten både ved at kravene i de sentrale lønnsforhandlingene dempes og at lokale tillegg går ned. I motsatt retning trekker imidlertid bedret lønnsomhet som følge av svekkelsen av kronekursen og en viss bedring i internasjonale konjunkturer. En lavere innvandring vil også trekke opp lønnsveksten, men denne effekten er marginal på kort sikt.

Vi legger til grunn at lønnsoppgjøret i industrien fortsetter å være retningsgivende for lønnsutviklingen

Figur 2.16. Konsumprisindeksen. Prosentvis vekst fra samme kvartal året før

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

i andre næringer slik at lønnsoppgjørene også utenfor industrien blir moderate. Etter en tid fører bedringen i konjunkturerne til økt lønnsomhet slik at lønnsandelene går litt ned i prognoseperioden. Økt lønnsomhet og noe lavere arbeidsledighet bidrar til at lønnsveksten tar seg moderat opp mot slutten av prognoseperioden. Reallønnsveksten øker klart mer enn den nominelle veksten framover ettersom konsumprisveksten kommer ned på et lavere nivå fra og med neste år.

2.11. Valutakursdrevet inflasjonssøkning

Den underliggende prisstigningen målt med 12-månedersveksten i konsumprisindeksen justert for avgifts endringer og uten energivarer (KPI-JAE) har i rykk og napp steget gjennom nesten tre og et halvt år. Et bunnpunkt ble nådd mars 2013 med 0,9 prosent, og i august 2016 var prisstigningen 3,3 prosent etter å ha vært oppe i hele 3,7 prosent måneden før. Den høye juli-indeksen kom etter at veksten i KPI-JAE hadde ligget nær 3,0 prosent i vel et år.

Prisutviklingen på energivarer og avgifts endringer har i de tre foregående årene bidratt til at veksten i konsumprisindeksen i alt (KPI) har ligget stabilt rundt 2,0 prosent, til tross for økningen i den underliggende prisveksten. I år har dette endret seg slik at 12-månedersveksten i KPI har tatt seg markert opp. I august var veksten på 4,0 prosent, mot 2,3 prosent ved utgangen av fjoråret. Mens veksten i KPI-JAE var høyere enn veksten i KPI i starten av året, snudde dette i mai og det ligger an til at 12-månedersveksten i KPI vil være høyere enn veksten i KPI-JAE også i resten av inneværende år.

Utviklingen i den underliggende prisstigningen domineres av kronebevegelsene. Krona begynte en lang periode med svekkelse tidlig i 2013. Det slo ganske raskt ut i høyere priser på importerte varer. Mens 12-månedersveksten for prisene på importerte konsumvarer ga et bidrag til veksten i KPI-JAE på -0,3 prosentpoeng i mars 2013, var vekstbidraget i august

2016 på +1,5 prosentpoeng. KPI-JAE etter leverende sektor viser imidlertid at alle hovedsektorene utenom husleie også har bidratt til vekstøkningen i KPI-JAE i denne perioden. Økningen i prisstigningen på norsk-produserte varer og tjenester kan imidlertid også ha sitt opphav i valutakursutviklingen ettersom importert produktinnsats er en viktig kostnadskomponent i de fleste produksjonsaktiviteter. For enkelte norsk-produserte varer bestemmes også prisene på verdensmarkedet. Dermed vil endringer i valutakursen i prinsippet slå fullt ut i prisene på slike produkter i det norske markedet. Fra januar til juli i år har vekst-økningen vært klart høyest for importerte jordbruks-varer, mens økningen for andre importvarer, norsk-produserte jordbruksvarer og husleie med en samlet vekt på over 50 prosent, knapt er synlig. I august 2016 var prisene på importerte konsumvarer 4,4 prosent høyere enn 12 måneder tidligere. Norskproduserte varer lå 4,1 prosent høyere, mens prisene på tjenester utenom husleie hadde steget med 2,9 prosent. Av hovedgruppene lå husleie klart lavest, med en prisstigning på bare 1,8 prosent.

Elektrisitetsprisene er meget viktige for utviklingen i KPI. Rent bortsett fra at de nådde en topp i januar og at de falt litt i februar, har elektrisitetsprisene så langt i år fulgt et meget spesielt forløp. Fra februar og til og med juli steg prisene i hver eneste måned, mens det normale er at de gradvis faller til et bunnivå i juli da det vanligvis ikke er behov for mye kraft til oppvarming. I juli i år var elektrisitetsprisene dermed nær 39 prosent høyere enn 12 måneder tidligere, men de gikk litt ned til august. Også avgiftsendringene bidrar for tiden til å trekke veksten i KPI litt opp. Oljeprisutviklingen har ført til at prisene på drivstoff og smøremidler derimot er lavere enn for ett år siden. Samlet sett bidro altså prisutviklingen på energivarer og avgiftsendringer til at veksten i KPI lå 0,4 prosentpoeng høyere enn for KPI-JAE i august 2016.

Det er utsikter til fortsatt lav vekst i norske lønninger og til en svært moderat internasjonal prisvekst. De tidsforsinkete effektene av kronesvekkelsen vil nå bli stadig svakere. Inflasjonsutviklingen på litt lengre sikt vil i stor grad påvirkes av det videre forløpet til kronekursen, og i mindre grad av endringer i inflasjonsimpulser med bakgrunn i den norske konjunkturutviklingen. Vi legger til grunn at krona vil holde seg om lag uendret gjennom resten av prognoseperioden.

Nedgang i prisveksten på importerte konsumvarer vil bidra til at inflasjonen går ned gjennom kommende halvår. Som årsgjennomsnitt blir veksten i KPI-JAE ifølge våre beregninger 3,0 prosent i 2016, altså noe høyere enn i fjor. Deretter ligger det an til at veksten i KPI-JAE vil bli liggende ganske stabilt på eller i underkant av 2 prosent. Virkningen av litt høyere innenlandske prisimpulser vil kunne motvirkes av at de tidsforsinkete effektene av tidligere kronesvekkelse fortsetter å reduseres.

I 2016 vil økninger i avgiftssatsene isolert sett bidra til å trekke opp KPI-veksten med 0,2 prosentpoeng. Vi legger til grunn at økte miljø- og klimaavgifter i de påfølgende årene vil gi prisimpulser i samme størrelsesorden. I årets åtte første måneder er elektrisitetsprisen ifølge KPI nær 19 prosent høyere enn i de samme månedene i fjor. Basert på terminprisene i kraftmarkedet anslår vi nå at elektrisitetsprisene som årsgjennomsnitt vil ligge nær dette i 2016. Terminprisene for de neste årene indikerer en stadig lavere kraftpris, men dette kan i noen grad komme til å bli nøytralisert av økende nettleie. Den forutsatte økningen i oljepris og avgifter vil imidlertid medføre at veksten i KPI gjennomgående vil ligge noe over veksten i KPI-JAE i de neste årene, men på et betydelig lavere nivå enn i år.

Tabell 2.5. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2014-priser. Millioner kroner**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2014	2015*	14.3	14.4	15.1	15.2	15.3	15.4	16.1	16.2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1 284 876	1 311 465	321 559	323 918	325 628	328 090	328 367	330 163	331 911	333 402
Konsum i husholdninger	1 220 052	1 245 216	305 187	307 559	309 148	311 766	311 680	313 406	315 255	316 465
Varekonsum	574 308	579 798	143 499	144 679	144 412	146 315	145 262	144 877	145 428	145 391
Tjenestekonsum	583 933	604 358	146 187	147 675	149 304	150 266	151 483	152 996	154 151	155 861
Husholdningenes kjøp i utlandet	96 942	99 797	24 323	24 355	24 548	24 766	25 115	25 345	25 521	25 566
Utlendingers kjøp i Norge	-35 131	-38 737	-8 823	-9 151	-9 116	-9 581	-10 180	-9 812	-9 845	-10 353
Konsum i ideelle organisasjoner	64 824	66 249	16 373	16 360	16 481	16 324	16 686	16 757	16 656	16 937
Konsum i offentlig forvaltning	691 969	706 366	173 849	175 213	175 812	176 109	176 731	177 715	178 818	179 949
Konsum i statsforvaltningen	346 561	354 962	87 226	88 004	88 345	88 451	88 813	89 354	90 057	90 913
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	304 455	313 292	76 663	77 500	77 892	78 089	78 436	78 881	79 702	80 421
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	42 106	41 670	10 562	10 505	10 453	10 362	10 378	10 473	10 355	10 492
Konsum i kommuneforvaltningen	345 408	351 404	86 623	87 208	87 467	87 659	87 918	88 361	88 761	89 036
Bruttoinvestering i fast realkapital	739 271	711 392	186 778	181 896	177 727	177 628	178 784	177 719	174 841	175 011
Utvinning og rørtransport	215 413	183 085	54 157	50 164	49 604	47 274	43 807	42 364	40 079	38 579
Utenriks sjøfart	822	1 959	668	559	775	562	300	413	888	315
Fastlands-Norge	523 036	526 349	131 952	131 173	127 348	129 791	134 677	134 942	133 874	136 117
Næringer	223 026	219 501	55 963	58 208	54 633	55 149	54 644	55 312	54 736	55 880
Tjenester tilknyttet utvinning	4 891	4 205	1 161	1 158	1 332	1 504	760	609	484	575
Andre tjenester	135 454	133 822	34 266	35 497	33 434	33 677	33 126	33 691	33 205	34 859
Industri og bergverk	34 098	31 447	8 338	9 445	7 440	7 615	8 091	8 380	8 076	7 980
Annen vareproduksjon	48 583	50 027	12 198	12 109	12 428	12 353	12 667	12 632	12 971	12 467
Boliger (husholdninger)	155 517	158 051	38 929	37 831	38 278	39 146	39 748	41 016	41 386	42 318
Offentlig forvaltning	144 493	148 796	37 060	35 133	34 438	35 496	40 284	38 614	37 752	37 919
Bruttoinvestering i verdigjenstander	333	334	81	86	85	82	81	87	83	84
Lagerendring og statistiske avik	144 327	151 488	45 211	31 256	46 631	39 561	31 894	33 860	48 689	42 902
Bruttoinvestering i alt	883 931	863 215	231 988	213 152	224 358	217 189	210 678	211 579	223 530	217 913
Innenlandsk sluttanvendelse	2 860 776	2 881 046	727 396	712 283	725 798	721 388	715 776	719 458	734 259	731 264
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	2 499 881	2 544 180	627 360	630 304	628 789	633 990	639 774	642 821	644 603	649 468
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	836 462	855 163	210 908	210 346	210 249	211 606	217 015	216 330	216 570	217 868
Eksport i alt	1 220 367	1 265 859	306 033	317 171	309 249	309 031	327 868	320 750	312 048	311 174
Tradisjonelle varer	343 183	363 233	86 638	87 640	89 815	91 232	91 561	90 719	86 563	86 177
Råolje og naturgass	551 366	569 005	137 639	145 216	138 281	137 594	150 669	143 316	146 692	144 094
Skip, plattformer og fly	9 967	7 471	1 242	2 499	1 919	1 477	1 994	2 052	1 581	2 066
Tjenester	315 851	326 150	80 513	81 816	79 234	78 728	83 645	84 663	77 211	78 836
Samlet sluttanvendelse	4 081 143	4 146 904	1 033 429	1 029 454	1 035 047	1 030 419	1 043 644	1 040 208	1 046 307	1 042 438
Import i alt	940 772	955 940	246 783	234 133	240 728	235 329	236 555	243 420	241 203	237 176
Tradisjonelle varer	544 337	554 823	138 274	136 579	139 668	138 003	136 230	140 782	139 919	136 546
Råolje og naturgass	13 651	13 471	3 564	3 884	3 778	3 441	2 923	3 316	3 342	2 757
Skip, plattformer og fly	33 277	29 368	16 070	4 970	8 406	6 699	7 985	6 299	7 274	9 023
Tjenester	349 507	358 279	88 875	88 701	88 875	87 187	89 418	93 023	90 668	88 850
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	3 140 371	3 190 964	786 647	795 321	794 318	795 090	807 089	796 788	805 104	805 261
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	2 533 302	2 561 433	635 083	638 740	640 199	640 914	641 295	640 596	642 370	644 788
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	607 069	629 530	151 564	156 581	154 120	154 176	165 794	156 192	162 735	160 473
Fastlands-Norge (basisverdi)	2 200 788	2 223 947	552 217	554 943	555 905	556 846	556 732	555 400	556 767	558 052
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 663 062	1 676 707	417 717	419 648	420 003	420 508	419 683	417 397	418 454	419 313
Industri og bergverk	218 628	211 627	55 564	55 618	54 517	53 829	52 427	51 566	51 387	50 902
Annen vareproduksjon	268 615	276 050	67 418	67 321	68 036	69 321	69 951	68 977	71 043	70 400
Tjenester inkl. boligjenester	1 175 819	1 189 030	294 735	296 709	297 450	297 358	297 306	296 855	296 024	298 011
Offentlig forvaltning	537 726	547 240	134 500	135 295	135 902	136 337	137 048	138 003	138 313	138 740
Produktavgifter og -subsidiar	332 514	337 486	82 866	83 797	84 294	84 069	84 563	85 196	85 603	86 736

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.6. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2014-priser. Prosentvis endring fra foregående kvartal**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2014	2015*	14.3	14.4	15.1	15.2	15.3	15.4	16.1	16.2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1,9	2,1	0,1	0,7	0,5	0,8	0,1	0,5	0,5	0,4
Konsum i husholdninger	1,7	2,1	0,0	0,8	0,5	0,8	0,0	0,6	0,6	0,4
Varekonsum	0,9	1,0	-0,2	0,8	-0,2	1,3	-0,7	-0,3	0,4	0,0
Tjenestekonsum	2,3	3,5	0,6	1,0	1,1	0,6	0,8	1,0	0,8	1,1
Husholdningenes kjøp i utlandet	3,9	2,9	-0,5	0,1	0,8	0,9	1,4	0,9	0,7	0,2
Utlendingers kjøp i Norge	3,9	10,3	4,8	3,7	-0,4	5,1	6,3	-3,6	0,3	5,2
Konsum i ideelle organisasjoner	6,9	2,2	1,6	-0,1	0,7	-1,0	2,2	0,4	-0,6	1,7
Konsum i offentlig forvaltning	2,7	2,1	0,9	0,8	0,3	0,2	0,4	0,6	0,6	0,6
Konsum i statsforvaltningen	3,4	2,4	1,0	0,9	0,4	0,1	0,4	0,6	0,8	1,0
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	3,9	2,9	1,1	1,1	0,5	0,3	0,4	0,6	1,0	0,9
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	0,3	-1,0	0,2	-0,5	-0,5	-0,9	0,2	0,9	-1,1	1,3
Konsum i kommuneforvaltningen	1,9	1,7	0,7	0,7	0,3	0,2	0,3	0,5	0,5	0,3
Bruttoinvestering i fast realkapital	-0,7	-3,8	0,0	-2,6	-2,3	-0,1	0,7	-0,6	-1,6	0,1
Utvinning og rørtransport	-3,2	-15,0	-2,0	-7,4	-1,1	-4,7	-7,3	-3,3	-5,4	-3,7
Utenriks sjøfart	-4,9	138,3	412,1	-16,3	38,5	-27,4	-46,6	37,6	114,7	-64,5
Fastlands-Norge	0,4	0,6	0,4	-0,6	-2,9	1,9	3,8	0,2	-0,8	1,7
Næringer	-0,7	-1,6	1,8	4,0	-6,1	0,9	-0,9	1,2	-1,0	2,1
Tjenester tilknyttet utvinning	-14,7	-14,0	-24,4	-0,2	15,0	13,0	-49,5	-19,9	-20,5	18,7
Andre tjenester	-1,9	-1,2	3,7	3,6	-5,8	0,7	-1,6	1,7	-1,4	5,0
Industri og bergverk	4,2	-7,8	2,9	13,3	-21,2	2,4	6,2	3,6	-3,6	-1,2
Annen vareproduksjon	1,0	3,0	-0,9	-0,7	2,6	-0,6	2,5	-0,3	2,7	-3,9
Boliger (husholdninger)	-1,4	1,6	-1,3	-2,8	1,2	2,3	1,5	3,2	0,9	2,3
Offentlig forvaltning	4,4	3,0	0,2	-5,2	-2,0	3,1	13,5	-4,1	-2,2	0,4
Bruttoinvestering i verdigjenstander	-10,1	0,4	-1,3	6,6	-1,0	-3,8	-1,4	7,4	-4,8	2,2
Lagerendring og statistiske avvik	4,6	5,0	15,6	-30,9	49,2	-15,2	-19,4	6,2	43,8	-11,9
Bruttoinvestering i alt	0,2	-2,3	2,7	-8,1	5,3	-3,2	-3,0	0,4	5,6	-2,5
Innenlandsk sluttanvendelse	1,6	0,7	1,1	-2,1	1,9	-0,6	-0,8	0,5	2,1	-0,4
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	1,8	1,8	0,4	0,5	-0,2	0,8	0,9	0,5	0,3	0,8
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	3,0	2,2	0,7	-0,3	0,0	0,6	2,6	-0,3	0,1	0,6
Eksport i alt	3,1	3,7	2,7	3,6	-2,5	-0,1	6,1	-2,2	-2,7	-0,3
Tradisjonelle varer	3,1	5,8	0,7	1,2	2,5	1,6	0,4	-0,9	-4,6	-0,4
Råolje og naturgass	2,7	3,2	4,6	5,5	-4,8	-0,5	9,5	-4,9	2,4	-1,8
Skip, plattformer og fly	-2,2	-25,0	-33,3	101,1	-23,2	-23,1	35,0	2,9	-22,9	30,6
Tjenester	4,0	3,3	2,7	1,6	-3,2	-0,6	6,2	1,2	-8,8	2,1
Samlet sluttanvendelse	2,0	1,6	1,6	-0,4	0,5	-0,4	1,3	-0,3	0,6	-0,4
Import i alt	2,4	1,6	5,6	-5,1	2,8	-2,2	0,5	2,9	-0,9	-1,7
Tradisjonelle varer	2,1	1,9	1,7	-1,2	2,3	-1,2	-1,3	3,3	-0,6	-2,4
Råolje og naturgass	-11,8	-1,3	15,9	9,0	-2,7	-8,9	-15,1	13,4	0,8	-17,5
Skip, plattformer og fly	13,1	-11,7	149,7	-69,1	69,1	-20,3	19,2	-21,1	15,5	24,0
Tjenester	2,6	2,5	0,7	-0,2	0,2	-1,9	2,6	4,0	-2,5	-2,0
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	1,9	1,6	0,4	1,1	-0,1	0,1	1,5	-1,3	1,0	0,0
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	2,2	1,1	0,3	0,6	0,2	0,1	0,1	-0,1	0,3	0,4
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	1,0	3,7	0,8	3,3	-1,6	0,0	7,5	-5,8	4,2	-1,4
Fastlands-Norge (basisverdi)	2,2	1,1	0,4	0,5	0,2	0,2	0,0	-0,2	0,2	0,2
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	2,3	0,8	0,4	0,5	0,1	0,1	-0,2	-0,5	0,3	0,2
Industri og bergverk	2,8	-3,2	1,4	0,1	-2,0	-1,3	-2,6	-1,6	-0,3	-0,9
Annen vareproduksjon	3,9	2,8	-1,0	-0,1	1,1	1,9	0,9	-1,4	3,0	-0,9
Tjenester inkl. boligjenester	1,8	1,1	0,6	0,7	0,2	0,0	0,0	-0,2	-0,3	0,7
Offentlig forvaltning	1,9	1,8	0,2	0,6	0,4	0,3	0,5	0,7	0,2	0,3
Produktavgifter og -subsidier	2,0	1,5	-0,4	1,1	0,6	-0,3	0,6	0,7	0,5	1,3

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.7. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindekser. 2014=100**

	Ujustert		Sesongjustert									
	2014	2015*	14.1	14.2	14.3	14.4	15.1	15.2	15.3	15.4	16.1	16.2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	100,0	102,3	99,4	99,7	100,0	100,6	101,5	101,3	102,3	103,6	104,7	105,7
Konsum i offentlig forvaltning	100,0	103,0	99,1	99,7	100,0	101,1	102,3	102,9	103,1	103,8	104,4	104,8
Bruttoinvestering i fast kapital	100,0	102,6	99,0	99,8	100,2	101,0	102,0	103,1	101,5	103,6	103,5	105,2
Fastlands-Norge	100,0	102,7	98,9	99,4	100,4	101,2	101,5	102,1	103,1	103,8	104,0	104,9
Innenlandsk sluttanvendelse	100,0	102,3	99,1	99,5	100,3	101,1	102,3	101,3	101,7	104,0	105,0	103,6
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	100,0	102,5	99,2	99,6	100,1	100,9	101,7	101,9	102,7	103,7	104,4	105,3
Eksport i alt	100,0	92,1	104,5	100,8	97,8	95,9	93,6	94,7	92,9	87,7	81,1	84,2
Tradisjonelle varer	100,0	102,3	100,2	98,7	99,0	101,6	103,0	102,3	102,1	101,8	102,5	105,3
Samlet sluttanvendelse	100,0	99,2	100,7	99,9	99,5	99,5	99,7	99,4	99,0	99,0	97,8	97,8
Import i alt	100,0	104,2	99,7	97,9	100,2	102,4	103,9	103,4	105,6	105,3	106,8	105,3
Tradisjonelle varer	100,0	104,7	99,1	99,1	99,9	101,7	104,0	104,5	105,2	105,1	105,2	106,3
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	100,0	97,7	101,0	100,5	99,3	98,7	98,4	98,2	97,0	97,0	95,2	95,6
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	100,0	102,3	98,6	99,6	100,3	100,9	101,6	101,8	102,4	103,2	104,1	104,7

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.8. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindeks. Prosentvis endring fra foregående kvartal**

	Ujustert		Sesongjustert									
	2014	2015*	14.1	14.2	14.3	14.4	15.1	15.2	15.3	15.4	16.1	16.2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	2,2	2,3	0,9	0,3	0,3	0,6	0,9	-0,2	1,0	1,2	1,1	1,0
Konsum i offentlig forvaltning	3,3	3,0	1,5	0,6	0,3	1,1	1,1	0,6	0,2	0,7	0,6	0,4
Bruttoinvestering i fast kapital	3,8	2,6	1,7	0,8	0,5	0,7	1,0	1,2	-1,6	2,0	0,0	1,6
Fastlands-Norge	3,6	2,7	1,6	0,5	1,0	0,8	0,3	0,7	0,9	0,7	0,1	0,9
Innenlandsk sluttanvendelse	2,7	2,3	0,7	0,4	0,8	0,8	1,2	-0,9	0,4	2,2	1,0	-1,3
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	2,8	2,5	1,2	0,4	0,4	0,8	0,8	0,2	0,8	1,0	0,7	0,8
Eksport i alt	-1,7	-7,9	-0,2	-3,5	-3,0	-1,9	-2,5	1,2	-2,0	-5,5	-7,6	3,8
Tradisjonelle varer	3,4	2,3	1,4	-1,5	0,3	2,7	1,4	-0,7	-0,2	-0,3	0,7	2,8
Samlet sluttanvendelse	1,4	-0,8	0,5	-0,8	-0,4	0,0	0,2	-0,3	-0,4	0,0	-1,1	0,0
Import i alt	4,9	4,2	2,1	-1,8	2,4	2,2	1,5	-0,5	2,1	-0,3	1,5	-1,4
Tradisjonelle varer	4,4	4,7	0,9	0,1	0,8	1,8	2,3	0,5	0,7	-0,1	0,1	1,0
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	0,3	-2,3	0,0	-0,5	-1,2	-0,7	-0,3	-0,3	-1,2	0,0	-1,9	0,5
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	2,5	2,3	0,6	0,9	0,7	0,7	0,6	0,2	0,6	0,8	0,9	0,5

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Temabokser i Konjunkturtendensene. 2010-2016

ØA 2/2016

- Virkninger av rentefallet på norsk økonomi 2012-2016, 20
- Sysselsetting knyttet til petroleumsnæringen, 26

ØA 1/2016

- Importveid kronekurs og industriens effektive kronekurs, 23
- Effekter av økte oljeinvesteringer, 26
- Betydningen for norsk økonomi av fallet i internasjonale aksjekurser, 28
- Importandeler, 30
- Forutsetninger knyttet til asylsøkere, 34
- Inflasjonsgjennomslag av valutakursendringer, 37

ØA 4/2015

- Økningen i antall asylsøkere og norsk økonomi 2015-2018, 20-21

ØA 3/2015

- Betydningen av valutakursutviklingen for norsk økonomi, 20
- Virkninger av lavere petroleumsinvesteringer, 23
- Hva er sannsynligheten for at arbeidsledigheten blir høyere enn 5 prosent? 28

ØA 2/2015

- Virkninger av nedgangen i petroleumsinvesteringene, 24
- Hvorfor er økningen i ledighet større ifølge AKU enn registrert i NAV? 26

ØA 1/2015

- Omstillinger etter oljeprisfallet, 18
- Importveid kronekurs og industriens effektive kronekurs, 21
- Direkte og indirekte importandeler, 27
- Virkningen av et større fall i oljeinvesteringene, 30
- Sysselsetting knyttet til petroleumsinvesteringene, 32
- Virkninger av økningen i arbeidsledighet, 35

ØA 6/2014

- Virkninger av lavere oljepris, 17
- Effekter av ulike motkonjunkturtiltak, 26-27

ØA 4/2014

- Hvordan kan SSB's investeringsstatistikk brukes til prognosemål?, 19
- Effekter av en normalisering av investeringsnivået i fastlandsbedriftene, 21
- Beregning av konjunkturavvik, 23

ØA 3/2014

- Boligmarkedet er viktig for utviklingen i realøkonomien, 18-19
- To indekser for måling av konsumpriser, 26

ØA 1/2014

- Importveid kronekurs og industriens effektive kronekurs, 12
- Faktorer bak endringene i konsumet 2009-2013, 20
- Direkte og indirekte importandeler, 25
- Hvor viktige har petroleumsinvesteringene vært? 27
- Reallønn og produktivitet i industrien, 30

ØA 5/2013

- Virkningen av svakere krone på norsk økonomi, 17
- Faktorer bak utviklingen i boligprisene framover, 20-21

ØA 3/2013

- Usikkerhet om finanspolitikken, 16-17
- Effekter av fortsatt forsiktighetsmotivert sparing, 19

ØA 1/2013

- Strengere krav til bankenes egenkapital, 18
- Virkninger av en tilstramming av kreditten til husholdningene, 21
- Direkte og indirekte importandeler, 26
- Innvandringens betydning for virkemåten til norsk økonomi, 30

ØA 6/2012

- Myk landing i boligmarkedet, 18
- Todelingen i industrien er tydelig i lønnsandelene, 25

ØA 4/2012

- Norsk oppgang: Noen faktorer bak forskjellen til konjunkturutviklingen ute, 22-23

ØA 1/2012

- Importveid kronekurs og industriens effektive kronekurs, 18
- Prognoser for renta på rammelån, 19
- Hva skal til av renteøkning for å kvele boligveksten? 21
- Direkte og indirekte importandeler, 25

ØA 6/2011

- Bankkrise - igjen? 6
- Krisetiltak rettet mot finansmarkedene, 15
- Revisjoner i husholdningenes finansielle stilling, 17

ØA 4/2011

- Europas gjeldsstruktur til besvær, 10
- Den spanske og italienske statsgjeldskrisen, 11
- Betydningen av sterkere kronekurs, 17
- Bedriftenes finansielle stilling, 27

ØA 3/2011

- Husholdningenes gjelds- og rentebelastning, 14
- Hva er konsumveksten per innbygger? 16
- Hva er husholdningenes finansielle stilling? 17
- Renteøkningenes bidrag til å dempe konjunkturoppgangen, 26

ØA 1/2011

- Statsgjeldskrisen i Europa, 9
- Mer aktiv bruk av finans- og pengepolitikken i konjunkturstabiliseringen 2012-2014, 17
- En finanspolitikk som følger 4-prosentbanen i 2011-2014, 18
- Kraftmarkedet framover, 31
- Direkte og indirekte importandeler, 37

Selvforsørging etter botid blant ikke-nordiske innvandrere

Tom Kornstad, Terje Skjerpen
og Kjetil Telle*

Økonomisk uavhengighet og integrasjon på arbeidsmarkedet er to viktige mål i innvandringspolitikken. Vi studerer yrkesinntektene blant ikke-nordiske innvandrere som kom til Norge i 2000 og var i alderen 18-45 år. I hvert av de etterfølgende 14 årene ser vi om inntektene overstiger fastsatte grenser for selvforsørgelse. Grensene følger av de offisielle underholdskravene. Vi betrakter ulike grupper innvandrere delt inn etter blant annet innvandringsgrunn. For de aller fleste gruppene stiger selvforsørgingsgraden med botiden, og etter få år blir graden av selvforsørgelse særlig høy for innvandrere som har oppgitt arbeid som innvandringsgrunn (>80 prosent) mens den knapt når 40 prosent for kvinner med flukt som innvandringsgrunn. For noen grupper med fluktgrunn er det tegn til at selvforsørgelsesgraden begynner å falle etter snaut 10 års botid, men dette kan henge sammen med utstøting av personer med lav kompetanse i arbeidsmarkedet eller svak arbeidsmarkedstilknytning under finanskrisen i 2007-2008. Innvandrere med høy utdanning har høyere selvforsørgelsesgrad enn innvandrere med lav utdanning. Det ser ikke ut til å være sterke trender i selvforsørgelsesgraden tre år etter første innvandring for innvandringskohortene 2000-2011.

Innledning

Økonomisk uavhengighet for kvinner og menn og integrering på arbeidsmarkedet er viktige målsetninger i innvandringspolitikken. Vi ser på inntekten fram til 2014 for dem som innvandret til Norge i 2000 fra ikke-nordiske land, og er særlig opptatt av andelen som er «selvforsørget», der selvforsørgelse defineres som yrkesinntekt utover underholdskravet som stilles til innvandrergupper fra land utenfor Schengensamarbeidet. I 2014 var kravet 234 684 kroner. Det er store forskjeller mellom innvandrergupper i selvforsørgingsgrad.

Når vi ser alle de ikke-nordiske innvandrerne under ett, så finner vi stor variasjon i yrkesinntektene. Innvandrerne er å finne i både høyinntekts- og lavinntektsgruppene i den norske befolkningen. Arbeidsinnvandrerne skiller seg klart ut ved å ha høyest selvforsørgingsgrad på både kort og lang sikt. For denne gruppen er selvforsørgingsgraden stort sett den samme uansett hvilket kjønn vi ser på, og selvforsørgingsgraden for kvinnelige arbeidsinnvandrere er noe

høyere enn for en tilsvarende gruppe av kvinner uten innvandrerbakgrunn. Flyktninger og familieinnvandrere med tilknytning til primærflyktning har derimot betydelig lavere selvforsørgingsgrad enn andre innvandrere. Det er avgjørende å skille mellom menn og kvinner når en skal studere inntekter og selvforsørging. Ikke-nordiske innvandrerkvinner har gjennomgående lavere inntekter enn tilsvarende menn, og uten å ta hensyn til dette mister man en viktig dimensjon når en deler innvandrerne inn etter andre dimensjoner.

I mange tilfeller finner vi tydelige spor etter finanskrisen rundt 2008. Dette er særlig tilfelle for gruppene som allerede før finanskrisen hadde lave selvforsørgingsandeler. Det tyder på at disse gruppene til dels ble rammet hardt av finanskrisen og at de i årene etterpå har hatt problemer med å reetablere seg i arbeidsmarkedet.

Det har vært gjennomført flere studier hvor en ser på innvandrernes inntekter og økonomiske integrering over tid, se Blom (2014) for en omfattende oversikt over disse arbeidene. Noen av disse bruker tverrsnitt-data til å lage anslag på utvikling over tid (Dahl og Lien 2006; Enes og Kalcic 2010; Hirsch 2010; Løwe 2011; Olsen 2014). Studier som følger kohorter over tid inkluderer Blom (1996, 1997, 2004, 2014), Østby (2001), Barth mfl. (2004), Ekhaugen (2005), Bratsberg mfl. (2010, 2011, 2014) og Bratsberg og Røed (2015).

Blom (2014) følger 7 ulike innvandrerkoherter som kom til Norge i perioden 1990-2008 og studerer blant annet hvordan deres sysselsettingsandeler og mottatte overføringer målt som andel av samlet inntekt varierer over tid når disse innvandrerkoherter er delt ytterligere opp etter kjønn, alder, innvandringsgrunn

Tom Kornstad er forsker ved Gruppe for mikroøkonomi (tko@ssb.no)

Terje Skjerpen er forsker ved Gruppe for mikroøkonomi (tes@ssb.no)

Kjetil Telle er forskningsdirektør i Forskningsavdelingen (tel@ssb.no)

* Prosjektet er finansiert av Justisdepartementet. Vi takker medlemmene av referansegruppen til prosjektet (Rolf Henry Anthonisen, Anne-Kjerstin Hartlov, Ragnhild Nersten, Espen Thorud) for mange gode kommentarer til tidligere beregninger og framstillingen i dette notatet. Vi takker også Svein Blom, Jørgen Heibø Modalsli og Sverre Try for mange gode merknader til et tidligere utkast.

(Rettet 15. september 2016, kl 16:00)

Boks 1. Inntekt og definisjon av selvforsørgelse

Personer fra land som ikke deltar i Schengensamarbeidet¹, må søke om oppholdstillatelse dersom de ønsker å ta arbeid i Norge eller oppholde seg i landet i mer enn 3 måneder. Det vil normalt stilles krav om selvforsørgelse for å få innvilget oppholdstillatelse; unntaket er personer som har fremmet søknad om beskyttelse og personer som fyller vilkårene for oppholdstillatelse med bakgrunn i beskyttelsesbehov. Underholdskravet skiller mellom personer som kommer til Norge på familiegjenforening og som dermed kan tenkes å være forsørget av referansepersonen, og andre personer som vil måtte forsørge seg selv. I denne artikkelen skal vi operasjonalisere begrepet selvforsørgelse i tråd med inntektene til den sistnevnte gruppen av personer, dvs. de som forventes å måtte forsørge seg selv slik det er spesifisert i § 10-7 i utlendingsforskriften (<https://udiregelverk.no/no/rettskilder/sentrale/utlendingsforskriften/kap10/10-7/>). Ifølge denne paragrafen anses underhold å være sikret når utlendingen:

- a) vil få arbeidsinntekt av tilstrekkelig omfang. Inntekt fra heltidsarbeid anses som hovedregel som tilstrekkelig,
- b) oppebærer pensjon eller andre faste periodiske ytelser, når dette er av tilstrekkelig omfang,
- c) har egne midler som anses som tilstrekkelig. Utlendingsdirektoratet kan kreve et bestemt beløp overført til norsk bank og helt eller delvis båndlegge beløpet for en bestemt tid, eller
- d) vil få studielån eller stipend av tilstrekkelig omfang.

Paragrafen spesifiserer ytterligere at ytelser etter lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen ikke er å anse som underhold. Derimot kan underhold være sikret gjennom en kombinasjon av punktene a) til d) i listen ovenfor. Fyller søkeren bestemte vilkår for å få deltidsarbeid eller heltidsarbeid, og det foreligger et konkret arbeidstilbud, tas også den forventede inntekten med i vurderingen av om underholdskravet er oppfylt. Ved oppholdstillatelse som selvstendig næringsdrivende er det en forutsetning at underhold i det vesentlige vil være sikret gjennom ervervsvirksomheten.

Personer med forventet inntekt som overstiger underholdskravet, er dermed å anse som selvforsørget uansett om de arbeider deltid eller heltid. Kravet har variert over tid, blant annet som en følge av den generelle realinntektsveksten i samfunnet. Det er landsomfattende og tar dermed ikke hensyn til at det kan være betydelige forskjeller i levekostnadene fra et sted til et annet, blant annet på grunn av boligkostnader. For årene 2000-2011 var kravet bestemt

Krav om underhold ved førstegangs søknad i andre saker enn familieinnvandring. Kroner

År	Inntekt
2001	151 300
2002	161 000
2003	161 000
2004	169 100
2005	169 100
2006	178 100
2007	182 400
2008	198 400
2009	200 800
2010	207 900
2011	214 900
2012	225 910
2013	229 354
2014	234 684

Kilde: Justisdepartementet.

ved inntekten i lønstrinn 1 i statens lønnsregulativ. Fra og med 2012 forsvant dette lønstrinnet i lønnsregulativet, og grensen ble da satt til 82 prosent av lønstrinn 19. Tabell 1 spesifiserer grensene som vi bruker i denne analysen.

Redegjørelsen ovenfor gir ikke noen presis definisjon av hvilke inntektsarter som skal inngå i beregningene. Basert på hvilke inntektsopplysninger vi har tilgang til i dataene våre, har vi valgt å bruke yrkesinntekt som inntektsbegrep. Yrkesinntekten omfatter inntekt fra lønnet arbeid samt (netto) næringsinntekt fra virksomhet som selvstendig næringsdrivende. Dersom næringsinntekten er negativ på grunn av underskudd i næringsvirksomheten, kan yrkesinntekten være negativ. Godtgjørelse knyttet til introduksjonsordningen for nyankomne innvandrere som ble innført 1. september 2003, regnes som overføring og inngår ikke i yrkesinntekten.

I tillegg til denne hoved-operasjonaliseringen av selvforsørgelse, vil vi også benytte betegnelsen «positiv yrkesinntekt» om inntekter som utgjør minst 1 prosent av underholdskravet. I løpet av perioden 2001 til 2014 steg underholdskravet fra 151 300 kroner til 235 258 kroner målt i løpende priser, og en prosent av disse beløpene er tilnærmet lik 0. I praksis viser dette målet derfor om personen har positiv yrkesinntekt.

¹ Schengen-området består av Belgia, Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Hellas, Island, Italia, Latvia, Liechtenstein, Litauen, Luxembourg, Malta, Monaco, Nederland, Norge, Polen, Portugal, Slovakia, Slovenia, Spania, Sveits, Sverige, Tsjekkia, Tyskland, Ungarn og Østerrike.

og landbakgrunn. For å være definert som sysselsatt i denne studien må en ha yrkesinntekt som overstiger grunnbeløpet i folketrygden. Analysen er begrenset til å omfatte personer i alderen 17-36 år ved ankomst, og har dermed en sterkere seleksjon på alder enn det vi har. Vi opererer med 18-45 år i hovedanalysen. Studien til Blom utelater også en del innvandrere som tilhører den aktuelle innvandringskohorten, ved at en for alle analyseårene utelater innvandrere som ikke fortsatt bor i Norge det siste året i analyseperioden. Et gjennomgående funn i analysene er at sysselsettingen øker mens overføringsandelene går ned når oppholdstiden i Norge øker.

Bratsberg mfl. (2010) studerer utviklingen i sysselsettingen til mannlige innvandrere som ankom Norge i årene 1971-75 fra landene India, Marokko, Pakistan og Tyrkia. Sysselsettingsbegrepet er det samme som i Blom (2014). De første årene i Norge har disse arbeidsinnvandrerne høy sysselsetting, men etter omkring 12 års botid i Norge (1982) faller andelene. Studien følges opp av en ny studie (Bratsberg mfl. 2011) hvor formålet er å studere hvorvidt resultatene er spesifikke bare for den valgte gruppen av innvandrere, eller om de kan være påvirket av for eksempel konjunkturer. Konklusjonen er at en finner klare konjunktoreffekter, slik vi også finner i vår analyse.

Østby (2010) analyserer innvandrere med lav inntekt basert på tverrsnittsdata, mens Galloway og Aaberge (2005) studerer hvorvidt den høye graden av fattigdom blant innvandrere fortsatt består etter at innvanderne har vært mange år i Norge og de har fått tid til å tilpasse seg norske forhold og krav i arbeidsmarkedet. Ved å studere fattigdom er det særlig den nedre delen av inntektsfordelingen som er i fokus. I det store og det hele finner Galloway og Aaberge (2005) at det er en negativ sammenheng mellom fattigdom og oppholdstid i Norge.

Fokuset i flere andre studier har vært yrkesaktivitet, og det å være sysselsatt er ofte definert ved at en har yrkesinntekt som overstiger grunnbeløpet i folketrygden (G). Sammenholdt med G er underholdskravet vi benytter, betydelig høyere, fra 2,7 til 3 ganger så stort. Inntektsgrensene er dermed forskjellig i de to typene analyser. Det skyldes at mens vi bruker grenser knyttet til selvforsørgelse, skal grensene i sysselsettingsanalysene fange opp minsteinntekten en kan ha for å kunne bli definert som deltaker i arbeidsmarkedet. I det følgende er vi særlig opptatt av innvandringsgrunn og botid, men vi ser også på landbakgrunn og utdanningsnivå ved ankomst til Norge.

Data samt seleksjon og beskrivelse av utvalget

Analysen bygger på data fra befolkningsregisteret, inntektsregisteret og utdanningsregisteret for årene 2000-2014. Fra befolkningsregisteret får vi opplysninger om hvilke personer som er registrert bosatt i Norge ved utgangen av det enkelte år, deres fødeland og innvandringsgrunn og første år for opphold i Norge dersom personen har innvandret til Norge. I dette registeret kan en også identifisere hvorvidt personen har familiemessig tilknytning til Norge. Personen betraktes som innvandrer hvis hun/han er født utenlands og har to utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre. Inntektsregisteret inneholder opplysninger om inntektene til den enkelte person, og vi bruker opplysninger om lønns- og næringsinntekt (dvs. yrkesinntekt), samlede inntektsoverføringer og samlet inntekt for hvert av årene 2001-2014. Samlede overføringer omfatter både skattepliktige- og skattefrie overføringer så som pensjoner fra folketrygden, dagpenger ved arbeidsledighet, introduksjonsstønad, barnetrygd, kontantstøtte, bostøtte og sosialhjelp. Sykepenger og fødselspenger inngår derimot i lønnsinntekt og ikke i overføringer for å sikre konsistens i variabeldefinisjonen over tid. Samlet inntekt omfatter lønns- og næringsinntekt samt kapitalinntekter i tillegg til samlede overføringer. I samband med operasjonaliseringen av selvforsørgelsesbegrepet er det yrkesinntekten som betraktes. Fra utdanningsregisteret har vi opplysninger om lengden på høyeste fullførte utdanning personen er registrert med per 1. oktober i år 2001.

Befolkningsgruppen som studeres er ikke-nordiske innvandrere som ankom Norge første gang i år 2000 i alderen 18-45 år, og som er registrert bosatt i Norge ved

Tabell 1. **Aldersfordelingen ved utgangen av år 2000 til ikke-nordiske innvandrere som ankom Norge første gang i år 2000. Prosent (N=18 087)**

Alder	Kvinner	Menn
0-15	18,2	17,0
16-17	3,4	3,7
18-20	7,7	5,7
21-25	20,9	17,5
26-30	18,6	22,4
31-35	12,3	14,2
36-40	7,5	9,1
41-45	4,3	4,7
46-50	2,6	2,5
51-55	1,4	1,5
56-60	0,9	0,7
61+	2,2	1,2

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

utgangen av dette året. Antallet førstegangsinnvandrere dette året var relativt stort i forhold til hva som hadde vært typisk fram til da, men den store innvandringsbølgen startet først opp i 2004 i forbindelse med utvidelsen av EU. Dette året ble Estland, Latvia, Litauen, Polen, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia og Ungarn medlem av EU mens Bulgaria og Romania ble innlemmet i 2007 og Kroatia i 2013. Grunnen til at vi har valgt et så tidlig innvandringstidspunkt er at vi ønsker å studere integreringen av innvandrere i arbeidsmarkedet over lang tid.

Gruppen av innvandrere følges for hvert år fram til og med år 2014, og bare personer som er registrert bosatt i Norge ved utgangen av det året vi ser på, inngår i analysen. Siden personene i prinsippet kan ut- og innvandre flere ganger i løpet av perioden, betyr dette at vi ikke tar hensyn til hvorvidt den enkelte person har oppholdt seg i landet i hele det (inntekts-) året vi ser på, eller bare deler av det.² Deler vi innvanderne inn etter innvandringsgrunn, er det betydelige forskjeller i hvor stor del av innvandringskohorten 2000 som fortsatt befinner seg i Norge i 2014. Vi finner følgende andeler målt i prosent: Arbeidsinnvandrere (46), familieinnvandrere med tilknytning til primærflyktning (82), andre familieinnvandrere (77), primærflyktninger (73), utdanningsinnvandrere (30).

Når det gjelder aldersbeskrankningen 18-45 år, utelater vi personer under 18 år siden vi ikke vil forvente at ungdom og mindreårige barn har yrkesinntekt av betydning. Den øvre aldersgrensen er bestemt av at når personer som er 45 år i 2000 følges over 14 år, vil de nærme seg alderen for tidligpensjonering ved slutten av observasjonsperioden. Hvor lenge man står i arbeid er et svært interessant spørsmål i seg selv, men det har altså ikke vært hovedfokus her. Tabell 1 viser

² En alternativ måte å konstruere utvalget på hadde vært å forutsette at personen forlater utvalget fra og med første år personen ikke er registrert i befolkningsstatistikken, og at personen ikke tas inn i utvalget igjen dersom personen innvandrer til Norge på nytt. Ved at vi ikke gjør dette, vil utvalget bli noe større, særlig i siste del av perioden vi ser på.

Tabell 2. Innvandringsgrunn for ikke-nordiske innvandrere som ankom Norge første gang i år 2000. Personer i alderen 18-45 år i 2000. Prosent

Kjønn	Arbeid	Familieinnvandring		Flukt	Utdanning	Annet	Sum
		Person tilknyttet primærflyktning	Person ikke tilknyttet primærflyktning				
Kvinner	8,2	14,8	40,4	19,0	17,2	0,4	100,0
Menn	17,5	3,8	13,2	54,1	11,2	0,2	100,0

Kilde: NAV.

aldersfordelingen per 31. 12. 2000 til innvandrerkoher-ten som studeres. Den typiske innvandrer er i aldersgruppen 20-35 år, men kvinnene er gjennomgående litt yngre enn mennene. Analysen omfatter 5 909 kvinner og 7 201 menn, totalt 13 110 personer som innvandret for første gang i 2000. Dette utgjør omkring 72 prosent av det samlede antallet ikke-nordiske førstegangsinnvandrere dette året.

Innvandringsgrunn er åpenbart viktig når en skal forklare nivået på yrkesinntektene til innvandrere. I statistikken skilles det mellom arbeid, familie, flukt, utdanning og residualgruppen annet. Når det gjelder familieinnvandring, kan en dele denne gruppen ytterligere opp i de som har tilknytning til en primærflyktning, og de som ikke har det (andre familieinnvandrere). Dette er en annen gruppering enn oppdelingen av familieinnvandring i familiegjenforening og familie-etablering. Distinksjonen vi bruker er viktig når en skal vurdere selvforsøringsgraden til innvandrere, og vi har derfor tatt hensyn til dette ved utarbeidelsen av tabell 2. Tabellen viser at når vi ser på kohorten av ikke-nordiske innvandrere i 2000, så var familieinnvandring den viktigste innvandringsgrunnen for kvinner, mens den for menn var flukt. Dersom en begrenser seg til å se på familieinnvandrere, så er det blant kvinner 27 prosent som var tilknyttet med en flyktning, mens det tilsvarende tallet for menn er 22 prosent.

Vi har gruppert landene innvandrerne kom fra i henhold til grupperingen som brukes i de offisielle befolkningsframskrivingene i Statistisk sentralbyrå. I tillegg har vi laget separate beregninger for noen få utvalgte land som skiller seg ut med mye utvandring til Norge når vi ser kvinner og menn under ett. Landgruppe 1 består av landene i Vest-Europa (utenom Norge og Norden) pluss Canada, USA, Australia og New Zealand, men eksklusive Tyrkia. Landgruppe 2 består av landene i Øst-Europa som ble medlem av EU i årene etter 2003 (nevnt tidligere) mens landgruppe 3 består av alle øvrige land (utenom Norden). Innvandringskohorten 2000 har en betydelig overvekt av innvandrere fra landgruppe 3, og dette er tilfelle for både kvinner og menn, idet omkring tre av fire personer kommer fra disse landene (tabell 3). For menn er det særlig innvandring fra Irak som dominerer bildet. Landgruppe 2 er representert med forholdsvis få personer i vårt datasett, som omfatter personer som innvandret til Norge før EU-utvidelsen fant sted.

Vi vil forvente at utdanningsnivået til innvandrerne har stor betydning for inntektsnivået. Vi har koblet

Tabell 3. Fordelingen på landgrupper for ikke-nordiske innvandrere som ankom Norge første gang i 2000. Personer i alderen 18-45 år i 2000. Prosent¹

Alder	Kvinner	Menn
Landgruppe 1 («Vest-Europa»)	17,5	20,6
Landgruppe 2 (Nye EU-land)	10,9	4,0
Landgruppe 3 (Verden for øvrig)	71,6	75,4
Utvalgte land i landgruppe 3		
Somalia	7,6	6,8
Irak	7,3	37,9
Iran	3,2	2,0
Pakistan	2,5	2,4
Thailand	6,0	0,2

¹ Alle andelene er regnet i prosent av alle ikke-nordiske innvandrere i alderen 18-45 år.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

til opplysninger fra oktober 2001 for å få med flest mulig personer. Av tabell 4 framgår det at vi mangler utdanningsopplysninger for mange av innvandrerne i 2000-kohorten, særlig blant kvinner. En stor andel av denne innvandringskohorten har bare grunnskole som høyeste fullførte utdanning på tross av at alle personene som inngår i utvalget er minst 18 år gamle. Om lag 10 prosent av kvinnene og 16 prosent av mennene har utdanning tilsvarende videregående skole, mens om lag 13 prosent av kvinnene og 17 prosent av mennene har universitets- eller høyskoleutdanning. I den empiriske analysen slår vi sammen de to gruppene med universitets eller høyskoleutdanning. Det gjennomføres ikke beregninger for gruppen «Ingen utdanning», siden den er så liten.

Så langt har vi sett på kjennetegnene ved den innvandringskohorten vi skal følge over tid. For å øke vår forståelse av hva som skjer med innvandrernes yrkestilknytning over tid, er det hensiktsmessig å se litt på den generelle tilstanden i arbeidsmarkedet i perioden vi betrakter. Figur 1 viser utviklingen i den registrerte arbeidsledighetsraten (i prosent) for hhv. innvandrere og den øvrige befolkningen. Vi skal særlig merke oss to trekk. Det første er at etter en betydelig nedgang i arbeidsledighetsraten fra omkring 2003 til 2008, fikk vi en betydelig økning. Økningen kan knyttes til finanskrisen omkring 2008. Det andre man skal merke seg er at når ledigheten øker, så øker den relativt mer for innvandrerne enn for den øvrige befolkningen. Innvandreren rammes altså hardere av nedgangskonjunkturer enn den øvrige befolkningen, og dette har som konsekvens at det er vanskeligere for dem å skaffe seg inntektsgivende arbeid i dårlige økonomiske tider.

Tabell 4. **Fordelingen på utdanningsnivå for ikke-nordiske innvandrere som ankom Norge første gang i 2000. Personer i alderen 18-45 år i 2000. Prosent**

Alder	Kvinner	Menn
Ingen utdanning	2,9	2,2
Grunnskole	19,9	27,8
Videregående utdanning	10,4	15,5
Univ./høyskole, lavere nivå	7,3	11,5
Univ./høyskole, høyere nivå inkl. forskerutd.	5,8	5,8
Uoppgitt	53,7	37,2
Sum	100	100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Dette henger blant annet sammen med at sysselsatte innvandrere fordeler seg på næringer på en annen måte enn den øvrige befolkningen. I tillegg trekker mange innvandrere seg ut av arbeidsmarkedet i dårlige tider som følge av at de ikke tror at de klarer å skaffe seg nytt arbeid. Denne effekten kalles motløs-arbeider-effekten («discouraged workers»), og er blant annet studert i Dagsvik mfl. (2016) ved hjelp av data fra arbeidskraftundersøkelsene for perioden 1988-2010.

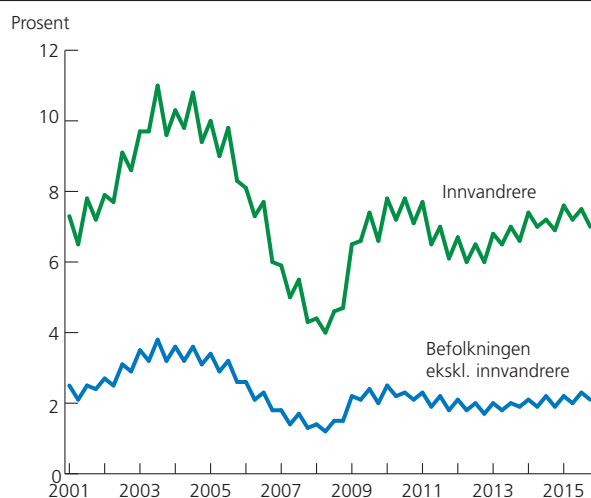
Deskriptiv analyse

I det følgende skal vi følge innvandrerne over tid, fra og med år 2000 og se hvor stor andel av dem som har så stor inntekt at vi klassifiserer dem som selvforsørget (se definisjoner i boks 1) i det enkelte år. For å dokumentere at det er stor spredning i inntektene til gruppen av innvandrere vi ser på, vil vi imidlertid først vise noen figurer som belyser inntektsfordelingen til gruppen.

Inntektsfordelingen til alle ikke-nordiske innvandrere

Figurene 2a og 3a viser fordelingen til yrkesinntekten til innvandringskohorten 2000 for hhv. kvinner og menn, mens figurene 2b og 3b viser tilsvarende for et tilfeldig utvalg av personer uten innvandrerbakgrunn med samme (kjønns- og) aldersfordeling i 2000 som innvandrerkoheren. Vi viser ni inntektsdesiler i figurene, desil 1- desil 9. For å finne inntektsdesilene ordner vi personene etter stigende inntekt. Inntekten til den personen som ligger 10 prosent opp fra bunnen av inntektsfordelingen utgjør inntektsdesil 1, inntektsdesil 2 er inntekten til personen med den 20 prosent laveste inntekten osv., mens inntektsdesil 9 er inntekten til personen med den 90 prosent høyeste inntekten. Ved å følge desilinntektene over tid, får vi dermed et innblikk i utviklingen i inntektsfordelingen. Siden vi har inntektsmobilitet vil en bestemt person kunne befinne seg på forskjellige steder i inntektsfordelingen på ulike tidspunkter. For personer som har oppholdt seg i Norge hele tiden etter at de ankom landet for første gang i 2000, så er årsdimensjonen i figurene synonymt med (endring i) oppholdstid. Ved at utvalget er selektert slik at det ikke er noe krav om at personene skal være i landet hele tiden, er ikke dette tilfelle for alle personene i utvalget.

Figur 1. **Arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken etter år (registerdata)**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

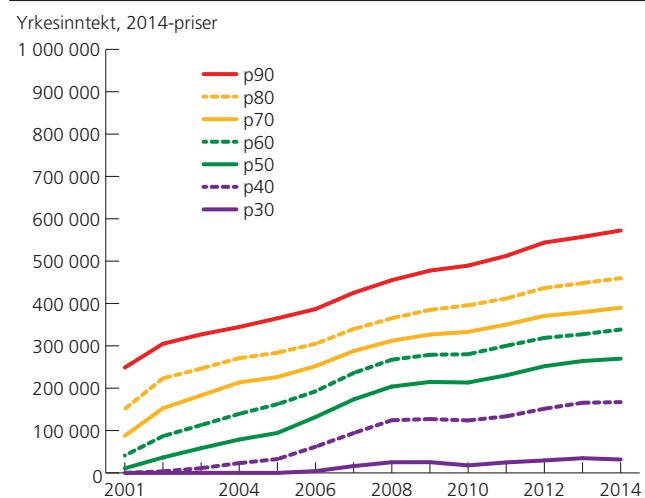
Rettet 15. september 2016, kl 16:00

Ser vi på gruppen av ikke-nordiske kvinnelige innvandrere i figur 2a, finner vi at desilinntektene øker over tid, at det er stor spredning i inntektene og at spredningen øker over tid. Mange kvinnelige innvandrere tjener altså mye, men det er også en stor andel som tjener lite selv etter mange års oppholdstid i Norge. Om lag 30 prosent av kvinnene har ubetydelige inntekter selv etter å ha vært i Norge i 14 år. Dette er en betydelig høyere andel enn hva som er tilfelle for kvinner uten innvandrerbakgrunn (figur 2b). Kurven p50 viser medianinntekten og gir uttrykk for hva kvinnen midt i inntektsfordelingen tjener (er forskjellige kvinner fra år til år). Også medianinntekten er stigende over tid, men selv 14 år etter at kvinnene først innvandret til Norge, er medianinntekten for kvinnelige innvandrere bare omkring 275 000 kroner. Til sammenlikning var medianinntekten for det tilfeldige utvalget av kvinner uten innvandrerbakgrunn omkring 400 000 kroner i 2014.

Et interessant trekk ved figuren for kvinnelige innvandrere er knekken i grafene for de laveste inntektsdesilene omkring 2008. Dette er som tidligere nevnt året for finanskrisen, og figuren indikerer at kvinnelige innvandrere med de laveste inntektene i større grad ble rammet av denne krisen enn kvinner med høyere inntekter. Dette kan tyde på at innvandrerkvinner med lavere kvalifikasjoner eller lavere stillingsbrøker i større grad enn andre kvinner falt ut av arbeidsmarkedet under finanskrisen, og at de har hatt problemer med å komme seg tilbake til arbeidsmarkedet i ettertid.

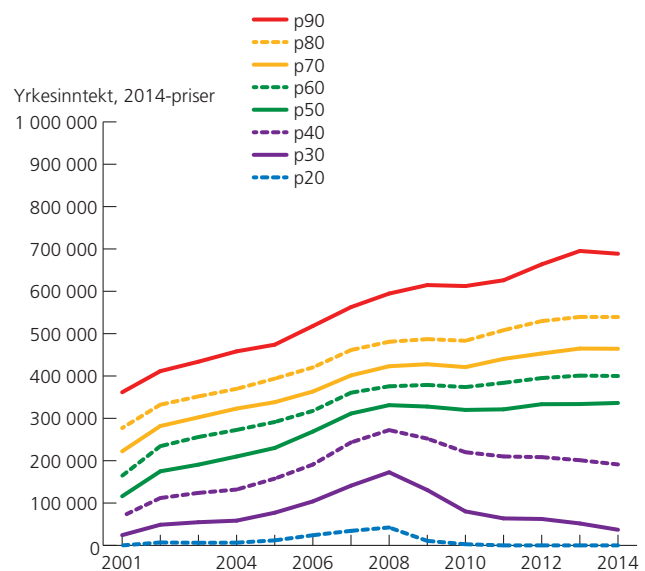
Figuren for mannlige innvandrere (figur 3a) viser mye av de samme trekkene som for kvinnelige innvandrere, men det er også viktige forskjeller. Som for kvinnelige innvandrere er det stor spredning i inntektene, og spredningen øker over tid. En markant forskjell i figurene for kvinner og menn er at mannlige innvandrere kan se ut som de er rammet enda hardere av finanskrisen enn kvinnelige innvandrere. For de laveste

Figur 2a. Fordelingen til yrkesinntekten til 2000-kohorten av ikke-nordiske innvandrere etter år. Kvinner 18-45 år i 2000

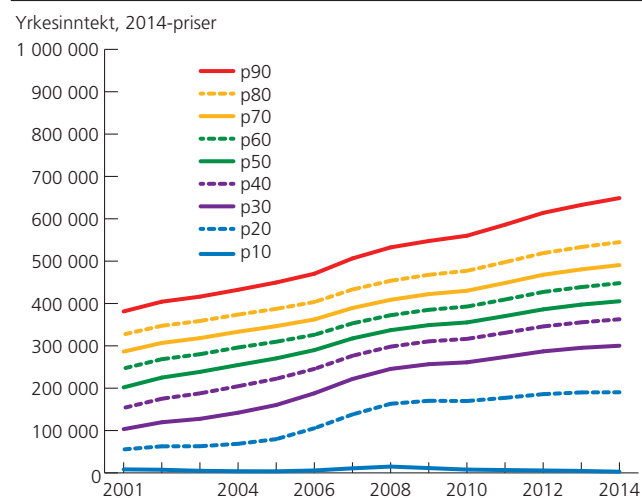
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 3a. Fordelingen til yrkesinntekten til 2000-kohorten av ikke-nordiske innvandrere etter år. Menn 18-45 år i 2000

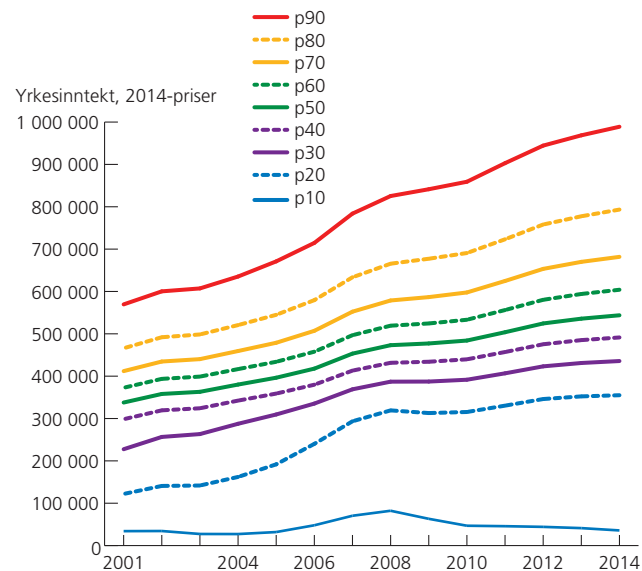
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2b. Fordelingen til yrkesinntekten for referansegruppen av kvinner uten innvandrerbakgrunn i alderen 18-45 år i 2000

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 3b. Fordelingen til yrkesinntekten for referansegruppen av menn uten innvandrerbakgrunn i alderen 18-45 år i 2000

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

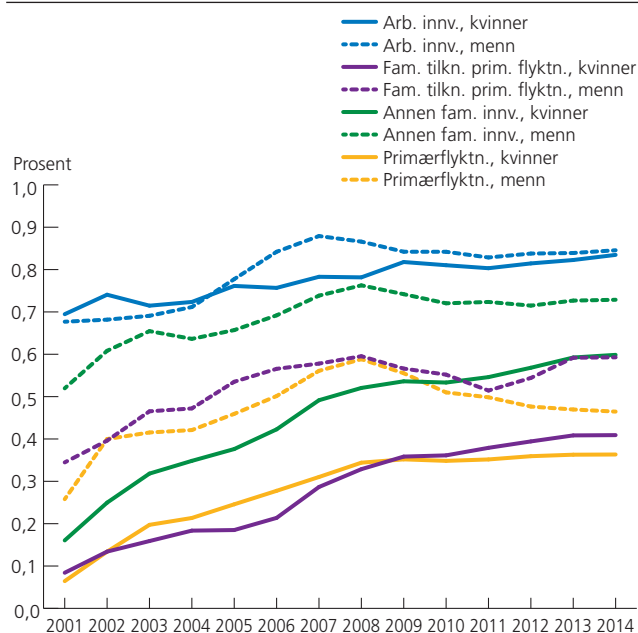
mannlige inntektsgruppene er desilinntektene fallende over tid etter 2008, mens de for kvinner i større grad flater ut.

Det er interessant å legge merket til at både for innvanderne (figur 2a, 3a) og referansegruppen av personer uten innvandrerbakgrunn (figur 2b, 3b) øker inntekten over tid. Dette kan indikere at økningen vi ser for innvanderne ikke bare relaterer seg til botiden, men at en del av økningen – særlig etter noen få års botid – ville kommet uansett, eksempelvis som en følge av ansiennitet i arbeidsmarkedet, familiesituasjon, utdanningsvalg og generell inntektsvekst. Vi ser også at innvandrerkvinnenes inntektsspredning i de siste årene i hovedsak dekker det samme intervallet som for kvinnene uten innvandrerbakgrunn i referansegruppen, og det er for kvinnene med lav inntekt at forskjellene er størst.

Selvforsørgelse etter innvandringsgrunn

I dette avsnittet deler vi innvanderne inn i ulike grupper basert på innvandringsgrunn og ser på hvor stor andel av innvanderne i de ulike gruppene som er selvforsørget (se boks 1). For å få bedre innsikt i inntektsfordelingen, presenterer vi også en figur for hvor stor andel av innvanderne som har positiv yrkesinntekt (se boks 1 for definisjoner).

Som i tabell 2 skiller vi mellom innvandring knyttet til arbeid, familie og flukt. Merk at vi bruker samme satser for underholdskravet for familieinnvanderne som for de øvrige innvanderne. Vi er i denne studien primært opptatt av inntektene til den enkelte innvandr og ikke om personen er i familie med en person som tilfredsstiller underholdskravet til familieinnvandring. Som en referanse når vi skal studere resultatene for innvandrere, viser beregninger basert på det representative utvalget

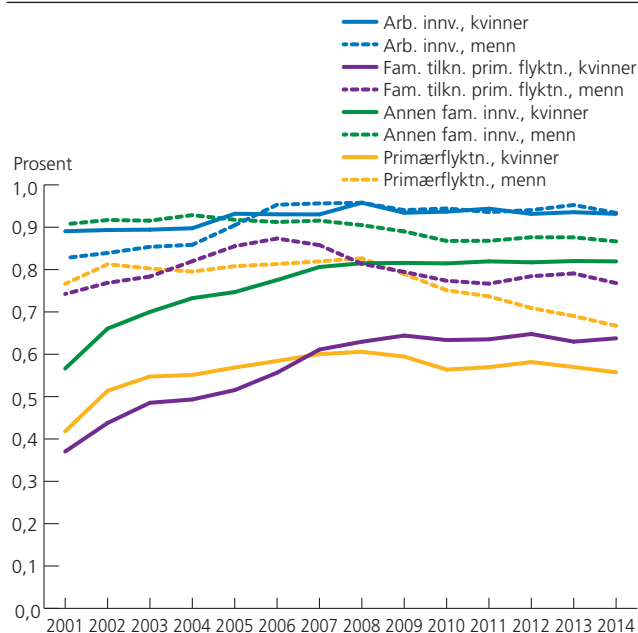
Figur 4. Andelen ikke-nordiske førstegangsinnvandrere i 2000 som er selvforsørget¹, etter innvandringsgrunn¹ Se boks 1 for definisjon av selvforsørgelse.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

av personer uten innvandrerbakgrunn at andelen selvforsørgete kvinner stiger fra 47 prosent i 2000 til 75 prosent i 2009, primært som følge av at kvinnene eldes. Deretter ligger nivået på omkring 75 prosent fram til og med 2014. For menn stiger selvforsøringsgraden fra 69 prosent i 2000 før den flater ut og holder seg rundt 85 prosent i perioden 2007-2014.

Ikke uventet finner vi at innvandringsgrunn er sterkt relatert til innvandrernes inntekter. Ser vi på figur 4, som viser hvor stor andel av innvandrerne som er selvforsørget, finner vi at selvforsøringsgraden stiger fra 2001 til 2014 for alle grupper, men at noen av gruppene har avtakende selvforsøringsgrad etter finanskrisen i 2008. Arbeidsinnvandrerne (både kvinner og menn) har høyest andel selvforsørgete, deretter kommer gruppen av mannlige familieinnvandrere uten tilknytning til primærflyktning. I disse tre gruppene er det mellom 70 og 85 prosent av individene som er selvforsørget når vi ser på årene etter 2004. Som en mellomgruppe i figuren har vi mannlige primærflyktninger, mannlige familieinnvandrere tilknyttet primærflyktning og kvinnelige familieinnvandrere uten tilknytning til primærflyktning. Kvinnelige primærflyktninger og kvinnelige familieinnvandrere med tilknytning til primærflyktning er de to gruppene som har lavest selvforsøringsgrad.

For å få økt innsikt i inntektsfordelingen blant innvandrerne ser vi også på hvor stor andel av innvandrerne som har positiv yrkesinntekt (figur 5). Igjen ser vi at kombinasjonen kvinner og flukt skiller seg ut ved at kvinnelige primærflyktninger og kvinnelige familieinnvandrere tilknyttet primærflyktning har spesielt lav arbeidstilknytning.

Figur 5. Andelen ikke-nordiske førstegangsinnvandrere i 2000 med positiv yrkesinntekt¹, etter innvandringsgrunn¹ Se boks 1 for definisjon av positiv yrkesinntekt.

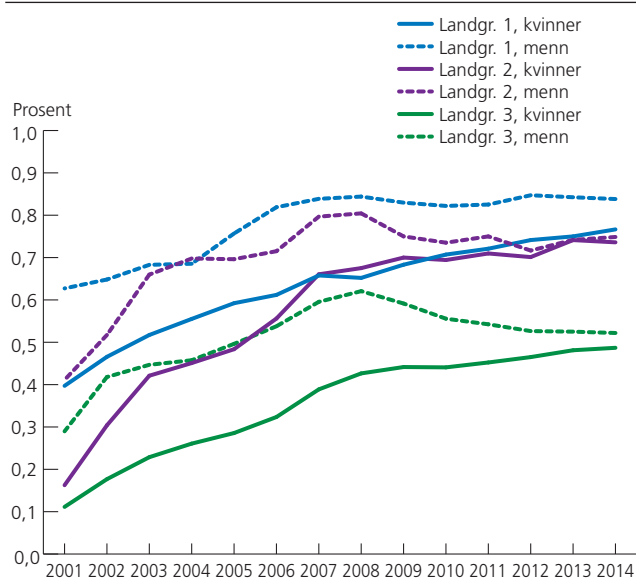
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Selvforsørgelse etter landgruppe og utvalgte land

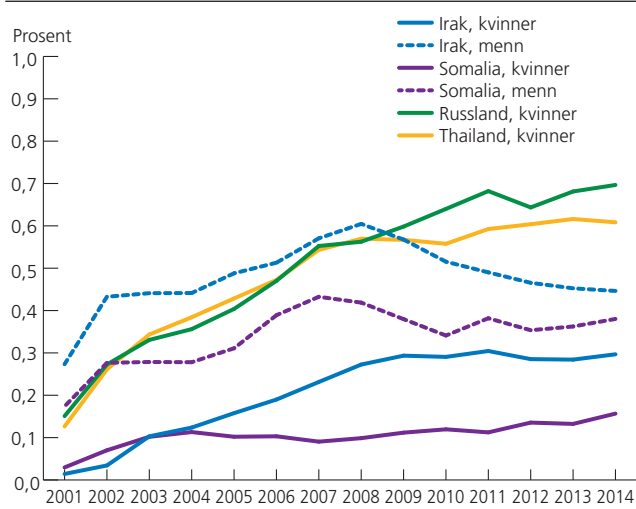
I dette avsnittet grupperer vi innvandrerne etter hvilke landgrupper de er født i og ser på hvor stor andel av dem som er selvforsørget i de enkelte år (figur 6). Vi presenterer også beregninger for noen enkeltland som det er relativt stor innvandring fra (figur 7).

Innvandrerne fra landgruppe 3 (verden for øvrig) skiller seg ut med lave selvforsøringsandeler, og det gjelder både for kvinner og menn (figur 6). Andelen selvforsørgete kvinner fra landgruppe 3 stiger riktignok over tid og omtrent like fort som for de øvrige gruppene når vi ser bort fra de aller første årene. Andelen selvforsørgete er imidlertid veldig liten i begynnelsen av perioden, og dermed er bare mellom 40 og 50 prosent av kvinnene selvforsørget i siste halvdel av perioden vi ser på. Når det gjelder menn fra landgruppe 3, så stiger andelen selvforsørgete sterkt på begynnelsen av 2000-tallet, men faller så ganske mye igjen etter finanskrisen. Mønsteret med fallende selvforsøringsgrad finner vi også til en viss grad blant mannlige innvandrere fra landgruppe 2 (Nye EU-land), men for denne gruppen er fallet mindre. Figur 6 viser ellers at når det gjelder kvinner, er andelen selvforsørgete i praksis lik for landgruppene 1 («Vest-Europa») og 2, mens menn fra landgruppe 1 har høyere selvforsøringsandel enn menn fra landgruppe 2.

Figur 7 viser selvforsøringsgraden for innvandrere fra noen utvalgte land i landgruppe 3. Landene vi ser på er kjennetegnet ved at det er fra dem det kom relativt flest innvandrere til Norge i utvalget vårt. For Russland og Thailand har vi bare sett på kvinner, siden det kommer relativt få menn fra disse to landene.

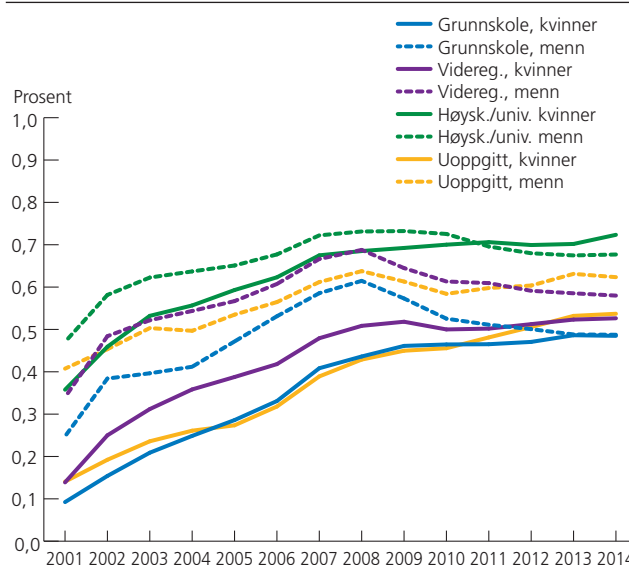
Figur 6. Andelen ikke-nordiske førstegangsinnvandrere i 2000 som er selvforsørget¹, etter landgruppe¹ Se boks 1 for definisjon av selvforsørgelse.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 7. Andelen førstegangsinnvandrere i 2000 som er selvforsørget¹, fra utvalgte land¹ Se boks 1 for definisjon av selvforsørgelse.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Kvinner fra Somalia har liten selvforsørgingsgrad, og omkring fire av ti somaliske menn betraktes som selvforsørget i perioden etter 2005. Ser vi på innvandrerne fra Irak, er det noe høyere selvforsørgingsandeler, særlig for mennenes del. Omkring 50 prosent av irakiske menn har yrkesinntekt som overstiger underholdskravet, mens blant irakiske kvinner er det bare en av tre som er selvforsørget. Irakiske menn ser ut til å være rammet spesielt hardt av finanskrisen. Kvinner fra Russland og Thailand skiller seg ut ved at de har relativt god integrering i arbeidsmarkedet i den forstand at mellom 55 og 70 prosent av dem er selvforsørget etter at kvinnene har oppholdt seg i Norge i nærmere et tiår.

Figur 8. Andelen førstegangsinnvandrere i 2000 som er selvforsørget, etter utdanningsnivå i 2001¹¹ For å få informasjon om utdanning for flest mulig personer, er utdanningsinformasjonen hentet fra 2001.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

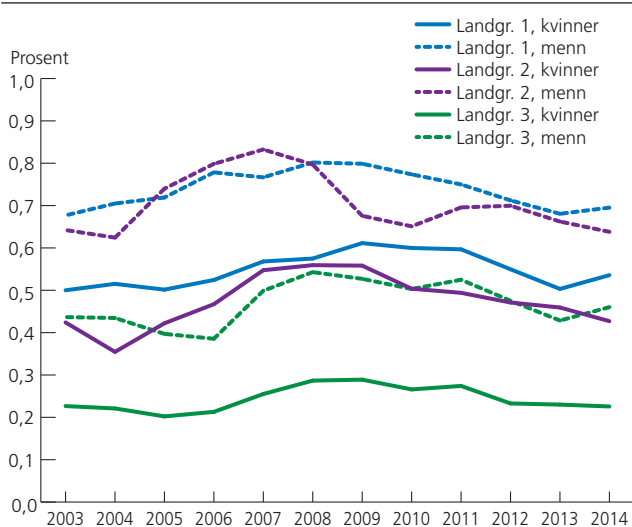
Selvforsørgelse etter utdanningsnivå

I arbeidet med empiriske lønnsrelasjoner hvor en blant annet tallfester sammenhengen mellom utdanning og faktisk timelønn til den enkelte arbeidstaker finner en typisk at økt utdanning gir økt timelønn. En finner imidlertid ofte at avkastningen av utdanning er lavere for innvandrerne enn for ikke-innvandrere, jf. f.eks. Dagsvik mfl. (2016). Timelønn på sin side har to effekter på individenes yrkesinntekter. Økt timelønn gir økt inntekt per time en har arbeidet. I tillegg tenker en seg ofte at økt timelønn bidrar til å øke arbeidstilbudet (arbeidstiden) til den enkelte, og dermed vil vi forvente at økt utdanning bidrar til økte yrkesinntekter via to kanaler. Dette understøttes av figur 8. Vi ser at innvandrere med høyskole-/universitetsutdanning har de høyeste andelen selvforsørgede. De med høy utdanning har også selvforsørgingsandeler som stiger raskt de første årene etter at innvandrerne kom til Norge.

Kvinner med bare grunnskoleutdanning eller med uoppgitt utdanning skiller seg ut ved å ha de laveste selvforsørgingsandelene. Menn med grunnskole har sterk vekst i selvforsørgingsandelene de første årene, men som vi tidligere har sett faller andelen igjen i årene etter finanskrisen. Figur 8 viser ellers at særlig menn med lavere utdanning kan ha blitt rammet hardere av finanskrisen enn andre utdanningsgrupper.

Alle kohortene 2000-2011

I figur 9 tar vi utgangspunkt i ulike innvandringskohorter for hvert av årene 2000-2011 på samme måte som vi tidligere har gjort for 2000-kohorten. I motsetning til tidligere øker vi imidlertid aldersspennet fra 18-45 år til 18-55 år. Dermed fanger vi opp enda flere innvandrere.

Figur 9. Andel førstegangsinnvandrere som var selvforsørget¹ tre år etter innvandring, etter landgruppe¹¹ Se boks 1 for definisjon av selvforsørgelse.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Boks 2. Introduksjonsordningen for nyankomne innvandrere

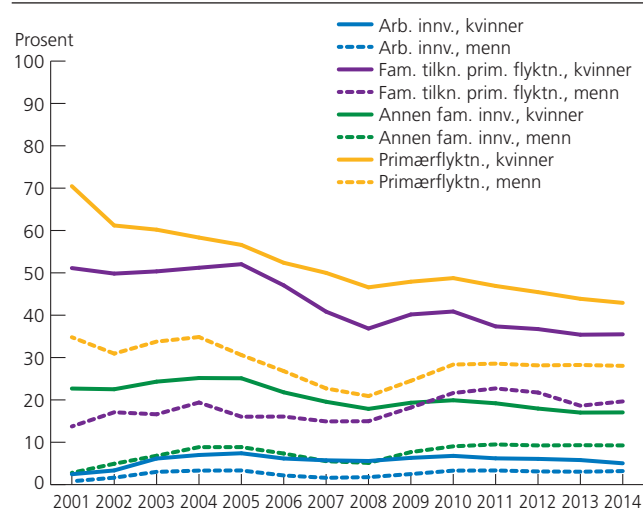
Introduksjonsordningen for nyankomne innvandrere ble innført 1. september 2003, og året etter ble den gjort obligatorisk for kommunene¹. Deltakelse på ordningen innebærer at det er vanskelig for innvandrerne å ha yrkesinntekt som hovedinntektskilde. Som hovedregel har introduksjonsordningen en varighet på to år, og siden vi bruker tre år oppfølging i analysen for alle kohortene 2000-2011, burde deltakelse på ordningen ha begrenset virkning på de yrkesinntektene vi observerer. Hensikten med programmet er blant annet å bedre innvandrernes muligheter på arbeidsmarkedet. For en analyse av blant annet inntektene til tidligere deltakere i introduksjonsprogrammet, se Enes (2014).

¹ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2003-07-04-80>

Grunnen til at vi øker øvre aldersgrense er at vi nå begrenser oss til kun å se på yrkesinntekten tre år etter at personene innvandret til Norge. Etter tre år vil de eldste personene dermed være 58 år mens de yngste vil være 22 år. På samme måte som tidligere er vi opptatt av hvor stor andel av innvandrerne som er selvforsørget (jf. boks 1). Merk at det er året for når inntekten er registrert som er målt langs den horisontale akse og ikke året for innvandring.

Av figuren ser vi en klar tendens til at andelen selvforsørget tre år etter første innvandring øker fram til omkring 2008, dvs. året for finanskrisen. Deretter avtar selvforsørgingsandelene. Ser vi dette mønsteret både i relasjon til finanskrisen og i relasjon til den økte innvandringen til Norge i siste halvdel av 2000-tallet, kan en være fristet til å antyde at dette mønsteret skyldes at når innvandringen øker, gir dette økt press i arbeidsmarkedet, og da særlig for de med dårligst kvalifikasjoner. En del personer blir da skjøvet ut av arbeidsmarkedet, og selvforsørgingsgraden går ned.

Figur 10. Overføringer som andel av samlet inntekt etter innvandringsgrunn og år for innvandringskohorten 2000

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Overføringer som andel av samlet inntekt

Som et supplement til analysen foran viser vi noen beregninger for samlede overføringer til innvandringskohorten 2000 målt som andel av deres samlede inntekter. Beregningene gjennomføres ved at vi for alle personene i utvalget summerer hhv. samlede overføringer og samlede inntekter, før vi beregner overføringer i prosent av samlede inntekter. De to inntektsbegrepene er definert i avsnittet om data. Som en referanse så viser beregninger basert på det tilfeldige utvalget av personer uten innvandrerbakgrunn at overføringsandelene for kvinner er omkring 19 prosent i perioden 2000-2004, hvorefter de synker til omkring 14 prosent i perioden 2007 til 2014. For menn varierer andelen rundt 5 prosent i hele perioden 2000-2014.

Når vi grupperer innvandrerne etter innvandringsgrunn slik vi har gjort i figur 10, er det nærliggende å dele innvandrerne inn i tre grupper når en skal kommentere funnene. Den første gruppen består av kvinnelige primærflyktninger og kvinnelige familieinnvandrere med tilknytning til primærflyktning. Denne gruppen har høye overføringsandeler i de første årene de oppholder seg i Norge, men andelen avtar over tid. I 2014 ligger overføringsandelene fortsatt over andelen for den neste gruppen, som omfatter mannlige primærflyktninger, mannlige familieinnvandrere med tilknytning til primærflyktning og kvinnelige familieinnvandrere uten tilknytning til primærflyktning. For denne gruppen er overføringsandelene relativt konstante over tid, men etter å ha falt i årene før finanskrisen, stiger de så igjen. Den siste gruppen med lavest nivå på overføringsandelene er arbeidsinnvandrere (kvinner og menn) og mannlige familieinnvandrere uten tilknytning til primærflyktning. For denne gruppen er overføringsandelene relativt konstante over tid.

Avslutning

Vi har fulgt kohorten av ikke-nordiske innvandrere som ankom Norge første gang i 2000 over en 14-års periode og sett hvordan selvforsøringsgraden har endret seg over tid. Selvforsøringsgraden er i første rekke målt ved hvorvidt innvandrerne tjener minst like mye som underholdskravet ved førstegangs søknad i andre saker enn familieinnvandring (se boks 1). For å få bedre innsikt i inntektsfordelingen har vi også sett på hvor mange som har positiv inntekt. I tillegg har vi sett på hvor stor andel de samlede overføringene innvandrerne har mottatt utgjør av deres samlede inntekt. Ved å dele innvandrerne inn i ulike grupper etter kjønn, innvandringsgrunn, landbakgrunn og utdanningsnivå ved ankomst til Norge har vi sett at det er store forskjeller i selvforsøringsgraden mellom de ulike gruppene. En del grupper tjener godt, mens andre har lave inntekter. Kjønn er en viktig dimensjon uansett hvilke grupper vi ellers opererer med. En annen viktig lærdom både fra denne studien og andre studier som ser på yrkesaktivitet, er at konjunktursituasjonen ser ut til å påvirke innvandrernes muligheter og faktiske tilpasning i arbeidsmarkedet. Dette ser ut til særlig å være tilfelle for individene som er dårligst stilt i arbeidsmarkedet. Som vist i Dagsvik mfl. (2016) blir mange innvandrere motløse arbeidere i nedgangskonjunkturer fordi de ikke tror de vil klare å finne seg nytt arbeid, og de trekker seg dermed ut av arbeidsmarkedet (lar være å søke arbeid). Denne effekten er sterkere for innvandrere enn for personer uten innvandrerbakgrunn først og fremst som følge av at de står overfor et dårligere jobbmarked.

At individer er selvforsørget er viktig av mange grunner, både for den enkelte, øvrige familiemedlemmer så som barn og samfunnet. Bæreevnen til den norske velferdsmodellen er avhengig av høy yrkesdeltakelse. I denne artikkelen har vi studert inntekter på individnivå, men som et supplement til denne tilnærmingen kan det gi økt innsikt å betrakte selvforsørgelse på husholdsnivå, istedenfor å se på enkeltindivider.

Referanser

- Barth, E., B. Bratsberg og O. Raaum (2004): Identifying earnings assimilation of immigrants under changing macroeconomic conditions, *Scandinavian Journal of Economics* **106**(1): 1–22.
- Blom, S. (1996): Inn i samfunnet? Flyktningkull i arbeid, utdanning og på sosialhjelp, Rapport 1996/5, Statistisk sentralbyrå.
- Blom, S. (1997): Tracing the integration of refugees in the labour market, *Statistical Journal of the United Nations ECE* **14**: 243–265.
- Blom, S. (2004): Labor market integration of refugees in Norway under changing macro-economic conditions, *Journal of International Migration and Integration* **5**(1): 1–31.
- Blom, S. (2010): Sysselsetting blant innvandrere: Hvilken betydning har individuelle egenskaper og tilpasningsstrategier? *Søkelys på arbeidsmarkedet* **27**: 59–76.
- Blom, S. (2014): Sysselsetting og økonomiske overføringer blant sju ankomstkohorter av innvandre observerte i perioden 1993–2010, Rapport 2014/38, Statistisk sentralbyrå.
- Bratsberg, B. og K. Røed (2015): The Nordic welfare model in an open European labor market, *Nordic Economic Policy Review* **6**(2): 19–42.
- Bratsberg, B., K. Røed og O. Raaum (2010): When minority labor migrants meet the welfare state, *Journal of Labor Economics* **28**(3): 633–676.
- Bratsberg, B., K. Røed og O. Raaum (2011): Yrkesdeltaking på lang sikt blant ulike innvandrergrupper i Norge, Rapport 1/2011, Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning.
- Bratsberg, B., O. Raaum og K. Røed (2014): Immigrants, Labour Market Performance and Social Insurance. *Economic Journal* **124**(580): F644–F683.
- Dagsvik, J. K., T. Kornstad og T. Skjerpen (2016): Discouraged worker effects and barriers against employment for immigrant and non-immigrant women, Discussion paper 845, Statistisk sentralbyrå.
- Dahl, G. og S. Lien (2006): Uførepensjon og sosialhjelp/introduksjonsstønad blant innvandrere, Rapport 2006/24, Statistisk sentralbyrå.
- Ekhaugen, T. (2005): Immigrants on Welfare: Assimilation and Benefit Substitution, Memorandum nr. 18/2005. Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo.
- Enes, A.W. (2014): Tidligere deltakere i introduksjonsprogrammet 2007-2010 – arbeid, utdanning og inntekt, Rapport 2014/15, Statistisk sentralbyrå.
- Enes, A. W. og M. Kalcic (2010): Inntekt, Kapittel 5 i K. Henriksen, L. Østby og D. Ellingsen (red.) *Innvandring og innvandrere 2010*, Statistiske analyser 119, Statistisk sentralbyrå.
- Galloway, T. A. og R. Aaberge (2005): Assimilation Effects on Poverty among Immigrants in Norway, *Journal of Population Economics* **18**: 691–718.
- Hirsch, A. A. (2010): Sosialhjelpsmottakere blant innvandrere 1999-2002, 2005-2008, Rapport 35/2010, Statistisk sentralbyrå.
- Løwe, T. (2011): Innvandreres bruk av velferdsordninger i 2009, Mottak av 16 typer trygdeytelser blant ulike innvandrergrupper, Rapport 7/2011, Statistisk sentralbyrå.

Olsen, B. (2014): Flyktninger og arbeidsmarkedet, 4. kvartal 2012, Rapporter 2014/6, Statistisk sentralbyrå.

Østby, L. (2001): Beskrivelse av nyankomne flyktingers vei inn i det norske samfunnet. Notat til Lovutvalget som skal utrede og lage forslag til lovgivning om stønad for nyankomne innvandrere, Notater 2001/13, Statistisk sentralbyrå.

Østby, L. (2010): Innvandrere med lavinntekt, Rapporter 5/2010, Statistisk sentralbyrå.

Drivkrefter bak endringer i yrkesstrukturen

Torstein Bye og Helge Næsheim

Frey and Osborne (2013) har gjort en analyse for å se på hvordan forventede teknologiske endringer i form av digitalisering vil påvirke yrkesstrukturen. Resultater som at 45 prosent i USA og 33 prosent av jobbene i Norge kan bli automatisert i løpet av et par tiår, har ikke overraskende fått en del oppmerksomhet. Frey og Osborne ser utelukkende på effekter av økt digitalisering og vi peker på en rekke andre forhold som vil spille inn. I tillegg drøfter vi en del sider ved metoden som de bruker.

Innledning

Frey og Osborne har som et resultat fra sin analyse listet opp sannsynligheten for at et yrke skal bli helt automatisert. Det er gjort for 702 yrker i USA. Dette resultatet har Pajarinen og Rouvinen ved The Research Institute of the Finnish Economy (ETLA) anvendt på finske data og på norske yrkesdata. Det siste var en bestilling fra Ludvigsenutvalget (NOU 2015:8). Tilretteleggingen av norske data til analysen ble gjort av Anders Ekeland i SSB. Det er viktig å understreke at man for Norge og Finland ikke har repetert analysen Frey og Osborne har gjort, men i stedet bare anvendt resultatene.

Frey og Osborne sin studie, samt anvendelsene på nordiske data, har fått mye oppmerksomhet. Omtalen har imidlertid i liten grad trukket fram at studien ensidig fokuserer på hvordan digitalisering kan påvirke yrkes sammensetningen. Vi går derfor kort gjennom en del andre faktorer og illustrerer dette ved noen eksempler. Frey og Osborne gjør også noen betraktninger vedrørende lønsspredningen de mener kan følge av økt digitalisering. Vi ser på dette, samt peker på at store omstillinger ikke er noe nytt i arbeidsmarkedet når man ser utviklingen over noen tiår.

Bakgrunn

At jobber blir borte ved tekniske nyvinninger er det normale i våre økonomier. Tekniske nyvinninger ga grobunn for industrialiseringen av vareproduksjonen. Denne ble utviklet gjennom stadig mer avanserte mekaniske og kjemiske prosesser, gjennom elektrifisering og så etter siste verdenskrig også gjennom datateknologi. Datateknologi ga også muligheter til en kraftig effektivisering av informasjonshåndtering i både vare- og tjenesteproduksjon. For tjenestesektoren har det ikke bare gitt mulighet for å effektivisere bort manuelt arbeid internt, men også å flytte arbeidsoperasjoner ut til kundene. Vi kjenner dette gjennom selvbetjeningsløsninger

knyttet til for eksempel banker og reisebyråer. Mye av dette kan sees på som å automatisere relativt enkle manuelle arbeidsoperasjoner, samt å gjøre de stedsuavhengige. I industrien har dette blitt utviklet videre i form av det som omtales som robotisering dvs. maskiner som kan foreta stadig mer sammensatte og avanserte arbeidsoperasjoner. Teknologiekspertene mener at vi bare har sett starten på dette og at stadig mer av arbeidsoperasjonene kan erstattes med maskiner og da også i økende grad også innen tjenestenæringene. Dette er utgangspunktet for analysen til Frey og Osborne. Med utgangspunkt i de arbeidsoperasjoner tekniske eksperter mener at kan automatiseres i framtiden, gjør de en vurdering av hva det betyr for hvor mange i USA som vil ha arbeid i dagens yrker. De gjør seg også noen betraktninger om hvordan dette vil påvirke lønsspredningen.

Kort om Frey og Osbornes analyse

Frey og Osborne bruker betegnelsen «computerization» på det fenomenet de analyserer. I praksis er dette gitt en så vid betydning at det omfatter svært mye av det man vil si er tekniske endringer i produksjon av varer og tjenester. Det henger sammen med at IKT eller digitalisering vil være en viktig komponent i alle tekniske nyvinninger f.eks. i utvikling av roboter. I denne artikkelen anvender vi som oftest betegnelsen digitalisering.

Frey og Osborne tar utgangspunkt i en nettside til det amerikanske arbeidsdepartementet (O*NET) som gir en svært detaljert beskrivelse av ulike arbeidsoppgaver som inngår i enkeltyrker. Dette er gjort for 903 yrker. De arbeidsoppgavene som beskrives vil primært være det som kan sies å være kjerneoppgavene i yrkene. Med det menes det sett av oppgaver som særpreger et yrke sammenlignet med andre yrker. Når vi senere omtaler «arbeidsoppgaver» i yrker henspiller det på kjerneoppgavene. Slike arbeidsoppgaver er i motsetning til arbeidsoppgaver som har en støttefunksjon i utførelsen av kjerneoppgavene, f.eks. at en forsker kan søke opp stoff på nettet framfor i et fysisk bibliotek. Frey og Osborne har videre etablert en korrespondanse mellom de 903 yrkene i O*NET og 702 yrker i den amerikanske yrkesstandarden Standard Occupational Classification (SOC). Ved dette får de data over hvor mange som er

Torstein Bye er fagdirektør ved Avdeling for økonomi-, energi- og miljøstatistikk (tab@ssb.no)

Helge Næsheim er seniorrådgiver i Avdeling for økonomisk statistikk i (hnn@ssb.no)

som er sysselsatt i de ulike yrkene samt lønn og utdanningsnivå i disse yrkene.

Fred og Osborne har videre, basert på litteraturstudier av forventede teknologiske endringer innenfor ulike områder, samt støttet av en gruppe av eksperter på IT ved Oxford universitet gjort en manuell, detaljert gjennomgang av arbeidsoppgavene i 70 yrker. Denne endte opp i yrker man mente kunne automatiseres helt eller ikke. Fra dette materialet laget man seg noen hovedtyper av egenskaper ved arbeidsoppgavene i O*NET som man anså som flaskehalser for en mulig digitalisering. Det går på egenskaper som sosial og kreativ kompetanse og evne til fysiske bevegelser. De arbeidsoppgavene som faller inn under disse gruppene har i O*NET i tillegg en karakterisering av hvor viktige de er i de ulike yrkene. Basert på dette bygger Frey og Osborne opp en statistisk modell som gir et anslag på sannsynligheten for at et yrke skal kunne automatiseres bort. Resultatene viser at 49 prosent² av jobbene i USA i 2010 har en sannsynlighet på 70 prosent eller høyere for å forsvinne. Tidsperspektivet for dette angis ikke presist, men det antydes at det kan skje innen de neste to tiår. Noen arbeidsoppgaver kan digitaliseres raskt gitt økt anvendelse av allerede godt kjent teknologi, mens det for andre omstillinger kreves vesentlig nyutvikling. 33 prosent av jobbene er i yrker hvor sannsynligheten for at de blir automatisert bort anslås under 30 prosent, mens 18 prosent av yrkene lå i intervallet 30 til 70 prosent for å bli automatisert bort de neste 20 år. Det som nok har gitt ekstra oppmerksomhet til analysen til Frey og Osborne, er at de gir en presis sannsynlighet for at hver av de 702 yrkene står i fare for å bli automatisert bort. Dette må nok mer tolkes som en rangering av hvilke yrker som vil være mest utsatt for automatisering enn at prosenten de angir skal tas helt bokstavelig.

Et viktig valg Frey og Osborne gjør i sin analyse er å anvende sine anslag på omfanget av automatisering fram i tid basert på yrkessammensetningen i 2010. Det betyr at de i praksis ikke forholder seg til at andre faktorer enn digitalisering kan påvirke yrkesstrukturen framover. Et naturlig alternativ kunne vært å ta utgangspunkt i de framskrivninger som myndighetene gjør av sysselsettingen hvor man i teorien forsøker å ta inn over seg alle faktorer som vil påvirke yrkessammensetningen (næringsstruktur, relative priser, konkurranseforhold, framveksten av nye markeder etc). Frey og Osborn begrunner sitt valg med at de tradisjonelle metodene man anvender for prognoser for yrkessammensetningen bruker estimater basert på historiske tall. Implisitt ligger det dermed i disse metodene inne en antakelse om at teknologien følger en trend og ikke tar nok hensyn til at nye og større skift i teknologien kan skje framover. Men det er selvsagt opplagt en alvorlig svakhet at andre

faktorer enn teknologi helt utelates i studien til Frey og Osborne om man anvender den som en prognose for yrkessammensetningen. Vi kommer mer inn på dette senere i denne artikkelen.

Analysen anvendt på norske data

Forskerne Pajarinen og Rouvinen ved The Research Institute of the Finnish Economy (ETLA) har sammen med Anders Ekeland i SSB (Pajarinen et al, 2015) anvendt resultatene fra Freys og Osborns analyse på norske data etter en bestilling av Ludvigsenutvalget (NOU 2015:8). Før arbeidet med de norske dataene hadde de finske forskerne gjennomført et tilsvarende arbeid med finske data (se Pajarinen og Rouvinen, 2014). I dette arbeidet tok man utgangspunkt i sannsynlighetene som Frey og Osborne presenterte for hvert av 702 yrkene. Man har altså ikke gjentatt analysen til Frey og Osborne, men har kun anvendt resultatene. Hovedjobben var å etablere en link mellom yrkene i den amerikanske yrkesstandarden og den finske. Når dette var etablert var det enklere å knytte til norske data siden begge landene benytter samme EU-versjon av den internasjonale yrkesstandarden til ILO. SSB tilrettela norske yrkesdata for finnene. Detaljeringsgraden i den amerikanske standarden var en utfordring og man måtte gjennomføre analysen på 410 yrker for Finland og 374 for Norge framfor de 702 i Frey og Osbornes analyse. For at man skal kunne forsvare en overføring av metoder på den måten som er gjort her, må yrkene i de to standardene være definert ut fra de samme prinsipper (beskrivelsen av arbeidsoppgavene som definerer et yrke) og produksjonsteknikken må være på omtrent samme teknologiske nivå. Det er grunn til å tro at dette vil gjelde i rimelig grad. Teknologien som anvendes i de ulike yrker er neppe vesentlig forskjellig i USA og Norge. Om man i stedet hadde anvendt metoden på arbeidslivet i et land hvor innslaget av manuelt arbeid er mye større, ville denne tilnærmingen mindre relevant.

Resultatene viste at i Finland ville virkningen bli at 35 prosent av jobbene sto i stor fare for å forsvinne, mens tallet for Norge var 33 prosent. I Sverige er det også gjort en tilsvarende analyse basert på svenske yrkesdata (SFF, 2014). Resultatene ligger her nær det Frey og Osborne fikk for amerikanske data. Vurderingen er at forskjellene i resultater mellom Sverige og USA på den ene siden og Finland og Norge på den andre siden, skyldes ulikheter i næringsstruktur. Andelen som arbeider i industrien er større i Sverige og USA enn i Finland og Norge. Selv om det har skjedd en omfattende automatisering av produksjonen i industrien over flere tiår, vurderes det å være et fortsatt stort potensiale framover. Produksjonen av varer er kjennetegnet ved å innebære repeterende arbeidsoperasjoner. Roboter blir stadig mer avanserte i hvilke typer oppgaver de kan utføre hurtig, med stor nøyaktighet og uten avbrudd. Selv om man også i tjenestenæringer finner repeterende arbeidsoppgaver er disse mindre eksakt like fra gang til gang, innebærer oftere bruk av et visst skjønn og krever

² Når det i ingressen er brukt 45 og ikke 49 prosent skyldes det at anvendelsen av Frey og Osbornes resultater på finske og norske data gjorde det nødvendig med en viss aggregering av yrkesgrupper. Ved en tilsvarende aggregering av amerikanske data endret resultatet seg for USA fra 49 til 45 prosent.

dessuten oftere evne til kommunikasjon med andre mennesker. Men selv i slike oppgaver er det et vesentlig effektiviseringspotensial.

Begrensninger ved analysen som Frey og Osborne selv trekker fram

Frey og Osbornes modell baserer seg på at den amerikanske yrkesstandarden gir en relevant beskrivelse av hvilke arbeidsoppgaver som inngår i de ulike yrkene. I denne sammenheng vil dette si at den er korrekt og at den uttrykker det på en måte som gjør at eksperter på IT får et godt grunnlag for å vurdere hvordan den teknologiske utviklingen kan tenkes å påvirke arbeidsoppgavene. Et annet forhold ved analysen er hvordan de gjør sin vurdering av hva som vil bli den mulige teknologiske utviklingen framover. De er selvsagt klar over at det er vanskelig å forutse det man kan si er sprang i teknologiutvikling. De mener selv at de bare har trukket inn nyvinninger som kan teknisk kan realiseres relativt kort fram i tid (10-20 år) og ikke lagt inn forutsetninger om større teknologiske gjennombrudd som vi i dag ikke ser. Frey og Osborne er tydelige på at de gjør en del subjektive valg, men er lite presise på hvordan de har kommet fram til sine konklusjoner. For eksempel er det uklart hvordan de har konkludert der hvor ekspertene på digitalisering er av ulik oppfatning om utviklingen. Har man basert seg på flertallets syn eller er det et veid gjennomsnitt av ulike synspunkter? Siden resultatene på yrkene av forventet teknologisk utvikling er sentralt for Frey og Osbornes analyse, er det en alvorlig svakhet at man ikke er tydeligere på de avveier som er gjort. En annen svakhet ved analysen til Frey og Osborne er at de baserer seg på arbeidsoppgavene ved de ulike yrkene som gjaldt i 2010 og trekker en konklusjon om yrket blir helt automatisert eller ikke bygd på dette. De påpeker selv at de ikke går inn på effekter av digitalisering som følge av at enkelte, men ikke alle, kjerneoppgaver i yrker automatiseres bort. Siden dette ikke er en uvanlig situasjon i mange yrker, kunne man forvente noen flere refleksjoner i Frey og Osbornes studie rundt dette.

For å illustrere noe av problemstillingene over ser vi på yrket bibliotekar. For bibliotekarer presenterer Frey og Osborne en sannsynlighet rundt 50 prosent for at det automatiseres helt. Vi kjenner allerede til automatisering av deler av oppgavene til dette yrket i Norge ved økt selvbetjening i folkebibliotekene. Nettet har også redusert behovet for veiledning fra bibliotekarer til å finne fram i litteratur. Nettet gir dessuten tilgang til et omfattende virtuelt bibliotek hvor man kan lese og/eller laste ned på papir om man ønsker det. For virksomheter som har hatt egne bibliotek, er nok mange av disse allerede lagt ned eller redusert for å ta ut de økonomiske gevinstene ved dette. Fra 2003 til 2010 gikk antallet ansatte i yrke bibliotekar ned med 25 prosent i Norge. Her kunne man i teorien tenke seg at dette gikk videre også til folkebibliotekene. Men her vil også politiske valg knyttet til kulturpolitikk være avgjørende for i hvilken grad dette skjer. Det man ser er at folkebibliotekene har dreid seg mer mot andre oppgaver. De ansatte er blitt tillagt er bredere sett av funksjoner

som kulturformidlere. Grunnlaget for analysen basert Frey og Osbornes analyse er dermed også endret. Noen av de opprinnelige arbeidsoppgavene i 2010 er borte, mens nye oppgaver som ikke så lett lar seg digitalisere er kommet til. Spørsmålet er da om innholdet i jobben ved et folkebibliotek er så mye endret at det kan sies å være et nytt yrke og at det gamle er forsvunnet. En slik tilpasning av arbeidsoppgaver ved digitalisering gjelder flere yrker. Det bidrar til omstillinger ved digitalisering er enklere å realisere.

I forhold til arbeidsoppgaver og digitalisering er ellers den faglige kjernekompetansen til bibliotekarer interessant. Kjernekompetansen kan sies å være det å ordne dokumenter etter et system som kan være tematisk gjennomgående langs flere dimensjoner og som skal sikre at det er lett å finne fram i etterpå. Dette kan nå flyttes fra å utføres som fysisk arbeid spredt på mange steder/bibliotek til å kunne utføres digitalt på nettet. Samtidig kan kjernekompetansen sies å inneholde et sentralt element for å kunne utvikle avanserte digitale løsninger generelt og ikke bare for litteratur. Så man får da en utvikling der mange av de tradisjonelle arbeidsoppgaver for bibliotekarer forsvinner samtidig som kjernekompetansen fra utdanningen blir viktigere for å ta opp nye oppgaver.

Frey og Osborn er tydelig på at også andre faktorer enn den rene tekniske utviklingen i digitalisering vil ha betydning for den framtidige yrkesstrukturen. De har en egen omtale av dette når det gjelder faktorer som går på **implementeringen** av tekniske nyvinninger. For det første peker de på at en automatisering som er teknisk mulig, bare blir gjennomført om den også gir økonomisk gevinst. Vurderingen deres er at i det lange løp er arbeidskraft en mer begrenset ressurs enn kapital og at lønnskostnader derfor vil vokse relativt mer enn kapitalkostnader. Det betyr at i det lange løp vil en automatisering bli lønnsom – det er mer snakk om hvor lang tid det tar enn om det skjer.

Det neste momentet de trekker fram er at en del områder hvor en mulig digitalisering teknisk kan gjennomføres, forutsetter endringer i lover/forskrifter eller i politiske prioriteringer. Også her vurderer de at det mer betyr en forsinkelse i gjennomføringen enn at den ikke blir realisert (så lenge den er økonomisk lønnsom). Som et eksempel nevner de regler som hindrer at førerløse transportmidler kan tas i bruk.

Faktorer Frey og Osborne ikke ser på

Frey og Osborne har i sin analyse valgt å fokusere på effekter av digitalisering på den framtidige yrkesstrukturen. Men de gjør dette med utgangspunkt i størrelsen på og arbeidsoppgavene til yrkene i 2010. For å vite hvordan yrkesstrukturen vil være i f.eks. i 2030 må man også trekke inn andre faktorer. Disse kan bli oversett ved en rask og ukritisk gjennomlesing av resultatene fra Frey og Osborne siden i de i sin artikkel går svært lite inn på dette.

Generelt kan man si at endringer i landets yrkesstruktur skjer gjennom endringer i nærings sammensetningen under økonomisk vekst, gjennom tilpasning av arbeidskraft når lønningene endres og gjennom teknologiske endringer i de enkelte næringene

Den tekniske vinklingen i Frey og Osborns analyse gjør at man fort kan trekke den konklusjon at ny teknologi leder til at antall ansatt i et yrke reduseres eventuelt forsvinner helt. Selv om det finnes mange eksempler på dette, behøver det selvsagt ikke skje. For eksempel vil ny teknologi gjøre produksjonen mer effektiv i den forstand at det trenges færre arbeidstimer per produsert enhet. Dette vil neste omgang medføre at prisen kan settes ned og likevel opprettholde avkastningen for eierne. Lavere pris vil medføre økt etterspørsel. Økt etterspørsel og økt produksjon kan gi et samlet antall ansatte i de aktuelle yrker som er høyere enn før, selv om arbeidstiden per produksjonsenhet er lavere. Dette er ofte referert til litteraturen som «rebound»-effekter. Generelt trekker ikke Frey og Osborne inn virkninger av produktivitetsveksten som følge av automatisering. De økte inntekter som genereres vil i anvendelsen generere etterspørsel etter varer og tjenester som i sin tur krever flere sysselsatte i en del yrker. I så måte kan man si at Frey og Osbornes analyse er statisk.

Poengene over understreker at økonomiske faktorer som priser og etterspørsel også er viktige for hvordan yrkessammensetningen blir i framtiden. Da må man trekke inn forhold som demografisk utvikling som betyr mye for etterspørselen etter for eksempel yrker relatert til helse og omsorg. For utviklingen i antall sysselsatte i yrker i Norge vil konkurransen fra produsenter i andre land også være viktig. Denne konkurransen er ikke bare bestemt av f.eks. lønnsforskjeller og effektivitet, men også av tollsatser gjennom for eksempel handelsavtaler. Utviklingen i antallet sysselsatte knyttet til produksjon av klær og sko i Norge kan tjene som et eksempel. Industrialiseringen av produksjonen fjernet det meste av den gamle manuelle håndverksmessige produksjonen med den følge av at de fleste sysselsatte i yrker som skreddere og skomakere forsvant. I stedet fikk vi sysselsatte i ulike yrker knyttet til håndtering av maskiner som sto for mye av det fysiske arbeid i produksjonen. Dette ble gradvis effektivisert gjennom teknologiske nyvinninger i form av økt automatisering. Samtidig ga et økt inntektsnivå i befolkningen et større volum på etterspørselen etter klær og sko slik at dette motvirket den effekt som effektiviseringen isolert sett betød i form av færre sysselsatte. Når sysselsettingen i tekoindustrien i Norge har fortsatt å gå kraftig ned de siste tiår er dette imidlertid i liten grad en virkning av effektivisert produksjon, men at produksjonen også har falt kraftig og er erstattet av import av slike varer. Norske produsenter ble utkonkurrert av produsenter i utlandet på grunn av lavere kostnader og da særlig knyttet til lavere lønnskostnader. Norske produsenter av sko og klær ble ikke bare utsatt for priskonkurranse med i utlandet på sitt ferdige produkt, men har også måttet møte konkurranse i Norge om arbeidskraften. Med tilnærmet full

sysselsetting i Norge, har næringer med større lønnsevne som f.eks. petroleumssektoren «vunnet» kampen om arbeidskraften. Denne utviklingen for tekoindustrien illustrerer at økt effektivisering av produksjonen gjennom automatisering ved teknologiske endringer bare er én av faktorene som vil bestemme utviklingen i antall sysselsatte i ulike yrker framover.

Om omstillingsproblemer

Et resultat som sier at 33 prosent av jobbene i Norge vil forsvinne som følge av digitalisering kan synes drastisk ved første øyekast. Og skulle det skje «over natten» ville det selvsagt bli et problem. Men Frey og Osborne sier som før nevnt at de mer angir en retning framover for framtiden til ulike yrker enn når dette konkret vil skje. De antyder i alle fall ett til to tiår og at dette vil variere mellom yrkene. Historisk er omfanget på omstillinger i arbeidsmarkedet ikke ukjent. Det er tidsaspektet som er det viktigste i forhold til om omstillingen kan gå uten at det blir store ledighetsproblemer. Om vi ser på utviklingen i antall industriarbeidere i Norge fra 1981 og til 2002, altså en periode på ca. 20 år, så var nedgangen på 35 prosent noe som svarer til 88 000 sysselsatte. Forlenger vi til 2012 er nedgangen over 40 prosent. Antall årsverk i jordbruket i Norge var i 1960 om lag 160 000 – i dag er det kun 45 000, mens produksjonen i næringen er høyere enn i 1960, og de nye som er kommet til i arbeidsmarkedet jobber i større grad i tjenesteyting. Evnen økonomien har hatt til å gi innpass til nye sysselsatte illustreres også ved veksten i kvinners yrkesdeltakelse. I 1972 hadde kvinner en sysselsettingsprosent på 44 prosent mens den nå er 66 prosent.

Konsekvenser for lønsspredningen

Effektivisering av produksjon av varer og tjenester vil som tidligere gi et generelt løft i den samlede inntekten for samfunnet. Frey og Osborne gjør noen betraktninger om hvilke konsekvenser endringer i yrkesstrukturen kan få for lønsspredningen. Her kan man nok i mindre grad enn for effekten av digitalisering «over-sette» resultatene inn i det norske arbeidsmarkedet. Lønnsfastsettelsen i USA avviker til dels betydelig fra den vi har i Norge. Men en del av drivkreftene vil også være til stede i det norske arbeidsmarkedet selv om det hos oss nøytraliseres et stykke på vei av andre faktorer som f.eks. betydningen fagforeninger har gjennom sentrale lønnsforhandlinger.

Frey og Osborne utnytter statistikk over lønnssetter og utdanningsnivå for yrkene i SOC. De konkluderer med at mye av den automatiseringen som har skjedd i industrien gjennom de siste tiår, særlig har redusert yrker med faglært arbeidskraft som i USA har vært relativt høyt lønnet jamført med ufaglærte arbeidere i tjenestektoren. I yrker med høy lønn vil det være lønnsomt å erstatte arbeidskraften med maskiner og utstyr. Sysselsettingen i industrien har blitt redusert i USA men da også som følge av konkurranse fra utlandet. Siden automatiseringen er kommet mye kortere i mange av tjenestenæringene, samtidig som mange ansatte i disse næringene i USA er lavt lønnede og antallet

har vokst i motsetning til industrien, har dette bidratt til en forsterket polarisering av lønnsfordelingen i USA. I Freys og Osbornes analyse av effekter av forventet digitalisering mener de dette kan bli reversert framover. De ser for seg at det nettopp er mange av de lavt lønnede jobbene i tjenestektoren som vil bli utsatt for automatisering framover. Om de ikke blir automatisert helt, vil en del av arbeidsoppgavene bli det og jobbene vil i stedet bli stående i igjen med/bli tillagt nye oppgaver med høyere krav til kompetanse. Frey og Osborne ser derfor for seg at automatiseringen i tjenestesektoren vil gi en vridning fra mange ufaglærte lavt lønnede jobber til jobber med høyere krav til utdanning og høyere lønn. Frey og Osbornes konklusjon er derfor at lønns-spredningen vil reduseres framover. Men de peker på at dette forutsetter at utdanningsnivået må løftes særlig for de lavt utdannede. Om ikke det skjer kan man få en økende ledighet. Siden ledige ikke er sysselsatt og dermed ikke har lønn, vil utslaget i så fall komme mer i form av økte inntektsforskjeller enn økte lønnsforskjeller. En del av disse diskusjonene kjenner man også igjen i Norge.

Konklusjon

Resultatene fra Frey og Osbornes analyse om hvordan digitaliseringen vil kunne påvirke arbeidsoppgavene i ulike yrker er ikke egnet til å gi et samlet bilde av hva den framtidige yrkesstrukturen blir. Frey og Osborne fokuserer ensidig på effekten som følge av tekniske nyvinninger. Det vil si at de bevisst ikke trekker inn i analysen hvordan antall ansatte i yrkene direkte eller indirekte vil bli på virket av endret etterspørsel etter varer og tjenester, som følge av for eksempel demografiske endringer, inntektsutvikling, prisendringer, eller politiske vedtak og prioriteringer.

Innenfor rammen av det Frey og Osborne ser på, er det gjort en del subjektive vurderinger av hva som vil bli framtidige tekniske endringer og i hvilken grad disse vil påvirke arbeidsoppgavene i ulike yrker. Hvordan disse vurderingene er gjort er uklart beskrevet. Videre forutsetter Frey og Osbornes konklusjoner at de muligheter som anslås for automatisering framover lar seg forsvare økonomisk og at nødvendige tilpasninger i lover o.l. blir gjennomført.

Verdien av Freys og Osbornes analyse ligger etter vår vurdering i at man kan bruke deres resultater i en gjennomtenkning av resultatene fra mer tradisjonelle metoder for prognoser av sysselsatte fordelt på yrker. Der man finner større avvik, kan man gjøre en vurdering av de forutsetninger man direkte eller indirekte har lagt inn om tekniske endringers betydning for bruk av arbeidskraft i ulike næringer.

Referanser

Frey, C.B. og Osborne, M.A. (2013). The Future of Employment: How Susceptible are Jobs to Computerisation? OMS Working Papers, September 18.

NOU 2015:8 Fremtidens skole — Fornyelse av fag og kompetanser

Pajarinen, M. og P. Rouvinen (2014). Computerization Threatens One Third of Finnish Employment. ETLA Briefs 22. <http://pub.etla.fi/ETLA-Muistio-Brief-22.pdf>

Pajarinen, M., Rouvinen P. og A. Ekeland (2015). Computerization Threatens One-Third of Finnish and Norwegian Employment. <https://www.etla.fi/wp-content/uploads/ETLA-Muistio-Brief-34.pdf>

Stiftelsen för strategisk forskning (SSF 2014) <http://stratresearch.se/wp-content/uploads/varannat-jobb-automatiseras.pdf>

Innholdsfortegnelse for Økonomiske analyser (ØA) de siste 12 måneder

Innholdsfortegnelse for tidligere utgivelser av Økonomiske analyser kan fås ved henvendelse til Aud Walseth, Statistisk sentralbyrå, telefon: 21 09 47 57, E-post: Aud.Walseth@ssb.no

Økonomiske analyser

ØA 3/2015:

Konjunkturtendensene, 3-34.

Tor Petter Bø og Helge Næsheim: Hvorfor ulike arbeidsledighetstall? 35-37.

Geir H. M. Bjertnæs: Velferds-effekter av redusert selskaps-beskatning i Norge 38-42.

ØA 4/2015:

Trude Lappegård og Lars Dommer-muth: Hvorfor faller fruktbarheten i Norge? 36-47

Rannveig Hart, Marit Rønsen og Astri Syse: Hvem velger å få (flere) barn? 48-59.

Jon Scheistrøen: Hvor stammer prisimpulsene fra? 60-68.

Finn Roar Aune, Ann Christin Bøeng, Snorre Kverndokk, Lars Lindholt og Knut Einar Rosendahl: Drivstoffeffektivisering – fører det til mindre bruk av olje? 69-73.

ØA 1/2016:

Økonomisk utsyn over året 2015, 3-108.

ØA 2/2016:

Konjunkturtendensene, 3-33.

Marina Rybalka: Offentlig støtte til privat innovasjon – omfang, varighet og gjengangere, 34-45.

Torbjørn Eika og Roger Hammers-land: Hvordan stimulere arbeids-markedet på kort sikt? Kortsiktige virkninger av tre finanspolitiske motkonjunkturtiltak, 46-53.

ØA 3/2016:

Kjetil Telle: Norges framtidige befolkning, 3

Marianne Tønnessen, Stefan Leknes og Astri Syse: Befolkningsfram-skrivninger 2016-2100: Hoved-resultater, 4-13.

Astri Syse, Rannveig Hart og Kjersti Norgård Aase: Befolkningsfram-skrivninger 2016-2100: Fruktbar-het, 14-24.

Astri Syse, Dinh Q. Pham og Nico Keilman: Befolkningsframskrivin-ger 2016-2100: Dødelighet og le-vealder, 25-36.

Stefan Leknes: Regionale befolk-ningsframskrivninger 2016-2040: Flytteforutsetninger og resultater, 37-44.

Ådne Cappelen, Terje Skjerpen og Marianne Tønnessen: Befolknings-framskrivninger 2016-2100: Inn- og utvandring, 45-62.

Adrian Farner Rogne: Hvor godt treffer befolkningsframskrivin-gene? 63-74.

Economic Survey

Economic trends for the Norwegian economy is published electronically.

http://www.ssb.no/kt_en/

Contact:

Andreas Benedictow,
andreas.benedictow@ssb.no,
tel. +47 21 09 47 98

Konjunkturindikatorer for Norge

Oppdaterte Konjunkturindikatorer for Norge finnes på: www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/nokkeltall/konjunkturindikatorer

Tabell	Side	Figur	Side
Konjunkturbarometeret		Konjunkturbarometeret	
1.1. Konjunkturbarometer, industri og bergverk. Sesongjustert og glattet	2*	1.1. Konjunkturbarometer i industri og bergverk. Produksjon og sysselsetting, faktisk utvikling	3*
		1.2. Konjunkturbarometer i industri og bergverk. Generell bedømmelse av utsiktene, neste kvartal	3*
		1.3. Konjunkturbarometer. Kapasitetsutnyttingsgraden ved nåværende produksjonsnivå	3*
		1.4. Konjunkturbarometer. Faktorer som begrenser produksjonen i industrien	3*
Ordre		Ordre	
2.1. Ordretilgang. Verdiindekser	2*	2.1. Ordretilgang og ordreserve i industri ialt	3*
2.2. Ordreserve. Verdiindekser	2*	2.2. Ordretilgang og ordreserve i bygg og anlegg i alt	3*
Arbeidskraft		Arbeidskraft	
3.1. Arbeidsmarked. 1 000 personer og prosent. Sesongjustert	4*	3.1. Arbeidsstyrke, sysselsatte og ukeverk fra AKU	5*
		3.2. Arbeidsledige og beholdning av ledige stillinger	5*
Produksjon		Produksjon	
4.1. Produksjon. Sesongjusterte volumindekser. 2005=100	4*	4.1. Produksjon. Olje og naturgass	5*
4.2. Produksjon og omsetning. Indekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før	6*	4.2. Produksjon. Industri og kraftforsyning	5*
		4.3. Produksjon. Innsatsvarer og energivarer	5*
		4.4. Produksjon. Investerings- og konsumvarer	5*
		4.5. Produksjonsindeks for bygg og anlegg	7*
		4.6. Hotellovernattinger	7*
Investeringer		Investeringer	
5.1. Antatte og utførte investeringer ifølge SSBs investeringsstatistikk. Mrd. kroner	6*	5.1. Antatte og utførte investeringer i industri	7*
5.2. Investeringer. Mrd. kroner. Næringslivets samlede årsanslag for investeringsåret gitt på ulike tidspunkter	6*	5.2. Årsanslag for investeringer i industri og bergverk gitt på ulike tidspunkter	7*
5.3. Igangsetting av nye bygg og bygg under arbeid	8*	5.3. Årsanslag for investeringer i oljevirksomheten gitt på ulike tidspunkter	7*
		5.4. Årsanslag for investeringer i kraftforsyning gitt på ulike tidspunkter	7*
		5.5. Bygg satt i gang. Boliger	9*
		5.6. Bygg satt i gang. Driftsbygg	9*
Forbruk		Forbruk	
6.1. Forbruksindikatorer	8*	6.1. Detaljomsetning	9*
		6.2. Varekonsumindeks	9*
		6.3. Førstegangsregistrerte nye personbiler	9*
Priser		Priser	
7.1. Pris- og kostnadsindekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før	10*	7.1. Pris- og kostnadsindekser. Nivå og endring	11*
7.2. Produktpriser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før	10*	7.2. Produktpriser. Nivå og endring	11*
7.3. Prisindekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før	12*	7.3. Boligpriser	11*
7.4. Månedstjeneste og avtalt lønn. Indeks	12*	7.4. Spotpris elektrisk kraft	11*
		7.5. Spotpris råolje, Brent Blend	11*
		7.6. Spotpris aluminium og eksportprisindeks for treforedlingsprodukter	11*
Finansmarked		Finansmarked	
8.1. Utvalgte norske rentesatser. Prosent	12*	8.1. 3 måneders eurorente	15*
8.2. Eurorenter og effektiv rente på statsobligasjoner. Prosent ..	13*	8.2. Utlånsrente og innskuddsrente	15*
8.3. Valutakurser, penge- og kredittindikatorer og aksjekursindeks for Oslo Børs	13*	8.3. Valutakursindekser	15*
		8.4. Norges Banks penge- og kredittindikator	15*
Utenrikshandel		Utenrikshandel	
9.1. Eksport og import av varer. Mill. kroner. Sesongjustert	14*	9.1. Utenrikshandel	15*
9.2. Utenriksregnskap. Mill. kroner	14*	9.2. Driftsbalansen	15*

1.1. Konjunkturbarometer, industri og bergverk. Sesongjustert og glattet

	Faktisk utvikling fra foregående kvartal og forventet utvikling i kommende kvartal. Diffusjonsindeks ¹				Kapasitets- utnyttning Prosent	Generell be- dømmelse av utsiktene i kommande kvartal	Faktorer som begrenser produksjonen. Prosent av foretakene			
	Produksjon		Sysselsetting				Etter- spørsel	Kapasitet	Arbeids- kraft	Råstoff
	Faktisk	Forventet	Faktisk	Forventet						
2013										
4. kvartal	53,9	57,6	50,5	49,6	80,0	54,5	63	7	6	4
2014										
1. kvartal	54,6	57,0	49,9	48,8	80,4	54,0	64	7	5	4
2. kvartal	53,3	55,4	49,7	47,6	80,4	53,2	64	6	5	3
3. kvartal	51,2	53,4	49,8	45,8	80,0	51,6	65	6	4	3
4. kvartal	50,2	51,1	48,9	42,9	79,2	48,7	66	5	4	3
2015										
1. kvartal	48,3	48,7	45,0	39,5	78,5	45,4	68	4	3	3
2. kvartal	46,8	46,5	41,1	36,9	77,6	43,2	71	4	2	3
3. kvartal	46,7	45,0	39,1	36,3	76,8	43,1	72	4	2	3
4. kvartal	47,2	45,1	39,4	37,8	76,7	44,7	72	5	2	3
2016										
1. kvartal	48,5	46,8	41,2	40,2	77,0	47,2	72	6	2	3
2. kvartal	49,9	49,0	42,6	42,0	77,3	49,7	72	6	1	3

¹ Beregnet som summen av andelen av foretakene som har svart STØRRE og halvparten av andelen av foretakene som har svart UENDRET.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.1. Ordretilgang. Sesongjusterte og glattede verdiindekser

	Ordrebasert industri. 2005=100					Bygg og anlegg. 2010=10			
	I alt	Metaller og metallvarer	Maskin-industri	Bygging av skip og olje-plattform	Kjemiske råvarer	I alt	Anlegg	Bolig-bygg	Andre bygg
2013									
3. kvartal	133,0	125,1	251,0	91,2	119,3	115	147	113	97
4. kvartal	133,7	128,2	246,2	91,6	124,4	124	159	109	111
2014									
1. kvartal	133,4	130,0	231,3	91,9	128,7	133	209	108	102
2. kvartal	131,8	129,3	207,3	92,3	133,0	137	157	106	140
3. kvartal	128,6	126,8	177,7	92,0	138,2	120	127	108	118
4. kvartal	124,2	123,2	149,0	90,3	144,1	129	178	125	100
2015									
1. kvartal	119,4	119,0	124,4	86,6	149,9	128	161	148	93
2. kvartal	114,3	115,5	108,0	79,3	153,5	157	233	139	119
3. kvartal	108,8	113,0	99,1	67,8	153,9	138	174	126	120
4. kvartal	103,7	111,9	92,4	54,6	152,1	129	143	121	119
2016									
1. kvartal	99,9	112,1	86,2	43,0	149,9	137	187	136	104
2. kvartal	98,0	112,6	81,8	35,7	148,7	160	176	194	123

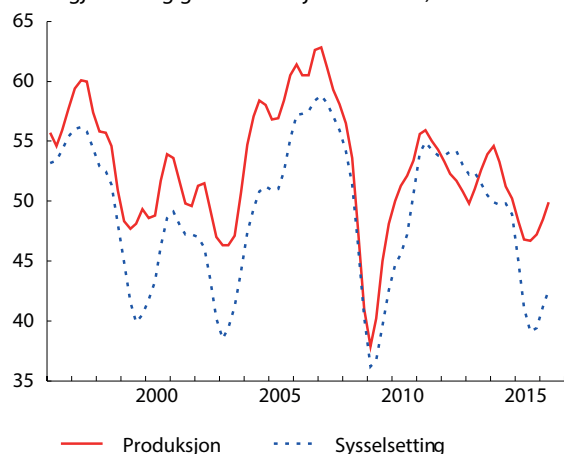
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.2. Ordrereserve. Verdiindekser

	Ordrebasert industri. Sesongjusterte og glattet. 2005=100					Bygg og anlegg. 2010=100			
	I alt	Metaller og metallvarer	Maskin-industri	Bygging av skip og olje-plattform	Kjemiske råvarer	I alt	Anlegg	Bolig-bygg	Andre bygg
2013									
3. kvartal	207,9	122,3	518,3	173,1	41,3	150	166	179	130
4. kvartal	212,6	129,2	538,9	172,3	41,4	147	166	168	126
2014									
1. kvartal	217,1	136,5	554,1	173,2	40,8	156	192	172	127
2. kvartal	220,5	142,5	561,7	174,6	40,6	161	188	163	141
3. kvartal	221,4	146,0	559,1	175,1	41,7	153	165	160	144
4. kvartal	219,0	146,6	544,9	174,1	44,4	148	163	163	132
2015									
1. kvartal	213,4	145,3	518,4	171,5	48,2	153	173	182	128
2. kvartal	205,2	144,0	481,1	167,1	52,2	162	194	198	127
3. kvartal	195,8	143,9	435,3	161,2	55,0	165	192	202	132
4. kvartal	186,8	145,6	384,1	154,9	56,2	161	180	198	132
2016									
1. kvartal	179,5	148,6	328,8	149,2	56,3	173	202	226	133
2. kvartal	174,8	151,8	275,5	145,3	55,9	176	196	251	134

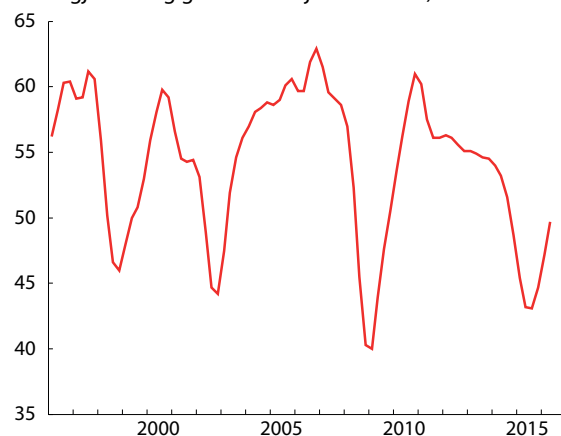
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.1 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Produksjon og sysselsetting, faktisk utvikling, kvartal.
Sesongjustert og glattet diffusjonsindeks 1). Prosent

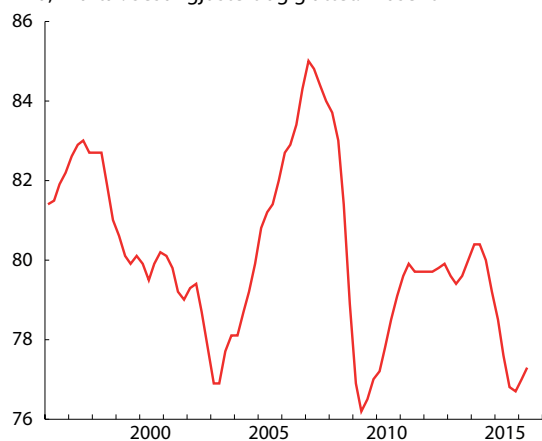
1) Se fotnote 1) til tabell 1.1
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.2 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Generell bedømmelse av utsiktene, neste kvartal.
Sesongjustert og glattet diffusjonsindeks 1). Prosent

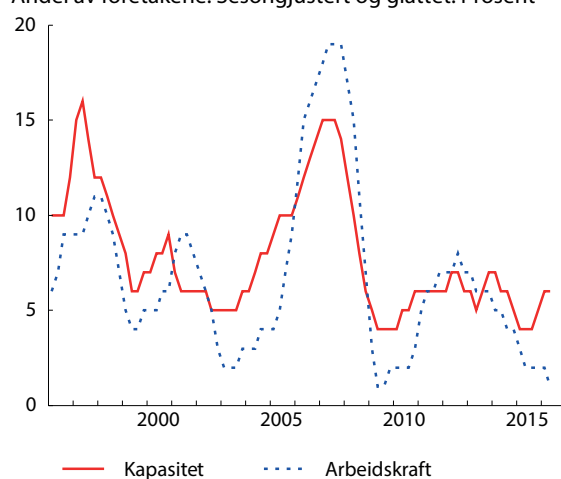
1) Se fotnote 1) til tabell 1.1
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.3 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Kapasitetsutnyttingsgraden ved nåværende produksjons-
nivå, kvartal. Sesongjustert og glattet. Prosent

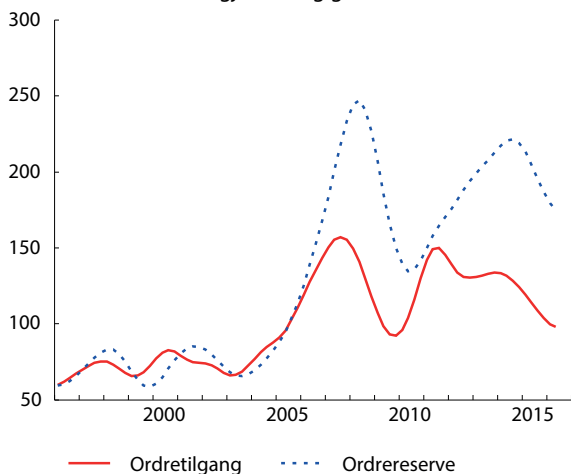
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.4 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Faktorer som begrenser produksjonen, kvartal.
Andel av foretakene. Sesongjustert og glattet. Prosent

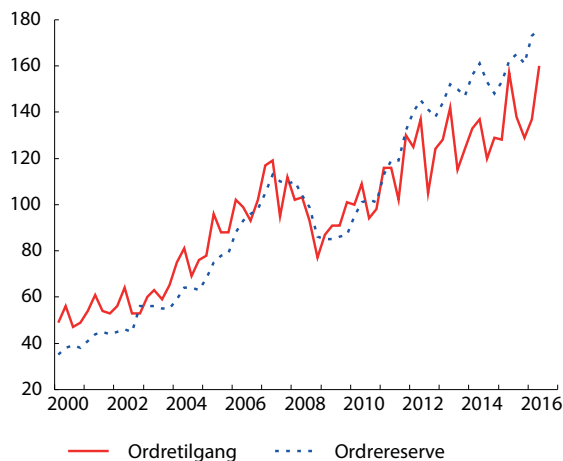
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 2.1 Ordre (kvartal). Ordrebasert industri ialt
Ordretilgang og ordreserve.
Verdiindekser. Sesongjustert og glattet. 2005=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 2.2 Ordre (kvartal). Bygg og anlegg ialt
Ordretilgang og ordreserve.
Verdiindekser. 2005=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

3.1. Arbeidsmarked. 1 000 personer/ukeverk og prosent. Sesongjustert

	Arbeidskraftundersøkelsen ¹					NAV		Sykefraværstatistikk	
	Sysselsatte	Utførte ukeverk (37,5 timer) per uke	Arbeidsstyrken	Arbeidsledige	Arbeidsledighet. Prosent av arbeidsstyrken	Registrerte ledige	Registrerte ledige og personer på tiltak	Tilgang på ledige stillinger	Sykefraværprosent ²
2011	2 543	1 942	2 629	86	3,3	69,4	84,4	20,6	6,7
2012	2 591	1 980	2 677	86	3,2	65,7	82,5	19,6	6,5
2013	2 610	1 968	2 704	95	3,5	69,7	85,9	17,7	6,4
2014	2 637	2 019	2 733	96	3,5	75,3	88,0	16,4	6,3
2015	2 651	2 003	2 773	121	4,4	80,7	93,6	16,8	..
2014									
Desember	2 656	2 006	2 762	105	3,8	75,7	87,3	17,1	6,4
2015									
Januar	2 655	1 994	2 764	109	4,0	76,1	87,8	16,0	6,3
Februar	2 645	1 993	2 758	113	4,1	77,1	88,4	17,0	6,3
Mars	2 645	2 005	2 760	115	4,2	77,8	89,3	17,4	6,3
April	2 650	1 998	2 767	117	4,2	78,5	92,1	15,8	5,8
Mai	2 657	2 005	2 776	119	4,3	78,9	89,8	15,3	5,8
Juni	2 650	2 006	2 773	123	4,4	79,9	92,2	21,9	5,8
Juli	2 653	2 030	2 772	120	4,3	80,7	94,7	14,0	5,4
August	2 653	2 025	2 780	127	4,6	81,9	95,6	15,5	5,4
September	2 649	2 006	2 777	128	4,6	82,6	96,7	18,1	5,4
Oktober	2 650	1 994	2 779	129	4,6	84,7	98,7	15,7	6,3
November	2 648	1 988	2 775	127	4,6	85,0	99,2	17,9	6,3
Desember	2 662	2 001	2 788	127	4,5	85,3	100,5	17,5	6,3
2016									
Januar	2 661	2 006	2 794	133	4,7	85,8	101,2	18,4	6,2
Februar	2 659	2 001	2 789	130	4,7	85,8	101,0	17,3	6,2
Mars	2 652	1 994	2 781	129	4,7	85,6	100,7	14,8	6,2
April	2 649	1 985	2 777	129	4,6	84,4	100,4	21,3	..
Mai	2 642	1 981	2 773	131	4,7	84,4	100,4	22,1	..
Juni	2 649	1 984	2 783	135	4,8	83,7	101,3	19,2	..
Juli	..	..	..	..	..	83,1	101,5	18,5	..
August	..	..	..	..	..	82,1	100,9	22,7	..

¹ Tre måneders glidende sentrert gjennomsnitt. Tallene for februar, mai, august og november gir gjennomsnittet for henholdsvis 1., 2., 3. og 4. kvartal.

² Egen- og legemeldte sykefraværsværk som prosent av avtalte dagsverk, kvartalstall. Tallene publiseres midlertidig ikke grunnet problemer med A-ordningen.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og NAV.

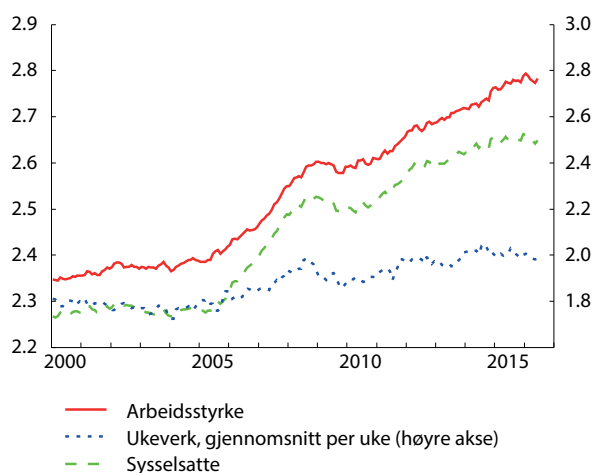
4.1. Produksjon. Sesongjusterte volumindekser. 2005=100

	Etter næring				Etter sluttanvendelse			
	Total indeks ¹	Utvinnings- og utvinnings-tjenester	Industri	Kraftforsyning	Innsatsvarer	Investeringsvarer	Konsumvarer	Energi-varer
2011	83,7	73,6	112,0	93,7	111,4	149,7	93,6	73,1
2012	85,2	73,5	114,5	108,6	112,8	162,7	95,4	73,8
2013	83,0	70,7	118,2	99,1	118,1	179,0	92,3	70,0
2014	84,7	71,8	122,3	104,9	118,8	192,1	93,1	71,2
2015	86,0	73,9	118,4	106,8	110,7	181,1	93,0	74,0
2015								
Februar	86,7	73,7	122,8	106,7	114,3	192,5	93,5	73,4
Mars	87,7	74,1	125,8	107,7	114,6	197,8	94,8	73,0
April	82,2	67,7	122,2	105,9	118,3	189,9	95,2	68,3
Mai	85,2	72,7	119,5	106,8	107,2	186,2	93,5	74,5
Juni	87,9	75,9	119,9	110,7	113,1	182,4	93,3	76,3
Juli	86,5	75,2	117,0	106,1	112,0	179,0	92,7	74,3
August	87,7	76,8	117,1	106,9	108,0	177,0	93,2	77,4
September	89,0	78,1	118,1	110,3	109,3	177,1	93,7	78,3
Oktober	85,6	74,4	115,4	107,7	105,0	173,8	91,0	74,5
November	85,4	73,8	116,5	108,1	105,5	173,1	92,7	74,5
Desember	84,7	73,3	115,9	104,8	105,1	170,5	95,5	73,2
2016								
Januar	85,8	74,2	114,7	115,3	100,2	169,7	95,7	75,8
Februar	86,1	74,3	115,6	116,0	106,1	167,4	95,0	75,2
Mars	86,0	73,6	116,6	117,3	109,0	168,7	95,3	75,8
April	86,8	75,4	115,6	112,6	103,6	167,4	94,1	75,5
Mai	86,6	75,3	115,7	109,6	104,6	164,5	96,4	75,7
Juni	82,5	70,9	112,1	108,8	102,7	158,1	96,0	71,9
Juli	87,0	75,7	116,3	107,4	109,1	161,3	96,2	76,6

¹ Olje- og gassutvinning, industri, bergverk og kraftforsyning.

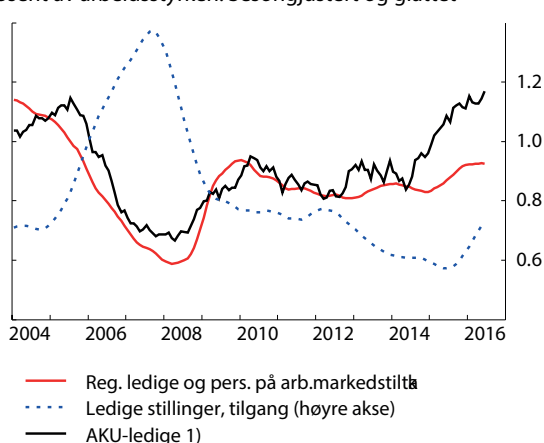
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 3.1 Arbeidsstyrke, sysselsatte og ukeverk
Millioner. Sesongjusterte og glattede månedstall.

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen, Statistisk sentralbyrå.

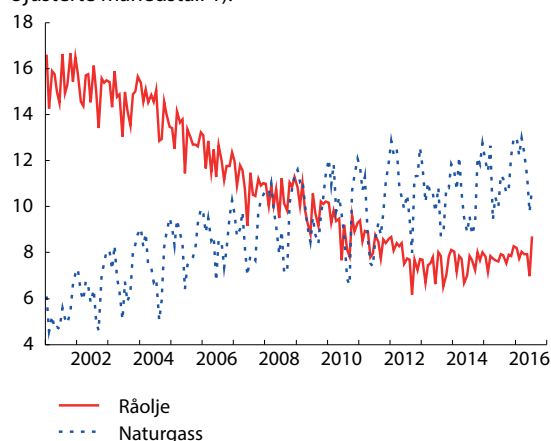
Fig. 3.2 Arbeidsledige og tilgang av ledige stillinger, månedstall
Prosent av arbeidsstyrken. Sesongjustert og glattet

1) Brudd i serien fom. 2006.

Kilde: NAV og Statistisk sentralbyrå.

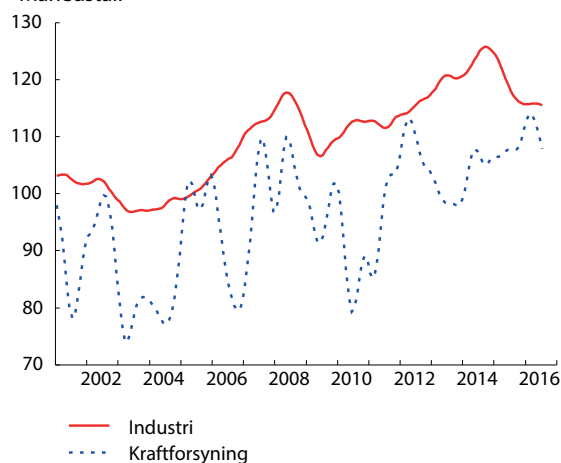
Fig. 4.1 Produksjon: Olje og naturgass
Råolje (mill. Sm³) og naturgass (mrd. Sm³)
Ujusterte månedstall 1).

1) Brudd i seriene fra og med 2004.

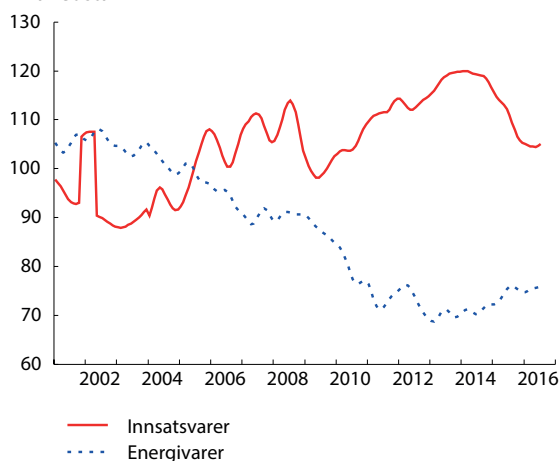
Kilde: Oljedirektoratet.

Fig. 4.2 Produksjon: Industri og kraftforsyning
Sesongjusterte og glattede volumindekser. 2005=100
Månedstall

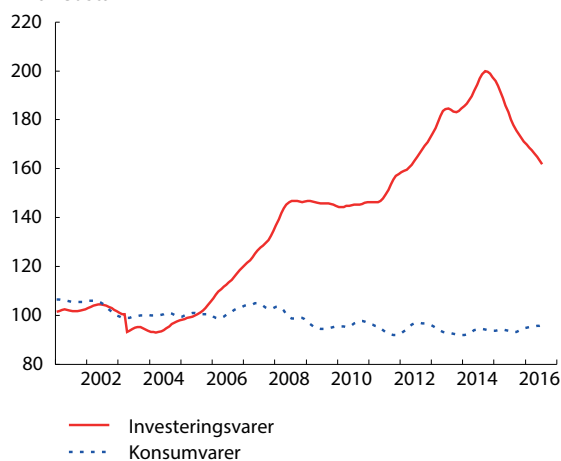
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 4.3 Produksjon: Innsatsvarer og energivarer
Sesongjusterte og glattede volumindekser. 2005=100
Månedstall

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 4.4 Produksjon: Investerings- og konsumvarer
Sesongjusterte og glattede volumindekser. 2005=100
Månedstall

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

4.2. Produksjon og omsetning. Indekser

	Bygge- og anleggsproduksjon. Volum						Næringslivstjenester og omsetning og drift av fast eiendom. Verdi			Hotellomsetning. Verdi
	I alt		Bygg i alt		Anlegg		Omsetning og drift av fast eiendom. Nivå	Faglig, vitenskaplig og teknisk tjenesteyting. Nivå	Forretningsmessig tjenesteyting. Nivå	Nivå
	Sesongjustert nivå	Trend. Endring fra forrige periode. Årlig rate. Prosent	Sesongjustert nivå	Trend. Endring fra forrige periode. Årlig rate. Prosent	Sesongjustert nivå	Trend. Endring fra forrige periode. Årlig rate. Prosent				
	2005=100						2005=100			1992=100
2013	117,8	6,4	111,4	5,7	141,1	8,5	212,4	192,6	199,3	261,5
2014	123,2	4,7	115,4	3,7	153,1	8,7	214,8	200,3	204,4	262,8
2015	125,0	1,5	115,9	0,4	161,3	5,4	208,8	194,9	204,4	262,9
2013										
2. kvartal	116,5	5,1	109,2	2,8	142,3	12,7	213,8	201,8	199,8	282,8
3. kvartal	119,0	7,8	113,3	8,7	138,5	6,1	210,2	170,8	206,0	295,4
4. kvartal	121,0	8,7	114,9	9,1	144,6	7,3	218,4	223,8	210,1	239,8
2014										
1. kvartal	120,3	5,2	113,0	4,8	147,0	6,1	211,5	187,8	187,3	240,7
2. kvartal	123,6	6,1	115,9	6,1	152,0	6,8	216,7	204,4	203,9	253,2
3. kvartal	124,9	5,0	115,9	2,3	161,5	16,6	213,9	173,2	209,8	315,2
4. kvartal	123,9	2,4	116,6	1,5	151,9	5,0	217,1	229,5	214,7	241,3
2015										
1. kvartal	122,8	2,1	114,2	1,1	154,5	5,1	209,8	188,1	193,5	245,0
2. kvartal	124,7	0,9	114,9	-0,9	162,8	7,1	209,3	200,3	206,4	221,2
3. kvartal	125,9	0,8	117,1	1,0	162,7	0,7	203,2	169,9	206,8	336,1
4. kvartal	126,7	2,3	117,1	0,4	164,5	8,3	208,9	229,3	211,9	248,4
2016										
1. kvartal	129,5	5,5	119,6	4,7	166,6	7,8	209,1	183,8	180,5	174,5
2. kvartal	127,3	2,1	120,1	4,5	155,4	-4,5	.	208,6	196,8	306,2

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

5.1. Antatte og utførte investeringer ifølge SSBs investeringsstatistikk.¹ Mrd. kroner

	Industri		Kraftforsyning		Antatte i alt	Oljevirksomhet (ujustert)				
	Antatte, sesongjust.	Utførte, ujustert	Utførte, sesongjust.	Utførte		Utførte				
						I alt	Leting	Utbygging	Felt i drift	Rørtransport
2013	.	4,9	4,8	5,1	.	51,5	8,5	15,8	26,3	0,8
2014	.	5,2	5,2	5,4	.	50,4	8,6	18,2	22,5	1,1
2015	.	4,9	4,9	5,8	.	43,5	7,2	14,9	20,2	1,1
2014										
1. kvartal	5,5	4,1	5,2	4,2	56,3	52,5	10,4	16,9	23,3	1,0
2. kvartal	5,7	5,1	5,0	5,8	60,3	55,6	10,3	18,6	23,7	1,5
3. kvartal	5,3	4,6	5,0	5,3	60,0	55,1	9,6	17,9	23,6	1,3
4. kvartal	5,6	7,1	5,5	6,4	55,8	52,9	10,4	19,3	19,5	0,8
2015										
1. kvartal	5,6	3,7	4,6	4,2	51,0	47,9	7,9	14,3	21,8	1,1
2. kvartal	5,4	4,7	4,7	5,8	53,6	50,7	9,9	14,6	22,6	1,2
3. kvartal	5,6	4,8	5,2	5,8	50,6	47,2	8,9	14,0	19,3	1,1
4. kvartal	6,1	6,6	5,1	7,3	49,3	45,2	7,7	16,6	17,4	0,9
2016										
1. kvartal	6,1	4,6	5,8	4,9	43,6	37,9	6,0	12,8	16,2	0,3
2. kvartal	5,9	5,6	5,7	6,2	45,0	41,4	5,5	13,7	18,9	0,4

¹ Tallene for antatte og utførte investeringer i et kvartal er hentet fra henholdsvis investeringsundersøkelsen forrige og samme kvartal.

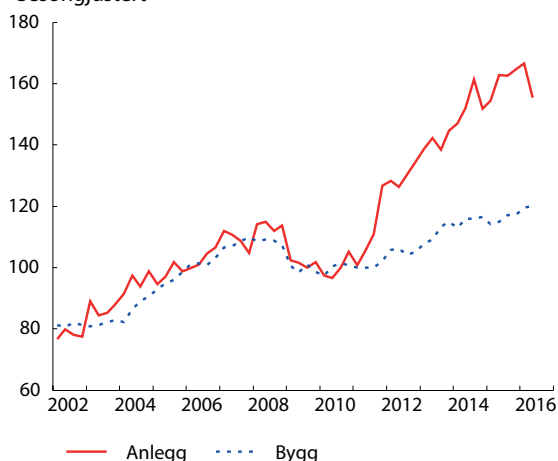
Kilde: Statistisk sentralbyrå

5.2. Investeringer. Mrd. kroner. Næringsens samlede årsanslag for investeringsåret (år t) gitt på ulike tidspunkter i året før investeringsåret (t-1), i investeringsåret (t) og året etter investeringsåret (t+1)

	Industri og bergverksdrift				Kraftforsyning				Oljevirksomhet			
	2014	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2017
År t-1												
2. kvartal	16,3	13,4	18,8	17,0	23,2	24,7	27,5	30,4	220,6	187,2	188,4	153,2
3. kvartal	16,2	15,1	20,0	16,2	23,2	24,2	26,3	30,9	228,3	189,7	184,8	150,5
4. kvartal	18,2	18,7	21,8	..	22,2	24,6	26,6	..	236,5	193,3	175,2	..
År t												
1. kvartal	20,3	21,3	22,4	..	22,9	25,3	28,1	..	237,2	193,6	167,7	..
2. kvartal	21,5	20,7	23,2	..	22,5	24,8	27,3	..	237,8	194,8	165,9	..
3. kvartal	21,6	21,3	23,0	..	22,2	24,1	27,2	..	233,5	198,2	163,5	..
4. kvartal	21,5	21,0	..	..	21,9	23,6	..	..	224,4	198,5	..	..
År t+1												
1. kvartal	22,4	20,6	..	..	21,7	23,1	..	..	220,7	195,4	..	..

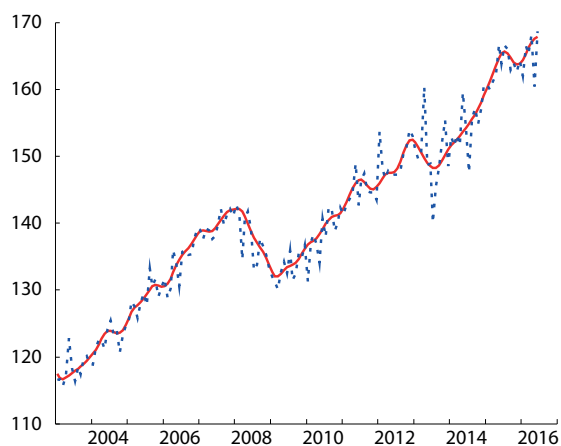
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 4.5 Produksjonsindeks for bygg og anlegg
Kvartalsvis volumindeks. 2005=100.
Sesongjustert

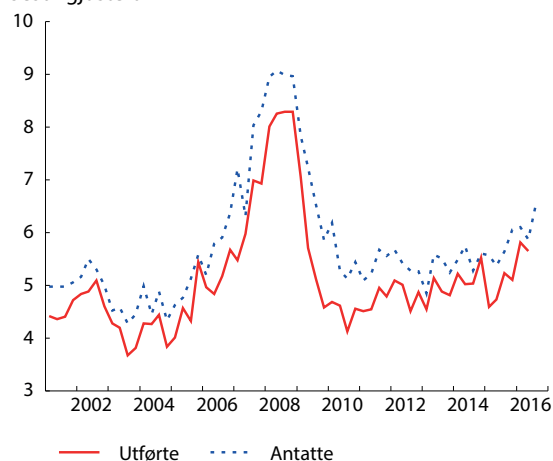
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 4.6 Hotellovernattinger
Månedsindeks. 1992=100. Sesongjustert og trend

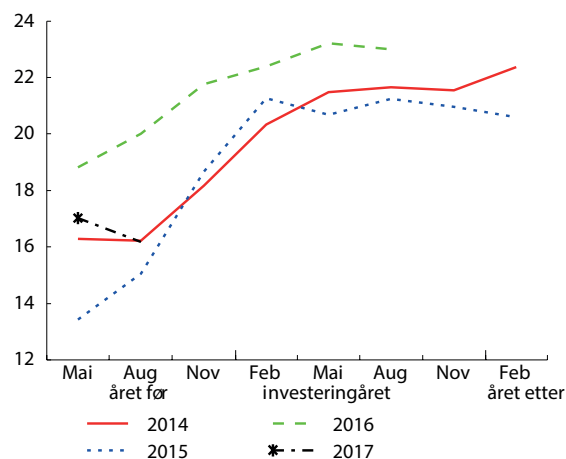
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.1 Investeringer: Industri
Antatte og utførte per kvartal. Milliarder kroner.
Sesongjustert

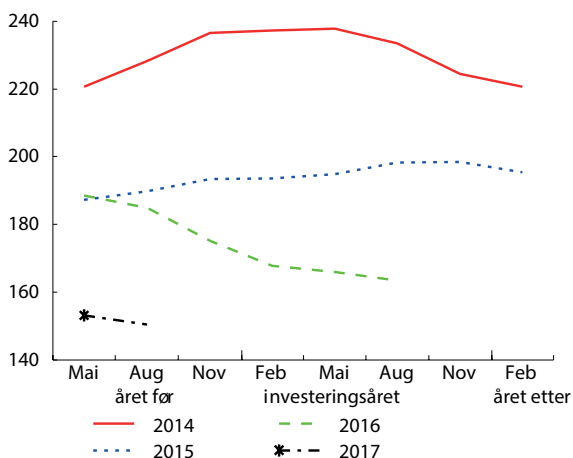
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Fig. 5.2 Investeringer: Industri og bergverksdrift
Årsanslag gitt på ulike tidspunkter.
Milliarder kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.3 Investeringer: Oljevirksomhet
Årsanslag gitt på ulike tidspunkter.
Milliarder kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

5.3. Igangsetting av nye bygg og bygg under arbeid

	Bygg satt igang				Andre bygg. Bruksareal. 1000 kvm. Trend¹
	Antall boliger		Bolig bruksareal. 1000 kvm.		
	Sesongjustert nivå	Trend. Endring fra forrige periode. Årlig rate. Prosent	Sesongjustert nivå	Trend. Endring fra forrige periode. Årlig rate. Prosent	
2012	30 189	9,0	4 039	6,0	5 505
2013	30 450	1,0	4 130	2,0	5 274
2014	27 250	-11,0	3 641	-12,0	5 282
2015	30 807	5,0	4 068	11,7	5 047
2015					
Mars	2 910	20,7	324	22,5	410
April	2 663	21,5	367	21,7	410
Mai	2 489	18,3	344	19,6	411
Juni	2 378	14,2	314	15,9	415
Juli	2 544	9,3	354	12,9	419
August	2 532	6,7	339	10,0	425
September	2 492	7,7	336	8,8	430
Oktober	2 998	10,1	366	9,1	436
November	2 562	15,7	339	10,9	443
Desember	2 665	21,3	358	13,5	450
2015					
Januar	2 430	26,9	318	16,4	458
Februar	3 009	29,0	373	17,3	467
Mars	2 657	28,9	374	17,5	477
April	2 954	28,2	381	17,6	487
Mai	3 103	28,1	374	17,7	498
Juni	3 351	27,0	398	16,7	508
Juli	2 930	25,4	380	15,4	516

¹ Tallene omfatter ikke bygg til jordbruk, skogbruk og fiske.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

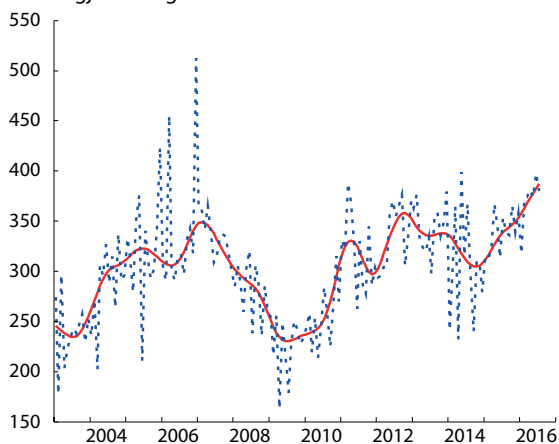
6.1. Forbruksindikatorer

	Detaljomsetningsvolum		Varekonsumindeks ¹		Førstegangsregistrerte personbiler		Hotellovernattinger, ferie og fritid	
	Sesongjustert indeks	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	Sesongjustert indeks	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	Sesongjustert nivå. 1000 biler	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	Sesongjustert nivå. 1000 overnattinger	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate
	2005=100		2005=100					
2011	102,3	2,2	119,3	1,3	14,1	6,2	9 382,0	4,9
2012	105,3	3,2	122,9	3,1	14,3	2,0	9 568,0	3,8
2013	106,8	1,5	124,6	1,4	14,7	3,1	9 454,0	0,0
2014	108,7	1,8	125,3	0,5	14,4	-1,7	9 804,0	3,4
2015	109,4	0,7	126,7	1,2	14,7	2,2	11 175,0	13,2
2015								
Februar	109,4	1,2	126,5	1,9	14,1	4,3	928,0	17,1
Mars	109,6	0,6	127,3	2,2	14,5	9,8	870,0	12,4
April	112,7	-0,4	129,2	1,8	14,9	14,8	914,0	8,0
Mai	108,0	-1,4	126,0	1,0	14,5	14,5	996,0	3,9
Juni	108,8	-1,5	128,0	-0,2	15,4	7,8	926,0	-1,3
Juli	109,5	-1,1	128,0	-1,5	14,7	0,2	935,0	-3,8
August	109,6	-0,2	127,6	-2,1	15,2	-5,3	943,0	-7,4
September	108,5	0,8	126,1	-1,8	14,2	-6,7	959,0	-6,3
Oktober	109,4	1,0	126,8	-1,1	14,5	-4,1	934,0	-6,3
November	109,7	0,1	128,0	-0,3	14,8	-1,9	891,0	-2,6
Desember	108,3	-1,2	126,0	0,0	14,9	-0,7	890,0	-1,3
2016								
Januar	109,1	-2,0	128,2	-0,3	14,5	0,1	876,0	2,7
Februar	108,4	-2,2	127,3	-1,2	14,6	-2,7	904,0	6,8
Mars	107,6	-1,8	126,7	-2,1	14,9	-5,9	914,0	8,1
April	107,8	-0,6	126,8	-2,4	14,0	-9,0	967,0	12,3
Mai	109,7	0,4	128,0	-1,9	14,6	-9,3	956,0	12,2
Juni	108,8	0,9	127,5	-1,0	14,4	-8,4	976,0	12,0
Juli	108,1	1,2	126,5	0,1	13,5	-7,6	973,0	9,2
August	..	..	..	..	14,1	-6,1	..	..

¹ Indikatoren bygger på informasjon om detaljomsetningsvolum, førstegangsregistrerte personbiler (antall) og volumindikatorer for omsetning av tobakk, øl, mineralvann, elektrisk kraft, bensin, brensel og fjernvarme. Vektene er hentet fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet (KNR).

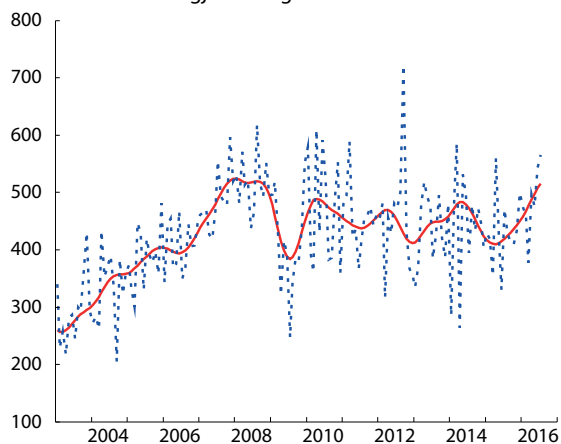
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.5 Bygg satt igang. Boliger
Bruksareal. 1000 kvm. månedstall
Sesongjustert og trend

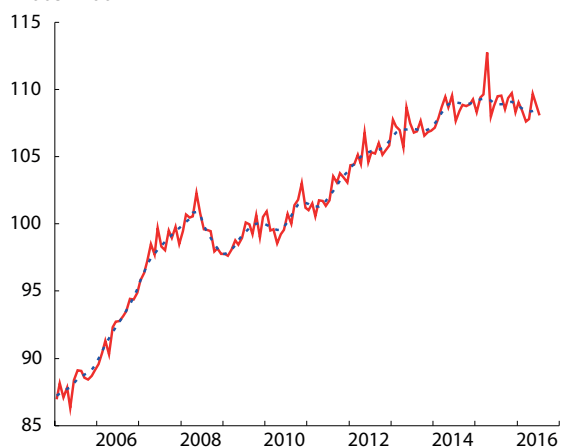
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.6 Bygg satt igang. Driftsbygg
Bruksareal. 1000 kvm.
Månedstall. Sesongjustert og trend.

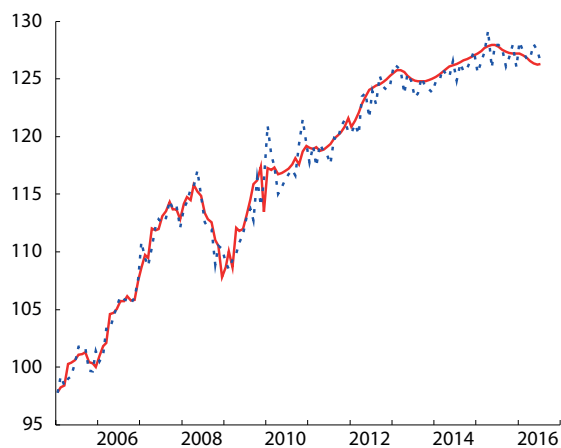
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 6.1 Detaljomsætning
Volumindeks. Månedstall. Sesongjustert og trend
2005=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 6.2 Varekonsumindeks
Volum. Månedstall. Sesongjustert og trend
2005=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 6.3 Førstegangsregistrerte personbiler
1000 stk. Månedstall. Sesongjustert og trend

Kilde: Vegdirektoratet og Statistisk sentralbyrå.

7.1. Pris- og kostnadsindekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før

	Konsumprisindeks (KPI)		KPI ekskl. energiprodukter		KPI-JAE ¹	Harmonisert konsumprisindeks		Førstegangsomsetning innenlands		Byggekostnadsindeks for boliger	
	Nivå	Endring	Nivå	Endring		Norge	Euroomr.	Nivå	Endring	Nivå	Endring
	1998=100		1998=100			Endring	Endring	2000=100		2000=100	
2011	130,4	1,2	124,4	1,1	0,9	1,3	2,7	144,8	5,1	153,1	3,6
2012	131,4	0,8	126,2	1,4	1,2	0,3	2,5	144,3	-0,4	157,9	3,1
2013	134,2	2,1	128,2	1,6	1,6	2,0	1,4	146,3	1,4	162,4	2,9
2014	136,9	2,0	131,2	2,3	2,4	1,9	0,4	147,8	1,0	167,8	3,3
2015	139,8	2,1	134,8	2,7	2,7	2,0	0,1	145,5	-1,6	172,1	2,6
2015											
Mars	138,8	2,0	133,4	2,2	2,3	1,7	-0,1	145,9	-1,1	171,0	3,2
April	139,3	2,0	134,0	2,1	2,1	1,7	0,0	147,2	0,0	171,7	2,5
Mai	139,6	2,1	134,5	2,4	2,4	1,9	0,3	146,9	-0,3	172,2	2,5
Juni	140,0	2,6	135,2	3,1	3,2	2,6	0,2	147,0	-0,9	172,2	2,4
Juli	139,9	1,8	135,3	2,7	2,6	1,5	0,2	145,8	-2,1	172,4	2,4
August	139,7	2,0	135,0	2,9	2,9	1,7	0,1	143,8	-3,2	172,6	2,3
September	140,6	2,1	136,0	3,1	3,1	1,9	-0,1	143,9	-3,0	172,6	2,3
Oktober	141,2	2,5	136,2	3,0	3,0	2,4	0,1	145,1	-1,6	173,0	2,4
November	141,7	2,8	136,4	3,1	3,1	2,7	0,2	145,8	-0,8	173,3	2,2
Desember	141,1	2,3	136,1	2,9	3,0	2,4	0,2	143,8	-1,4	173,3	2,1
2016											
Januar	142,0	3,0	136,2	3,0	3,0	3,1	0,3	143,8	-0,1	173,8	2,1
Februar	142,7	3,1	137,5	3,5	3,4	3,3	-0,2	142,4	-2,6	174,1	1,9
Mars	143,4	3,3	137,8	3,3	3,3	3,6	0,0	143,5	-1,6	174,8	2,2
April	143,8	3,2	138,3	3,2	3,3	3,5	-0,2	144,4	-1,9	176,3	2,7
Mai	144,3	3,4	138,9	3,3	3,2	3,7	-0,1	146,4	-0,3	176,8	2,7
Juni	145,2	3,7	139,4	3,1	3,0	4,1	0,1	149,5	1,7	177,1	2,8
Juli	146,1	4,4	140,4	3,8	3,7	5,0	0,2	149,3	2,4	177,4	2,9
August	145,3	4,0	139,7	3,5	3,3	4,5	..	147,2	2,4	177,7	3,0

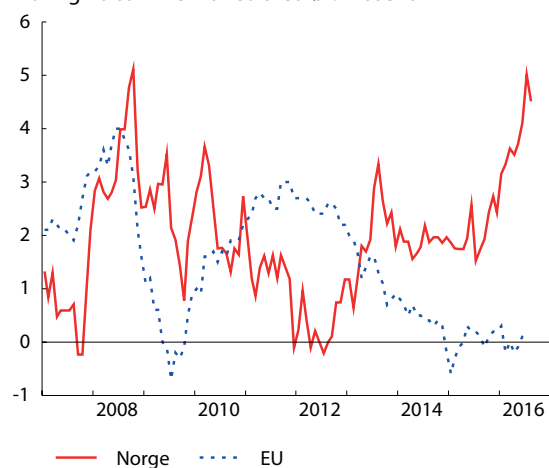
¹ Justert for avgiftsendringer og uten energivarer.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

7.2. Produktpriser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før der det framgår

	Produsentprisindeks ¹ . Industri		Elektrisk kraft, systempris. Øre pr. kWh	Spotpriser			Eksportprisindeks, treforedlingsprodukter. 2000=100	Eksportpris, laks. Nivå. NOK pr. kg
	Nivå. 2000=100	Endring		Brent Blend. NOK pr. fat	Brent Blend. USD pr. fat	Aluminium. NOK pr. tonn		
2010	145,0	6,6	42,5	484,3	80,3	12 510,6	174,4	37,3
2011	155,7	7,5	36,7	620,5	110,9	12 662,5	221,3	33,0
2012	157,8	1,3	23,4	648,7	111,7	11 726,8	208,7	27,6
2013	157,7	0,0	29,7	639,3	108,7	10 822,3	198,3	39,8
2014	161,6	2,5	24,8	621,4	99,4	11 790,4	199,9	41,2
2015	159,3	-1,4	18,7	429,8	53,6	13 877,3	199,2	42,8
2015								
Februar	159,0	-1,5	25,1	445,9	58,8	13 970,3	208,7	42,2
Mars	160,2	-0,2	21,9	455,0	56,9	14 246,1	206,2	41,5
April	160,6	-0,1	21,6	479,0	60,9	14 247,6	207,5	39,9
Mai	160,8	-0,1	18,8	495,4	65,6	13 938,1	204,9	38,4
Juni	161,1	-0,4	12,6	498,3	63,8	13 514,0	206,2	40,9
Juli	161,2	-1,0	8,5	460,9	56,8	13 647,5	192,9	44,0
August	159,4	-2,5	12,0	398,1	48,2	13 909,7	194,2	43,3
September	157,5	-3,1	16,2	402,8	48,5	13 936,4	191,0	41,7
Oktober	158,1	-2,5	20,5	407,1	49,3	13 743,8	195,4	41,9
November	159,1	-1,5	23,1	396,8	45,9	13 539,1	195,5	44,9
Desember	157,4	-1,6	17,8	337,9	38,9	13 834,2	177,5	51,1
2016								
Januar	155,3	-1,5	28,7	284,4	32,2	13 799,4	179,6	55,5
Februar	154,3	-3,0	19,1	289,0	33,5	13 422,1	172,1	55,2
Mars	154,6	-3,5	20,7	337,7	39,8	13 440,5	172,7	58,9
April	155,8	-3,0	20,7	355,8	43,3	12 743,2	173,4	57,1
Mai	158,1	-1,7	21,6	392,5	47,6	12 603,5	170,0	60,2
Juni	159,9	-0,7	24,8	414,7	49,9	12 719,6	162,0	65,4
Juli	162,0	0,5	23,7	394,2	46,5	12 898,3	172,9	66,0
August	160,2	0,5	23,4	391,2	47,2	13 120,6	..	..

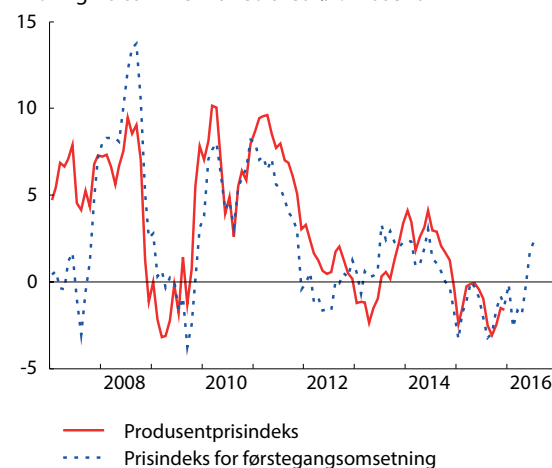
¹ I motsetning til den ordinære produsentprisindeksen, kan denne revideres i etterkant. Den helt korrekte betegnelsen på denne statistikken er vareprisindeksen.
Kilde: Statistisk sentralbyrå og Reuters EcoWin.

Fig. 7.1 Harmonisert konsumprisindeks
Norge og EU
Endring fra samme måned året før. Prosent

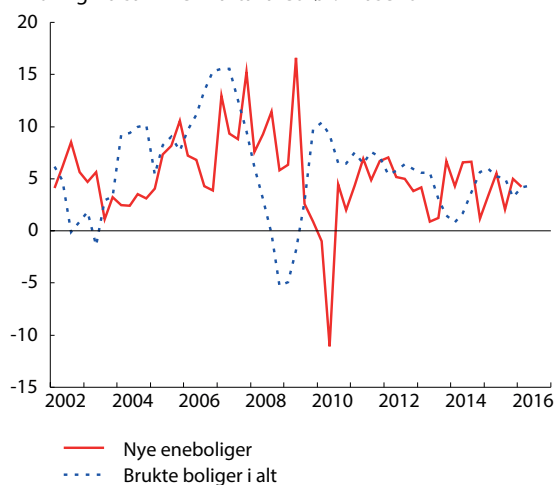
Kilde: Eurostat.

Fig. 7.2 Produsentprisindeks for industri og
prisindeks for førstegangsomsetning innenlands
Endring fra samme måned året før. Prosent

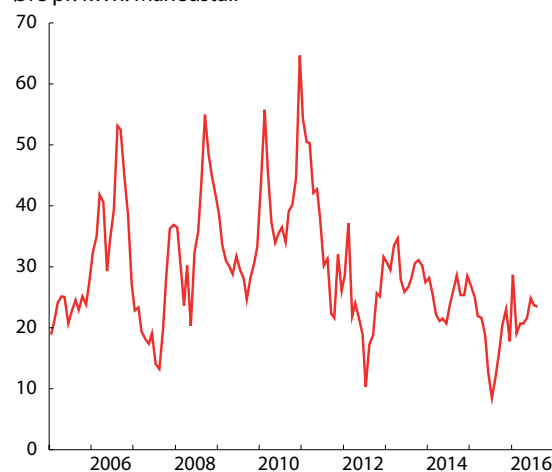
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 7.3 Boligpriser
Endring fra samme kvartal året før. Prosent

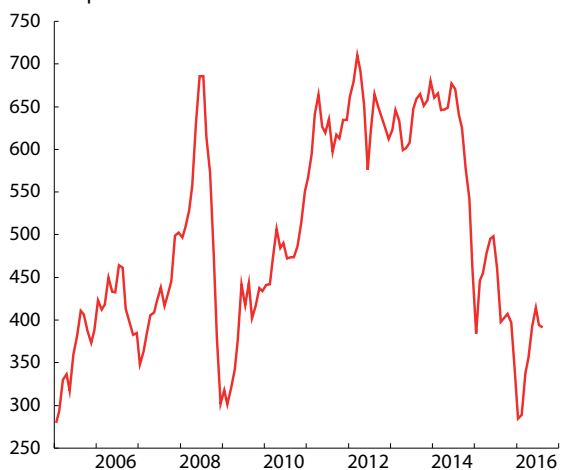
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 7.4 Spotpris elektrisk kraft, systempris
Øre pr. kWh. Månedstall

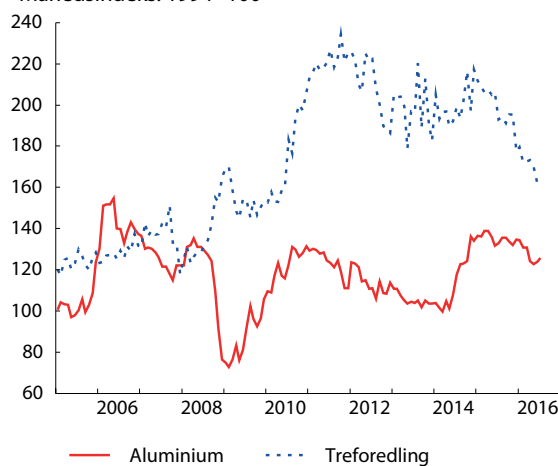
Kilde: Nord Pool.

Fig. 7.5 Spotpris råolje, Brent Blend
Kroner pr. fat. Månedstall

Kilde: Reuters EcoWin.

Fig. 7.6 Spotpris aluminium og eksportpris for
treforedlingsprodukter
Månedsindeks. 1994=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

7.3. Prisindekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før

	Engroshandel		Nye eneboliger		Boligpriser (brukte boliger)							
	Nivå	Endring	Nivå	Endring	Alle boligtyper		Enebolig		Småhus		Blokkleilighet	
					Nivå	Endring	Nivå	Endring	Nivå	Endring	Nivå	Endring
	2005=100		2000=100		2005=100		2005=100		2005=100		2005=100	
2012	128,9	1,9	92,6	9,4	161,0	6,7	159,5	5,9	163,1	6,7	162,8	9,0
2013	130,5	1,2	91,9	-0,8	167,5	4,1	165,7	3,9	170,0	4,3	169,6	4,2
2014	135,5	3,8	96,2	4,6	172,1	2,8	170,6	3,0	173,4	2,0	174,5	2,9
2015	138,9	2,5	100,0	4,0	182,6	6,1	178,9	4,9	183,9	6,0	190,6	9,3
2014												
2. kvartal	134,3	3,8	96,0	6,5	173,8	1,4	173,5	1,7	173,9	1,0	174,3	1,0
3. kvartal	135,4	3,2	97,9	6,6	174,0	3,4	172,5	3,7	174,8	2,8	177,0	3,4
4. kvartal	136,5	3,8	96,5	1,2	173,1	5,8	170,8	5,6	173,6	3,7	178,2	8,5
2015												
1. kvartal	137,0	1,0	97,5	3,3	179,5	7,2	175,5	6,0	181,6	6,0	187,3	11,3
2. kvartal	138,8	3,4	101,3	5,5	185,3	6,6	182,6	5,2	186,2	7,1	191,1	9,6
3. kvartal	139,1	2,7	99,9	2,0	184,6	6,1	181,2	5,0	184,8	5,7	192,8	8,9
4. kvartal	140,5	2,9	101,3	5,0	181,0	4,6	176,3	3,2	182,9	5,4	191,1	7,2
2016												
1. kvartal	141,8	3,5	101,6	4,2	187,8	4,6	182,8	4,2	189,9	4,6	198,6	6,0
2. kvartal	143,8	3,6	.	.	195,5	5,5	190,5	4,3	196,3	5,4	207,2	8,4

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

7.4. Månedstjeneste og avtalt lønn. Indeks. 2005=100

	Månedstjeneste ialt ¹					Avtalt lønn ²				
	Industri	Olje- og gassutvinning og bergverksdrift	Bygge- og anleggsvirksomhet	Samferdsel	Forretningsmessig tj.yting og eienomsdrift	Industri	Olje- og gassutvinning og bergverksdrift	Bygge- og anleggsvirksomhet	Samferdsel	Forretningsmessig tj.yting og eienomsdrift
2013										
4. kvartal	143,4	141,6	133,8	137,6	133,6	143,9	146,2	137,3	141,7	135,9
2014										
1. kvartal	148,3	157,6	136,4	143,4	137,9	143,8	146,5	138,1	141,6	136,5
2. kvartal	147,3	143,7	142,1	142,0	139,5	143,9	147,1	139,6	142,5	138,0
3. kvartal	144,2	143,4	136,1	142,3	136,5	146,4	148,4	140,2	144,8	140,0
4. kvartal	146,8	141,1	138,5	142,7	138,6	147,7	151,3	141,6	145,9	140,2
2015										
1. kvartal	151,6	155,3	141,4	147,7	142,6	148,0	151,5	142,1	146,1	140,5
2. kvartal	150,3	150,8	145,0	147,4	142,8	148,0	151,5	142,6	146,2	140,3
3. kvartal	150,4	149,7	140,7	147,5	139,3	150,0	152,5	143,2	148,5	142,7
4. kvartal	149,5	146,9	140,6	149,3	139,7	150,2	153,1	143,4	150,0	142,5
2016										
1. kvartal	152,3	158,3	144,3	150,3	145,6	151,2	154,5	144,9	150,5	143,7
2. kvartal	155,9	155,1	146,5	150,2	141,7	151,5	154,3	145,9	150,6	144,1

¹ Månedslønn omfatter avtalt månedslønn, uregelmessige tillegg og bonus. ² Avtalt lønn ved utgangen av kvartalet.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

8.1. Utvalgte norske rentesatser. Prosent

	Utlånsrente ¹		Innskuddsrente ²		NOK 3mnd eurorente ³	Effektiv rente på statsobligasjoner ³		
	Bankutlån i alt	Statlige låneinstitutter	Kredittforetak	Bankinn- skudd i alt		3 år	5 år	10 år
2012	4,8	2,7	3,7	2,4	2,1	1,4	1,6	2,1
2013	4,8	2,5	3,7	2,3	1,6	1,6	1,9	2,6
2014	4,6	2,4	3,6	2,1	1,6	1,5	1,8	2,5
2015	3,9	2,2	3,0	1,4	1,2	0,8	1,0	1,6
2014								
1. kvartal	4,72	2,52	3,70	2,26	1,59	1,69	2,13	2,91
2. kvartal	4,63	2,51	3,60	2,10	1,70	1,64	1,98	2,74
3. kvartal	4,55	2,29	3,56	2,09	1,62	1,48	1,74	2,40
4. kvartal	4,36	2,24	3,38	1,86	1,52	1,27	1,46	2,03
2015								
1. kvartal	4,07	2,26	3,07	1,59	1,29	0,77	0,92	1,46
2. kvartal	3,97	2,15	3,02	1,47	1,35	0,87	1,12	1,63
3. kvartal	3,73	2,08	2,78	1,19	1,12	0,71	0,98	1,60
4. kvartal	3,59	2,10	2,55	0,93	1,05	0,68	0,95	1,59
2016								
1. kvartal	3,57	1,90	2,52	0,90	1,01	0,56	0,80	1,39
2. kvartal	3,46	1,85	2,40	.	0,91	0,53	0,78	1,29

¹ Gjennomsnittlige (veide) rentesatser inkl. provisjoner på utlån til publikum fra banker og andre finansforetak. Kvartalstall er ved utgangen av perioden, årstall er beregnet som gjennomsnitt over året via tall for gjennomsnittet over kvartalet. ² Gjennomsnittlige (veide) rentesatser på innskudd i banker fra publikum i NOK ved utgangen av kvartalet.³ Gjennomsnitt over perioden.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

8.2. Eurorenter og effektiv rente på statsobligasjoner. Prosent

	3 mnd eurorente ¹					Effektiv rente på 10 års statsobligasjon			
	Norge	Euro	USA	Japan	Storbritannia	Norge	Tyskland	USA	Japan
2011	2,75	1,38	0,42	0,35	0,92	3,13	2,65	2,77	1,12
2012	2,13	0,51	0,41	0,21	0,84	2,10	1,57	1,80	0,86
2013	1,65	0,17	0,33	0,13	0,57	2,58	1,62	2,35	0,70
2014	1,61	0,18	0,27	0,07	0,57	2,51	1,23	2,54	0,54
2015	1,20	-0,04	0,46	0,00	0,71	1,57	0,53	2,14	0,35
2015									
Januar	1,30	0,05	0,38	0,04	0,62	1,45	0,42	1,89	0,27
Februar	1,27	0,04	0,36	0,02	0,64	1,39	0,35	1,98	0,37
Mars	1,29	0,02	0,38	0,05	0,72	1,54	0,26	2,04	0,35
April	1,39	-0,01	0,41	0,05	0,69	1,44	0,16	1,93	0,33
Mai	1,40	-0,03	0,30	0,05	0,71	1,65	0,58	2,20	0,40
Juni	1,26	-0,05	0,36	0,03	0,71	1,77	0,83	2,36	0,45
Juli	1,19	0,01	0,38	0,00	0,72	1,70	0,73	2,33	0,43
August	1,11	-0,05	0,45	0,00	0,66	1,49	0,66	2,17	0,38
September	1,06	-0,08	0,49	-0,06	0,68	1,60	0,68	2,17	0,33
Oktober	1,02	-0,08	0,54	-0,05	0,71	1,57	0,55	2,07	0,31
November	1,06	-0,10	0,75	-0,03	0,84	1,63	0,55	2,26	0,31
Desember	1,05	-0,15	0,78	-0,07	0,84	1,55	0,60	2,24	0,27
2016									
Januar	1,08	-0,18	0,76	-0,06	0,77	1,45	0,47	2,09	0,22
Februar	1,01	-0,22	0,76	-0,30	0,80	1,39	0,23	1,78	0,01
Mars	0,94	-0,27	0,76	-0,26	0,78	1,33	0,21	1,89	-0,08
April	0,90	-0,28	0,78	-0,26	0,76	1,30	0,18	1,80	-0,10
Mai	0,89	-0,29	0,81	-0,21	0,75	1,40	0,16	1,81	-0,11
Juni	0,94	-0,30	0,83	-0,32	0,74	1,17	0,01	1,64	-0,18
Juli	0,92	-0,31	0,99	-0,32	0,64	0,96	-0,12	1,50	-0,26
August	0,98	-0,31	0,84	-0,17	0,48	1,07	-0,08	1,56	-0,09

¹ Midtrente (bortsett fra for Euro).

Kilde: Norges Bank og Reuters EcoWin.

8.3. Valutakurser, penge- og kredittindikatorer og aksjekursindeks for Oslo Børs

	Valutakurser ¹		Importveid valutakurs (44 land) 1995=100	Industriens effektive valutakurs ² 1990=100	Pengemengden M3		Kredittindikator (K2)		Aksjekursindeks totalt. Oslo Børs. ² 1995=100
	NOK/Euro	NOK/USD			Tolvmånedersvekst, prosent	Sesongjustert beholdning (Mrd.kr)	Mrd. kroner. Sesongjustert	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	
2011	7,79	5,61	88,07	93,88	8,3	1 575,19	3 739,2	6,13	406,25
2012	7,47	5,82	87,06	92,39	5,2	1 659,83	3 990,6	6,72	422,94
2013	7,81	5,88	88,99	95,17	4,8	1 741,12	4 245,9	6,40	494,24
2014	8,35	6,30	93,70	100,99	5,8	1 855,64	4 503,3	6,06	582,44
2015	8,95	8,07	103,50	111,81	4,9	1 914,97	4 793,0	6,43	618,69
2015									
Januar	8,93	7,69	102,22	109,76	5,6	1 919,25	4 663,0	7,11	586,16
Februar	8,62	7,59	99,27	106,86	4,9	1 916,33	4 679,8	7,07	614,08
Mars	8,64	7,98	101,37	109,26	6,0	1 946,45	4 722,3	6,87	614,91
April	8,50	7,89	100,32	108,30	4,9	1 874,09	4 731,2	6,39	648,43
Mai	8,41	7,55	98,24	106,20	5,7	1 890,81	4 764,7	6,14	649,47
Juni	8,75	7,81	101,68	109,95	4,6	1 898,06	4 781,2	6,16	640,78
Juli	8,94	8,13	104,04	112,62	5,6	1 910,52	4 805,9	6,22	636,52
August	9,18	8,24	105,20	113,84	3,6	1 911,03	4 835,9	6,05	609,22
September	9,31	8,30	106,01	114,70	4,7	1 923,80	4 854,3	5,64	582,10
Oktober	9,29	8,27	106,13	114,81	5,5	1 932,19	4 872,4	5,04	612,39
November	9,26	8,62	107,45	116,26	4,2	1 930,60	4 889,2	4,54	623,82
Desember	9,46	8,70	108,74	117,62	3,1	1 925,15	4 913,9	4,53	606,39
2016									
Januar	9,59	8,83	109,10	117,88	3,1	1 923,70	4 928,8	4,73	553,88
Februar	9,56	8,62	107,95	116,45	4,4	1 947,60	4 951,2	4,80	546,98
Mars	9,42	8,49	107,32	115,69	3,6	1 954,11	4 964,9	4,83	583,16
April	9,32	8,22	105,96	114,18	5,2	1 977,70	4 988,3	4,98	584,69
Mai	9,31	8,24	105,60	114,09	3,1	1 956,52	5 009,0	5,21	604,85
Juni	9,33	8,31	105,97	114,40	4,6	1 990,13	5 030,1	5,29	601,29
Juli	9,37	8,46	106,33	114,36	4,6	2 001,91	5 055,0	5,24	616,39
August	9,30	8,30	105,32	113,15	.	.	.	.	615,06

¹ Representativ markedskurs (midtkurs). ² Månedsgjennomsnitt av daglige noteringer.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

9.1. Eksport og import av varer. Millioner kroner. Sesongjustert

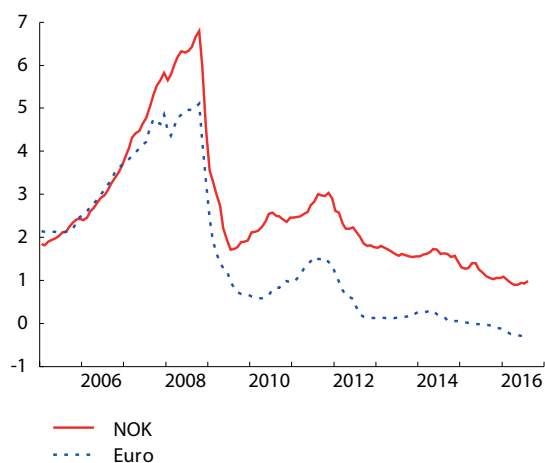
	Eksport								Import
	Varer i alt, u/skip og plattformer	Olje- og gass	Varer i alt u/skip, plattf. og råolje	Metaller	Verkstedsprodukter	Treforedlingsprodukter	Kjemiske produkter	Fisk og fiskeprodukter	Varer i alt, u/skip, plattf. og råolje
2010	65 110	37 250	27 771	310	159	828	3 745	4 362	36 919
2011	74 444	44 320	30 112	361	139	830	3 821	4 354	40 552
2012	77 218	47 338	29 965	311	143	672	3 395	4 232	41 073
2013	75 853	45 378	30 358	386	154	614	3 452	5 006	42 246
2014	75 027	42 706	32 244	300	187	563	3 790	5 586	45 369
2015	70 016	36 105	33 850	344	155	601	4 319	5 983	48 612
2015									
Januar	68 467	33 227	33 535	500	216	565	3 876	5 449	47 481
Februar	69 855	37 301	32 475	174	203	567	4 026	5 413	47 297
Mars	72 871	38 592	34 344	322	204	581	4 184	5 946	49 125
April	68 687	34 246	33 969	383	193	627	4 050	5 688	48 847
Mai	71 636	37 909	33 487	504	135	578	4 487	5 746	48 195
Juni	72 544	39 494	33 667	526	187	577	4 207	6 273	49 678
Juli	69 915	35 403	34 659	312	133	606	4 672	6 017	44 940
August	68 977	36 449	32 674	221	109	607	4 308	6 274	49 708
September	69 403	35 275	33 847	212	148	615	4 398	6 180	48 922
Oktober	68 370	35 099	32 421	317	124	574	4 635	6 141	49 035
November	63 998	31 427	32 981	185	106	632	4 246	6 265	50 725
Desember	62 873	29 274	34 945	323	73	679	4 698	6 334	50 321
2016									
Januar	60 958	28 180	31 500	401	100	632	4 255	6 836	48 663
Februar	59 470	27 813	32 899	313	81	671	4 296	7 120	49 753
Mars	57 334	24 147	32 027	407	74	685	4 196	7 089	48 595
April	60 054	28 391	32 070	329	87	639	4 246	7 450	47 575
Mai	58 817	27 335	31 463	284	92	663	4 236	7 483	49 448
Juni	60 784	27 158	33 057	256	142	638	4 190	7 363	48 737
Juli	61 563	29 080	32 664	126	107	661	4 074	7 632	49 629

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

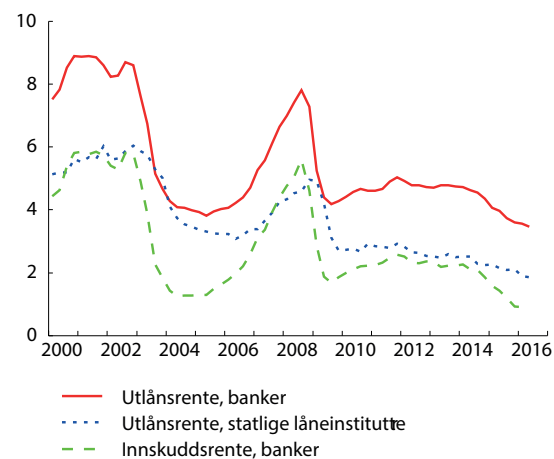
9.2. Utenriksregnskap. Millioner kroner

	Eksport i alt	Import i alt	Vare og tjeneste-balanse	Rente- og stønads-balanse	Drifts-balanse	Netto kapital-overføringer	Netto finans-investeringer	Utenlandske investering i Norge
2012	1 204 350	821 048	383 302	-14 716	368 586	-1 279	531 437	228 610
2013	1 203 742	875 541	328 201	-13 976	314 225	-1 377	578 397	317 194
2014	1 219 222	929 633	289 589	87 117	376 706	-1 123	..	..
2015	1 162 770	981 979	180 791	101 760	282 551	-870	..	..
2012								
1. kvartal	324 739	194 339	130 400	-8 692	121 708	-710	317 740	163 720
2. kvartal	299 157	206 893	92 264	-26 492	65 772	-199	115 813	-27 504
3. kvartal	278 724	210 399	68 325	15 492	83 817	-160	111 928	112 952
4. kvartal	301 730	209 416	92 314	4 976	97 290	-210	-14 044	-20 558
2013								
1. kvartal	293 753	198 007	95 745	-15 107	80 638	-661	27 709	-17 595
2. kvartal	291 169	218 131	73 038	-6 572	66 466	-272	223 474	136 341
3. kvartal	294 693	229 811	64 882	6 898	71 780	-144	89 908	47 592
4. kvartal	324 127	229 591	94 536	805	95 341	-300	237 306	150 856
2014								
1. kvartal	320 208	218 692	101 516	20 800	122 316	-457	187 762	51 647
2. kvartal	291 341	228 781	62 560	7 461	70 021	-401	84 549	-30 220
3. kvartal	288 550	252 051	36 500	22 028	58 528	-78	..	..
4. kvartal	320 267	241 248	79 019	16 134	95 153	-187	..	..
2015								
1. kvartal	294 843	241 115	53 728	30 362	84 090	-719	..	..
2. kvartal	284 166	244 518	39 648	30 870	70 518	-122	..	..
3. kvartal	289 166	252 700	36 466	26 076	62 542	-24	..	..
4. kvartal	297 306	258 009	39 297	13 554	52 851	-5	..	..
2016								
1. kvartal	253 157	243 520	9 637	33 177	42 814	-739	..	..
2. kvartal	257 947	255 805	2 142	38 169	40 311	-65	..	..

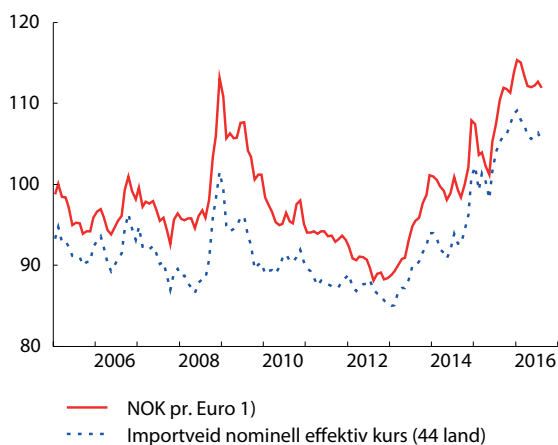
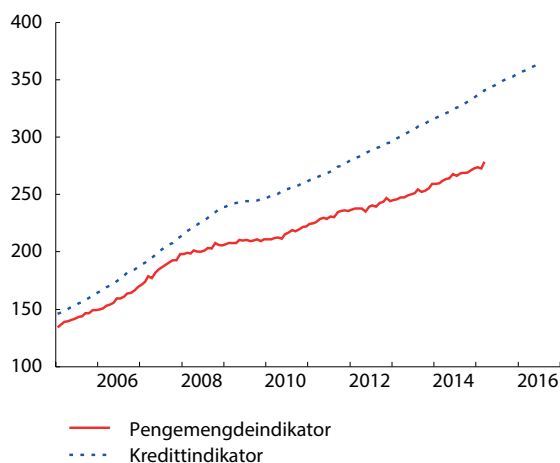
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 8.1 3 måneders eurorente
Månedstall. Prosent

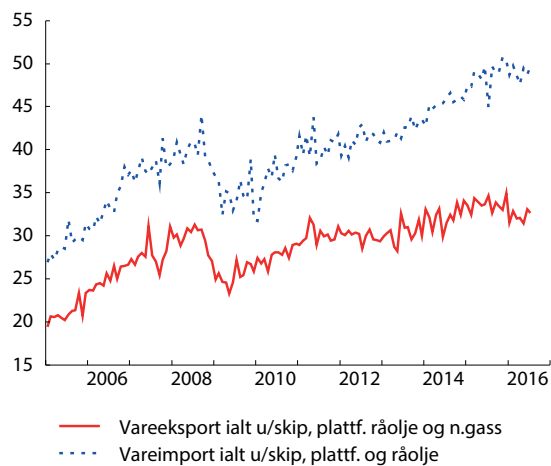
Kilde: Norges Bank.

Fig. 8.2 Utlånsrente og innskuddsrente
Prosent

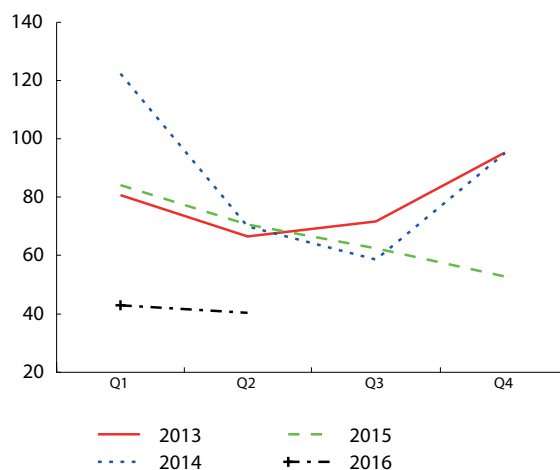
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 8.3 Valutakursindekser
1999=100. Månedstall1) Representative markedskurser (midtkurser).
Kilde: Norges Bank.Fig. 8.4 Penge- og kredittindikator
Sesongjustert indeks. Månedstall. 2000=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 9.1 Utenrikshandel
Milliarder kroner. Sesongjusterte månedstall

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 9.2 Driftsbalansen
Kvartalstall. Milliarder kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Nasjonalregnskap for Norge

Tabell	Side
1. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Løpende priser. Millioner kroner	18*
2. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Faste 2014-priser. Millioner kroner.....	19*
3. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	20*
4. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	21*
5. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi. Løpende priser. Millioner kroner	22*
6. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi. Faste 2014-priser. Millioner kroner	23*
7. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	24*
8. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	25*
9. Hovedtall for konsum. Løpende priser. Millioner kroner	26*
10. Hovedtall for konsum. Faste 2014-priser. Millioner kroner	26*
11. Hovedtall for konsum. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	27*
12. Hovedtall for konsum. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	27*
13. Konsum i husholdninger. Løpende priser. Millioner kroner	28*
14. Konsum i husholdninger. Faste 2014-priser. Millioner kroner	28*
15. Konsum i husholdninger. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	29*
16. Konsum i husholdninger. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	29*
17. Bruttoinvestering i fast realkapital. Løpende priser. Millioner kroner.....	30*
18. Bruttoinvestering i fast realkapital. Faste 2014-priser. Millioner kroner.....	31*
19. Bruttoinvestering i fast realkapital. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	32*
20. Bruttoinvestering i fast realkapital. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	33*
21. Eksport. Løpende priser. Millioner kroner	34*
22. Eksport. Faste 2014-priser. Millioner kroner.....	35*
23. Eksport. Prosentvis volumendring fra samme periode året før.....	36*
24. Eksport. Prosentvis prisendring fra samme periode året før.....	37*
25. Import. Løpende priser. Millioner kroner.....	38*
26. Import. Faste 2014-priser. Millioner kroner.....	39*
27. Import. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	40*
28. Import. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	41*
29. Sysselsatte personer. Lønnstakere og selvstendige. 1000	42*
30. Sysselsatte personer. Lønnstakere og selvstendige. Prosentvis endring fra samme periode året før	43*
31. Utførte timeverk. Lønnstakere og selvstendige. Millioner	44*
32. Lønnskostnader etter næring. Løpende priser. Millioner kroner	45*

Tabell 1. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Løpende priser. Millioner kroner

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1 284 876	1 341 305	332 666	321 765	332 136	339 085	348 317	338 224	353 853
Konsum i husholdninger	1 220 052	1 272 611	315 877	304 260	315 323	322 508	330 520	320 616	335 809
Varekonsum	574 308	592 271	157 184	137 498	146 678	146 511	161 583	141 013	154 706
Tjenestekonsum	583 933	612 312	146 962	149 982	153 159	154 057	155 114	160 394	163 472
Husholdningenes kjøp i utlandet	96 942	107 482	20 973	23 548	26 271	33 692	23 970	26 829	29 508
Utlendingers kjøp i Norge	-35 131	-39 454	-9 242	-6 769	-10 786	-11 752	-10 147	-7 620	-11 877
Konsum i ideelle organisasjoner	64 824	68 694	16 789	17 505	16 814	16 578	17 797	17 608	18 044
Konsum i offentlig forvaltning	691 969	727 292	177 063	179 571	181 002	182 305	184 414	186 944	189 094
Konsum i statsforvaltningen	346 561	367 854	89 041	90 631	91 461	92 443	93 320	94 714	96 149
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	304 455	324 926	78 401	79 898	80 869	81 757	82 402	83 758	85 101
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	42 106	42 928	10 640	10 733	10 591	10 686	10 918	10 956	11 048
Konsum i kommuneforvaltningen	345 408	359 438	88 022	88 940	89 541	89 862	91 094	92 230	92 945
Bruttoinvestering i fast realkapital	739 271	729 601	190 251	173 805	186 256	179 010	190 530	174 053	187 289
Utvinning av råolje og naturgass, rørtransport	215 413	187 161	51 988	47 969	50 528	43 591	45 073	37 520	41 466
Utenriks sjøfart	822	2 079	697	445	719	403	512	804	470
Fastlands-Norge	523 036	540 362	137 566	125 390	135 010	135 016	144 945	135 729	145 353
Næringer	223 026	225 538	61 840	52 273	58 215	54 706	60 345	54 320	60 948
Tjenester tilknyttet utvinning	4 891	4 347	1 179	1 374	1 550	787	635	510	605
Andre tjenester	135 454	137 490	36 915	33 213	35 061	33 175	36 041	34 133	37 460
Industri og bergverk	34 098	32 179	10 869	6 814	7 937	7 624	9 804	7 724	8 614
Annen vareproduksjon	48 583	51 522	12 877	10 871	13 667	13 119	13 865	11 953	14 270
Boliger (husholdninger)	155 517	162 452	38 904	38 649	40 398	40 181	43 224	42 678	44 747
Offentlig forvaltning	144 493	152 372	36 822	34 469	36 397	40 130	41 376	38 731	39 658
Bruttoinvestering i verdigjenstander	333	346	86	88	84	84	90	87	89
Lagerendring og statistiske avvik	144 327	149 750	31 837	52 572	34 878	27 880	34 420	48 627	42 523
Bruttoinvestering i alt	883 931	879 697	222 174	226 465	221 218	206 974	225 040	222 766	229 900
Innenlandsk sluttanvendelse	2 860 776	2 948 294	731 903	727 802	734 357	728 364	757 772	747 934	772 847
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendr.)	2 499 881	2 608 959	647 295	626 727	648 148	656 407	677 677	660 896	688 300
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	836 462	879 664	213 885	214 040	217 399	222 435	225 790	225 675	228 752
Eksport i alt	1 220 367	1 165 481	320 267	294 843	284 166	289 166	297 306	253 157	257 947
Tradisjonelle varer	343 183	371 622	92 440	93 468	91 458	90 596	96 100	87 768	90 675
Råolje og naturgass	551 366	448 712	138 842	121 273	109 775	108 753	108 911	89 120	82 597
Skip, plattformer og fly	9 967	11 473	2 494	2 133	1 570	5 618	2 152	1 469	2 266
Tjenester	315 851	333 674	86 491	77 969	81 363	84 199	90 143	74 800	82 409
Samlet sluttanvendelse	4 081 143	4 113 775	1 052 170	1 022 645	1 018 523	1 017 530	1 055 078	1 001 091	1 030 794
Import i alt	940 772	996 342	241 248	241 115	244 518	252 700	258 009	243 520	255 805
Tradisjonelle varer	544 337	581 015	143 328	143 354	144 096	140 289	153 276	141 371	149 440
Råolje og naturgass	13 651	10 865	3 125	2 993	3 024	2 619	2 229	2 128	2 032
Skip, plattformer og fly	33 277	34 162	5 592	8 531	7 791	9 847	7 993	7 850	10 408
Tjenester	349 507	370 300	89 203	86 237	89 607	99 945	94 511	92 171	93 925
Bruttonasjonalprodukt ¹	3 140 371	3 117 433	810 922	781 530	774 005	764 830	797 069	757 571	774 989
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	2 533 302	2 620 035	660 905	648 572	650 949	643 488	677 027	661 088	681 939
Petroleumsvirksomhet og utenriks sjøfart	607 069	497 398	150 017	132 958	123 056	121 343	120 042	96 483	93 050
Fastlands-Norge(basisverdi)	2 200 788	2 275 877	574 244	566 902	565 108	557 123	586 744	575 253	591 394
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 663 062	1 712 289	436 975	428 833	424 869	415 211	443 375	431 757	445 869
Industri og bergverk	218 628	227 555	58 104	58 941	57 577	54 700	56 337	54 504	57 612
Annen vareproduksjon	268 615	280 965	72 946	71 277	63 688	69 659	76 341	78 198	74 255
Tjenester inkl. boligjenester	1 175 819	1 203 769	305 925	298 616	303 604	290 851	310 697	299 055	314 003
Offentlig forvaltning	537 726	563 588	137 269	138 069	140 239	141 912	143 369	143 496	145 525
Produktavgifter og -subsidier	332 514	344 158	86 660	81 670	85 841	86 365	90 283	85 835	90 545

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi.

Tabell 2. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Faste 2014-priser. Millioner kroner

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1 284 876	1 311 465	331 723	313 995	326 505	333 421	337 544	317 825	335 670
Konsum i husholdninger	1 220 052	1 245 216	315 191	296 973	310 229	317 455	320 559	301 169	318 733
Varekonsum	574 308	579 798	156 330	136 364	144 029	143 278	156 127	135 424	146 545
Tjenestekonsum	583 933	604 358	147 697	144 782	151 459	155 016	153 101	149 685	157 439
Husholdningenes kjøp i utlandet	96 942	99 797	20 365	22 586	25 356	30 634	21 220	23 467	26 146
Utlendingers kjøp i Norge	-35 131	-38 737	-9 201	-6 759	-10 615	-11 474	-9 889	-7 406	-11 396
Konsum i ideelle organisasjoner	64 824	66 249	16 533	17 022	16 276	15 966	16 985	16 656	16 937
Konsum i offentlig forvaltning	691 969	706 366	174 996	175 842	176 022	176 727	177 776	179 107	179 940
Konsum i statsforvaltningen	346 561	354 962	87 855	88 341	88 341	88 832	89 449	90 359	90 830
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	304 455	313 292	77 388	77 827	77 988	78 472	79 006	79 952	80 344
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	42 106	41 670	10 467	10 514	10 353	10 360	10 443	10 408	10 485
Konsum i kommuneforvaltningen	345 408	351 404	87 142	87 501	87 681	87 895	88 327	88 748	89 110
Bruttoinvestering i fast realkapital	739 271	711 392	188 140	169 732	181 134	176 521	184 005	167 194	178 886
Utvinning av råolje og naturgass, rørtransport	215 413	183 085	51 611	45 595	48 552	45 123	43 815	36 006	39 882
Utenriks sjøfart	822	1 959	458	445	674	413	427	677	424
Fastlands-Norge	523 036	526 349	136 071	123 693	131 908	130 985	139 764	130 511	138 581
Næringer	223 026	219 501	61 037	51 390	57 029	53 232	57 850	51 580	58 074
Tjenester tilknyttet utvinning	4 891	4 205	1 158	1 332	1 504	760	609	484	575
Andre tjenester	135 454	133 822	36 472	32 668	34 336	32 262	34 556	32 439	35 750
Industri og bergverk	34 098	31 447	10 722	6 738	7 815	7 462	9 431	7 392	8 206
Annen vareproduksjon	48 583	50 027	12 685	10 652	13 374	12 748	13 254	11 265	13 543
Boliger (husholdninger)	155 517	158 051	38 552	38 139	39 214	38 838	41 860	41 352	42 564
Offentlig forvaltning	144 493	148 796	36 482	34 164	35 664	38 915	40 053	37 579	37 942
Bruttoinvestering i verdigjenstander	333	334	86	85	82	81	87	83	84
Lagerendring og statistiske avvik	144 327	151 488	33 408	51 034	34 893	29 396	36 165	49 215	44 328
Bruttoinvestering i alt	883 931	863 215	221 634	220 852	216 109	205 997	220 257	216 491	223 299
Innenlandsk sluttanvendelse	2 860 776	2 881 046	728 353	710 689	718 635	716 145	735 577	713 423	738 909
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendr.)	2 499 881	2 544 180	642 791	613 530	634 435	641 132	655 083	627 443	654 190
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	836 462	855 163	211 479	210 006	211 686	215 641	217 829	216 686	217 882
Eksport i alt	1 220 367	1 265 859	329 908	312 988	304 116	314 368	334 386	312 711	308 882
Tradisjonelle varer	343 183	363 233	91 221	90 257	89 330	89 069	94 578	84 884	86 343
Råolje og naturgass	551 366	569 005	152 062	145 802	132 677	140 071	150 455	153 782	139 052
Skip, plattformer og fly	9 967	7 471	2 412	1 934	1 521	1 989	2 026	1 580	2 086
Tjenester	315 851	326 150	84 212	74 995	80 589	83 239	87 327	72 466	81 401
Samlet sluttanvendelse	4 081 143	4 146 904	1 058 261	1 023 677	1 022 752	1 030 513	1 069 963	1 026 135	1 047 791
Import i alt	940 772	955 940	234 330	232 364	237 706	241 367	244 503	229 912	243 278
Tradisjonelle varer	544 337	554 823	139 653	136 885	139 427	134 002	144 509	134 158	141 679
Råolje og naturgass	13 651	13 471	3 396	3 766	3 370	3 272	3 063	3 131	2 753
Skip, plattformer og fly	33 277	29 368	5 287	7 645	6 850	8 304	6 569	6 520	9 174
Tjenester	349 507	358 279	85 994	84 068	88 060	95 788	90 362	86 103	89 672
Bruttonasjonalprodukt ¹	3 140 371	3 190 964	823 931	791 313	785 045	789 146	825 459	796 223	804 513
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	2 533 302	2 561 433	658 972	630 818	636 797	632 890	660 929	627 849	649 541
Petroleumsvirksomhet og utenriks sjøfart	607 069	629 530	164 959	160 495	148 249	156 256	164 531	168 374	154 972
Fastlands-Norge(basisverdi)	2 200 788	2 223 947	571 933	550 161	552 388	548 255	573 143	545 445	561 746
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 663 062	1 676 707	436 587	414 294	416 049	411 209	435 155	407 114	423 011
Industri og bergverk	218 628	211 627	57 030	55 079	53 679	49 940	52 929	50 521	52 609
Annen vareproduksjon	268 615	276 050	71 649	69 531	63 824	69 420	73 275	71 360	66 367
Tjenester inkl. boligjenester	1 175 819	1 189 030	307 909	289 684	298 547	291 848	308 951	285 332	304 035
Offentlig forvaltning	537 726	547 240	135 345	135 867	136 339	137 047	137 987	138 231	138 735
Produktavgifter og -subsidier	332 514	337 486	87 040	80 656	84 408	84 635	87 786	82 405	87 795

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi.

Tabell 3. Makroøkonomiske hovedstørrelser.
Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
Konsum i husholdninger									
og ideelle organisasjoner	1,9	2,1	2,3	2,8	1,7	2,1	1,8	1,2	2,8
Konsum i husholdninger	1,7	2,1	2,0	2,8	1,7	2,1	1,7	1,4	2,7
Varekonsum	0,9	1,0	2,1	2,6	0,7	0,9	-0,1	-0,7	1,7
Tjenestekonsum	2,3	3,5	2,5	3,1	3,4	3,8	3,7	3,4	3,9
Husholdningenes kjøp i utlandet	3,9	2,9	0,3	3,4	1,0	3,4	4,2	3,9	3,1
Utlendingers kjøp i Norge	3,9	10,3	7,3	5,3	12,2	14,1	7,5	9,6	7,4
Konsum i ideelle organisasjoner	6,9	2,2	7,2	2,5	1,4	2,1	2,7	-2,2	4,1
Konsum i offentlig forvaltning	2,7	2,1	3,0	2,9	2,2	1,7	1,6	1,9	2,2
Konsum i statsforvaltningen	3,4	2,4	4,0	3,6	2,5	1,9	1,8	2,3	2,8
Konsum i statsforvaltningen, sivil	3,9	2,9	4,3	4,2	3,0	2,4	2,1	2,7	3,0
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	0,3	-1,0	1,6	-0,5	-1,6	-1,8	-0,2	-1,0	1,3
Konsum i kommuneforvaltningen	1,9	1,7	2,0	2,2	1,9	1,5	1,4	1,4	1,6
Bruttoinvestering i fast realkapital	-0,7	-3,8	-5,1	-4,1	-4,4	-4,4	-2,2	-1,5	-1,2
Utvinning av råolje og naturgass, rørtransport	-3,2	-15,0	-12,4	-12,2	-13,9	-18,6	-15,1	-21,0	-17,9
Utenriks sjøfart	-4,9	138,3	..	..	169,0	-23,7	-6,7	52,3	-37,1
Fastlands-Norge	0,4	0,6	-2,4	-1,4	-0,7	1,8	2,7	5,5	5,1
Næringer	-0,7	-1,6	-0,9	1,3	0,9	-2,7	-5,2	0,4	1,8
Tjenester tilknyttet utvinning	-14,7	-14,0	-65,6	28,4	-2,1	-34,5	-47,4	-63,6	-61,8
Andre tjenester	-1,9	-1,2	3,2	2,1	2,6	-3,7	-5,3	-0,7	4,1
Industri og bergverk	4,2	-7,8	10,0	-9,5	-5,3	-2,9	-12,0	9,7	5,0
Annen vareproduksjon	1,0	3,0	-3,6	3,6	0,9	3,0	4,5	5,8	1,3
Boliger (husholdninger)	-1,4	1,6	-4,9	-3,9	0,0	2,0	8,6	8,4	8,5
Offentlig forvaltning	4,4	3,0	-1,9	-2,3	-4,0	8,5	9,8	10,0	6,4
Bruttoinvestering i verdigjenstander	-10,1	0,4	-7,2	0,3	0,3	0,2	0,9	-3,0	3,0
Lagerendring og statistiske avvik	4,6	5,0	-18,0	23,2	28,1	-30,4	8,3	-3,6	27,0
Bruttoinvestering i alt	0,2	-2,3	-7,4	1,1	-0,3	-9,3	-0,6	-2,0	3,3
Innenlandsk sluttanvendelse	1,6	0,7	-0,7	2,3	1,2	-1,6	1,0	0,4	2,8
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendr.)	1,8	1,8	1,4	2,0	1,3	1,9	1,9	2,3	3,1
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	3,0	2,2	2,1	2,0	1,1	2,8	3,0	3,2	2,9
Eksport i alt	3,1	3,7	7,6	2,9	4,3	6,7	1,4	-0,1	1,6
Tradisjonelle varer	3,1	5,8	6,0	7,9	6,1	5,9	3,7	-6,0	-3,3
Råolje og naturgass	2,7	3,2	11,2	0,6	5,8	8,6	-1,1	5,5	4,8
Skip, plattformer og fly	-2,2	-25,0	-19,8	-55,6	-22,4	60,0	-16,0	-18,3	37,2
Tjenester	4,0	3,3	4,2	5,3	0,6	3,6	3,7	-3,4	1,0
Samlet sluttanvendelse	2,0	1,6	1,8	2,5	2,1	0,8	1,1	0,2	2,4
Import i alt	2,4	1,6	0,2	6,0	1,3	-4,5	4,3	-1,1	2,3
Tradisjonelle varer	2,1	1,9	1,0	3,8	2,6	-2,1	3,5	-2,0	1,6
Råolje og naturgass	-11,8	-1,3	25,1	18,2	12,0	-19,4	-9,8	-16,9	-18,3
Skip, plattformer og fly	13,1	-11,7	-17,9	49,9	5,3	-49,3	24,2	-14,7	33,9
Tjenester	2,6	2,5	-0,5	6,5	-1,3	0,4	5,1	2,4	1,8
Bruttonasjonalprodukt ¹	1,9	1,6	2,5	1,5	2,3	2,6	0,2	0,6	2,5
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	2,2	1,1	1,9	1,4	1,8	1,0	0,3	-0,5	2,0
Petroleumsvirksomhet og utenriks sjøfart	1,0	3,7	5,3	1,8	4,6	9,5	-0,3	4,9	4,5
Fastlands-Norge(basisverdi)	2,2	1,1	1,9	1,4	1,8	0,9	0,2	-0,9	1,7
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	2,3	0,8	1,9	1,2	1,9	0,5	-0,3	-1,7	1,7
Industri og bergverk	2,8	-3,2	3,5	-0,0	0,1	-5,6	-7,2	-8,3	-2,0
Annen vareproduksjon	3,9	2,8	1,1	2,0	3,6	3,4	2,3	2,6	4,0
Tjenester inkl. boligjenester	1,8	1,1	1,8	1,3	1,9	1,0	0,3	-1,5	1,8
Offentlig forvaltning	1,9	1,8	1,9	1,7	1,5	1,9	2,0	1,8	1,8
Produktavgifter og -subsidier	2,0	1,5	1,9	1,8	1,5	1,9	0,9	2,2	4,0

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi.

Tabell 4. Makroøkonomiske hovedstørrelser.
Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	2,2	2,3	1,9	1,7	2,0	2,5	2,9	3,8	3,6
Konsum i husholdninger	2,2	2,2	1,8	1,6	1,8	2,4	2,9	3,9	3,7
Varekonsum	1,5	2,2	1,3	1,3	2,2	2,0	2,9	3,3	3,7
Tjenestekonsum	2,4	1,3	2,1	1,4	1,0	1,1	1,8	3,4	2,7
Husholdningenes kjøp i utlandet	5,6	7,7	3,7	4,2	5,0	11,0	9,7	9,7	8,9
Utlendingers kjøp i Norge	2,0	1,9	2,0	1,4	1,7	1,9	2,2	2,7	2,6
Konsum i ideelle organisasjoner	2,9	3,7	3,4	4,1	4,1	3,4	3,2	2,8	3,1
Konsum i offentlig forvaltning	3,3	3,0	3,4	3,1	3,3	2,9	2,5	2,2	2,2
Konsum i statsforvaltningen	3,2	3,6	3,7	4,0	4,0	3,6	2,9	2,2	2,2
Konsum i statsforvaltningen, sivil	3,1	3,7	3,6	4,0	4,2	3,7	3,0	2,0	2,1
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	3,4	3,0	3,9	3,5	2,9	2,9	2,8	3,1	3,0
Konsum i kommuneforvaltningen	3,5	2,3	3,1	2,3	2,6	2,2	2,1	2,2	2,1
Bruttoinvestering i fast realkapital	3,8	2,6	4,0	3,3	3,5	1,1	2,4	1,7	1,8
Utvinning av råolje og naturgass, rørtransport	4,3	2,2	4,0	4,4	5,1	-3,0	2,1	-1,0	-0,1
Utenriks sjøfart	-17,7	6,1	502,8	-48,8	31,9	-30,3	-21,3	18,7	3,9
Fastlands-Norge	3,6	2,7	3,8	2,6	2,8	2,6	2,6	2,6	2,5
Næringer	2,7	2,8	2,8	2,7	2,8	2,6	3,0	3,5	2,8
Tjenester tilknyttet utvinning	4,1	3,4	5,0	3,4	4,1	3,9	2,4	2,1	2,1
Andre tjenester	2,4	2,7	2,5	2,6	2,9	2,5	3,0	3,5	2,6
Industri og bergverk	3,3	2,3	3,0	2,1	2,2	2,5	2,6	3,3	3,4
Annen vareproduksjon	2,9	3,0	2,7	3,1	2,9	2,9	3,1	4,0	3,1
Boliger (husholdninger)	3,6	2,8	4,0	3,0	3,1	2,6	2,3	1,8	2,0
Offentlig forvaltning	5,1	2,4	5,4	2,1	2,3	2,6	2,3	2,2	2,4
Bruttoinvestering i verdigjenstander	20,7	3,5	20,9	3,0	3,5	4,0	3,4	2,1	2,2
Lagerendring og statistiske avvik	-1,6	-1,1	-0,2	-3,2	-1,1	-2,0	-0,1	-4,1	-4,0
Bruttoinvestering i alt	2,8	1,9	3,6	2,0	2,8	0,8	1,9	0,3	0,6
Innenlandsk sluttanvendelse	2,7	2,3	2,8	2,1	2,5	2,1	2,5	2,4	2,4
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendr.)	2,8	2,5	2,7	2,3	2,5	2,6	2,7	3,1	3,0
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	3,6	2,9	3,7	2,9	3,1	2,9	2,5	2,2	2,2
Eksport i alt	-1,7	-7,9	-8,1	-10,5	-6,4	-6,1	-8,4	-14,1	-10,6
Tradisjonelle varer	3,4	2,3	2,9	3,1	3,6	2,5	0,3	-0,2	2,6
Råolje og naturgass	-7,6	-21,1	-21,2	-25,7	-18,3	-18,9	-20,7	-30,3	-28,2
Skip, plattformer og fly	12,6	53,6	10,1	13,5	3,8	171,0	2,7	-15,7	5,2
Tjenester	4,1	2,3	6,4	5,9	2,2	1,1	0,5	-0,7	0,3
Samlet sluttanvendelse	1,4	-0,8	-0,7	-1,9	-0,1	-0,4	-0,8	-2,3	-1,2
Import i alt	4,9	4,2	4,9	4,0	5,5	5,0	2,5	2,1	2,2
Tradisjonelle varer	4,4	4,7	3,9	5,2	5,0	5,5	3,3	0,6	2,1
Råolje og naturgass	-2,1	-19,3	-12,3	-25,5	-11,5	-20,3	-20,9	-14,5	-17,7
Skip, plattformer og fly	6,1	16,3	9,4	15,2	19,5	17,4	15,0	7,9	-0,3
Tjenester	6,0	3,4	6,9	2,5	5,8	4,1	0,8	4,4	2,9
Bruttonasjonalprodukt ¹	0,3	-2,3	-2,6	-3,5	-1,8	-2,0	-1,9	-3,7	-2,3
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	2,5	2,3	2,8	2,5	2,4	2,2	2,1	2,4	2,7
Petroleumsvirksomhet og utenriks sjøfart	-7,9	-21,0	-21,3	-24,9	-19,3	-19,3	-19,8	-30,8	-27,7
Fastlands-Norge(basisverdi)	2,7	2,3	3,0	2,4	2,8	2,2	2,0	2,4	2,9
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	2,4	2,1	2,7	2,1	2,5	2,0	1,8	2,5	3,2
Industri og bergverk	1,9	7,5	3,9	9,7	7,5	8,7	4,5	0,8	2,1
Annen vareproduksjon	1,2	1,8	2,3	1,9	2,1	0,7	2,3	6,9	12,1
Tjenester inkl. boligjenester	2,7	1,2	2,5	0,8	1,7	1,2	1,2	1,7	1,6
Offentlig forvaltning	3,8	3,0	4,1	3,2	3,4	2,9	2,4	2,1	2,0
Produktavgifter og -subsidier	1,2	2,0	1,5	2,9	0,1	1,6	3,3	2,9	1,4

¹ Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi.

**Tabell 5. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi.
Løpende priser. Millioner kroner**

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
Bruttonasjonalprodukt¹	3 140 371	3 117 433	810 922	781 530	774 005	764 830	797 069	757 571	774 989
Jordbruk og skogbruk	18 750	19 454	5 139	4 413	463	9 396	5 182	4 265	424
Fiske, fangst og akvakultur	26 567	30 832	7 374	7 718	6 474	7 362	9 278	11 667	11 251
Bergverksdrift	4 827	4 760	1 192	1 096	1 266	1 254	1 143	1 028	1 166
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	610 188	484 869	148 917	132 112	121 720	117 837	113 199	91 416	88 412
Utvinning av råolje og naturgass	559 620	439 824	137 223	118 876	109 979	107 147	103 822	82 611	79 289
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	50 568	45 045	11 694	13 237	11 741	10 690	9 377	8 805	9 123
Industri	213 801	222 795	56 912	57 844	56 311	53 446	55 194	53 477	56 446
Nærings-, drikkevarer- og tobakksindustri	39 347	41 920	10 006	10 113	10 148	10 561	11 098	10 616	11 485
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	2 695	2 823	689	727	708	632	756	772	853
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	7 422	7 558	1 876	1 767	2 017	1 855	1 918	1 714	2 243
Produksjon av papir og papirvarer	2 357	2 736	617	687	584	695	770	806	771
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	3 903	3 560	985	918	872	902	868	802	833
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri	20 517	30 228	5 925	7 044	7 377	8 140	7 668	7 914	8 301
Prod av kjemiske råvarer	8 509	10 263	1 987	2 484	2 693	2 614	2 473	2 586	2 187
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	13 792	13 576	3 276	3 117	3 710	3 354	3 395	3 187	3 970
Produksjon av metaller	10 877	12 097	3 441	3 592	3 403	2 702	2 401	2 477	2 455
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	66 559	65 392	17 938	17 981	16 543	14 613	16 256	15 172	15 091
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	22 941	20 097	5 935	5 881	5 075	4 536	4 605	4 644	5 102
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	5 532	5 471	1 464	1 444	1 403	1 234	1 390	1 424	1 469
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	17 859	17 338	4 759	4 574	4 472	4 222	4 070	3 950	3 874
Elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyning	55 823	53 503	16 053	16 671	11 813	10 022	14 996	18 592	14 190
Vannforsyning, avløp og renovasjon	16 759	17 780	4 338	4 266	4 593	4 404	4 517	4 411	4 747
Bygge- og anleggsvirksomhet	167 475	177 176	44 380	42 474	44 938	42 880	46 884	43 674	48 390
Varehandel og reparasjon av motorvogner	209 308	214 249	55 471	50 645	54 737	52 444	56 422	49 259	55 744
Rørtransport	17 273	17 534	4 315	4 687	4 170	3 853	4 824	4 725	4 626
Utenriks sjøfart	30 176	40 040	8 479	9 395	8 907	10 342	11 396	9 147	9 135
Transport utenom utenriks sjøfart	96 379	103 692	27 175	22 591	26 670	27 108	27 323	25 492	28 750
Post og distribusjonsvirksomhet	10 158	10 233	2 657	2 637	2 511	2 427	2 657	2 479	2 434
Overnattings- og serveringsvirksomhet	37 155	40 221	9 302	8 246	10 229	11 305	10 440	9 089	10 839
Informasjon og kommunikasjon	105 920	109 180	28 902	27 511	26 987	24 892	29 790	27 513	28 624
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	137 135	132 476	31 277	40 973	32 888	27 542	31 074	43 293	35 870
Omsetning og drift av fast eiendom	81 716	83 987	20 456	20 979	21 563	20 894	20 550	20 936	21 662
Boligtjenester	111 731	119 426	28 553	28 997	29 940	30 268	30 221	30 198	30 783
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	129 664	131 911	37 150	31 209	33 458	29 550	37 693	30 529	35 662
Forretningsmessig tjenesteyting	76 424	75 168	19 847	17 385	18 702	19 550	19 531	15 879	18 242
Offentlig administrasjon og forsvar	169 876	177 384	43 523	43 627	44 132	44 575	45 050	45 209	45 704
Undervisning	137 363	143 873	35 204	35 346	35 751	35 973	36 803	36 884	37 430
Helse- og omsorgstjenester	290 333	306 332	73 890	74 880	76 141	77 260	78 052	77 901	78 942
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	53 056	56 399	13 751	14 155	13 800	13 880	14 565	14 673	14 972
Totalt for næringer (basisverdi)	2 807 857	2 773 275	724 262	699 860	688 164	678 465	706 786	671 736	684 445
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge¹	2 533 302	2 620 035	660 905	648 572	650 949	643 488	677 027	661 088	681 939
Produktavgifter og -subsidier	332 514	344 158	86 660	81 670	85 841	86 365	90 283	85 835	90 545

Offentlig forvaltning	537 726	563 588	137 269	138 069	140 239	141 912	143 369	143 496	145 525
Statsforvaltningen	248 597	263 109	63 799	64 508	65 414	66 231	66 955	67 206	68 193
Sivil forvaltning	219 341	233 723	56 290	57 175	58 110	58 915	59 523	59 708	60 713
Forsvar	29 256	29 386	7 510	7 333	7 304	7 316	7 433	7 498	7 481
Kommuneforvaltningen	289 129	300 480	73 470	73 561	74 825	75 681	76 413	76 290	77 332

Fastlands-Norge (basisverdi)	2 200 788	2 275 877	574 244	566 902	565 108	557 123	586 744	575 253	591 394
Markedsrettet virksomhet Fastlands-Norge (basisverdi)	1 534 910	1 573 747	404 178	395 119	390 160	380 148	408 321	396 756	410 165
Markedsrettet virksomhet (basisverdi)	2 133 435	2 063 953	551 900	526 421	512 231	498 870	526 431	491 552	502 173
Ikke markedsrettet virksomhet (basisverdi)	674 422	709 322	172 362	173 439	175 933	179 595	180 355	180 183	182 272

¹ Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi

**Tabell 6. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi.
Faste 2014-priser. Millioner kroner**

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
Bruttonasjonalprodukt¹	3 140 371	3 190 964	823 931	791 313	785 045	789 146	825 459	796 223	804 513
Jordbruk og skogbruk	18 750	19 511	5 014	4 465	555	9 412	5 080	4 544	795
Fiske, fangst og akvakultur	26 567	27 112	6 956	6 811	6 667	6 528	7 106	6 719	6 135
Bergverksdrift	4 827	4 629	1 256	1 089	1 278	1 183	1 080	1 002	1 187
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	610 188	625 997	165 212	160 451	147 933	155 183	162 430	165 751	152 755
Utvinning av råolje og naturgass	559 620	581 771	152 707	148 607	136 471	144 355	152 338	156 461	142 930
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	50 568	44 225	12 505	11 844	11 462	10 828	10 092	9 290	9 824
Industri	213 801	206 998	55 774	53 990	52 401	48 758	51 849	49 520	51 422
Nærings-, drikkevare- og tobakksindustri	39 347	39 174	10 547	9 377	9 307	9 942	10 547	9 170	9 413
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	2 695	2 627	716	704	662	582	679	662	725
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	7 422	7 512	1 904	1 813	1 993	1 778	1 928	1 738	2 195
Produksjon av papir og papirvarer	2 357	2 280	581	597	523	554	606	614	613
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	3 903	3 586	985	937	908	869	872	838	842
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri	20 517	21 821	4 973	5 627	5 627	5 218	5 349	5 924	6 342
Prod av kjemiske råvarer	8 509	8 626	2 056	2 268	2 289	2 087	1 982	2 118	1 894
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	13 792	13 560	3 363	3 160	3 703	3 320	3 376	3 170	3 837
Produksjon av metaller	10 877	10 239	2 694	2 504	2 584	2 571	2 580	2 641	2 750
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	66 559	64 017	17 747	17 558	16 364	14 258	15 837	14 811	14 669
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	22 941	19 613	5 994	5 664	4 943	4 323	4 683	4 641	4 943
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	5 532	5 371	1 475	1 471	1 358	1 196	1 346	1 398	1 323
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	17 859	17 201	4 794	4 579	4 429	4 148	4 045	3 913	3 772
Elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyning	55 823	56 789	15 468	16 089	12 974	12 427	15 299	17 307	13 321
Vannforsyning, avløp og renovasjon	16 759	17 307	4 370	4 149	4 357	4 352	4 449	4 243	4 451
Bygge- og anleggsvirksomhet	167 475	172 638	44 211	42 167	43 627	41 053	45 790	42 790	46 116
Varehandel og reparasjon av motorvogner	209 308	213 670	55 621	51 263	53 804	51 849	56 755	49 985	54 264
Rørtransport	17 273	18 415	4 969	4 894	3 929	4 488	5 104	5 153	4 415
Utenriks sjøfart	30 176	29 344	7 283	6 994	7 849	7 413	7 088	6 760	7 627
Transport utenom utenriks sjøfart	96 379	97 357	25 860	22 633	24 961	24 892	24 872	22 825	25 657
Post og distribusjonsvirksomhet	10 158	9 780	2 711	2 567	2 401	2 237	2 574	2 394	2 269
Overnattings- og serveringsvirksomhet	37 155	39 732	9 280	8 200	10 125	11 185	10 221	8 930	10 591
Informasjon og kommunikasjon	105 920	109 005	29 000	27 491	26 890	24 944	29 679	27 414	28 023
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	137 135	142 397	34 986	35 003	34 727	35 649	37 019	35 878	36 478
Omsetning og drift av fast eiendom	81 716	82 006	20 263	20 884	21 120	20 217	19 785	20 163	20 544
Boligtjenester	111 731	113 455	27 889	28 524	28 478	28 162	28 290	29 089	29 097
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	129 664	127 890	36 743	30 400	32 378	28 902	36 211	29 255	33 932
Forretningsmessig tjenesteyting	76 424	75 920	19 899	17 570	19 149	20 082	19 118	15 725	18 777
Offentlig administrasjon og forsvar	169 876	173 207	43 001	42 997	43 220	43 328	43 663	43 735	43 864
Undervisning	137 363	140 175	34 521	34 818	34 920	34 924	35 513	35 723	35 782
Helse- og omsorgstjenester	290 333	295 645	72 982	73 391	73 509	74 073	74 672	74 758	74 956
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	53 056	54 497	13 625	13 818	13 385	13 271	14 023	14 157	14 260
Totalt for næringer (basisverdi)	2 807 857	2 853 478	736 892	710 657	700 637	704 511	737 673	713 819	716 718
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge¹	2 533 302	2 561 433	658 972	630 818	636 797	632 890	660 929	627 849	649 541
Produktavgifter og -subsidier	332 514	337 486	87 040	80 656	84 408	84 635	87 786	82 405	87 795

Offentlig forvaltning	537 726	547 240	135 345	135 867	136 339	137 047	137 987	138 331	138 735
Statsforvaltningen	248 597	253 872	62 918	63 067	63 116	63 535	64 155	64 358	64 456
Sivil forvaltning	219 341	225 303	55 544	55 876	55 968	56 423	57 035	57 209	57 323
Forsvar	29 256	28 569	7 374	7 191	7 147	7 111	7 120	7 149	7 133
Kommuneforvaltningen	289 129	293 368	72 427	72 800	73 223	73 512	73 833	73 973	74 279

Fastlands-Norge (basisverdi)	2 200 788	2 223 947	571 933	550 161	552 388	548 255	573 143	545 445	561 746
Markedsrettet virksomhet Fastlands-Norge (basisverdi)	1 534 910	1 493 792	405 426	367 747	370 596	365 105	390 343	362 539	378 520
Markedsrettet virksomhet (basisverdi)	2 141 979	2 167 547	569 548	540 086	530 307	532 189	564 966	540 202	543 317
Ikke markedsrettet virksomhet (basisverdi)	665 878	685 930	167 467	170 571	170 330	172 322	172 708	173 616	173 401

¹ Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi

Tabell 7. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi.
Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
Bruttonasjonalprodukt¹	1,9	1,6	2,5	1,5	2,3	2,6	0,2	0,6	2,5
Jordbruk og skogbruk	0,7	4,1	-5,2	3,1	8,0	5,8	1,3	1,8	43,3
Fiske, fangst og akvakultur	11,5	2,0	-2,0	1,5	3,8	0,7	2,2	-1,3	-8,0
Bergverksdrift	-4,5	-4,1	5,0	1,2	-0,1	-2,7	-14,0	-8,0	-7,1
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	0,3	2,6	4,0	0,9	4,1	7,8	-1,7	3,3	3,3
Utvinning av råolje og naturgass	1,0	4,0	5,3	1,8	5,4	9,8	-0,2	5,3	4,7
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	-8,1	-12,5	-10,7	-8,9	-8,8	-13,4	-19,3	-21,6	-14,3
Industri	3,0	-3,2	3,5	-0,0	0,1	-5,6	-7,0	-8,3	-1,9
Nærings-, drikkevarer- og tobakksindustri	3,0	-0,4	1,3	1,7	-2,3	-1,1	-0,0	-2,2	1,1
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	-3,3	-2,5	-0,4	1,1	0,7	-7,0	-5,1	-5,9	9,4
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	-1,1	1,2	-2,9	-2,5	4,2	1,8	1,3	-4,1	10,1
Produksjon av papir og papirvarer	-14,4	-3,3	-4,8	-0,6	-12,4	-4,3	4,4	2,9	17,2
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	-7,6	-8,1	-9,4	-7,5	-6,1	-7,3	-11,5	-10,6	-7,2
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri	-3,7	6,4	-2,4	3,9	7,3	6,9	7,6	5,3	12,7
Prod av kjemiske råvarer	13,6	1,4	10,2	2,8	12,0	-5,2	-3,6	-6,6	-17,3
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	5,0	-1,7	-0,8	-7,1	0,2	-0,4	0,4	0,3	3,6
Produksjon av metaller	9,9	-5,9	7,1	-8,1	-6,3	-4,8	-4,2	5,4	6,4
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	7,3	-3,8	9,1	1,4	3,6	-9,1	-10,8	-15,6	-10,4
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	3,5	-14,5	2,7	-2,0	-11,8	-22,3	-21,9	-18,1	0,0
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	-6,8	-2,9	-3,8	-0,4	3,1	-5,3	-8,7	-4,9	-2,6
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	0,6	-3,7	7,0	2,0	3,3	-3,3	-15,6	-14,5	-14,8
Elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyning	7,2	1,7	8,6	3,9	-0,4	4,9	-1,1	7,6	2,7
Vannforsyning, avløp og renovasjon	4,0	3,3	4,7	3,5	3,9	4,0	1,8	2,3	2,2
Bygge- og anleggsvirksomhet	1,9	3,1	-0,2	1,2	4,7	2,8	3,6	1,5	5,7
Varehandel og reparasjon av motorvogner	5,4	2,1	6,8	2,6	2,2	1,6	2,0	-2,5	0,9
Rørtransport	-0,2	6,6	9,5	5,4	-0,7	21,2	2,7	5,3	12,4
Utenriks sjøfart	1,9	-2,8	3,5	0,3	-5,7	-2,4	-2,7	-3,4	-2,8
Transport utenom utenriks sjøfart	-1,8	1,0	-1,0	2,8	4,8	0,8	-3,8	0,8	2,8
Post og distribusjonsvirksomhet	-5,1	-3,7	-3,3	-4,6	-2,0	-3,0	-5,0	-6,7	-5,5
Overnattings- og serveringsvirksomhet	4,8	6,9	4,8	4,2	5,7	7,3	10,1	8,9	4,6
Informasjon og kommunikasjon	1,2	2,9	0,6	2,5	4,6	2,3	2,3	-0,3	4,2
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	4,4	3,8	4,1	3,3	2,8	3,3	5,8	2,5	5,0
Omsetning og drift av fast eiendom	2,1	0,4	2,4	1,7	1,4	0,7	-2,4	-3,5	-2,7
Boligtjenester	0,2	1,5	0,3	1,6	1,7	1,4	1,4	2,0	2,2
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	1,2	-1,4	-0,3	-2,3	-1,9	0,3	-1,4	-3,8	4,8
Forretningsmessig tjenesteyting	1,3	-0,7	1,8	-0,3	3,7	-1,7	-3,9	-10,5	-1,9
Offentlig administrasjon og forsvar	5,4	2,0	6,1	2,5	2,2	1,6	1,5	1,7	1,5
Undervisning	0,2	2,0	0,0	1,4	2,0	1,9	2,9	2,6	2,5
Helse- og omsorgstjenester	0,7	1,8	0,2	1,6	1,2	2,2	2,3	1,9	2,0
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	3,2	2,7	2,8	3,0	3,1	1,9	2,9	2,5	6,5
Totalt for næringer (basisverdi)	1,9	1,6	2,6	1,5	2,4	2,7	0,1	0,4	2,3
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	2,2	1,1	1,9	1,4	1,8	1,0	0,3	-0,5	2,0
Produktavgifter og -subsidier	2,0	1,5	1,9	1,8	1,5	1,9	0,9	2,2	4,0

Offentlig forvaltning	1,9	1,8	1,9	1,7	1,5	1,9	2,0	1,8	1,8
Statsforvaltningen	2,5	2,1	2,8	2,6	1,9	2,0	2,0	2,0	2,1
Sivil forvaltning	2,7	2,7	2,8	3,0	2,5	2,7	2,7	2,4	2,4
Forsvar	0,7	-2,3	2,8	-0,7	-2,1	-3,1	-3,5	-0,6	-0,2
Kommuneforvaltningen	1,5	1,5	1,1	0,9	1,2	1,8	1,9	1,6	1,4

Fastlands-Norge (basisverdi)	2,2	1,1	1,9	1,4	1,8	0,9	0,2	-0,9	1,7
Markedsrettet virksomhet Fastlands-Norge (basisverdi)	2,4	-2,7	2,1	-2,3	-1,6	-3,0	-3,7	-1,4	2,1
Markedsrettet virksomhet (basisverdi)	2,0	1,2	2,9	1,0	2,3	2,5	-0,8	0,0	2,5
Ikke markedsrettet virksomhet (basisverdi)	1,6	3,0	1,5	2,9	2,8	3,1	3,1	1,8	1,8

¹ Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi

Tabell 8. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi.
Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
Bruttonasjonalprodukt¹	0,3	-2,3	-2,6	-3,5	-1,8	-2,0	-1,9	-3,7	-2,3
Jordbruk og skogbruk	7,4	-0,3	7,2	1,6	-21,7	0,3	-0,5	-5,0	-36,2
Fiske, fangst og akvakultur	3,3	13,7	-1,2	-2,4	4,9	33,9	23,2	53,2	88,9
Bergverksdrift	-6,1	2,8	-7,7	-4,8	-1,2	6,2	11,5	1,9	-0,9
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	-7,1	-22,5	-21,3	-26,9	-19,0	-20,7	-22,7	-33,0	-29,7
Utvinning av råolje og naturgass	-8,4	-24,4	-23,0	-29,0	-21,0	-22,4	-24,2	-34,0	-31,2
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	10,2	1,9	4,0	-0,1	5,5	1,7	-0,6	-15,2	-9,4
Industri	2,1	7,6	4,2	10,1	7,7	8,8	4,3	0,8	2,1
Nærings-, drikkevare- og tobakksindustri	4,3	7,0	-0,5	6,3	3,3	7,5	10,9	7,3	11,9
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	1,6	7,5	0,9	2,6	4,4	7,6	15,6	12,8	10,1
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	3,0	0,6	-0,8	-0,2	-1,4	3,2	0,9	1,1	1,0
Produksjon av papir og papirvarer	16,8	20,0	20,0	19,4	18,7	21,1	19,6	14,1	12,6
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	1,4	-0,7	0,4	4,9	-11,9	6,0	-0,4	-2,3	3,0
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri	5,2	38,5	25,8	39,3	46,3	51,6	20,3	6,7	-0,2
Prod av kjemiske råvarer	9,8	19,0	3,9	5,9	16,2	27,1	29,1	11,5	-1,8
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	4,4	0,1	3,7	-1,6	-1,0	0,0	3,2	1,9	3,3
Produksjon av metaller	23,1	18,1	72,7	78,3	53,8	-1,6	-27,1	-34,6	-32,2
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	-1,4	2,1	-1,7	3,8	1,4	2,0	1,6	0,0	1,8
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	-3,7	2,5	-4,6	4,9	-0,1	5,6	-0,7	-3,6	0,5
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	0,6	1,9	0,7	-1,9	2,5	3,3	4,0	3,7	7,5
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	1,9	0,8	0,5	1,8	0,3	-0,3	1,4	1,1	1,7
Elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyning	-7,7	-5,8	-3,5	0,6	-0,9	-19,4	-5,5	3,7	17,0
Vannforsyning, avløp og renovasjon	2,2	2,7	0,8	4,3	2,6	1,8	2,3	1,1	1,2
Bygge- og anleggsvirksomhet	3,6	2,6	4,5	3,3	2,8	2,4	2,0	1,3	1,9
Varehandel og reparasjon av motorvogner	2,5	0,3	1,1	-0,9	2,1	0,2	-0,3	-0,3	1,0
Rørtransport	0,6	-4,8	-11,4	4,1	-2,1	-27,7	8,8	-4,3	-1,3
Utenriks sjøfart	-1,2	36,5	14,8	85,8	-0,1	47,3	38,1	0,7	5,5
Transport utenom utenriks sjøfart	4,0	6,5	11,6	6,5	5,9	9,6	4,5	11,9	4,9
Post og distribusjonsvirksomhet	4,5	4,6	5,4	5,8	1,8	5,5	5,3	0,8	2,6
Overnattings- og serveringsvirksomhet	0,5	1,2	-0,4	1,3	0,7	1,0	1,9	1,2	1,3
Informasjon og kommunikasjon	0,8	0,2	1,1	-0,0	0,7	-0,8	0,7	0,3	1,8
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	-0,2	-7,0	-5,4	-6,5	-7,0	-8,3	-6,1	3,1	3,8
Omsetning og drift av fast eiendom	2,1	2,4	2,0	1,9	2,3	2,6	2,9	3,4	3,3
Boligtjenester	4,8	5,3	6,0	5,9	5,6	5,3	4,3	2,1	0,6
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	3,0	3,1	4,2	2,7	4,9	1,9	3,0	1,6	1,7
Forretningsmessig tjenesteyting	2,4	-1,0	2,9	-0,2	-3,9	-2,1	2,4	2,1	-0,5
Offentlig administrasjon og forsvar	1,5	2,4	1,8	3,0	2,4	2,3	1,9	1,9	2,0
Undervisning	3,5	2,6	4,2	2,8	3,0	3,1	1,6	1,7	2,2
Helse- og omsorgstjenester	5,4	3,6	5,5	3,8	4,3	3,1	3,2	2,1	1,7
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	2,4	3,5	2,2	3,8	3,6	3,7	2,9	1,2	1,8
Totalt for næringer (basisverdi)	0,2	-2,8	-3,1	-4,2	-2,0	-2,5	-2,5	-4,4	-2,8
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	2,5	2,3	2,8	2,5	2,4	2,2	2,1	2,4	2,7
Produktavgifter og -subsidier	1,2	2,0	1,5	2,9	0,1	1,6	3,3	2,9	1,4

Offentlig forvaltning	3,8	3,0	4,1	3,2	3,4	2,9	2,4	2,1	2,0
Statsforvaltningen	4,2	3,6	5,0	4,1	4,1	3,5	2,9	2,1	2,1
Sivil forvaltning	4,2	3,7	5,0	4,2	4,2	3,6	3,0	2,0	2,0
Forsvar	4,1	2,9	4,5	3,4	3,0	2,5	2,5	2,9	2,6
Kommuneforvaltningen	3,6	2,4	3,3	2,5	2,8	2,3	2,0	2,1	1,9

Fastlands-Norge (basisverdi)	2,7	2,3	3,0	2,4	2,8	2,2	2,0	2,4	2,9
Markedsrettet virksomhet Fastlands-Norge (basisverdi)	2,2	5,4	2,3	5,4	5,9	5,2	4,9	1,9	2,9
Markedsrettet virksomhet (basisverdi)	-0,9	-4,4	-5,2	-6,2	-3,5	-4,0	-3,8	-6,6	-4,3
Ikke markedsrettet virksomhet (basisverdi)	4,0	2,1	4,5	2,5	2,5	2,0	1,5	2,1	1,8

¹ Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi

Tabell 9. Hovedtall for konsum. Løpende priser. Millioner kroner

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
Konsum i alt.	1 976 845	2 068 597	509 729	501 337	513 138	521 390	532 732	525 167	542 947
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner . .	1 284 876	1 341 305	332 666	321 765	332 136	339 085	348 317	338 224	353 853
Konsum i husholdninger	1 220 052	1 272 611	315 877	304 260	315 323	322 508	330 520	320 616	335 809
Konsum i ideelle organisasjoner	64 824	68 694	16 789	17 505	16 814	16 578	17 797	17 608	18 044
Konsum i offentlig forvaltning.	691 969	727 292	177 063	179 571	181 002	182 305	184 414	186 944	189 094
Konsum i statsforvaltningen	346 561	367 854	89 041	90 631	91 461	92 443	93 320	94 714	96 149
Konsum i statsforvaltningen, individuelt.	195 132	209 964	50 133	51 735	52 313	52 812	53 103	54 087	55 056
Konsum i statsforvaltningen, kollektivt	151 429	157 891	38 908	38 896	39 148	39 631	40 216	40 627	41 093
Konsum i kommuneforvaltningen	345 408	359 438	88 022	88 940	89 541	89 862	91 094	92 230	92 945
Konsum i kommuneforvaltningen, individuelt. . . .	274 665	284 175	70 025	69 864	70 761	71 447	72 103	72 502	73 700
Konsum i kommuneforvaltningen, kollektivt	70 743	75 262	17 997	19 076	18 780	18 415	18 992	19 728	19 245
Personlig konsum	1 754 673	1 835 444	452 824	443 365	455 210	463 345	473 524	464 812	482 609
Kollektivt konsum	222 172	233 153	56 905	57 972	57 928	58 045	59 208	60 355	60 338

Tabell 10. Hovedtall for konsum. Faste 2014-priser. Millioner kroner

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
Konsum i alt.	1 976 845	2 017 831	506 720	489 837	502 527	510 148	515 319	496 932	515 610
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner . .	1 284 876	1 311 465	331 723	313 995	326 505	333 421	337 544	317 825	335 670
Konsum i husholdninger	1 220 052	1 245 216	315 191	296 973	310 229	317 455	320 559	301 169	318 733
Konsum i ideelle organisasjoner	64 824	66 249	16 533	17 022	16 276	15 966	16 985	16 656	16 937
Konsum i offentlig forvaltning.	691 969	706 366	174 996	175 842	176 022	176 727	177 776	179 107	179 940
Konsum i statsforvaltningen	346 561	354 962	87 855	88 341	88 341	88 832	89 449	90 359	90 830
Konsum i statsforvaltningen, individuelt.	195 132	200 242	49 350	50 030	49 846	50 047	50 318	51 189	51 431
Konsum i statsforvaltningen, kollektivt	151 429	154 720	38 504	38 311	38 494	38 785	39 130	39 171	39 399
Konsum i kommuneforvaltningen	345 408	351 404	87 142	87 501	87 681	87 895	88 327	88 748	89 110
Konsum i kommuneforvaltningen, individuelt. . . .	274 665	277 160	69 151	68 843	69 165	69 547	69 604	69 831	70 543
Konsum i kommuneforvaltningen, kollektivt	70 743	74 244	17 991	18 658	18 516	18 347	18 723	18 916	18 567
Personlig konsum	1 754 673	1 788 867	450 225	432 869	445 517	453 016	457 466	438 845	457 644
Kollektivt konsum	222 172	228 964	56 495	56 968	57 010	57 132	57 853	58 087	57 966

Tabell 11. Hovedtall for konsum. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
Konsum i alt.	2,2	2,1	2,5	2,8	1,8	1,9	1,7	1,4	2,6
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner . .	1,9	2,1	2,3	2,8	1,7	2,1	1,8	1,2	2,8
Konsum i husholdninger	1,7	2,1	2,0	2,8	1,7	2,1	1,7	1,4	2,7
Konsum i ideelle organisasjoner	6,9	2,2	7,2	2,5	1,4	2,1	2,7	-2,2	4,1
Konsum i offentlig forvaltning.	2,7	2,1	3,0	2,9	2,2	1,7	1,6	1,9	2,2
Konsum i statsforvaltningen	3,4	2,4	4,0	3,6	2,5	1,9	1,8	2,3	2,8
Konsum i statsforvaltningen, individuelt.	2,8	2,6	3,5	4,1	2,5	1,9	2,0	2,3	3,2
Konsum i statsforvaltningen, kollektivt	4,3	2,2	4,7	2,9	2,4	1,7	1,6	2,2	2,4
Konsum i kommuneforvaltningen	1,9	1,7	2,0	2,2	1,9	1,5	1,4	1,4	1,6
Konsum i kommuneforvaltningen, individuelt. . . .	0,5	0,9	0,5	0,7	1,0	1,3	0,7	1,4	2,0
Konsum i kommuneforvaltningen, kollektivt	7,4	4,9	7,8	8,2	5,5	2,2	4,1	1,4	0,3
Personlig konsum	1,8	1,9	2,1	2,6	1,6	2,0	1,6	1,4	2,7
Kollektivt konsum	5,3	3,1	5,7	4,6	3,4	1,9	2,4	2,0	1,7

Tabell 12. Hovedtall for konsum. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
Konsum i alt.	2,6	2,5	2,4	2,2	2,4	2,6	2,8	3,3	3,1
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner . .	2,2	2,3	1,9	1,7	2,0	2,5	2,9	3,8	3,6
Konsum i husholdninger	2,2	2,2	1,8	1,6	1,8	2,4	2,9	3,9	3,7
Konsum i ideelle organisasjoner	2,9	3,7	3,4	4,1	4,1	3,4	3,2	2,8	3,1
Konsum i offentlig forvaltning.	3,3	3,0	3,4	3,1	3,3	2,9	2,5	2,2	2,2
Konsum i statsforvaltningen	3,2	3,6	3,7	4,0	4,0	3,6	2,9	2,2	2,2
Konsum i statsforvaltningen, individuelt.	4,0	4,9	4,8	4,9	5,7	5,0	3,9	2,2	2,0
Konsum i statsforvaltningen, kollektivt	2,1	2,0	2,3	2,7	1,9	1,9	1,7	2,2	2,6
Konsum i kommuneforvaltningen	3,5	2,3	3,1	2,3	2,6	2,2	2,1	2,2	2,1
Konsum i kommuneforvaltningen, individuelt. . . .	4,3	2,5	3,8	2,5	2,9	2,5	2,3	2,3	2,1
Konsum i kommuneforvaltningen, kollektivt	0,4	1,4	0,3	1,4	1,4	1,3	1,4	2,0	2,2
Personlig konsum	2,7	2,6	2,5	2,2	2,5	2,8	2,9	3,4	3,2
Kollektivt konsum	1,6	1,8	1,7	2,3	1,7	1,7	1,6	2,1	2,4

Tabell 13. Konsum i husholdninger. Løpende priser. Millioner kroner

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
Konsum i husholdninger	1 220 052	1 272 611	315 877	304 260	315 323	322 508	330 520	320 616	335 809
Matvarer og alkoholholdige drikkevarer	144 690	149 291	38 105	35 147	36 862	37 699	39 583	35 884	39 245
Alkoholholdige drikkevarer og tobakk mv.	47 619	49 454	12 910	11 342	12 213	12 429	13 469	11 946	13 752
Klær og skotøy.	58 238	61 096	17 148	12 718	15 491	15 156	17 730	12 749	16 641
Bolig, lys og brensel.	251 128	262 193	65 623	68 054	63 936	62 292	67 912	72 515	67 518
Møbler og husholdningsartikler mv.	73 987	76 828	21 319	16 671	18 301	19 679	22 176	16 371	18 956
Helse	34 987	37 189	9 325	8 826	9 165	9 272	9 926	9 248	9 851
Transport	181 546	187 443	44 525	43 483	49 206	49 171	45 583	45 159	51 024
Post- og teletjenester	25 499	26 108	6 881	6 307	6 307	6 470	7 024	6 294	6 532
Kultur og fritid	130 249	135 300	34 442	29 473	33 327	35 870	36 629	31 052	34 815
Utdanning	6 142	6 343	1 593	1 631	1 574	1 467	1 671	1 710	1 738
Overnattings- og serveringstjenester	74 769	80 970	19 386	17 094	20 614	22 030	21 233	19 172	22 745
Andre varer og tjenester	129 387	132 369	32 890	36 736	32 840	29 032	33 761	39 306	35 360
Husholdningenes kjøp i utlandet.	96 942	107 482	20 973	23 548	26 271	33 692	23 970	26 829	29 508
Utlendingers kjøp i Norge.	-35 131	-39 454	-9 242	-6 769	-10 786	-11 752	-10 147	-7 620	-11 877
Varekonsum ¹	574 308	592 271	157 184	137 498	146 678	146 511	161 583	141 013	154 706
Tjenestekonsum ¹	583 933	612 312	146 962	149 982	153 159	154 057	155 114	160 394	163 472
Boligtjenester	212 332	223 189	53 932	54 904	55 673	56 090	56 522	57 266	58 199
Andre tjenester.	371 601	389 123	93 030	95 079	97 486	97 966	98 592	103 128	105 273

1 Konsumet av varer og tjenester inkluderer utlendingers kjøp i Norge, men ikke husholdningenes kjøp i utlandet

Tabell 14. Konsum i husholdninger. Faste 2014-priser. Millioner kroner

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
Konsum i husholdninger	1 220 052	1 245 216	315 191	296 973	310 229	317 455	320 559	301 169	318 733
Matvarer og alkoholholdige drikkevarer	144 690	145 094	38 074	34 862	36 004	35 898	38 331	34 855	37 262
Alkoholholdige drikkevarer og tobakk mv.	47 619	48 039	12 894	11 068	11 875	12 039	13 056	11 239	12 951
Klær og skotøy.	58 238	60 707	16 788	13 179	15 353	15 277	16 898	12 549	15 716
Bolig, lys og brensel.	251 128	257 443	64 950	66 642	63 057	61 551	66 194	68 905	64 161
Møbler og husholdningsartikler mv.	73 987	73 326	21 158	16 383	17 484	18 739	20 720	15 147	17 147
Helse	34 987	36 469	9 239	8 696	8 977	9 066	9 730	8 998	9 551
Transport	181 546	184 992	44 435	43 457	48 389	48 140	45 006	44 351	49 396
Post- og teletjenester	25 499	25 799	6 853	6 370	6 291	6 389	6 749	6 086	6 255
Kultur og fritid	130 249	133 472	34 057	29 574	33 567	35 655	34 675	29 918	34 199
Utdanning	6 142	6 195	1 571	1 608	1 549	1 431	1 608	1 647	1 670
Overnattings- og serveringstjenester	74 769	78 952	19 231	16 829	20 164	21 470	20 489	18 339	21 557
Andre varer og tjenester	129 387	133 669	34 776	32 479	32 778	32 638	35 773	33 075	34 119
Husholdningenes kjøp i utlandet.	96 942	99 797	20 365	22 586	25 356	30 634	21 220	23 467	26 146
Utlendingers kjøp i Norge.	-35 131	-38 737	-9 201	-6 759	-10 615	-11 474	-9 889	-7 406	-11 396
Varekonsum ¹	574 308	579 798	156 330	136 364	144 029	143 278	156 127	135 424	146 545
Tjenestekonsum ¹	583 933	604 358	147 697	144 782	151 459	155 016	153 101	149 685	157 439
Boligtjenester	212 332	217 637	53 494	53 935	54 359	54 534	54 809	55 226	55 794
Andre tjenester.	371 601	386 721	94 203	90 847	97 099	100 482	98 292	94 459	101 644

1 Konsumet av varer og tjenester inkluderer utlendingers kjøp i Norge, men ikke husholdningenes kjøp i utlandet

Tabell 15. Konsum i husholdninger. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
Konsum i husholdninger	1,7	2,1	2,0	2,8	1,7	2,1	1,7	1,4	2,7
Matvarer og alkoholholdige drikkevarer	1,2	0,3	1,0	3,2	-2,4	-0,2	0,7	-0,0	3,5
Alkoholholdige drikkevarer og tobakk mv.	0,6	0,9	1,2	6,3	-4,4	1,2	1,3	1,5	9,1
Klær og skotøy.	3,2	4,2	5,0	8,9	6,9	1,9	0,7	-4,8	2,4
Bolig, lys og brensel.	0,5	2,5	1,1	2,0	3,3	3,0	1,9	3,4	1,8
Møbler og husholdningsartikler mv.	2,2	-0,9	3,8	1,4	-1,3	-1,1	-2,1	-7,5	-1,9
Helse	3,4	4,2	4,0	4,6	3,0	4,0	5,3	3,5	6,4
Transport	-0,1	1,9	1,0	-0,1	3,2	3,1	1,3	2,1	2,1
Post- og teletjenester	-1,0	1,2	-1,7	2,8	3,2	0,6	-1,5	-4,5	-0,6
Kultur og fritid	2,9	2,5	3,6	3,7	2,1	2,5	1,8	1,2	1,9
Utdanning	2,9	0,9	3,5	1,0	1,3	-1,3	2,3	2,4	7,8
Overnattings- og serveringstjenester	3,7	5,6	4,1	5,0	4,9	5,8	6,5	9,0	6,9
Andre varer og tjenester	3,4	3,3	4,0	3,4	3,3	3,7	2,9	1,8	4,1
Husholdningenes kjøp i utlandet.	3,9	2,9	0,3	3,4	1,0	3,4	4,2	3,9	3,1
Utlendingers kjøp i Norge.	3,9	10,3	7,3	5,3	12,2	14,1	7,5	9,6	7,4
Varekonsum ¹	0,9	1,0	2,1	2,6	0,7	0,9	-0,1	-0,7	1,7
Tjenestekonsum ¹	2,3	3,5	2,5	3,1	3,4	3,8	3,7	3,4	3,9
Boligtjenester	1,8	2,5	1,9	2,3	2,6	2,7	2,5	2,4	2,6
Andre tjenester.	2,6	4,1	2,8	3,6	3,9	4,4	4,3	4,0	4,7

1 Konsumet av varer og tjenester inkluderer utlendingers kjøp i Norge, men ikke husholdningenes kjøp i utlandet

Tabell 16. Konsum i husholdninger. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
Konsum i husholdninger	2,2	2,2	1,8	1,6	1,8	2,4	2,9	3,9	3,7
Matvarer og alkoholholdige drikkevarer	3,0	2,9	2,4	2,0	2,9	3,4	3,2	2,1	2,9
Alkoholholdige drikkevarer og tobakk mv.	3,1	2,9	2,5	3,1	3,0	2,7	3,0	3,7	3,2
Klær og skotøy.	-0,7	0,6	-0,5	-2,7	-0,9	2,8	2,7	5,3	4,9
Bolig, lys og brensel.	1,8	1,8	1,9	2,4	2,5	0,9	1,5	3,1	3,8
Møbler og husholdningsartikler mv.	2,9	4,8	1,9	2,9	4,5	5,1	6,2	6,2	5,6
Helse	2,4	2,0	2,6	2,5	2,7	1,7	1,1	1,3	1,0
Transport	2,5	1,3	2,7	1,4	1,6	1,2	1,1	1,8	1,6
Post- og teletjenester	-1,0	1,2	0,4	-0,1	0,6	0,5	3,6	4,5	4,2
Kultur og fritid	2,1	1,4	2,6	1,2	-0,8	0,5	4,5	4,1	2,5
Utdanning	2,6	2,4	1,4	2,2	2,3	2,5	2,5	2,4	2,4
Overnattings- og serveringstjenester	2,3	2,6	2,3	2,4	2,3	2,6	2,8	2,9	3,2
Andre varer og tjenester	0,5	-1,0	-1,3	-1,4	-0,9	-1,3	-0,2	5,1	3,4
Husholdningenes kjøp i utlandet.	5,6	7,7	3,7	4,2	5,0	11,0	9,7	9,7	8,9
Utlendingers kjøp i Norge.	2,0	1,9	2,0	1,4	1,7	1,9	2,2	2,7	2,6
Varekonsum ¹	1,5	2,2	1,3	1,3	2,2	2,0	2,9	3,3	3,7
Tjenestekonsum ¹	2,4	1,3	2,1	1,4	1,0	1,1	1,8	3,4	2,7
Boligtjenester	2,9	2,6	2,6	2,8	2,7	2,4	2,3	1,9	1,8
Andre tjenester.	2,1	0,6	1,8	0,6	-0,0	0,4	1,6	4,3	3,2

1 Konsumet av varer og tjenester inkluderer utlendingers kjøp i Norge, men ikke husholdningenes kjøp i utlandet

Tabell 17. Bruttoinvestering i fast realkapital. Løpende priser. Millioner kroner

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
I alt	739 271	729 601	190 251	173 805	186 256	179 010	190 530	174 053	187 289
Bygg og anlegg	334 405	347 784	85 309	80 776	86 494	89 292	91 222	88 343	94 091
Oljeboring, oljeleting, olje- og gassrørledning	103 250	97 031	23 532	24 187	26 488	24 025	22 332	19 903	18 428
Oljeutvinningsplattformer, borerigger og moduler	106 592	84 375	27 103	22 458	22 662	17 869	21 386	16 258	21 487
Skip og båter	6 644	8 320	2 012	2 174	2 532	1 860	1 753	2 811	1 895
Andre transportmidler	17 869	18 158	5 043	3 788	4 439	4 933	4 999	4 291	5 089
Maskiner og utstyr	94 088	96 361	26 782	21 233	24 415	22 352	28 360	23 095	26 203
Endring i livdyr- og fruktrestbestand	-2	-3	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1
FOU og annen immatriell realkapital	76 425	77 576	20 471	19 190	19 227	18 680	20 479	19 353	20 096
Jordbruk og skogbruk	7 189	7 717	1 545	1 301	2 384	2 362	1 670	1 380	2 542
Fiske, fangst og akvakultur	4 072	4 606	963	1 295	1 366	1 093	852	1 445	963
Bergverksdrift	1 234	645	464	153	170	121	201	119	99
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	215 713	187 069	52 383	48 222	50 839	43 217	44 791	37 666	41 637
Utvinning av råolje og naturgass	210 822	182 722	51 204	46 847	49 289	42 430	44 156	37 156	41 032
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	4 891	4 347	1 179	1 374	1 550	787	635	510	605
Industri	32 864	31 534	10 404	6 661	7 766	7 503	9 603	7 605	8 515
Nærings-, drikkevarer- og tobakksindustri	7 934	6 664	2 428	1 332	1 686	1 579	2 067	1 714	1 606
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	242	243	51	55	80	43	65	58	79
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	758	816	267	122	204	193	297	253	355
Produksjon av papir og papirvarer	510	456	163	88	118	81	169	95	167
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	469	294	126	62	82	84	67	32	50
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri	5 512	6 171	2 219	1 046	1 366	1 666	2 093	1 525	2 082
Prod av kjemiske råvarer	2 844	2 978	930	530	563	856	1 029	617	956
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	1 628	1 596	631	285	436	332	543	368	321
Produksjon av metaller	2 206	3 185	768	556	799	716	1 113	881	1 160
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	8 840	8 155	2 510	2 059	2 023	1 812	2 261	1 679	1 719
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	2 131	1 668	508	390	349	487	442	575	537
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	641	591	227	151	138	143	158	111	123
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	1 993	1 695	506	513	485	368	329	315	315
Elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyning	21 691	23 081	6 354	4 401	5 713	5 751	7 216	5 058	6 150
Vannforsyning, avløp og renovasjon	11 670	12 607	3 202	3 093	3 578	2 498	3 437	3 291	3 745
Bygge- og anleggsvirksomhet	14 111	14 638	3 612	3 522	3 830	3 545	3 741	3 697	4 212
Varehandel og reparasjon av motorvogner	15 433	15 588	5 313	3 459	3 873	3 623	4 633	3 261	3 984
Rørtransport	4 591	4 438	784	1 122	1 239	1 161	917	364	434
Utenriks sjøfart	822	2 079	697	445	719	403	512	804	470
Transport utenom utenriks sjøfart	15 132	13 685	3 755	3 380	3 774	3 016	3 516	3 789	4 419
Post og distribusjonsvirksomhet	428	553	105	132	151	135	136	117	140
Overnattings- og serveringsvirksomhet	2 583	2 451	648	532	620	664	634	529	619
Informasjon og kommunikasjon	19 551	20 083	5 228	5 132	4 893	4 649	5 408	5 196	5 136
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	7 116	7 599	1 911	1 846	1 858	1 859	2 037	1 858	1 929
Omsetning og drift av fast eiendom	40 270	40 562	10 424	9 994	10 682	10 238	9 649	10 267	11 305
Boligtjenester	155 517	162 452	38 904	38 649	40 398	40 181	43 224	42 678	44 747
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	15 050	15 108	4 362	3 539	3 766	3 447	4 357	3 540	4 035
Forretningsmessig tjenesteyting	6 699	8 397	1 770	1 867	2 060	2 237	2 233	2 108	2 264
Offentlig administrasjon og forsvar	80 747	86 575	19 656	18 848	21 082	23 885	22 760	21 585	22 050
Undervisning	32 518	35 509	8 799	7 988	7 317	9 732	10 473	8 861	8 563
Helse- og omsorgstjenester	26 193	24 463	6 927	6 172	6 098	5 748	6 446	6 784	7 052
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	8 077	8 162	2 040	2 050	2 083	1 945	2 084	2 051	2 279
Fastlands-Norge	523 036	540 362	137 566	125 390	135 010	135 016	144 945	135 729	145 353

Offentlig forvaltning	144 493	152 372	36 822	34 469	36 397	40 130	41 376	38 731	39 658
Statsforvaltningen	85 341	87 754	20 240	19 826	22 271	24 225	21 431	21 873	22 721
Sivil forvaltning	75 082	76 260	19 249	17 898	20 063	20 515	17 784	19 656	20 337
Forsvar	10 259	11 494	991	1 928	2 208	3 710	3 647	2 217	2 383
Kommuneforvaltningen	59 152	64 618	16 582	14 643	14 126	15 905	19 945	16 858	16 937

Tabell 18. Bruttoinvestering i fast realkapital. Faste 2014-priser. Millioner kroner

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
I alt	739 271	711 392	188 140	169 732	181 134	176 521	184 005	167 194	178 886
Bygg og anlegg	334 405	338 231	84 575	79 718	83 901	86 269	88 343	85 602	89 462
Oljeboring, oljeleting, olje- og gassrørledning	103 250	94 911	23 610	23 158	25 841	23 762	22 150	19 535	18 074
Oljeutvinningsplattformer, borerigger og moduler	106 592	82 448	26 664	21 099	21 329	19 680	20 341	15 144	20 319
Skip og båter	6 644	7 511	1 979	2 033	2 320	1 728	1 430	2 370	1 666
Andre transportmidler	17 869	17 245	5 041	3 643	4 471	4 587	4 544	3 705	5 090
Maskiner og utstyr	94 088	93 396	26 278	20 734	23 991	21 813	26 857	21 596	24 545
Endring i livdyr- og fruktrestbestand	-2	-2	-0	-0	-0	-1	-0	-0	-0
FOU og annen immatriell realkapital	76 425	77 651	20 226	19 348	19 280	18 682	20 341	19 243	19 731
Jordbruk og skogbruk	7 189	7 492	1 526	1 278	2 327	2 289	1 599	1 312	2 409
Fiske, fangst og akvakultur	4 072	4 370	934	1 240	1 298	1 040	792	1 304	902
Bergverksdrift	1 234	628	458	151	167	118	193	113	95
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	215 713	182 911	51 968	45 874	48 841	44 715	43 481	36 134	40 031
Utvinning av råolje og naturgass	210 822	178 706	50 810	44 543	47 336	43 955	42 872	35 649	39 456
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	4 891	4 205	1 158	1 332	1 504	760	609	484	575
Industri	32 864	30 818	10 264	6 587	7 648	7 345	9 238	7 279	8 112
Nærings-, drikkevarer- og tobakksindustri	7 934	6 482	2 395	1 311	1 652	1 539	1 980	1 625	1 520
Tekstil-, beklednings- og lærvarerindustri	242	238	51	55	78	42	63	55	75
Trelast- og trevarerindustri, unntatt møbler	758	792	263	120	200	188	283	238	336
Produksjon av papir og papirvarer	510	446	160	87	116	79	163	92	159
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	469	289	124	61	81	82	65	31	48
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri	5 512	6 026	2 195	1 038	1 346	1 630	2 011	1 465	1 981
Prod av kjemiske råvarer	2 844	2 897	918	524	554	836	983	588	903
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	1 628	1 556	624	282	428	325	521	351	307
Produksjon av metaller	2 206	3 093	756	547	786	700	1 061	834	1 094
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	8 840	8 046	2 472	2 049	2 009	1 790	2 198	1 632	1 660
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	2 131	1 632	503	386	345	476	425	547	511
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	641	583	224	151	137	141	154	109	119
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	1 993	1 637	496	500	471	352	314	299	302
Elektrisitet-, gass- og varmtvannsforsyning	21 691	22 456	6 264	4 333	5 602	5 605	6 916	4 806	5 811
Vannforsyning, avløp og renovasjon	11 670	12 274	3 172	3 051	3 483	2 420	3 320	3 178	3 565
Bygge- og anleggsvirksomhet	14 111	14 267	3 562	3 456	3 778	3 454	3 579	3 493	4 033
Varehandel og reparasjon av motorvogner	15 433	15 216	5 247	3 403	3 831	3 544	4 437	3 075	3 811
Rørtransport	4 591	4 379	801	1 052	1 216	1 168	943	356	426
Utenriks sjøfart	822	1 959	458	445	674	413	427	677	424
Transport utenom utenriks sjøfart	15 132	12 801	3 690	3 189	3 595	2 855	3 162	3 366	4 125
Post og distribusjonsvirksomhet	428	539	104	129	150	131	129	106	138
Overnattings- og serveringsvirksomhet	2 583	2 380	638	522	608	647	604	497	582
Informasjon og kommunikasjon	19 551	19 807	5 155	5 101	4 856	4 588	5 262	5 029	4 946
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	7 116	7 494	1 888	1 835	1 843	1 833	1 983	1 794	1 866
Omsetning og drift av fast eiendom	40 270	39 409	10 343	9 865	10 338	9 876	9 330	9 926	10 722
Boligtjenester	155 517	158 051	38 552	38 139	39 214	38 838	41 860	41 352	42 564
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	15 050	14 939	4 308	3 528	3 745	3 409	4 258	3 438	3 908
Forretningsmessig tjenesteyting	6 699	8 126	1 742	1 820	2 055	2 161	2 089	1 898	2 209
Offentlig administrasjon og forsvar	80 747	84 231	19 500	18 662	20 602	23 019	21 948	20 918	21 062
Undervisning	32 518	34 994	8 707	7 963	7 245	9 554	10 231	8 666	8 268
Helse- og omsorgstjenester	26 193	23 900	6 842	6 092	5 978	5 607	6 223	6 519	6 713
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	8 077	7 951	2 015	2 016	2 041	1 891	2 003	1 958	2 168
Fastlands-Norge	523 036	526 349	136 071	123 693	131 908	130 985	139 764	130 511	138 581

Offentlig forvaltning	144 493	148 796	36 482	34 164	35 664	38 915	40 053	37 579	37 942
Statsforvaltningen	85 341	85 862	20 053	19 712	21 897	23 502	20 753	21 276	21 805
Sivil forvaltning	75 082	74 885	19 042	17 787	19 700	20 059	17 338	19 149	19 518
Forsvar	10 259	10 978	1 011	1 925	2 196	3 442	3 414	2 127	2 287
Kommuneforvaltningen	59 152	62 934	16 429	14 452	13 768	15 413	19 301	16 304	16 137

Tabell 19. Bruttoinvestering i fast realkapital.
Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
I alt	-0,7	-3,8	-5,1	-4,1	-4,4	-4,4	-2,2	-1,5	-1,2
Bygg og anlegg	2,6	1,1	-1,9	-2,1	-1,0	3,2	4,5	7,4	6,6
Oljeboring, oljeleting, olje- og gassrørledning	-5,2	-8,1	-13,3	-7,8	-7,4	-10,7	-6,2	-15,6	-30,1
Oljeutvinningsplattformer, borerigger og moduler	-1,5	-22,7	-13,1	-17,1	-21,5	-27,9	-23,7	-28,2	-4,7
Skip og båter	-25,5	13,1	81,5	..	12,3	-30,0	-27,7	16,6	-28,2
Andre transportmidler	-23,4	-3,5	-9,9	-10,8	-1,4	9,0	-9,9	1,7	13,8
Maskiner og utstyr	0,1	-0,7	-3,8	-2,6	-0,7	-2,5	2,2	4,2	2,3
Endring i livdyr- og frukttrebestand	..	..	..	..	..	..	..	..	..
FOU og annen immatriell realkapital	1,7	1,6	2,1	2,0	2,4	1,6	0,6	-0,5	2,3
Jordbruk og skogbruk	-16,9	4,2	-18,1	4,5	4,1	3,8	4,7	2,6	3,6
Fiske, fangst og akvakultur	16,3	7,3	2,0	44,4	13,0	-8,1	-15,2	5,1	-30,5
Bergverksdrift	-14,4	-49,1	28,9	-51,1	-29,0	-49,4	-57,8	-25,0	-43,1
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	-4,0	-15,2	-15,4	-11,8	-13,5	-19,1	-16,3	-21,2	-18,0
Utvinning av råolje og naturgass	-3,7	-15,2	-12,5	-12,6	-13,8	-18,8	-15,6	-20,0	-16,6
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	-14,7	-14,0	-65,6	28,4	-2,1	-34,5	-47,4	-63,6	-61,8
Industri	5,1	-6,2	9,2	-7,7	-4,6	-1,4	-10,0	10,5	6,1
Nærings-, drikkevarer- og tobakksindustri	19,7	-18,3	9,2	-15,5	-21,5	-18,2	-17,3	24,0	-8,0
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	-41,1	-1,6	-64,0	-34,5	59,6	-28,5	24,6	1,5	-3,7
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	-21,5	4,5	5,0	-28,5	27,6	10,9	7,6	97,8	68,1
Produksjon av papir og papirvarer	-15,5	-12,6	-19,3	-31,2	3,4	-28,4	1,8	5,2	37,1
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	4,4	-38,4	-19,5	-42,8	-49,3	4,6	-47,7	-49,6	-40,7
Oljeraffinerer, kjemisk og farmasøytisk industri	13,0	9,3	56,8	4,8	9,3	49,0	-8,4	41,1	47,2
Prod av kjemiske råvarer	3,0	1,9	19,7	-9,9	-23,1	33,9	7,1	12,4	62,8
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	-5,0	-4,4	31,3	-17,1	25,9	0,2	-16,5	24,6	-28,4
Produksjon av metaller	-0,3	40,2	10,4	15,8	54,5	49,1	40,3	52,6	39,2
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	4,4	-9,0	-0,6	-4,8	-4,0	-15,6	-11,1	-20,3	-17,4
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	-7,8	-23,4	-25,7	-28,5	-45,0	3,3	-15,5	41,6	48,3
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	-13,7	-9,0	8,5	8,5	-5,4	6,5	-31,4	-27,6	-13,2
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	4,9	-17,9	-5,8	8,0	-3,2	-35,7	-36,8	-40,1	-35,9
Elektrisitet-, gass- og varmtvannsforsyning	6,6	3,5	-1,5	-0,6	-3,6	6,6	10,4	10,9	3,7
Vannforsyning, avløp og renovasjon	28,2	5,2	24,1	-11,2	17,4	15,6	4,7	4,1	2,4
Bygge- og anleggsvirksomhet	-6,1	1,1	-8,1	-0,6	2,9	1,6	0,5	1,1	6,8
Varehandel og reparasjon av motorvogner	1,3	-1,4	21,6	-0,3	14,5	3,5	-15,4	-9,7	-0,5
Rørtransport	32,1	-4,6	-3,6	10,3	-19,5	-11,9	17,7	-66,2	-65,0
Utenriks sjøfart	-4,9	138,3	..	..	169,0	-23,7	-6,7	52,3	-37,1
Transport utenom utenriks sjøfart	-26,9	-15,4	-12,8	-3,5	-11,3	-30,0	-14,3	5,6	14,7
Post og distribusjonsvirksomhet	-21,3	26,0	-22,2	21,1	29,7	29,6	23,3	-17,9	-8,4
Overnattings- og serveringsvirksomhet	13,2	-7,9	10,6	-13,2	-8,1	-5,2	-5,4	-4,7	-4,2
Informasjon og kommunikasjon	-7,1	1,3	-9,8	2,1	1,0	-0,0	2,1	-1,4	1,9
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	-7,8	5,3	-7,0	5,0	5,7	5,5	5,0	-2,2	1,2
Omsetning og drift av fast eiendom	11,5	-2,1	13,7	3,9	2,7	-4,7	-9,8	0,6	3,7
Boligtjenester	-1,4	1,6	-4,9	-3,9	0,0	2,0	8,6	8,4	8,5
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	0,5	-0,7	-2,0	-1,3	-0,5	0,2	-1,2	-2,5	4,3
Forretningsmessig tjenesteyting	-2,4	21,3	5,3	24,6	26,3	15,7	19,9	4,3	7,5
Offentlig administrasjon og forsvar	1,7	4,3	-7,0	-1,5	-4,9	11,5	12,5	12,1	2,2
Undervisning	3,8	7,6	1,6	3,1	3,1	5,4	17,5	8,8	14,1
Helse- og omsorgstjenester	7,6	-8,8	1,8	-6,4	-15,6	-2,7	-9,0	7,0	12,3
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	9,5	-1,6	16,4	-0,3	-1,7	-3,7	-0,6	-2,9	6,2
Fastlands-Norge	0,4	0,6	-2,4	-1,4	-0,7	1,8	2,7	5,5	5,1

Offentlig forvaltning	4,4	3,0	-1,9	-2,3	-4,0	8,5	9,8	10,0	6,4
Statsforvaltningen	7,1	0,6	-3,9	-2,9	-5,9	8,2	3,5	7,9	-0,4
Sivil forvaltning	8,0	-0,3	-0,7	2,3	-0,7	6,6	-8,9	7,7	-0,9
Forsvar	1,1	7,0	-40,5	-34,1	-36,0	18,8	237,7	10,5	4,1
Kommuneforvaltningen	0,8	6,4	0,7	-1,6	-0,8	8,8	17,5	12,8	17,2

Tabell 20. Bruttoinvestering i fast realkapital.
Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
I alt	3,8	2,6	4,0	3,3	3,5	1,1	2,4	1,7	1,8
Bygg og anlegg	4,3	2,8	4,8	3,0	3,2	2,7	2,4	1,9	2,0
Oljeboring, oljeleting, olje- og gassrørledning	4,4	2,2	3,7	2,2	3,6	1,8	1,2	-2,4	-0,5
Oljeutvinningsplattformer, borerigger og moduler	4,4	2,3	4,5	7,0	7,3	-9,1	3,4	0,9	-0,5
Skip og båter	1,1	10,8	-22,4	-27,1	15,0	7,2	20,6	10,9	4,2
Andre transportmidler	3,7	5,3	1,3	3,2	0,4	7,1	10,0	11,4	0,7
Maskiner og utstyr	2,4	3,2	2,7	2,5	2,7	3,7	3,6	4,4	4,9
Endring i livdyr- og frukttrebestand	-33,3	44,4	-26,8	46,5	53,8	38,2	44,5	-4,2	-3,6
FOU og annen immatriell realkapital	1,7	-0,1	1,9	0,3	0,1	-0,2	-0,5	1,4	2,1
Jordbruk og skogbruk	3,0	3,0	2,7	2,8	3,0	3,0	3,2	3,3	2,9
Fiske, fangst og akvakultur	2,4	5,4	0,6	7,9	7,4	3,1	4,4	6,1	1,5
Bergverksdrift	3,9	2,7	3,7	2,5	3,2	3,0	2,7	3,9	2,0
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	4,3	2,3	4,1	4,4	5,1	-3,0	2,2	-0,8	-0,1
Utvinning av råolje og naturgass	4,3	2,2	4,1	4,4	5,2	-3,1	2,2	-0,9	-0,1
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	4,1	3,4	5,0	3,4	4,1	3,9	2,4	2,1	2,1
Industri	3,3	2,3	3,0	2,1	2,2	2,5	2,5	3,3	3,4
Nærings-, drikkevare- og tobakksindustri	3,8	2,8	3,8	2,4	2,7	3,1	2,9	3,8	3,5
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	3,0	2,1	3,0	1,4	2,3	1,8	2,1	3,0	2,4
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	4,3	3,0	4,7	2,4	2,6	3,2	3,4	4,5	3,8
Produksjon av papir og papirvarer	3,7	2,2	3,9	1,6	2,5	2,0	2,2	2,8	3,5
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	3,3	1,9	3,5	1,1	2,4	2,8	1,4	2,3	3,5
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri	2,5	2,4	2,5	1,9	2,2	2,6	3,0	3,3	3,6
Prod av kjemiske råvarer	3,3	2,8	3,5	2,3	2,2	2,6	3,3	3,6	4,2
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	3,7	2,6	3,6	2,0	2,5	3,0	3,0	3,4	2,7
Produksjon av metaller	4,0	3,0	4,2	2,5	2,7	3,2	3,3	3,8	4,3
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	2,6	1,4	2,9	1,3	1,4	1,5	1,3	2,4	2,8
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	2,9	2,2	2,1	1,5	1,2	3,1	2,9	4,1	3,7
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	2,6	1,3	2,4	1,4	1,3	1,5	1,7	1,6	2,8
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	5,4	3,6	0,3	5,1	4,3	3,2	2,7	2,4	1,5
Elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyning	2,9	2,8	3,2	2,5	2,6	2,9	2,9	3,6	3,8
Vannforsyning, avløp og renovasjon	2,9	2,7	3,2	2,5	2,9	2,5	2,6	2,2	2,2
Bygge- og anleggsvirksomhet	3,0	2,6	2,5	2,5	2,0	2,9	3,1	3,9	3,0
Varehandel og reparasjon av motorvogner	2,6	2,5	2,1	2,2	2,0	2,7	3,1	4,3	3,4
Rørtransport	5,4	1,4	2,1	1,1	3,1	0,7	-0,7	-4,2	0,1
Utenriks sjøfart	-17,7	6,1	502,8	-48,8	31,9	-30,3	-21,3	18,7	3,9
Transport utenom utenriks sjøfart	2,5	6,9	3,0	5,2	8,0	5,1	9,3	6,2	2,1
Post og distribusjonsvirksomhet	3,4	2,5	1,6	2,3	-0,9	4,4	5,1	7,7	1,4
Overnattings- og serveringsvirksomhet	2,8	3,0	3,4	2,7	2,6	3,1	3,4	4,4	4,2
Informasjon og kommunikasjon	1,6	1,4	1,8	1,4	1,3	1,5	1,4	2,7	3,1
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	1,7	1,4	2,1	1,4	1,3	1,4	1,4	2,9	2,6
Omsetning og drift av fast eiendom	3,1	2,9	3,7	3,1	3,3	2,8	2,6	2,1	2,1
Boligtjenester	3,6	2,8	4,0	3,0	3,1	2,6	2,3	1,8	2,0
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	1,4	1,1	0,9	1,2	1,1	1,2	1,1	2,7	2,7
Forretningsmessig tjenesteyting	2,9	3,3	3,5	4,4	2,0	2,1	5,2	8,3	2,3
Offentlig administrasjon og forsvar	7,2	2,8	7,5	2,2	2,5	3,2	2,9	2,2	2,3
Undervisning	2,6	1,5	2,9	1,6	1,4	1,5	1,3	1,9	2,6
Helse- og omsorgstjenester	2,3	2,4	2,7	2,4	2,4	2,3	2,3	2,7	3,0
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	2,2	2,6	2,6	2,5	2,5	2,7	2,8	3,0	3,0
Fastlands-Norge	3,6	2,7	3,8	2,6	2,8	2,6	2,6	2,6	2,5

Offentlig forvaltning	5,1	2,4	5,4	2,1	2,3	2,6	2,3	2,2	2,4
Statsforvaltningen	5,2	2,2	5,6	1,7	2,0	2,7	2,3	2,2	2,4
Sivil forvaltning	5,6	1,8	6,0	1,9	2,2	1,9	1,5	2,0	2,3
Forsvar	2,8	4,7	-0,4	0,1	0,4	7,4	8,9	4,1	3,6
Kommuneforvaltningen	4,8	2,7	5,1	2,7	2,9	2,6	2,4	2,1	2,3

Tabell 21. Eksport. Løpende priser. Millioner kroner

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
I alt	1 220 367	1 165 481	320 267	294 843	284 166	289 166	297 306	253 157	257 947
Varer	904 516	831 807	233 776	216 874	202 803	204 967	207 163	178 357	175 538
Råolje og naturgass	551 366	448 712	138 842	121 273	109 775	108 753	108 911	89 120	82 597
Skip, plattformer og fly	9 967	11 473	2 494	2 133	1 570	5 618	2 152	1 469	2 266
Tradisjonelle varer	343 183	371 622	92 440	93 468	91 458	90 596	96 100	87 768	90 675
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	40 386	44 610	10 631	11 004	10 173	10 668	12 765	13 450	13 585
Bergverksprodukter	6 785	6 358	2 025	1 560	1 479	1 913	1 406	1 141	1 297
Industriprodukter	290 601	316 557	78 301	79 558	78 896	77 253	80 850	71 864	74 425
Nærings- og nytelsesmidler	36 577	38 870	12 189	8 709	8 593	9 111	12 457	10 432	10 016
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	2 382	2 498	657	626	614	599	659	638	710
Trevarer	2 403	2 723	583	689	704	657	673	745	835
Treforedlingsprodukter	6 376	6 770	1 594	1 610	1 655	1 716	1 789	1 871	1 838
Grafiske produkter	1	1	0	0	0	0	1	0	-
Raffinerte oljeprodukter	32 567	29 267	6 201	7 290	6 894	8 004	7 079	4 417	5 163
Kjemikalier, kjemiske og mineralske produkter	50 226	56 173	13 039	13 796	13 605	14 101	14 671	14 226	13 972
Metaller	65 536	72 141	17 311	18 865	19 096	17 556	16 624	16 019	17 049
Verkstedprodukter	89 405	102 415	25 319	26 595	26 428	24 124	25 268	22 046	23 333
Andre industriprodukter	4 860	5 303	1 347	1 316	1 205	1 287	1 495	1 333	1 387
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod	268	396	61	62	102	98	134	137	122
Elektrisk kraft	5 411	4 097	1 483	1 346	910	762	1 079	1 313	1 368
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	310 616	342 355	86 239	86 178	84 564	82 592	89 021	83 351	85 512
Tjenester	315 851	333 674	86 491	77 969	81 363	84 199	90 143	74 800	82 409
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	80 821	83 832	21 629	20 475	20 643	21 382	21 332	18 840	19 434
Oljevirkksomhet, diverse tjenester	27 125	26 179	7 520	6 148	6 255	6 326	7 450	5 343	5 352
Rørtransport	11 517	12 133	2 879	3 281	2 954	2 801	3 097	3 101	3 242
Reisetrafikk	35 131	39 454	9 242	6 769	10 786	11 752	10 147	7 620	11 877
Andre tjenester	161 257	172 076	45 221	41 296	40 725	41 938	48 117	39 896	42 504
Samferdsel	54 749	55 712	15 081	13 563	13 189	14 368	14 592	12 482	13 308
Finans- og forretningstjenester	69 167	72 941	20 121	17 702	16 719	17 083	21 437	16 970	17 054
Tjenester ellers	37 341	43 423	10 019	10 031	10 817	10 487	12 088	10 444	12 142

Tabell 22. Eksport. Faste 2014-priser. Millioner kroner

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
I alt	1 220 367	1 265 859	329 908	312 988	304 116	314 368	334 386	312 711	308 882
Varer	904 516	939 709	245 696	237 993	223 527	231 130	247 059	240 245	227 481
Råolje og naturgass	551 366	569 005	152 062	145 802	132 677	140 071	150 455	153 782	139 052
Skip, plattformer og fly	9 967	7 471	2 412	1 934	1 521	1 989	2 026	1 580	2 086
Tradisjonelle varer	343 183	363 233	91 221	90 257	89 330	89 069	94 578	84 884	86 343
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	40 386	42 534	10 720	10 457	10 365	10 183	11 529	10 020	9 469
Bergverksprodukter	6 785	6 467	2 083	1 502	1 551	1 956	1 458	1 206	1 400
Industriprodukter	290 601	308 800	77 032	76 955	76 100	75 450	80 295	72 240	73 989
Nærings- og nytelsesmidler	36 577	34 764	12 177	7 713	7 839	8 182	11 030	8 672	8 330
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	2 382	2 283	677	588	574	549	572	561	630
Trevarer	2 403	2 615	594	667	689	632	627	690	793
Treforedlingsprodukter	6 376	6 402	1 568	1 545	1 607	1 607	1 643	1 701	1 714
Grafiske produkter	1	1	0	0	0	0	1	0	-
Raffinerte oljeprodukter	32 567	40 479	7 128	10 165	8 517	10 570	11 227	8 605	8 019
Kjemikalier, kjemiske og mineralske produkter	50 226	53 404	12 936	13 379	13 030	13 160	13 835	13 641	13 683
Metaller	65 536	67 115	16 034	16 651	17 539	16 764	16 161	16 330	17 445
Verkstedprodukter	89 405	96 551	24 525	24 931	25 088	22 748	23 784	20 765	22 108
Andre industriprodukter	4 860	4 853	1 332	1 263	1 126	1 156	1 308	1 166	1 166
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod	268	333	62	53	91	82	107	110	103
Elektrisk kraft	5 411	5 432	1 386	1 343	1 313	1 480	1 296	1 417	1 486
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	310 616	322 754	84 094	80 092	80 813	78 499	83 351	76 279	78 325
Tjenester	315 851	326 150	84 212	74 995	80 589	83 239	87 327	72 466	81 401
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	80 821	78 770	19 540	18 776	21 021	19 909	19 063	18 184	20 459
Oljevirkksomhet, diverse tjenester	27 125	25 978	7 676	5 761	6 150	6 374	7 692	5 478	5 517
Rørtransport	11 517	12 320	3 349	3 308	2 567	2 983	3 461	3 488	2 944
Reisetrafikk	35 131	38 737	9 201	6 759	10 615	11 474	9 889	7 406	11 396
Andre tjenester	161 257	170 346	44 446	40 391	40 235	42 499	47 221	37 910	41 084
Samferdsel	54 749	54 474	14 317	13 498	13 058	14 017	13 900	11 726	12 807
Finans- og forretningstjenester	69 167	72 792	20 127	16 999	16 466	18 046	21 280	15 905	16 379
Tjenester ellers	37 341	43 080	10 002	9 893	10 710	10 436	12 041	10 279	11 899

Tabell 23. Eksport. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
I alt	3,1	3,7	7,6	2,9	4,3	6,7	1,4	-0,1	1,6
Varer	2,8	3,9	8,8	2,2	5,6	7,8	0,6	0,9	1,8
Råolje og naturgass	2,7	3,2	11,2	0,6	5,8	8,6	-1,1	5,5	4,8
Skip, plattformer og fly	-2,2	-25,0	-19,8	-55,6	-22,4	60,0	-16,0	-18,3	37,2
Tradisjonelle varer	3,1	5,8	6,0	7,9	6,1	5,9	3,7	-6,0	-3,3
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	4,4	5,3	-4,0	7,5	2,7	3,5	7,5	-4,2	-8,7
Bergverksprodukter	9,9	-4,7	-2,5	21,3	-2,7	4,6	-30,0	-19,7	-9,8
Industriprodukter	2,2	6,3	7,0	7,4	7,1	6,4	4,2	-6,1	-2,8
Nærings- og nytelsesmidler	9,7	-5,0	10,7	-5,2	4,1	-6,3	-9,4	12,4	6,3
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	3,9	-4,2	0,2	8,9	1,6	-8,5	-15,5	-4,6	9,7
Trevarer	12,0	8,8	8,7	4,3	10,0	16,4	5,5	3,4	15,1
Treforedlingsprodukter	-13,2	0,4	-8,5	-4,5	-3,5	5,3	4,8	10,1	6,6
Grafiske produkter	..	0,0	..	..	..	..	..	..	..
Raffinerte oljeprodukter	-7,1	24,3	4,6	22,5	-3,7	27,4	57,5	-15,4	-5,9
Kjemikalier, kjemiske og mineralske produkter	5,0	6,3	10,0	3,5	6,6	8,5	6,9	2,0	5,0
Metaller	-0,7	2,4	1,0	0,1	4,3	4,4	0,8	-1,9	-0,5
Verkstedprodukter	5,5	8,0	11,7	15,6	16,3	4,7	-3,0	-16,7	-11,9
Andre industriprodukter	-6,5	-0,1	-11,6	3,5	-0,4	-1,8	-1,8	-7,7	3,5
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod	-19,9	24,3	-46,7	-23,3	67,8	-1,1	73,5	107,8	12,7
Elektrisk kraft	44,8	0,4	68,6	34,7	-11,0	-4,6	-6,5	5,5	13,2
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	4,4	3,9	6,2	6,3	7,3	3,5	-0,9	-4,8	-3,1
Tjenester	4,0	3,3	4,2	5,3	0,6	3,6	3,7	-3,4	1,0
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	1,8	-2,5	3,8	0,5	-5,5	-2,2	-2,4	-3,2	-2,7
Oljevirkksomhet, diverse tjenester	15,0	-4,2	14,6	12,4	-12,9	-12,2	0,2	-4,9	-10,3
Rørtransport	-0,6	7,0	9,8	6,6	-3,0	23,3	3,3	5,4	14,7
Reisetrafikk	3,9	10,3	7,3	5,3	12,2	14,1	7,5	9,6	7,4
Andre tjenester	3,8	5,6	1,8	6,6	4,0	5,6	6,2	-6,1	2,1
Samferdsel	17,0	-0,5	8,3	3,4	-5,1	2,9	-2,9	-13,1	-1,9
Finans- og forretningstjenester	-1,5	5,2	-0,7	6,5	2,2	6,3	5,7	-6,4	-0,5
Tjenester ellers	-2,6	15,4	-1,7	11,5	21,4	8,2	20,4	3,9	11,1

Tabell 24. Eksport. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
I alt	-1,7	-7,9	-8,1	-10,5	-6,4	-6,1	-8,4	-14,1	-10,6
Varer	-3,5	-11,5	-12,7	-15,2	-9,5	-8,7	-11,9	-18,5	-14,9
Råolje og naturgass	-7,6	-21,1	-21,2	-25,7	-18,3	-18,9	-20,7	-30,3	-28,2
Skip, plattformer og fly	12,6	53,6	10,1	13,5	3,8	171,0	2,7	-15,7	5,2
Tradisjonelle varer	3,4	2,3	2,9	3,1	3,6	2,5	0,3	-0,2	2,6
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	3,8	4,9	-1,8	-4,9	-0,7	14,4	11,6	27,6	46,2
Bergverksprodukter	2,7	-1,7	2,6	-4,1	-5,5	1,0	-0,8	-8,9	-2,8
Industriprodukter	3,8	2,5	3,8	4,5	4,6	2,2	-0,9	-3,8	-3,0
Nærings- og nytelsesmidler	6,3	11,8	3,5	11,5	8,7	13,6	12,8	6,5	9,7
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	0,3	9,4	-2,0	3,9	5,7	9,1	18,8	6,8	5,4
Trevarer	2,3	4,1	-3,2	1,3	1,6	4,9	9,4	4,6	3,0
Treforedlingsprodukter	4,6	5,7	3,6	3,0	5,1	7,6	7,1	5,5	4,2
Grafiske produkter	..	0,0	..	..	..	..	..	..	..
Raffinerte oljeprodukter	-1,8	-27,7	-16,8	-31,2	-21,9	-26,5	-27,5	-28,4	-20,5
Kjemikalier, kjemiske og mineralske produkter	5,2	5,2	4,3	2,4	5,7	7,5	5,2	1,1	-2,2
Metaller	6,2	7,5	15,2	20,7	12,8	2,6	-4,7	-13,4	-10,2
Verkstedprodukter	2,4	6,1	3,1	8,5	6,6	6,9	2,9	-0,5	0,2
Andre industriprodukter	3,9	9,3	1,6	3,8	7,1	13,2	13,0	9,7	11,2
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod	2,7	18,9	1,3	18,9	8,6	19,4	26,6	6,3	6,1
Elektrisk kraft	-14,9	-24,6	-10,1	-2,3	-18,8	-51,4	-22,2	-7,6	32,8
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	4,0	6,1	4,6	7,6	6,4	6,5	4,1	1,6	4,3
Tjenester	4,1	2,3	6,4	5,9	2,2	1,1	0,5	-0,7	0,3
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	6,8	6,4	15,1	15,6	3,8	6,6	1,1	-5,0	-3,3
Oljevirkksomhet, diverse tjenester	5,7	0,8	3,2	0,5	2,8	0,5	-1,1	-8,6	-4,6
Rørtransport	1,6	-1,5	-6,9	8,3	6,4	-22,6	4,1	-10,4	-4,3
Reisetrafikk	2,0	1,9	2,0	1,4	1,7	1,9	2,2	2,7	2,6
Andre tjenester	3,2	1,0	5,1	2,9	0,9	0,2	0,2	2,9	2,2
Samferdsel	3,0	2,3	9,8	5,4	1,0	3,6	-0,3	5,9	2,9
Finans- og forretningstjenester	3,6	0,2	3,1	1,4	0,8	-2,2	0,8	2,5	2,6
Tjenester ellers	2,8	0,8	2,6	2,2	1,1	-0,2	0,2	0,2	1,0

Tabell 25. Import. Løpende priser. Millioner kroner

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
I alt	940 772	996 342	241 248	241 115	244 518	252 700	258 009	243 520	255 805
Varer	591 265	626 042	152 045	154 878	154 911	152 755	163 498	151 349	161 880
Råolje og naturgass	13 651	10 865	3 125	2 993	3 024	2 619	2 229	2 128	2 032
Skip, plattformer og fly	33 277	34 162	5 592	8 531	7 791	9 847	7 993	7 850	10 408
Tradisjonelle varer	544 337	581 015	143 328	143 354	144 096	140 289	153 276	141 371	149 440
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	16 145	17 289	4 448	4 466	4 310	3 751	4 762	4 873	4 760
Bergverksprodukter	6 159	7 237	1 684	1 942	1 735	1 701	1 859	1 618	1 611
Industriprodukter	520 439	554 992	136 692	136 295	137 669	134 716	146 312	134 482	142 780
Nærings- og nytelsesmidler	43 877	48 499	11 562	10 752	11 271	12 925	13 551	11 374	12 822
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	34 428	36 769	8 173	9 884	7 406	11 036	8 443	10 121	8 158
Trevarer	12 412	13 144	3 119	3 098	3 437	3 309	3 300	3 245	3 842
Treforedlingsprodukter	8 464	8 707	2 229	2 247	2 033	2 158	2 269	2 214	2 217
Grafiske produkter	46	38	16	11	8	10	9	7	8
Raffinerte oljeprodukter	27 308	24 784	5 860	5 678	7 856	5 489	5 761	4 731	5 462
Kjemikalier, kjemiske og mineralske produkter	77 867	84 457	20 815	20 730	21 093	21 386	21 248	20 995	23 030
Metaller	71 229	71 003	17 785	18 776	20 193	15 470	16 564	16 710	17 486
Verkstedprodukter	181 730	197 680	49 230	48 410	47 405	46 400	55 465	47 389	51 768
Andre industriprodukter	28 870	30 795	8 371	7 780	7 012	7 389	8 614	7 821	7 526
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod	34 208	39 116	9 532	8 929	9 955	9 144	11 088	9 875	10 461
Elektrisk kraft	1 594	1 497	504	651	382	121	343	398	289
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	517 029	556 231	137 468	137 676	136 240	134 800	147 515	136 640	143 978
Tjenester	349 507	370 300	89 203	86 237	89 607	99 945	94 511	92 171	93 925
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	948	948	237	237	237	237	237	237	237
Oljevirkksomhet, diverse tjenester	38 277	38 175	10 559	8 246	9 606	9 685	10 638	8 693	8 766
Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart	45 824	41 500	12 731	10 206	10 627	10 731	9 936	9 587	9 708
Reisetrafikk	116 168	127 523	25 132	27 939	31 170	39 974	28 440	31 831	33 990
Andre tjenester	148 290	162 154	40 544	39 609	37 967	39 318	45 260	41 823	41 224
Samferdsel	26 913	27 283	7 306	6 421	6 814	6 785	7 263	7 163	7 527
Finans- og forretningstjenester	58 730	70 851	15 406	17 463	16 473	16 447	20 468	17 714	17 966
Tjenester ellers	62 647	64 020	17 832	15 725	14 680	16 086	17 529	16 946	15 731

Tabell 26. Import. Faste 2014-priser. Millioner kroner

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
I alt	940 772	955 940	234 330	232 364	237 706	241 367	244 503	229 912	243 278
Varer	591 265	597 662	148 336	148 296	149 646	145 579	154 141	143 808	153 606
Råolje og naturgass	13 651	13 471	3 396	3 766	3 370	3 272	3 063	3 131	2 753
Skip, plattformer og fly	33 277	29 368	5 287	7 645	6 850	8 304	6 569	6 520	9 174
Tradisjonelle varer	544 337	554 823	139 653	136 885	139 427	134 002	144 509	134 158	141 679
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	16 145	15 434	4 461	4 054	3 930	3 224	4 226	4 075	4 011
Bergverksprodukter	6 159	6 574	1 535	1 735	1 513	1 581	1 745	1 552	1 550
Industriprodukter	520 439	530 963	133 183	130 431	133 487	128 935	138 110	128 091	135 779
Nærings- og nytelsesmidler	43 877	44 463	11 182	10 019	10 674	11 724	12 046	9 938	11 407
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	34 428	33 081	7 743	9 271	7 015	9 705	7 089	8 652	7 049
Trevarer	12 412	12 473	3 061	2 973	3 376	3 108	3 016	2 965	3 513
Treforedlingsprodukter	8 464	8 377	2 165	2 143	2 026	2 093	2 115	2 038	2 062
Grafiske produkter	46	34	17	10	7	9	8	6	7
Raffinerte oljeprodukter	27 308	31 953	6 646	6 296	8 851	7 580	9 225	8 844	8 392
Kjemikalier, kjemiske og mineralske produkter	77 867	78 246	19 894	19 528	19 979	19 638	19 100	19 194	21 501
Metaller	71 229	66 566	17 007	17 257	19 108	14 624	15 577	16 823	17 593
Verkstedprodukter	181 730	188 385	47 807	46 654	46 051	44 366	51 313	43 240	47 584
Andre industriprodukter	28 870	29 300	8 102	7 479	6 714	7 189	7 919	7 101	6 883
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod	34 208	38 085	9 558	8 801	9 685	8 898	10 701	9 290	9 788
Elektrisk kraft	1 594	1 852	474	665	497	262	428	439	339
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	517 029	522 870	133 006	130 589	130 576	126 422	135 284	125 314	133 287
Tjenester	349 507	358 279	85 994	84 068	88 060	95 788	90 362	86 103	89 672
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	948	891	213	217	241	221	212	229	249
Oljevirkosomhet, diverse tjenester	38 277	35 653	10 333	7 564	8 878	9 015	10 196	8 349	8 459
Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart	45 824	44 660	11 079	10 645	11 919	11 288	10 808	10 310	11 600
Reisetrafikk	116 168	118 405	24 403	26 797	30 084	36 347	25 177	27 843	30 117
Andre tjenester	148 290	158 669	39 966	38 844	36 938	38 919	43 969	39 373	39 247
Samferdsel	26 913	26 436	7 084	6 514	6 494	6 462	6 965	6 571	7 006
Finans- og forretningstjenester	58 730	69 951	15 388	16 910	16 147	16 853	20 041	16 642	17 123
Tjenester ellers	62 647	62 282	17 494	15 420	14 297	15 604	16 962	16 159	15 117

Tabell 27. Import. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
I alt	2,4	1,6	0,2	6,0	1,3	-4,5	4,3	-1,1	2,3
Varer	2,3	1,1	0,5	5,8	2,9	-7,5	3,9	-3,0	2,6
Råolje og naturgass	-11,8	-1,3	25,1	18,2	12,0	-19,4	-9,8	-16,9	-18,3
Skip, plattformer og fly	13,1	-11,7	-17,9	49,9	5,3	-49,3	24,2	-14,7	33,9
Tradisjonelle varer	2,1	1,9	1,0	3,8	2,6	-2,1	3,5	-2,0	1,6
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	-0,0	-4,4	3,6	-4,3	-3,7	-4,3	-5,3	0,5	2,1
Bergverksprodukter	4,3	6,7	0,4	20,4	-11,3	7,0	13,7	-10,5	2,4
Industriprodukter	2,4	2,0	1,0	3,9	2,8	-2,2	3,7	-1,8	1,7
Nærings- og nytelsesmidler	5,8	1,3	-0,9	3,4	-2,0	-3,3	7,7	-0,8	6,9
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	3,5	-3,9	7,3	3,0	-6,5	-4,6	-8,4	-6,7	0,5
Trevarer	1,0	0,5	1,3	-1,1	-0,5	5,3	-1,5	-0,3	4,1
Treforedlingsprodukter	1,3	-1,0	-0,0	0,4	-3,2	1,1	-2,3	-4,9	1,8
Grafiske produkter	74,2	-26,1	115,1	46,7	-36,8	-18,7	-53,0	-37,4	2,3
Raffinerte oljeprodukter	-16,3	17,0	-22,5	-6,5	32,8	4,3	38,8	40,5	-5,2
Kjemikalier, kjemiske og mineralske produkter	2,1	0,5	3,0	5,7	-0,4	1,0	-4,0	-1,7	7,6
Metaller	3,7	-6,5	2,4	-4,4	2,6	-16,7	-8,4	-2,5	-7,9
Verkstedprodukter	4,4	3,7	1,6	8,6	0,8	-2,0	7,3	-7,3	3,3
Andre industriprodukter	7,2	1,5	11,9	8,8	0,7	-0,5	-2,3	-5,0	2,5
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod	1,9	11,3	3,0	2,0	17,7	14,1	12,0	5,6	1,1
Elektrisk kraft	-37,4	16,2	-9,2	-8,7	119,5	58,5	-9,7	-34,0	-31,8
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	3,4	1,1	2,6	4,3	1,1	-2,5	1,7	-4,0	2,1
Tjenester	2,6	2,5	-0,5	6,5	-1,3	0,4	5,1	2,4	1,8
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	-9,8	-6,0	-16,6	-13,2	-3,3	-5,9	-0,8	5,3	3,4
Oljevirksomhet, diverse tjenester	12,7	-6,9	7,9	-5,1	-11,3	-9,6	-1,3	10,4	-4,7
Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart	-4,6	-2,5	-2,7	0,5	-5,5	-2,2	-2,4	-3,2	-2,7
Reisetrafikk	1,3	1,9	-2,2	2,4	-0,0	2,4	3,2	3,9	0,1
Andre tjenester	3,6	7,0	-1,0	14,5	1,8	2,1	10,0	1,4	6,2
Samferdsel	21,0	-1,8	24,6	1,2	-6,8	0,6	-1,7	0,9	7,9
Finans- og forretningstjenester	-3,9	19,1	-16,2	31,8	14,0	3,2	30,2	-1,6	6,0
Tjenester ellers	4,7	-0,6	7,1	5,2	-5,5	1,6	-3,0	4,8	5,7

Tabell 28. Import. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
I alt	4,9	4,2	4,9	4,0	5,5	5,0	2,5	2,1	2,2
Varer	4,3	4,7	3,8	4,8	5,3	5,5	3,5	0,8	1,8
Råolje og naturgass	-2,1	-19,3	-12,3	-25,5	-11,5	-20,3	-20,9	-14,5	-17,7
Skip, plattformer og fly	6,1	16,3	9,4	15,2	19,5	17,4	15,0	7,9	-0,3
Tradisjonelle varer	4,4	4,7	3,9	5,2	5,0	5,5	3,3	0,6	2,1
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	5,4	12,0	2,6	7,2	10,8	18,6	13,0	8,5	8,2
Bergverksprodukter	3,0	10,1	10,6	13,6	23,4	8,1	-2,9	-6,9	-9,3
Industriprodukter	4,4	4,5	3,9	5,0	4,7	5,2	3,2	0,5	2,0
Nærings- og nytelsesmidler	4,4	9,1	6,3	8,5	7,8	10,7	8,8	6,6	6,5
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	5,6	11,1	5,6	6,6	11,0	14,4	12,8	9,7	9,6
Trevarer	6,7	5,4	3,5	4,5	3,1	6,8	7,4	5,0	7,4
Treforedlingsprodukter	3,7	3,9	4,5	5,4	1,9	4,2	4,2	3,6	7,2
Grafiske produkter	-14,8	11,8	-17,3	-6,3	5,5	23,0	19,8	1,6	-2,2
Raffinerte oljeprodukter	-3,0	-22,4	-17,5	-14,2	-13,7	-30,0	-29,2	-40,7	-26,7
Kjemikalier, kjemiske og mineralske produkter	6,1	7,9	6,4	7,3	8,2	10,2	6,3	3,0	1,5
Metaller	8,3	6,7	11,1	13,4	7,3	4,3	1,7	-8,7	-5,9
Verkstedprodukter	3,6	4,9	3,6	3,6	4,5	6,5	5,0	5,6	5,7
Andre industriprodukter	5,3	5,1	2,6	3,9	4,8	6,6	5,3	5,9	4,7
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod	1,5	2,7	1,0	1,5	2,2	3,0	3,9	4,8	4,0
Elektrisk kraft	-18,5	-19,2	-9,3	-1,4	-8,4	-56,9	-24,6	-7,4	10,9
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	4,8	6,4	5,1	6,2	6,2	7,7	5,5	3,4	3,5
Tjenester	6,0	3,4	6,9	2,5	5,8	4,1	0,8	4,4	2,9
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	3,0	6,4	11,4	15,2	3,4	6,3	0,8	-5,0	-3,3
Oljevirkksomhet, diverse tjenester	5,2	7,1	4,8	9,6	10,0	7,7	2,1	-4,5	-4,2
Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart	19,0	-7,1	30,9	-8,6	15,4	-10,3	-20,0	-3,0	-6,1
Reisetrafikk	5,6	7,7	3,7	4,2	5,0	11,0	9,7	9,7	8,9
Andre tjenester	3,0	2,2	3,7	3,3	2,7	1,4	1,5	4,2	2,2
Samferdsel	1,6	3,2	8,6	5,9	3,6	2,9	1,1	10,6	2,4
Finans- og forretningstjenester	3,3	1,3	3,0	1,4	1,6	-0,5	2,0	3,1	2,8
Tjenester ellers	3,2	2,8	2,4	3,6	3,6	2,9	1,4	2,8	1,3

Tabell 29. Sysselsatte personer. Lønnstakere og selvstendige. 1000

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
I alt	2 745,9	2 753,2	2 765,3	2 740,7	2 747,4	2 764,6	2 760,0	2 737,5	2 734,8
Jordbruk og skogbruk	52,0	52,1	52,4	48,3	51,8	56,3	51,9	48,9	52,7
Fiske, fangst og akvakultur	16,8	17,2	17,4	16,8	16,4	18,0	17,5	16,8	17,0
Bergverksdrift	5,2	5,1	5,2	4,9	5,1	5,4	5,1	4,8	4,8
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	65,1	59,7	63,9	61,8	60,9	58,8	57,5	53,8	52,0
Utvinning av råolje og naturgass	31,9	29,1	31,1	29,8	29,7	28,8	28,1	26,2	25,5
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	33,2	30,6	32,8	32,0	31,1	30,0	29,4	27,6	26,4
Industri	251,4	243,4	251,3	245,9	244,0	244,2	239,6	234,4	231,3
Nærings-, drikkevarer- og tobakksindustri	53,0	53,4	53,3	52,9	53,0	53,8	53,7	53,3	52,2
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	4,4	4,4	4,4	4,3	4,3	4,5	4,4	4,3	4,5
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	13,8	13,7	13,8	13,5	13,7	13,8	13,8	13,6	13,5
Produksjon av papir og papirvarer	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,3	3,0	3,0	3,0
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	5,9	5,9	5,8	5,9	5,9	6,0	5,9	5,8	5,8
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri	13,3	13,2	13,3	13,3	13,1	13,3	13,0	13,0	12,8
Produksjon av kjemiske råvarer	5,8	6,0	5,9	5,9	5,9	6,1	6,0	5,9	5,9
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	15,4	15,3	15,5	14,9	15,3	15,7	15,4	14,9	15,3
Produksjon av metaller	10,0	10,1	10,0	9,8	9,8	10,4	10,4	10,4	10,2
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	70,8	67,4	70,6	68,9	67,5	67,1	66,0	64,0	62,8
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	30,9	27,2	30,7	29,3	28,2	26,7	24,8	24,0	23,7
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	8,9	8,9	8,9	8,9	8,9	9,0	8,9	8,8	8,7
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	21,7	20,7	21,7	21,0	21,1	20,8	20,1	19,4	18,8
Elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyning	13,1	13,2	13,1	13,0	13,1	13,6	13,2	13,3	13,4
Vannforsyning, avløp og renovasjon	14,8	15,4	15,1	15,2	15,1	15,6	15,6	15,5	15,8
Bygge- og anleggsvirksomhet	216,1	221,4	221,9	217,0	220,0	223,0	225,3	221,6	224,3
Varehandel og reparasjon av motorvogner	373,5	374,0	379,2	377,0	373,4	373,6	372,0	372,3	369,2
Rørtransport	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Utenriks sjøfart	35,6	36,2	35,8	36,0	36,0	36,6	36,2	36,2	36,4
Transport utenom utenriks sjøfart	119,2	120,5	120,0	119,8	120,2	121,2	120,9	119,4	119,0
Post og distribusjonsvirksomhet	19,4	18,9	19,4	19,0	18,6	19,3	18,8	18,9	18,2
Overnattings- og serveringsvirksomhet	89,3	91,1	90,2	89,1	90,8	92,3	92,1	91,3	93,1
Informasjon og kommunikasjon	91,2	91,6	91,4	91,7	91,8	91,6	91,3	90,4	89,7
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	49,3	49,0	49,1	49,1	48,8	49,1	49,1	49,0	48,7
Omsetning og drift av fast eiendom	24,5	24,8	24,7	24,1	24,8	25,3	25,1	24,6	25,1
Boligtjenester	0,0	..	0,0	..	..	..	..	..	..
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	126,2	127,0	127,9	126,4	127,5	127,5	126,8	125,4	123,9
Forretningsmessig tjenesteyting	128,3	127,5	130,1	128,2	128,1	127,4	126,3	124,4	123,8
Offentlig administrasjon og forsvar	195,4	197,5	196,5	196,3	197,4	197,5	198,9	198,4	198,7
Undervisning	202,7	204,7	203,1	203,6	204,4	204,3	206,6	207,8	207,4
Helse- og omsorgstjenester	561,0	566,4	562,2	562,4	563,3	566,7	573,1	572,6	572,5
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	95,3	95,9	94,8	94,7	95,4	96,8	96,5	97,1	97,0

Offentlig forvaltning	818,7	824,5	819,6	821,1	821,8	823,8	831,4	830,9	830,5
Statsforvaltningen	303,0	305,5	305,5	304,3	303,9	305,6	308,4	308,6	308,3
Sivil forvaltning	273,2	276,2	275,4	274,9	274,6	276,4	279,1	279,2	278,8
Forsvar	29,8	29,3	30,1	29,4	29,3	29,2	29,3	29,4	29,5
Kommuneforvaltningen	515,7	519,0	514,1	516,8	517,9	518,2	523,0	522,3	522,2

Fastlands-Norge	2 677,9	2 687,4	2 697,9	2 674,4	2 681,1	2 698,6	2 695,1	2 674,5	2 672,3
Markedsrettet virksomhet Fastlands-Norge	1 777,9	1 780,9	1 796,3	1 772,2	1 777,5	1 792,5	1 781,3	1 761,0	1 759,0
Markedsrettet virksomhet	1 846,0	1 846,8	1 863,8	1 838,6	1 843,8	1 858,5	1 846,2	1 823,9	1 821,5
Ikke markedsrettet virksomhet	900,0	906,4	901,5	902,1	903,7	906,1	913,8	913,5	913,3

Tabell 30. Sysselsatte personer. Lønnstakere og selvstendige.
Prosentvis endring fra samme periode året før

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
I alt	1,2	0,3	1,0	0,6	0,5	0,1	-0,2	-0,1	-0,5
Jordbruk og skogbruk	-1,3	0,2	1,0	0,2	0,7	0,6	-0,9	1,3	1,7
Fiske, fangst og akvakultur	2,3	2,2	1,6	3,8	-0,5	4,5	0,9	0,3	3,8
Bergverksdrift	-0,2	-0,3	0,8	-1,8	0,9	0,8	-1,2	-3,5	-6,7
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	1,3	-8,2	-2,3	-6,0	-7,2	-9,8	-10,0	-12,9	-14,6
Utvinning av råolje og naturgass	0,2	-8,8	-3,8	-8,0	-8,1	-9,4	-9,6	-12,1	-14,1
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	2,3	-7,7	-0,9	-4,1	-6,3	-10,1	-10,4	-13,6	-15,1
Industri	0,3	-3,2	-0,6	-1,8	-2,5	-3,8	-4,7	-4,7	-5,2
Nærings-, drikkevare- og tobakksindustri	-0,4	0,8	-0,7	0,1	1,6	0,5	0,7	0,7	-1,5
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	-0,2	-1,2	-1,8	-2,7	-3,8	0,3	1,5	0,4	4,5
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	-1,4	-0,6	-1,0	-1,5	-0,6	-0,4	0,0	0,9	-0,9
Produksjon av papir og papirvarer	-8,6	-1,8	-7,0	-1,8	-0,5	0,0	-5,0	-6,4	-6,5
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	-5,8	0,2	-5,8	-1,7	-0,1	1,3	1,4	-2,2	-2,2
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri	-0,7	-0,9	-1,0	0,2	-1,1	-0,8	-1,9	-2,6	-2,5
Produksjon av kjemiske råvarer	3,6	2,9	3,9	3,9	3,3	3,2	1,3	-0,6	-1,3
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	-0,6	-0,5	0,2	-0,9	-0,6	-0,2	-0,4	0,2	0,5
Produksjon av metaller	1,6	1,2	3,7	1,4	-0,4	0,2	3,6	5,7	4,2
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	1,7	-4,9	-0,1	-2,9	-4,2	-6,0	-6,5	-7,0	-7,0
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	1,1	-12,0	-1,6	-4,9	-9,4	-14,2	-19,1	-18,3	-16,1
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	-3,4	-0,2	-2,5	-0,7	-0,1	0,6	-0,6	-1,5	-2,3
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	2,9	-4,5	1,0	-1,9	-2,9	-5,4	-7,5	-7,5	-10,7
Elektrisitet-, gass- og varmtvannsforsyning	2,3	1,4	1,3	0,5	1,3	2,9	0,8	2,2	2,5
Vannforsyning, avløp og renovasjon	2,8	3,5	2,6	4,1	2,7	3,9	3,3	2,5	4,2
Bygge- og anleggsvirksomhet	2,3	2,4	3,3	2,8	3,0	2,3	1,6	2,1	2,0
Varehandel og reparasjon av motorvogner	0,9	0,1	2,4	2,2	0,9	-0,6	-1,9	-1,3	-1,1
Rørtransport	1,7	5,3	5,9	13,0	6,0	-3,1	6,4	-0,8	-3,3
Utenriks sjøfart	1,2	1,6	2,3	1,7	0,9	2,7	1,1	0,6	1,1
Transport utenom utenriks sjøfart	0,3	1,1	-0,0	0,9	1,4	1,3	0,8	-0,4	-0,9
Post og distribusjonsvirksomhet	-1,3	-2,4	-0,9	-0,7	-1,4	-4,5	-2,9	-0,6	-1,9
Overnattings- og serveringsvirksomhet	4,2	2,0	3,1	2,6	1,8	1,7	2,0	2,5	2,6
Informasjon og kommunikasjon	2,3	0,5	1,2	0,5	1,4	0,1	-0,1	-1,4	-2,4
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	-0,8	-0,5	-0,8	-0,3	-1,3	-0,3	0,0	-0,1	-0,3
Omsetning og drift av fast eiendom	0,7	1,4	0,2	-0,6	1,4	3,4	1,5	2,0	1,2
Boligtjenester	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	1,8	0,7	1,1	0,9	1,8	0,9	-0,9	-0,8	-2,8
Forretningsmessig tjenesteyting	1,1	-0,6	1,3	2,0	0,5	-1,9	-3,0	-3,0	-3,4
Offentlig administrasjon og forsvar	1,4	1,1	1,5	1,0	1,1	1,0	1,2	1,1	0,7
Undervisning	1,2	1,0	0,9	0,4	1,1	0,8	1,7	2,1	1,5
Helse- og omsorgstjenester	1,2	1,0	0,5	0,1	0,3	1,4	1,9	1,8	1,6
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	1,3	0,6	-0,3	-0,1	0,9	-0,2	1,9	2,5	1,7

Offentlig forvaltning	1,1	0,7	0,4	0,1	0,4	1,0	1,4	1,2	1,1
Statsforvaltningen	2,2	0,8	2,4	1,2	0,6	0,6	0,9	1,4	1,5
Sivil forvaltning	2,3	1,1	2,2	1,4	0,8	0,9	1,3	1,6	1,6
Forsvar	1,3	-1,8	3,4	-0,7	-1,3	-2,3	-2,8	0,0	0,6
Kommuneforvaltningen	0,5	0,7	-0,8	-0,6	0,2	1,2	1,7	1,1	0,8

Fastlands-Norge	1,2	0,4	1,1	0,7	0,6	0,2	-0,1	0,0	-0,3
Markedsrettet virksomhet Fastlands-Norge	1,2	0,2	1,3	1,0	0,7	-0,2	-0,8	-0,6	-1,0
Markedsrettet virksomhet	1,2	0,0	1,2	0,9	0,6	-0,3	-0,9	-0,8	-1,2
Ikke markedsrettet virksomhet	1,3	0,7	0,6	0,1	0,4	0,9	1,4	1,3	1,1

Tabell 31. Utførte timeverk. Lønnstakere og selvstendige. Millioner

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
I alt	3 900,1	3 912,2	1 024,0	1 021,7	954,9	907,5	1 028,1	977,2	995,9
Jordbruk og skogbruk	90,7	90,3	23,1	21,4	22,4	23,8	22,8	21,8	23,1
Fiske, fangst og akvakultur	29,3	30,0	8,0	7,7	6,9	7,2	8,1	7,3	7,7
Bergverksdrift	8,4	8,3	2,2	2,1	2,1	2,1	2,1	1,9	2,0
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	105,5	95,2	26,8	26,0	23,8	21,9	23,6	21,0	20,7
Utvinning av råolje og naturgass	51,7	46,3	12,9	12,4	11,7	10,8	11,4	10,3	10,1
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	53,8	48,9	13,9	13,6	12,1	11,0	12,2	10,7	10,6
Industri	389,2	374,7	101,1	100,3	91,4	86,4	96,6	89,8	91,5
Nærings-, drikkevarer- og tobakksindustri	77,7	78,9	20,5	20,6	18,9	18,3	21,0	19,8	20,0
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	6,4	6,4	1,7	1,7	1,5	1,5	1,7	1,6	1,7
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	21,0	21,0	5,5	5,4	5,1	4,9	5,6	5,2	5,4
Produksjon av papir og papirvarer	4,9	4,8	1,3	1,3	1,2	1,1	1,2	1,1	1,2
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	9,0	9,0	2,3	2,4	2,2	2,1	2,4	2,2	2,3
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri	20,8	20,7	5,4	5,5	5,0	4,8	5,4	5,1	5,2
Produksjon av kjemiske råvarer	9,0	9,4	2,4	2,5	2,2	2,2	2,5	2,3	2,4
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	24,1	24,0	6,3	6,1	5,8	5,7	6,3	5,9	6,2
Produksjon av metaller	14,9	15,3	3,9	3,9	3,6	3,7	4,1	4,0	4,0
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	112,5	105,7	29,1	28,7	26,0	24,2	26,9	24,8	25,1
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	48,4	42,0	12,5	12,0	10,6	9,4	10,0	9,1	9,3
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	13,4	13,5	3,5	3,5	3,3	3,1	3,5	3,3	3,4
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	36,0	33,4	9,3	9,2	8,2	7,6	8,4	7,7	7,7
Elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyning	20,5	20,8	5,4	5,4	5,0	4,9	5,5	5,2	5,5
Vannforsyning, avløp og renovasjon	23,4	24,4	6,2	6,3	5,8	5,7	6,6	6,1	6,5
Bygge- og anleggsvirksomhet	339,9	349,1	91,5	89,9	84,0	81,0	94,1	86,5	91,2
Varehandel og reparasjon av motorvogner	480,4	478,2	125,3	125,7	117,3	112,5	122,7	119,2	119,8
Rørtransport	0,9	0,9	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Utenriks sjøfart	69,4	71,1	18,0	18,3	17,3	16,9	18,5	18,0	18,4
Transport utenom utenriks sjøfart	187,9	190,6	49,0	49,3	46,5	44,9	49,9	47,5	48,4
Post og distribusjonsvirksomhet	26,2	25,8	6,9	6,8	6,1	6,1	6,8	6,4	6,5
Overnattings- og serveringsvirksomhet	109,2	111,8	28,1	28,2	27,5	27,2	28,9	28,7	27,1
Informasjon og kommunikasjon	144,6	145,6	38,0	38,4	35,3	33,5	38,5	35,9	36,9
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	76,2	76,3	19,9	20,1	18,4	17,6	20,3	19,0	19,6
Omsetning og drift av fast eiendom	36,0	36,7	9,5	9,4	8,9	8,6	9,9	9,1	9,6
Boligtjenester	0,0	..	0,0	..	..	..	..	..	..
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	200,8	202,6	53,3	53,1	49,1	46,7	53,7	50,0	51,1
Forretningsmessig tjenesteyting	190,9	190,6	50,7	50,4	46,4	43,8	50,0	45,9	47,6
Offentlig administrasjon og forsvar	287,2	291,8	75,8	76,2	70,5	67,3	77,8	73,4	76,0
Undervisning	279,8	283,1	77,3	78,1	71,3	55,8	78,0	76,2	75,6
Helse- og omsorgstjenester	668,8	678,5	172,5	173,8	165,8	161,2	177,6	173,0	175,4
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	134,9	135,8	35,2	34,8	33,0	32,3	35,7	34,7	35,5

Offentlig forvaltning	1 053,4	1 065,4	277,2	280,5	261,9	239,6	283,4	274,5	277,4
Statsforvaltningen	441,2	448,3	115,3	116,3	108,7	104,6	118,7	114,0	116,6
Sivil forvaltning	394,5	402,1	103,0	104,3	97,4	93,8	106,6	102,3	104,6
Forsvar	46,7	46,2	12,3	12,1	11,3	10,8	12,1	11,7	11,9
Kommuneforvaltningen	612,2	617,1	161,8	164,2	153,2	135,0	164,7	160,5	160,8

Fastlands-Norge	3 778,0	3 793,9	992,9	990,7	925,7	879,6	997,9	948,6	967,2
Markedsrettet virksomhet Fastlands-Norge	2 619,3	2 622,4	687,8	683,9	637,3	613,4	687,8	647,5	662,9
Markedsrettet virksomhet	2 741,3	2 740,7	719,0	714,9	666,5	641,4	717,9	676,1	691,6
Ikke markedsrettet virksomhet	1 158,8	1 171,5	305,0	306,8	288,4	266,2	310,2	301,2	304,3

Tabell 32. Lønnskostnader etter næring. Løpende priser. Millioner kroner

	2014	2015	14:4	15:1	15:2	15:3	15:4	16:1	16:2
I alt	1 448 528	1 492 421	364 963	371 515	373 654	373 602	373 650	374 047	376 587
Jordbruk og skogbruk	6 264	6 671	1 608	1 506	1 644	1 855	1 665	1 563	1 721
Fiske, fangst og akvakultur	5 284	5 733	1 394	1 351	1 379	1 542	1 461	1 421	1 454
Bergverksdrift	3 204	3 286	777	808	823	859	797	794	790
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	81 752	76 665	19 261	20 409	19 523	18 804	17 929	18 072	17 146
Utvinning av råolje og naturgass	42 029	39 287	9 838	10 356	10 023	9 700	9 209	9 255	8 862
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	39 723	37 377	9 423	10 053	9 501	9 104	8 720	8 816	8 284
Industri	149 136	146 949	37 122	37 753	37 086	36 424	35 686	35 699	35 951
Nærings-, drikkevarer- og tobakksindustri	26 146	27 155	6 510	6 795	6 705	6 884	6 771	7 029	6 950
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	1 706	1 721	416	420	425	441	435	426	460
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	6 137	6 383	1 553	1 565	1 600	1 588	1 630	1 658	1 672
Produksjon av papir og papirvarer	1 844	1 854	449	476	474	465	439	465	465
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	3 018	3 073	749	762	749	787	775	748	757
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri	10 234	10 520	2 482	2 625	2 698	2 643	2 554	2 580	2 755
Produksjon av kjemiske råvarer	4 404	4 665	1 082	1 138	1 190	1 198	1 139	1 131	1 217
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	8 938	9 006	2 239	2 210	2 266	2 272	2 258	2 207	2 310
Produksjon av metaller	6 269	6 637	1 515	1 668	1 603	1 694	1 673	1 716	1 748
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	46 268	44 923	11 603	11 641	11 412	10 978	10 892	10 583	10 746
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	20 354	18 041	5 060	4 942	4 713	4 345	4 040	4 038	4 012
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	4 095	4 177	1 033	1 048	1 042	1 033	1 054	1 060	1 067
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	14 127	13 459	3 513	3 600	3 400	3 294	3 165	3 190	3 007
Elektrisitet-, gass- og varmtvannsforsyning	10 114	10 566	2 526	2 588	2 688	2 654	2 637	2 707	2 827
Vannforsyning, avløp og renovasjon	9 025	9 641	2 324	2 359	2 380	2 440	2 463	2 457	2 529
Bygge- og anleggsvirksomhet	109 935	115 676	28 247	28 140	29 326	28 715	29 496	29 312	30 372
Varehandel og reparasjon av motorvogner	155 817	159 812	38 638	40 343	39 596	40 278	39 594	39 353	39 557
Rørtransport	387	421	97	106	105	103	107	107	104
Utenriks sjøfart	12 227	12 873	3 073	3 205	3 205	3 236	3 227	3 291	3 335
Transport utenom utenriks sjøfart	66 687	69 264	16 777	17 316	17 324	17 308	17 316	17 465	17 478
Post og distribusjonsvirksomhet	8 534	8 618	2 142	2 167	2 119	2 187	2 145	2 197	2 138
Overnattings- og serveringsvirksomhet	28 227	29 436	7 080	7 156	7 362	7 496	7 423	7 568	7 281
Informasjon og kommunikasjon	70 743	73 563	17 588	18 466	18 708	18 084	18 305	18 522	18 643
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	45 482	47 139	11 359	11 867	11 829	11 604	11 839	12 312	12 182
Omsetning og drift av fast eiendom	14 450	15 311	3 651	3 709	3 807	3 986	3 810	3 805	3 927
Boligtjenester	0	0	0	0	0	0	0	0	-
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	89 721	93 186	22 994	23 125	23 427	23 139	23 495	23 273	23 104
Forretningsmessig tjenesteyting	57 270	58 492	14 555	14 792	14 820	14 375	14 505	14 642	14 531
Offentlig administrasjon og forsvar	120 541	125 317	30 925	30 827	31 199	31 509	31 783	31 784	32 119
Undervisning	110 980	116 413	28 370	28 498	28 970	29 268	29 676	29 716	30 141
Helse- og omsorgstjenester	256 496	269 456	65 307	65 742	66 945	68 047	68 723	68 414	69 529
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	36 252	37 932	9 148	9 283	9 390	9 691	9 569	9 572	9 728

Offentlig forvaltning	441 375	461 757	112 673	113 072	114 913	116 321	117 449	117 280	118 901
Statsforvaltningen	192 609	203 692	49 442	49 925	50 684	51 322	51 761	51 846	52 636
Sivil forvaltning	175 471	186 544	45 021	45 655	46 406	47 035	47 448	47 501	48 256
Forsvar	17 138	17 148	4 421	4 270	4 278	4 287	4 313	4 345	4 380
Kommuneforvaltningen	248 766	258 065	63 231	63 147	64 229	64 999	65 688	65 434	66 264

Fastlands-Norge	1 393 885	1 439 840	351 955	357 849	360 321	360 563	361 107	361 394	364 287
Markedsrettet virksomhet Fastlands-Norge	915 998	939 809	229 934	235 357	235 857	234 612	233 983	234 399	235 499
Markedsrettet virksomhet	970 641	992 390	242 943	249 023	249 190	247 650	246 526	247 053	247 799
Ikke markedsrettet virksomhet	477 887	500 031	122 021	122 492	124 464	125 951	127 124	126 995	128 788

Makroøkonomiske hovedstørrelser 2004-2019

Regnskap og prognoser. Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	Prognoser			
													2016	2017	2018	2019
Realøkonomi																
Konsum i husholdninger mv.	5,4	4,4	5,0	5,3	1,7	0,0	3,8	2,3	3,5	2,7	1,9	2,1	1,9	2,0	2,4	2,6
Konsum i offentlig forvaltning	1,3	1,9	1,9	2,0	2,4	4,1	2,2	1,0	1,6	1,0	2,7	2,1	2,6	1,9	1,8	1,8
Bruttoinvestering i fast realkapital	10,0	12,0	9,1	11,7	0,9	-6,8	-6,6	7,4	7,6	6,3	-0,7	-3,8	-1,7	2,4	3,1	2,4
Utvinning og rørtransport	10,5	19,7	3,2	6,9	4,7	3,3	-8,9	11,3	15,1	19,3	-3,2	-15,0	-19,1	-8,0	1,0	1,8
Fastlands-Norge	10,7	11,1	9,3	14,2	0,9	-10,4	-6,4	5,0	7,4	2,9	0,4	0,6	4,3	5,1	3,2	2,2
Næringer	12,5	18,1	12,7	22,7	3,1	-18,4	-9,5	1,1	10,5	-3,3	-0,7	-1,6	1,6	1,3	3,8	3,5
Bolig	16,3	9,7	4,0	2,7	-9,0	-8,1	-1,6	17,0	10,9	5,3	-1,4	1,6	8,4	9,1	3,3	0,5
Offentlig forvaltning	2,6	-0,6	8,4	8,7	7,2	7,7	-4,8	1,1	-1,8	11,8	4,4	3,0	4,0	6,2	2,5	2,4
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ¹	5,1	5,1	5,0	6,2	1,6	-1,4	1,2	2,5	3,7	2,3	1,8	1,8	2,6	2,6	2,4	2,3
Lagerendring ²	2,4	-0,1	1,4	0,2	-0,1	-2,5	2,9	-0,3	-0,3	0,4	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Eksport	1,0	0,5	-0,8	1,4	0,1	-4,1	0,7	-0,8	1,4	-1,7	3,1	3,7	-0,1	1,2	1,7	1,9
Råolje og naturgass	-0,7	-5,0	-6,6	-2,4	-1,3	-1,6	-6,9	-5,6	0,5	-5,5	2,7	3,2	0,6	-1,0	-1,0	-0,8
Tradisjonelle varer	3,6	5,3	6,1	9,2	3,5	-8,0	3,3	-0,1	-0,2	1,3	3,1	5,8	-1,4	3,3	4,4	4,3
Import	9,0	7,9	9,1	10,0	3,2	-10,0	8,3	4,0	3,1	4,9	2,4	1,6	0,8	2,3	3,5	3,6
Tradisjonelle varer	11,7	8,4	11,6	7,2	1,2	-12,1	9,2	4,6	2,6	2,3	2,1	1,9	-0,6	2,5	3,6	3,8
Bruttonasjonalprodukt	4,0	2,6	2,4	2,9	0,4	-1,6	0,6	1,0	2,7	1,0	1,9	1,6	0,8	1,6	1,7	1,7
Fastlands-Norge	5,0	4,7	5,0	5,7	1,7	-1,6	1,8	1,9	3,8	2,3	2,2	1,1	0,9	2,1	2,2	2,2
Industri og bergverk	4,6	3,6	2,6	3,8	2,7	-7,8	2,1	1,7	2,0	3,3	2,8	-3,2	-3,9	1,2	2,2	1,8
Arbeidsmarked																
Utførte timeverk i Fastlands-Norge	2,2	1,6	3,5	4,8	3,6	-2,0	0,2	1,7	1,8	0,3	1,4	0,4	-0,1	0,2	0,8	0,7
Sysselsatte personer	0,6	1,3	3,4	4,1	3,2	-0,5	-0,5	1,5	2,1	1,1	1,2	0,3	-0,2	0,7	1,0	0,7
Arbeidsstyrke ³	0,3	0,8	1,6	2,5	3,4	0,0	0,5	1,0	1,8	1,0	1,1	1,4	0,4	0,5	0,9	0,7
Yrkesandel (nivå) ³	72,6	72,4	72,0	72,8	73,9	72,8	71,9	71,4	71,5	71,2	71,0	71,2	70,4	70,2	70,3	70,3
Arbeidsledighetsrate (nivå) ³	4,5	4,6	3,4	2,5	2,6	3,2	3,6	3,3	3,2	3,5	3,5	4,4	4,7	4,5	4,3	4,3
Priser og lønninger																
Årslønn	3,5	3,3	4,1	5,4	6,3	4,2	3,7	4,2	4,0	3,9	3,1	2,8	2,3	2,7	3,1	3,4
Konsumprisindeksen (KPI)	0,4	1,6	2,3	0,8	3,8	2,1	2,5	1,2	0,8	2,1	2,0	2,1	3,4	2,0	2,1	2,0
KPI-JAE ⁴	0,4	1,0	0,8	1,4	2,6	2,6	1,4	0,9	1,2	1,6	2,4	2,7	3,0	1,9	2,0	1,8
Eksportpris tradisjonelle varer	8,4	4,0	11,3	2,4	2,8	-6,0	4,5	5,8	-1,9	2,7	3,4	2,3	2,9	2,7	2,8	2,1
Importpris tradisjonelle varer	3,7	0,3	4,0	3,7	3,9	-1,5	0,0	4,0	0,3	1,5	4,4	4,7	1,4	1,6	1,7	1,5
Boligpris	10,1	8,2	13,7	12,6	-1,1	1,9	8,3	8,0	6,7	4,0	2,7	6,1	7,1	5,4	2,6	2,5
Inntekter, renter og valuta																
Husholdningenes disponible realinntekt	3,4	8,3	-6,6	6,0	3,4	3,2	2,3	4,1	4,4	3,8	2,7	5,2	-2,5	2,2	2,4	2,4
Husholdningenes sparerate (nivå)	7,0	9,6	-0,5	0,9	3,7	5,2	4,0	5,8	7,1	7,6	8,2	10,4	6,2	6,3	6,2	5,9
Pengemarkedsrente (nivå)	2,0	2,2	3,1	5,0	6,2	2,5	2,5	2,9	2,2	1,8	1,7	1,3	1,0	1,0	1,0	1,2
Utlånsrente, rammelån (nivå) ⁵	4,2	3,9	4,3	5,0	6,8	4,0	3,4	3,6	3,9	4,0	3,9	3,2	2,6	2,5	2,5	2,6
Realrente etter skatt (nivå)	2,0	0,8	0,2	2,9	1,1	0,7	0,1	1,3	2,1	0,7	0,8	0,1	-1,4	0,0	-0,2	0,1
Importveid kronekurs (44 land) ⁶	3,0	-3,9	0,7	-1,8	0,0	3,3	-3,7	-2,4	-1,2	2,2	5,3	10,4	2,5	-1,3	0,0	0,0
NOK per euro (nivå)	8,4	8,0	8,1	8,0	8,2	8,7	8,0	7,8	7,5	7,8	8,4	9,0	9,4	9,2	9,2	9,2
Utenriksøkonomi																
Driftsbalansen, mrd. kroner	220,6	322,8	357,7	287,4	408,3	258,2	282,7	344,9	368,6	314,2	346,0	270,0	190,3	220,5	253,5	284,9
Driftsbalansen i prosent av BNP	12,4	16,2	16,1	12,2	15,6	10,7	10,9	12,7	12,4	10,2	11,0	8,7	6,1	6,7	7,3	7,9
Utlandet																
Eksportmarkedsindikator	7,9	7,0	9,8	6,5	1,7	-9,9	11,4	6,2	1,3	2,1	4,7	4,9	3,2	4,1	4,6	4,8
Konsumpris euro-området	2,1	2,2	2,2	2,2	3,3	0,3	1,7	2,7	2,5	1,3	0,4	0,1	0,2	0,7	1,0	1,5
Pengemarkedsrente, euro (nivå)	2,1	2,2	3,1	4,3	4,6	1,2	0,8	1,4	0,5	0,2	0,2	0,0	-0,3	-0,2	-0,2	-0,1
Råoljepris i kroner (nivå) ⁷	255	356	423	423	536	388	484	621	649	639	621	430	377	419	452	485

¹ Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge.

² Endring i lagerendring i prosent av BNP.

³ Ifølge AKU. Det skjedde en større omlegging av AKU fra januar 2006. Bl.a. ble aldersgrensen senket fra 16 til 15 år.

⁴ KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer.

⁵ Gjennomsnitt for året. Utlånsrente, banker tom 2006. Rammelån med pant i bolig fra 2007

⁶ Positivt fortegn innebærer depresiering.

⁷ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Informasjon t.o.m. 13.september er benyttet.

Statistisk sentralbyrå

Postadresse:
Postboks 8131 Dep
NO-0033 Oslo

Besøksadresse:
Akersveien 26, Oslo
Oterveien 23, Kongsvinger

E-post: ssb@ssb.no
Internett: www.ssb.no
Telefon: 62 88 50 00

ISSN 1504-5625 (elektronisk)

